JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

MAR 04 1985

JEWISH PUBLIC LIBRARY

די ווערק פון היינריך היינע אין אַכט בענד מיט אַ ביאָגראַפיע פון ע. קאַלישער און אַ פּאָרווּאָרט פון ד״ר נ. סירקין, איבערזעצט פון: אייזלאַנד ר., אפּראַנעל, ביאַליק ה. נ., באַראַכאָוויטש י. ל., גראָס נ., האַלפּערן מ. ל., הערבערט ל. מ., י. נחום, לאַנדוי ז., לילִיפוט, מאַני לייב, פּינסקי ד., קיסין י., שוואַרץ י. י., שווייד מ., רייזען א., ראַלניק י. און אַנדערע.

צוויימע אויפלאַגע.

היינריך היינע.

פיערטער באנד:

נאָוועלים־טישע פראַגמענטען.

אַרויסגעגעבען פון פערלאַג „אידיש"
1918 ניו־יאָרק תרע"ח

Copyright 1918
by
JEWISH BOOK AGENCY, INC

דער רב פון באכאראך.

פראגמענט.

1821.

צו זיין געליעבטען פרייַנד

הייַנריך לאובע

ווידמעט די לעגענדע פון דעם רב פון באכאראך,

חאַרציג גרוסענדיג

דער פערפאסער.

קאפיטעל I.

לעבען דעם אונטערשטען טייל פון רהיין, דאָרט וואו די כרעגען פון טייך פאַרלירען זייער לאבענדיג אויסזעהן, די בערג און די פעלזען מיט זייערע אויסערגעווענליכע חורבות פון שלעסער זעהען אויס מוראַ'דיגער, און ארום און ארום הערשט א ווילדערע, ערענסטערע הערליכקייט, דאָרט ליגט ווי א מוראַ'דיגע, פארצייטיגע לעגענדע, די פינסטערע, אוראלטע שטאָדט באכאראך. ניט אלע מאל זענען געווען אזוי צופרידן און איינגעפאלען די דאזיגע מויערען מיט זייערע גלאטע געזימסען און בלינדע וועכטער־טורמעס, וואס אין זייערע שפאלטען פייפט איצטער דער ווינד און די שפאצען האבען דאָרט זייער נעסטען; אין אט די אָרימע, מיאוס'ע און לעהמיגע גאסען, וואס מען דערזעהט דורך דעם איינגעפאלענעם טויער, האט ניט אלעמאל געהערשט יענע פוסטע שטילקייט, וואס וועלט נאר צייטענווייז איבערגעריסען פון שרייענדיגע קינדער, קריענדיגע ווייבער און ברומענדיגע קיה. די דאזיגע מויערען זענען אמאל געווען שטאלץ און שטארק, און אין אט די גאסען האט זיך אמאל באוועגט א פרעי פריש לעבען, כבוד און גדולה, פרייד און לייד, א סך ליעבע און א סך שנאה. באכאראך האט אמאל געהערט צו יענע שטעדט, וואס די דויטער האבען געגרינדעט, אין דער צייט, וועו זיי האבען געוועלטיגט איבער דעם רהיין. און די איינוואוינער, הגם עם זענען דערנאך געקומען אויף זיי זעהר שטורעמדיגע צייטען און הגם זיי זענען שפעטער צו ארונטערגעפאלען אונטער האהענשטויפס ממשלה און נאר שפעטער אונטער דער ממשלה פון ווילעלסבאך, איז זיי דאך געלונגען, פונקט אזוי ווי אנדערע רהיינישע שטעדט, צו דערהאלטען פאר זיך א פרעי געמיינדע לעבען. זייער געמיינדע איז געווען צונויפגעשטעלט דורך א פאראיינונג פון

אייגצעלנע קערפערשאפטען. די קערפערשאפט פון פאטריצישע אלט בירגער, און די קערפערשאפט פון די צעכען, וואס איז ווידער געווען צונויפגעשטעלט לויט די פארשיעדענע מלאכות, פלענען זיך אלע מאל ארומקריגען צווישען זיך, ווייל יעדע פון זיי האט נע־וואלט זיין די אייגציגע, וואס האט מאכט אין איהרע הענד. און דערפאר איז געווען, אז וועו עס האט זיך געהאנדעלט וועגען באַ־שיצען זיך אדער צו באקעמפען דעם דרויסענדיגען שכנות'דיגען רויב־אדעל, זענען זיי געווען פאראייניגט, אינוועניג אבער, צווישען זיך, האבען זיי שטענדיג געפיהרט מחלוקת צולעב זייערע אייגע־נע אינטערעסען. דערפאר האבען זיי נעלעבט צווישען זיך זהר ניט פריינדליך. און עס האט געהערשט צווישען זיי זהר וועניג צוטרוי. און אפטמאל פלעגט אפילו קומען צו בלוטיגע געשלעגען. דער הערשענדער פאגט, פלעגט זיצען אין דעם הויכען שלאס סארעק און פונקט ווי זיין פאלקען, פלעגט ער ארַאפפליהען יע־דעם מאל וועו מען האט איהם געדרופען. און טיילמאל אויך אפילו דעמאלט, וועו מען האט איהם ניט געדרופען. די גייסטליכע האבען געהערשט אין דער פינסטערניש, דורך דעם וואס זיי האבען פאר־פינסטערט דעם גייסט. איין קערפערשאפט, וואס איז געווען צום מייסטען אפגעזונדערט, שוואך, און איז ביסלעכווייז בארויבט גע־ווארען פון אלע רעכט, איז געווען די קליינע אידישע קהלה, וואס האט זיך באזעצט אין כאכאראך נאך אין דער צייט פון די רוימער, און שפעטער צו, אין דער צייט וועו עס זענען פארגעקומען די גרויסע רדיפות אויף אידען, האבען זיי צווישען זיך אריינגענומען נאנצע מחנות נייע אנטרונענע, וואס זענען זיך אנגעלאפען פון אלע זייטען.

די גרויסע רדיפות אויף אידען האבען זיך אנגעפאנגען מיט די קרייץ־צוגען, און זענען געווען צום שרעקליכסטען אין מיטען פון פערצעהנטען יאהרהונדערט ביים סוף פון דער גרויסער מגפה, וועלכע האט געזאלט האבען געקומען, ווי אנדערע עפענטליכע אומ־גליקען, דורך די אידען, וואָרים מען האט געזאגט, אז זיי האבען ארַאפגעבראכט גאט'ס צארן, און מיט דער הילף פון קרעציגע הא־בען זיי פארגיפטעט די ברונימס. די צורייצטע מאסען, באזונ־

דערס די מחנות פלאַנעלאַנטען, יענע האַלב נאַקעטע מענער אַון פרויען. וואָס האַבען פאר א תשובה זיך אליין געשמיסען מיט קאַנטשיקעס, און דערביי געזונגען א ווילד מאריענליעד, האַבען דער־מאַלט דורכגעצויגען די גאנצע רהיין־געגענד אין דעם איבערינען דרום'דיגען דייטשלאַנד, האַבען אויפ'ן וועג אויסגע'הרג'עט פיעל טויזענדער אידען, אדער זיי געפיינגט אַדער נעצוואונגען מיט גע־וואלד צו דער שמד. אַן אַנדער באשולדיגונג, וואָס האַט שוין פון א לאַנגע צייט פריהער, דורך דעם נאנצען מיטעלאַלטער ביז צו דעם אַנהויב פון דעם פריהערדינגען יאַהרהונדערט געקאַסט די אידען א סך בלוט און שרעק, איז געווען דער נאַרישער און ווילדער בלבול, וועלכער איז אין כראַניקען און לענענדען איבערגע'חזר'ט געוואָרען ביז צום עקעל, אז די אידען גנב'ענען די הייליגע האַסטיען, וואָס זיי שטעכען דורך מיט מעסערס ביז עס רינט ארויס בלוט. און אַז אים פסח קוילען זיי קריסטליכע קינדער, כדי צו באנוצען זייער בלוט צום סדר. די אידען וועלכע זענען פון שטענדיג אַן גע־ווען פארהאסט צוליעב זייער אמונה, צוליעב זייער רייכקייט און צוליעב די חובות, וואָס די קריסטען זענען זיי שולדיג געווען, זע־גען אין יענעם יום טוב אין נאנצען געווען אין די הענד פון זיי־ערע שונאים, וועלכע האַבען זיי זעהר לייכט געקענט אַנטוען גרויסע צרות, וועו זיי האַבען נאָר פארשפרייט א קלאנג אז מען האַט דער־הרג'עט א קינד. וועו ניט האַבען זיי גאָר אונטערגעוואָרפען א דער־הרג'עט פארבלוטיגט קינד אין א אידיש הויז, און ביינאַכט, וועו יענע פאמיליע איז געזעסען ביים סדר, זענען זיי איהר באפאלען, און דערנאָך האַט מען זיך א לאַז געטאַן מאַרדען, רויבען און אי־בער'שמד'ן. און גרויסע וואונדער זענען געשעהן מיט דעם געפונע־נעם טויטען קינד, וועלכען די קירך האַט סוף כל סוף ערקלעהרט פאר א הייליגער. אַזא הייליגער איז נעווען סאנקט ווערנער און פאר זיין כבוד וועגען, איז דאָס אין אַבערוועלט געגרינדעט געוואָרען יענער פרעכטינער מאַנאַסטיר, וואָס ער שטעלט מיט זיך פאר ביים רהיין איינע פון די שענסטע חורבות, און זי ענטציקט אונז אזוי ניט איהר גאַטישער שענקייט פון איהרע לאנגע שפיציג־נעבוי־גענע פענסטער, מיט איהרע שטאַלץ־ארויסשטעקענדיגע זיילען און

איהרע שענע שטיין־שניצערייען, וועו מיר פאהרען דאָרטען פאר־
ביי אין א הייטער גרינעם זומער־טאָג, און וועו מיר ווייסען ניט,
וואָס זי איז געווען אמאל. לכבוד דעם דאָזיגען הילליגען זענען ביים
רהיין געבויט געוואָרען נאָך דריי אנדערע גרויסע קירכען, און דער־
ביי זענען אָהן א שיעור אידען ע'הרג'עט און געפייניגט געוואָרען.
דאָס איז געשעהן אינ'ם יאָהר 1287. און אויך אין באכאראך וואו
עס איז געבויט געוואָרען אייניע פון אָט די סאנקט ווערנער קיר־
כען, האָבען די אידען נעהאט אויסצושטעהן א סך צרות און יסורים.
דאָך צוויי הונדערט יאָהר נאָך דעם, האָבען זיי שוין ניט געוואוסט
פון אויפגעהערט פיינד צו האָבען און זיי זענען נאָך אלץ געווען
אין געפאָהר מיט זייער לעבען.

אָבער וואָס מעהר די שנאה פון דרויסען האָט זיי געדריקט,
אלץ האַרצינער און פריינדליכער האָבען די אידען פון באכאראך
געלעבט צוווישען זיך, אלץ טיעפער און שטארקער איז געווען זייער
פרומקייט און זייער גאָט־פרוכטיגקייט. א מוסטער פאר אלעמען, ווי
אזוי צו נעהען אין גאָט'ס וועגען, איז געווען דער דאָהטיגער רב,
וואָס האָט נעהייסען ר' אברהם. ער איז געווען נאָך גאָר א יונגער
מאן, אבער צוליעב זיין גרויס לומדות איז ער שוין געווען באריהמט
ווייט און בריים. ער איז טאקי נעבוירען געוואָרען אין דערזעלבי־
גער שטאָדט, און זיין פאָטער, וואָס איז אויך געווען דער רב פון
יענער שטאָדט, האָט איהם אָנגעזאָגט אין זיין צואה, אז ער זאל אי־
בערנעמען דעם כסא רבנות, און אז ער זאל די שטאָדט קיינמאל ניט
פאַרלאָזען, וועו אפילו זיין לעבען וועט שטעהן אין סכנה. די דאָזי־
גע צואה און א שראנק מיט זעלטענע ספרים, דאָס איז געווען דאָס
אייניציגע, וואָס איהם איז געבליבען פון זיין טאטען, וועלכער האָט
אויסגעלעבט זייניע יאָהרען אין אָרימקייט און לערנענדיג די תורה.
דאָך איז ר' אברהם געווען א גרויסער עושר. וואָרים ער האָט חתונה
געהאט מיט דער אייניציגער טאכטער פון זיין פאָטערס ברו־
דער, וועלכער האָט געהאנדעלט מיט עדעלשטיינער, און נאָך זיין
טויט האָט ער ג'ירשה'ט זיין גאנץ פארמעגען. בייזע ציינגער אין
דער געמיינדע, האָבען אפילו געגעבען אָנצוהערעניש, אז דער רב

האָט חתונה געהאט מיט זיין פרוי, טאקי נאָר צוליעב איהר געלט. אָבער אלע ווייבער האָבען דאָס געלייקענט און זיי האָבען געוואוסט צו דערצעהלען אלערלייי מעשיות, ווי אזוי דער רב איז נאָך פאר זיין אָפפאָהרען קיין שפאניען שוין געווען פארליעבט אין שרה'ן— אייגענטליך האָט מען זי גערופען די שענע שרה—און ווי אזוי שרה האָט נעמוזט וואדטען זיעבען יאָהר ביז דער רב האָט זיך אומגעקעהרט פון שפאניען, וואָרים ער האָט זי מקדש געווען געגען דעם ווילען פון איהר פאָטער און אויך געגען איהר אייגענעם רצון. וואָרים יעדער איד קען מאכען א אידיש מיידעל פאר זיין געזעצליכע פרוי, וועז עס געלינגט איהם איהר אָנצוטאָן א רינג אויפ'ן פינגער, און צו זאָגען דערביי די ווערטער: „הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל!" דערמאָנענדיג שפאניען פלעגען די בייזע צינגער דערביי זעהר מאָדנע שמייכלען. און דאָס איז געווען צוליעב עפים זעהר א ניט קלאָהרען קלאנג, אז ר' אברהם האָט אין דער גרויסער ישיבה פון טאלערא אמת געלערנט נאָט'ס תורה מיט גרויס התמדה, אבער אין דערזעלביגער צייט האָט ער אויך נאָכגעמאכט קריסטליכע מנהגים, און האָט אין זיך אריינגעזויגען א סך פרייזינניג נעראנקען, ווי יענע שפאניש אידען, וואס זענען דעמאָלט געשטאָנען אויף א זעהר הויכער מדרגה פון בילדונג. אין דער טיפעניש פון זייער נשמה האָבען אבער אפילו די בייזע צינגער אליין זעהר וועניג נעגלויבט אין דעם דאָזיגען קלאנג. וואָרים פון זינט דער רב איז צוריק געקומען פון שפאניען, האָט ער זיך אויפגעפיהרט אין לעבען זעהר ריין, פרום און ערענסט. די קלענסטע דינים און מנהגים האָט ער אָפגעהיט מיט דער גרעסטער שטרענגקייט. אלע מאָנטאג און דאָנערשטאג פלעגט ער פאסטען, און עסען פלייש אָדער טרינקען וויין פלעגט ער נאָר שבת אָדער יום טוב. דעם נאָנצען טאג פלעגט ער צוברענגען על התורה ועל העבודה. ביי טאג פלעגט ער לערנען נאָט'ס תורה מיט זיינע תלמידים, וועלכע זיין גרויסער גאָמען האָט צונעצויגען קיין באַכאַראַך, און ביינאכט פלעגט ער באטראכטען די שטערען פון הימעל, אָדער די אוינען פון דער שענער שרה. קיין קינדער האָט דער רב ניט נעהאט און דאָך האָט ארום איהם ניט נעפעהלט קיין מענשען. דער גרויסער זאל פון זיין חויז,

וואס איז געשטאנען לעבען דער שוהל, איז אלע מאל געווען אפען פאר אלעמען; דאָרטען פלעגט מען אריינגעהן און ארויסגעהן. ווען עס האָט זיך נאָר געוואלט; אהין פלעגט מען אריינקומען אפ־כאפען א דאוועגען, אדער הערען נייעס, אדער אפהאלטען אסיפות אין אן אלגעמיינער עת צרה; דאָרט פלעגען זיך שפיעלען די קינ־דער שבת אין דער פריה, בשעת מען האָט אין שוהל געלייענט די סדרה פון דער וואָך; אהין פלעגט מען זיך צונויפקומען צו א חתונה אדער צו א לויה; און דאָרט האָט מען זיך געקריגט און אי־בערגעבעטען; דאָרט האָט א דערפרוירענער געפונען א ווארימען אויוון און א הונגעריגער — א געגרייטען טיש. א חוץ דעם פלע־גען זיך ארום רב ארומדרעהען א סך קרובים, ברידער און שוועס־טער מיט זייערע וויבער און קינדער און אויך זיינע און זיין וויב'ס פעטערס און מוהמעס, א זעהר גרויסע משפחה. און אלע פלעגען זיי באטראכטען דעם רב פאר דעם עלצטען אין דער משפחה, פלעגען פארקעהרען אין זיין הויז פון אין דער פריה ביז ביי נאכט, און אין גרויסע יום טובים פלעגען זיי דאָרט אלע צוזא־מען עסען ביי איין טיש. אזעלכענע אלגעמיינע פאמיליענ־מאהלצייט־טען פלעגען גאָר באזונדערס פארקומען יעדעס יאָהר פסח צום סדר. דאָס איז א גאנץ אלטער וואונדערבארער יום טוב, וואס נאָך איצטער פייערען איהם די אידען פון גאָר דער וועלט אין דער נאכט פון פערצעהנטען טאג אין חודש ניסן, פאר אן אייביגען אנדענק פון זייער באפרייאונג פון דער קנעכטשאפט אין מצרים. דער דא־זיגער יום טוב וועלט געפייערט אויף אזא אופן:

באלד ווי עס ווערט נאָר נאכט, צינדט די באלעבאסטע פח הויז אן די ליכט, שפרייט אוים א טישטוך אויפ'ן טיש, לעגט אויפ'ן מיטען טיש אוועק דריי מצות, פארדעקט זיי מיט א טיש־טיכעל און אויף זיי שטעלט זי ארויף זעקס קלייניע שיסעלאך, אין וועלכע עס ליגען סימבאָלישע שפייזען. אן איי, פעטרושקע, מרור, זרוע און חרוסת, — דאָס איז א מישונג פון ראָזינקעס, צימעריג און נים. ארום דעם דאָזיגען טיש זעצען זיך אוים דער עלצטער פון הויז מיט אלע זייניע קרובים און אייגענע, און ער לייענט פאר זיי פאר פון אן אלטען ספר, וואס הייסט די הגדה, דאָס איז א מאדנער

צוזאַמענמישונג פון לענגדען וועגען די אבות, פון מעשיות וועגען נסים אין מצרים, פון קוריאָזע אנעקדאָטען, וכוחים, תפלות, און יום־טוב'דיגע זמירות. אין מיטען פון אָט דעם סדר פראַווען מען א גרויס מאַהלצייט, און אפילו בשעת מען לייענט די הגדה, פארזוכט מען אויך צוביסלעך פון די סימבאָלישע מאכלים, אין באשטימטע צייטען, מען עסט אויך פון די מצות און מען טרינקט פיער כוסות רויטען וויין. אומעטיג־פרעהלעך, ערענסט־שפילעוודיג, און לעגענ־דאריש נעהיימנישפול איז דער כאַראַקטער פון יענער סדר־נאכט. און דער אלטער סקארבאַווער ניגון מיט וועלכען דער עלטער פון הויז לייענט די הגדה, און וועלכער ווערט צייטענווייז אויך אונ־טערגעבאַפט פון די צוהערער אין א כאַר, קלינגט אזוי שוידערהאַפט־האַרציג, אזוי מוטערלעך איינוויגענדיג און אין דערזעלביגער צייט אזוי האַסטיג אויפוועקענדיג, אז אפילו יענע אידען, וואָס זענען שוין לאַנג אָפגעפאלען פון דער אמונה פון זייערע אבות, און יאָגען זיך כאַך פרעמדע פרייהדען און נאָך פרעמדען כבוד, אפילו זיי ריהרט עס אויך אויף אין הארצען, וועלן עס דרינגט צופעליג אריין אין זייערע אויערען דער אלטער, גוט באקאנטער פסח'דיגער ניגון.

אייגמאָל איז ר' אברהם צוזאמען מיט זיינע קרובים, תלמידים און איבעריגע געסט געזעסען אינ'ם גרויסען זאל און האָבען אָנגע־הויבען אָפצוריכטען דעם סדר. אין זאל האָט אלצדינג געבלאַנקט מעהר ווי געווענליך. דער טיש איז געווען באצויגען מיט א זיידען טישטוך מיט פארשיעדענפארבינע שטיקעריין, וועמענס גאַלדענע פראַנזען האָבען אראָפגעהאנגען ביז צו דער ערד. די טעלערלעך מיט די סימבאָלישע שפייזען האָבען געגלאנצט היימיש, אזוי אויך די הויבע פול אָנגעפילטע וויין־בעכערס, אויף וועלכע עס זענען גע־וען אויסגעקריצט לויטער הייליגע מעשיות. די מאנלייט זענען געזעסען אין זיערע שווארצע מאנטלעך און שווארצע פלאכע היט און ווייסע קרויזען ארום האלז; די פרויען אין זיערע וואונדערלי־כע גלאנצענדיגע קליידער פון לאמבארדישע שטאָפען, האָבען ארום דעם קאָפ און אויפ'ן האלז געטראָגען זייערע גאַלדענע ציערונג און שנירען פערל. און די זילבערנע שבת'דיגע מנורה, האָט באַ־גאָסען מיט איהר יום טוב'דיג ליכט די פרומע, צופריעדענע פנימ'ר

פון די אלטע און די יונגע. ר' אברהם איז געזעסען אננעלעהנט אויף א פורפורנעם סאמעט־קישען אין א שטוהל, וואס איז געווען העכער פון אלע אנדערע, ווי דער דין איז, און ער האט געזאגט מיט א ניגון די הגדה, און דער געמישטער כאר האט מיטגעזונגען אדער געענטפערט די פאסיגע שטעלען. דער רב האט אויך געטראגען זיין שווארצען יום טוב'דיגען מאנטעל. זיינע עדעלע, אביסעל שטרענג געזיכטסצוגען, זענען געווען מילדער ווי געווענליך: די ליפען האבען ארויסגעשמייכעלט פון דער ברוינער באָרד, גלייך ווי זיי וואלטען וועלען דערצעהלען עפעס זעהר א פרעהליכע זאך. און אין זיינע אויגען האט ארומגעשוואומען עפעס אזוינס ווי א גליקליכע עראינערונג אדער אהנונג. די שענע שרה, וואס איז אויך געזעסען אויף א העכערען סאמעטענעם שטוהל לעבען איהם, האט אלם די באלעבאסטע פון הויז, נאר ניט געטראגען אויף זיך איהרע ציערונג, נאר איהר שלאנקער לייב און איהר פרום פנים איז געווען איינגעהילט אין א ווייסען געוואנד. דאס פנים איז געווען ריהרענד שען, ווי די שענהייט פון אידישע טעכטער איז בכלל אן אייגענארטיג ריהרענדע. דאס, וואס זיי וויסען פון דעם גרויסען עלענד, פון דער ביטערער שאנד, און די גרויסע צרות, אין וועלכען זייערע קרובים און גוטע פריינד לעבען, פארשפרייט איבער זייערע חנ'עוודיגע געזיכטסצוגען א געוויסע לייר־דענדיגע הארציגקייט און באטראכטענדיגע ליעבעם שרעק, וואס באכשופ'עז אזוי מאדנע אונזערע השׂצער. אזוי איז היינט געזעסען די שענע שרה און האט כסדר נעקוקט דעם מאן אין די אויגען אריין; וועז ניט וועז האט זי אויף א קוק געטאן אין דער הגדה אריין, וואס איז געלעגען פאר איהר — דאס איז געווען א שהענר פארמעטענער ספר, וואס איז נעווען נעבונדען אין גאלד און אין סאמעט. דאס איז געווען אן אלטע ירושה, מיט אלטע ווינפלעקען נאך פון איהר זיידענס צייטען. אין איהם זיינען געווען אזוי פיעל מאדנע און בונט אויסגעמאלטע בילדער, אויף וועלכע זי האט נאך אלם קליין מיידעל, אזוי ליעב געהאט צו קוקען אין די סדר־נעכט, און וועלכע האבען מיט זיך פארגעשטעלט אלערלייי מעשיות פון חומש. אזוי למשל ווי אברהם צוהאקט מיט א האמער

די שטיינשרנע געצעזן פון זיין פאטער תרח; ווי די מלאכים קומען צו איהם; ווי משה רער'הרג'עט דעם מצרי; ווי פרעה זיצט פראכטיג אויף זיין טהראן; ווי די פרעש לאזען איהם ניט צורוה, אפילו ווען ער זיצט ביים טיש. ווי ער ווערט — דאנקען גאט — דער־טרונקען אין ים; ווי אזוי די קינדער ישראל נעהען פארזיכטיג דורך דעם ים־סוף; ווי זיי שטעהען מיט אפענע מיילער ביים בארג סיני, מיט זייערע שאף, קיה און אקסען; ווי אזוי דער פרומער דוד המלך שפיילט אויף זיין הארף, און ענדליך ווי די שטאדט ירושלים צו־זאמען מיט איהרע טורעמס און געזימסען פון בית המקדש ווערען באשטראהלט פונ'ם גלאנץ פון דער זון.

דער צווייטער כוס איז שוין נעווען אננענאסען. די נעזיכטער און די שטימען זענען וואס אמאל נעווארען אלץ העלער. און דער רב האט א נעם געטאן אין האנד אריין אייגע פון די מצות, און אויפהויבענדיג זיי אין דער הויך, האט ער געזאגט פון דער הגדה: „כהא לחמא עניא! — אט איז דאס ארימע ברויט, וואס אונזערע עלטערן האבען געגעסען אין דעם לאנד מצרים! וואר עס איז הונגעריג—זאל קומען און עסען! וואר עס איז באדערפטיג, — זאל קומען און מיט אונז אפריכטען דעם סדר! הייי־יאהר זענען מיר דא, איבער א יאהר זאלען מיר זיין אין ירושלים! הייי־יאהר זענען מיר קנעכט, איבער א יאהר זאלען מיר זיין די זיהן פון פריי־הייט!"

דא האט זיך מיט אמאל נעעפענט די טיר, און עס זענען אריינגעקומען צוויי גרויסע בלאסע מענער, איינגעהיילט אין זעהר ברייטע מאנטלען און אייגער פון זיי האט געזאגט:

— שלום עליכם! מיר זענען רייזענדע אידען, און מיר וואל־טען וועלען מיט אייך צוזאמען אפריכטען דעם סדר. — און דער רב האט געענטפערט שנעל און פרייגדליך: — עליכם שלום! — זעצט אייך לעבען מיר. — די צוויי פרעמדע האבען זיך גלייך אוועקגעזעצט ביים טיש און דער רב האט וויייטער געזאגט די הגדה. טיילמאל, וועז די איבערייגע האבען נאך געהאלטען אין נאכ־זאגען די ווערטער, האט ער צוגעווארפען ליעבליכע ווערטער צו זיין ווייב. און זיך שטיצענדיג אויף דעם אלטען אידישען ווער־

טיל, אז אין דער פסח־נאכט איז יעדער אידישער באלעבאס א מלך, האט ער געזאגט צו איהר: „פרעה דיך מיין מלכה!" זי אבער האט געענטפערט מיט אן אומעטיגען שמייכעל: „עס פעהלט דאך אוכן אבער דער פריגץ!" און מיט דעם האט זי געמיינט א זוהן. וואס זאל דעם טאטען קענען פרענגן די פיער קשיות, ווי עס שטעהט געשריעבען אין דער הגדה. דער רב האט גאר ניט געענטפערט. און ער האט גאר אנגעווויזען מיט'ן פינגער אויף א בילד, וואס האט זיך גראד אויפגעמישט אין דער הגדה, און וואו עס איז נעווען צו זעהן, ווי אזוי די דריי מלאכים קומען צו אברהם אבינו איהם אנזאגען, אז זיין ווייב שרה וועט איהם געווינגען א זוהן, און שרה שטעהט דערווייל מיט א וווייבערשער נייגיעריקייט הינטער דער טיר פון געצעלט, כדי צו הערען וואס מען רעדט. דאס דאזיגע שטיל אנצוהערעניש, האט באגאסען די באלעבאס פון דער שענער פרוי מיט א דרייפאכער רויטקייט, און זי האט אראפגעלאזט די אויגען, און האט זיי ווידער פריינדליך אויפגעהויבען און געקוקט אויף איהר מאן, וועלכער האט ווייטער זינגענדיג געלייענט די וואונדערבארע מעשה, ווי אזוי רבי יהושע, רבי אליעזר, רבי עזריה, רבי עקיבה און רבי טרפון זענען געזעסען אנגעלעהנט אין בני ברק און האבען זיך די גאנצע נאכט דערצעהלט וועגען יציאת מצרים, ביז זייערע תלמידים זענען געקומען און האבען געזאגט, אז ס'איז שוין טאג און ס'איז שוין צייט צו דאוונען שחרית.

און ווי די שענע שרה האט אזוי פרום זיך צוגעהערט און האט כסדר געקוקט אויף איהר מאן, האט זי באמערקט, אז זיין געזיכט איז פלוצלונג געווארען ווי פארשטיינערט און שרעקליך אויסגעקרימט, דאס בלוט איז פארשוואונדען פון זיינע באקען און ליפען, און זיינע אויגען האבען געקוקט ווי פארגלעזערטע: — אבער כמעט אין דעמזעלביגען אויגענבליק האט זי געזעהן ווי זיין פנים האט ווידער באקומען זיין פריהערדיגע רוהיקייט און פרעהליכקייט, ווי זיינע ליפען און באקען האבען זיך ווידער געפרויטעלט, זיינע אויגען האבען ווידער מונטער געקוקט אויף אלע זייטען. יא, ער האט זאנאר געקראגען א מערקווירדיגע מאדנע פרעהליכע שטימונג. די שענע שרה האט זיך זעהר דערשראקען, ווי נאך קיינמאל

ניט אין איהר לעבען. און אומאדנער קאלטער שוידער האט זי דורכ־
געגומען, ניט אזוי צולייב דעם שרעק, וואס זי האט איין מינוט
דערזעהן אויף איהר מאנ׳ס פנים, ווי צולייב זיין איצטיגער פרעה־
ליכקייט, וואס איז ביסלעכווייז איבערגעגאנגען אין א פרעהליכער
אויסגעלאסענקייט. דער רב האט געהאלטען אין איין רוקען דעם
הוט פון איין אויער צום צווייטען, געצופט און שטיפעריש געקריי־
זעלט די האר פון זיין בארד, האט געזונגען די הגדה, ווי א גאסענ־
יונג, און וועו מען האט אויסגערעכענט די צעהן מכות, וואו מען
דארף ביי יעדער איינטונקען דעם אנווייז־פינגער אין די פולע בע־
כערס, און די אראפהענגענדיגע טראפענס אראפוואדפען אויף
דער ערד, האט דער רבי באשפריצט מיט דעם רויטען וויין די אינ־
גערע מיידלעך. און עס האבען זיך דערהערט געשרייען. וויי! עס
זענען פארפלעקט געוואדען די יוייסע האלז־קרוויזען, און ס׳האבען
זיך אויך דערהערט פרעהליכע גלעכטערס. דער שענער שרה איז
געוואדען אלץ אונהיימליכער און אונהיימליכער, ביי דער דאזיגער
וואקסענדיגער פרעהליכקייט פון איהר מאן, און מיט א מאדנער
קלעמעניש ביים הארצען האט זי געקוקט אויף דעם רוישענדיגען
טומעל פון די בונט־באלויבטענע מענשען, וואס האבען זיך
בהרחבה׳דיג געשאקלט אהין און אהער, געברעקעלט די דינע מצות,
אדער אנגענאסען וויין, אדער געזונגען הויך אויפ׳ן קול, און אלץ
מיט אזא גרויסער הנאה.

דערווייל איז געקומען די צייט פון עסען. אלע זענען אויפגע־
שטאנען וואשען זיך. און די שענע שרה האט געבראכט דעם גרוי־
סען זילבערנעם וואש־בעקען, וואס איז געווען רייך באציערט מיט
אויסגעקריצטע גאלדענע פיגורען, און האט איהם געהאלטען פאר
יערען נאסט, און מען האט זיינע הענד באנאסען מיט וואסער. וועו
זי איז צוגעקומען צום רב, האט ער איהר א וואונק געטאן מיט די
אויגען, און האט זיך בנגבה ארויסגערוקט דורך דער טיר. די שענע
שרה איז איהם נאכגענאנגען. שנעל האט דער רב א נעם געטאן די
האנד פון זיין פרוי, שנעל האט ער זי געצויגען נאך זיך, דורך די
גאסען פון באכאראך, שנעל האט ער זי ארויסגעפיהרט דורכ׳ן

טויער אויפ'ן שאסעע, וועלכער האט זיך געצויגען לעבען דעם רחיין און געפיהרט קיין בינגען.

דאס איז געווען איינע פון יענע פריהלינגס־נעכט, וואס זע־נען אפילו נענוג וואריעלעך, און העל אויסגעשטערענט, אבער וואס פילען דאך אן די נשמה מיט א מאדנעם שרעק. די בלומען הא־בען געשמעקט מיט א ריח פון מתים, די פייגעל האבען גע־צוויטשערט מיט א מאדנעם פארגעניגען אויף יענעמס אומגליק, אבער אין דער זעלבינער צייט, ווי זיי וואלטען אליין זיך פאר עפ־ס שרעקען. די לבנה האט בייז געווארפען געלע פאסען ליכט איבער דעם טונקעלען מורמלענדיגען טייך; די הויכע פעלזען ביים ברעג, האבען אויסגעזעהן ווי סטראשענדיגע ריזעזע קעפ, וואס שאקלען זיך; דער טורעם וועכטער אויף דעם שלאס שטראהלעך, האט אויס־געבלאזען א מעלאנכאלישע מעלאדיע; און אין מיטען פון דעם אלע־מען האט כסדר נעקלונגען דער טויטענגלאק פון דער סאנקט וער־נער'ס קירך. די שענע שרה האט געטראגען אין דער רעכטער האנד דעם זילבערנעם וואש־בעקען, איהר לינקע האנד האט דער רב נאך אלץ געהאלטען פעסט, און זי האט געפיהלט ווי זיינע פינגער זענען געווען קאלט ווי אייז, און ווי זיין ארעם האט געציטערט נאר זי איז איהם שווייגענדיג נאכגענאנגען. אפשר דערפאר ווייל זי איז פון אלעמאל געווען געווהנט צו פאלגען איהר מאן בלינ־דערהייט, און אפשר אויך דערפאר ווייל איהרע ליפען זענען פון דעם אינערליכען שרעק געווען פארשלאסען.

אונטען ביים שלאס סאנעק, אקעגען איבער לארך, אונגעפעהר דארטען, וואו עס געפינט זיך איצטער דאס דערפיל נידער־רהיינבאך, הויבט זיך אויף א פעלזען־פלאטע, וואס הענגט אריבער ווי א בוי־גען איבער דעם ברעג פון רהיין. אט אויף דעם פעלזן האט ארויפגע־קלעטערט ר' אברהם מיט זיין ווייב, דארטען האט ער זיך ארומגע־קוקט אין אלע זייטען און האט א קוק געטאן אין דער הויך צו די שטערען. ציטערדיג און אין נאנצען דורכגענומען מיט א קאלטען טויט־שרעק, איז געשטאנען לעבען איהם די שענע שרה, און האט באטראכט זיין בלייך פנים, וואס די לבנה האט פאנטאסטיש בא־לויכטען און אויף וועלכען עס האט דורכגעציטערט פיין, מורא,

געבעט און צארן. וועז דער רב האט אבער פלוצלינג א ריס גע־טאן פון איהרע הענד דעם זילבערנעם וואשבעקען, און איהם מיט א נערוויש א וואַרף געטאן אין דהיין אריין, דאָ האט זי שוין מעהר ניט געקענט אריבערטראגען דעם מורא'דינען געפיהל פון שרעק און מיט א געשריי: „שמע ישראל!" האט זי זיך געוואַרפען דעם מאן צו די פים און האט איהם באשוואירען, אז ער זאל איהר אויסזאגען, וואס דאָ קומט פאר.

דער רב, וואס איז נאך ניט געווען אימשטאנד צו רעדען, האט עטליכע מאל שטיל באוועגט מיט די ליפען, און ענדליך האט ער געזאגט: „זעהסטו דעם מלאך המות? דארט אונטען שוועבט ער איבער באבראך! מיר אבער זענען ניצול געוואָרען פון זיין שווערד, געלויבט איז גאט!" און מיט א קול, וואס האט נאך גע־ציטערט פון אינערליכען שרעק, האט ער איהר דערצעהלט, ווי אזוי זיצענדיג א פרעהליכער אנגעלעהנט און זאגענדיג די הגדה, האט ער צופעליג א קוק געטאן אונטער'ן טיש און ער האט דארטען דערזעהן ליגען לעבען זיינע פים דעם פארבלוטינטען קערפער פון א טויט קינד. „מיט אמאל האב איך באמערקט" — האט דער רב ווייטער דערצעהלט — „אז אונזערע צוויי פארשפעטיגטע אורחים, זענען ניט מאחינו בני ישראל, נאר זיי געהערען צו יענער עדת מרעים, וואס האבען ביי זיך אפגעמאכט, אט דעם קערפער פון דעם טויטען קינד באהאלטענערהייד אונטערצואווארפען אין אונזער הויז, כדי מיר זאלען באשולדיגט ווערען. אז מיר האבען דאס קינד דער'הרג'עט, און אויפרייצען אויף אונז דאס פאלק, אז עס זאל אונז אויספלינדערן און מארדען. איך האב ניט געטארט לאזען באמערקען, אז איך האב זיך דערוואוסט פון אט דעם שרעקליכען אויפטו. ווייל דורך דעם וואלט איך נאר צוגעאיילט אונזער אומ־גליק. און נאר די כיטרעקייט האט אונז ביידע מציל געווען. גע־לויבט איז גאט! שרעק זיך ניט, שענע שרה! אויך אונזערע פרייגד און קרובים וועלען ניצול ווערען. די רשעים האבען נאר געלעכצט נאך מיין בלוט; איך בין פון זיי ניצול געוואָרען און זיי ווילען זיך באגניגען מיט מיין גאלר און זילבער. קום מיט מיר שענע שרה, מיר וועלען אוועקגעהן אין אן אנדער לאנד, און דאס אומגליק וועלען

מיר איבערלאזען הינטער אונז. און כדי דאס אומגליק זאל אונז ניט פארפאלגען, האב איך איהר אלס קרבן צוגעווארפען דאס לעצטע פון מיין פארמענגען, דעם זילבערנעם בעקעז. דער גאט פון אונזערע אבות וועט אונז ניט פארלאזען. — קום ארא, דו ביזט מיער. דארט אונטען שטעהט לעבען זיין שיפעל דער שטילער ווילהעלם. ער וועט אונז פיהרען ארויף דעם רהיין.

אהן א ווארט און ווי מיט צובראכענע גליעדער, איז די שענע שרה אריינגעפאלען אין דעם רב'ס ארעמס. און פאמעליך האט ער זי אראפגעטראגען צום ברעג. דארט איז געשטאנען דער שטילער ווילהעלם, א טויב־שטומער אבער בילד־שעהנער בחור'ל, וועלכער האט זיך באשעפטיגט מיט כאפען פיש, כדי מפרנס צו זיין זיין אלטע מאמע, וואס איז געווען דעם רב'ס א שכנ'טע. און דא פלעגט ער האבען שטעהן זיין שיפעל. נאר עס האט אויסגעזעהן ווי ער וואלט פארואוים פארשטאנען וואס דער רב ווייל. יא, עס האט אפילו אויסגעוויזען, ווי ער וואלט אויף איהם געוואוארט. ארום זיינע פארשלאפענע ליפען האט זיך פארצויגען א מאדנער ליעבליכער רחמנות, זיינע גרויסע בלויע אויגען האבען פול מיט באדייטונג געקוקט אויף דער שענער שרה און פארזיכטיג האט ער זיי אריינגעטראגען אין שיפעל אריין.

דער בליק פון דעם שטומען בחור'ל האט דער שענער שרה אויפגעוועקט פון איהר צומישטקייט. זי האט מיט אמאל דערפיהלט אז אלץ וואס איהר מאן האט איהר דערצעהלט, איז ניט געווען קיין חלום, און שטראמען ביטערע טרעהרען האבען זיך געגאסען איבער איהרע באקען, וואס זענען איצטער געווען וויים ווי איהר קלייד. און אזוי איז זי איצטער געזעסען אין מיטען פון שיפעל, ווי א ווייּנענדיג מארמאר בילד; לעבען איהר זענען געזעסען איהר מאן און דער שטילער ווילהעלם, און ביידע האבען זיי פלייסיג גערודערט.

צי דאס קומט דורך דעם איינטאניגען קלאפען מיט די רודערס, אדער דורך דעם וואס דאס שיפעל שאקעלט זיך, צי דורך דעם ריח פון יענע בערניגע ברעגען, אז די פרייד הויבט אן וואקסען אין הארצען, דאס איז ניט קלאר. ווי די זאך זאל ניט זיין, גלייכמאל טרעפט, אז אפילו דער באטריבסטער ווערט מאדנע באי־

דוהיגט, וועלן ער פאַהרט אין א פריהלינגס־נאַכט אויף א לייכטען שיפעל, וואָס שיפט זיך לייכט אויף דעם לויעבען, קלאַהרען שטראַם פון רהיין. אין דער אמת'ן, דער אלטער גוטהאַרציגער פאַטער רהיין קען ניט פארטראַגען וועלן זיינע קינדער ווייגען; ער וויגט זיי אויף זיינע געטרייע ארעמס ביז ער שטילט איין זייערע טרעהרען און ער דעצרעהלט זיי אזעלכענע שענע מעשה'לעך, און זאָגט זיי צו גיל־דענע אוצרות. אפשר גאָר דעם אוראלטען איינגעזונקענעם אוצר פון די ניעבעלונגען. אויף די טרעהרען פון דער שענער שרה האַ־בען געפליסט אלץ מילדער און מילדער, איהרע שטארקסטע יסורים זענען אוועקגעשוועגקט געוואָרען פון די סודות'דיגע וועלען; די נאכט האָט פארלוירען איהר פינסטערן שרעק, און די היימישע בערג האָבען נעגריסט, ווי זיי וואָלטען אויף דעם צערטליכסטען אופן צו־געוואונשען: „פאַהר געזונטערהייד!" מעהר פאר אלע האָט אָבער נעגריסט אינטים איהר ליעבלינגס בארג, דער קעדריך. און אין זיין זעלטזאמער לבנה־באלייכטונג האָט ער אויסגעזוהן, ווי אויבען וואָלט ווידער געשטאַנען א מיידעל מיט אויסגעשטרעקטע ארעמס פאר פחד, ווי די פלינקע קארליקעס וואָלטען ארויסגעקראָכען פון זייערע שפאלטען, און ווי א רייטער וואָלט זיך געלאָזט בארג ארויף אין שנעלסטען גאלאָפ; און דער שענער שרה איז געווען אויפ'ן האַרצען, ווי זי וואָלט ווידער געווען א קליין מיידעל און זיצט ווי־דער אויפ'ן שויס ביי איהר מוהמע פון לאַנג און די מוהמע דער־צעהלט איהר שענע מעשיות פון דעם בראַווען ריי־טער, וואָס באפרייט דאָס שענע מיידעל פון די קארליקעס, וועל־כע האָבען זי אוועקגעראובט, און נאָך אנדערע אמת'ע מעשיות, פון דעם וואונדערליכען ווייספארטאל דאַרטען אויף יענער זייט, וואו די פייגעל רעדען ווי מענשען, און פונ'ם פעפערקוכענלאנד, וואוהין עם קומען די קינדער, וואָס פאַלגען טאַטע מאמע. און פון פארשאל־טענע פרינצעסינס, זינגענדיגע בוימער, גלעזערנע שלעסער, גאל־דענע בריקען, לאכענדיגע ניקסען... אָבער צווישען אט די אלע שע־נע מעשיות, הערט די שענע שרה איהר טאַטענס קול, וואָס בייזערט זיך אויף דער מוהמע, פאר וואָס זי קלאָפט איהר אין קאָפ אריין אזוי פיעל נארישקייטען! און באלד האָט זי זיך פארגעשמייכלט, ווי

מען וואלט זי ארויפגעזעצט אויף דעם קליינעם בענקעלע לעבען דעם טאטענס סאמעטענעם שטוהל, און דער טאטע גלעט מיט זיין ווייכער האנד איהרע לאנגע האר, לאכט זעהר צופרידען מיט די אויגען, און וויעגט זיך בהרחבה'דיג אין זיין בריטען, בלויזיידעגעם שבת'דינען כאלאט... עס מוז זיכער זיין שבת. וואָרים דער טיש איז באדעקט מיט דעם געבליהמעלטען טישטוך. אלע כלים אין צימער לייכטען און גלאנצען ווי שפיגלען. דער שמש פון שטאדט מיט דער וויסער בארד, זיצט לעבען טאטען און קייט ראזינקעם און רעדט אויף לשון־קודש. און אט איז אריינגעקומען דער קליינער אברהם מיט אן אונגעהייער גרויסען ספר, און געבעטען מיט עניוות, אז דער פעטער זאל איהם פארהערען א פרשה אין חומש, כדי דער פעטער זאל אליין אייגזעהן, אז אין דער פארגאנגענער וואך האט ער א סך געלערנט, און ער פארדיעגט, אז מען זאל איהם לויבען און געבען קוכען... און אט לענט דאס קליינע אינגעל אוועק דאס ספר אויף דעם בריטען אנלעהן פון שטוהל און דערצעהלט די מעשה פון יעקב מיט רחל'ן. ווי יעקב האט אויפגעהויבען זיין קול און האט געווויינט, וועז ער האט דערזעהן צום ערשטען מאל זיין שוועסטער־קינד רחל, ווי ער האט אזוי פריינדליך גערעדט מיט איהר ביים ברונים, ווי אזוי ער האט זיעבען יאהר געדיענט פאר רחל'ן, און ווי די זיעבען יאהר זענען איהם אזוי שנעל פארבייגעלאפען, און ווי ער האט מיט רחל'ן חתונה געהאט און זי ליעב געהאט וואס אמאל אלץ שטארקער און שטארקער... און מיט אמאל האט זיך די שענע שרה אויך דערמאנט, אז איהר פאטער האט דעמאלט אויסגערופען מיט א לוסטיגען טאן: „וואלסטו ניט אויך ווען חתונה האבען מיט דיין שוועסטער־קינד שרה?" און דאס רויף האט דער קליינער אברהם געענטפערט ערענסט: „יא, איך וויל. און זאל זי ווארטען זיעבען יאהר." די דאזיגע בילדער האבען ניט קלאר דורכגעצויגען דורך דער נשמה פון דער שענער פרוי, זי האט נעזעהן, ווי זי און איהר קליינער שוועסטער־קינד, וואס איז איצט אזוי גרוים און איז שוין איהר מאן, שפיעלען זיך מיט קינדער־שפיעלען אין דער סוכה. ווי זיי שפיעלען זיך דארטען מיט די בונטע טאפעטען, בלומען, שפיגלען און פארגילדטע עפעל; ווי דער

קליינער אברהם ווערט אלץ ליעבליכער צו איהר, ביז ער איז בים־לעכווייז געוואָרען אלץ גרעסער און מורמעלדיגער, און ווי אזוי ער איז ענדליך געוואָרען אין גאנצען א גרויסער און אָנגעזעענער... און ענדליך זיצט זי אליין אין דער היים, אין איהר צימער, ס'איז שבת צו נאכט, די לבנה שיינט א העלע אריין דורכ'ן פענסטער, די טיר פּראַלט זיך אויף, און עס קומט אריין צולויפען איהר שוועס־טער־קינד אברהם, אָנגעטאָן אין רייזע־קלייַדער, און בלאָס ווי דער טויט. און ער גיט א נעם איהר האנד, טוט אָן אויף איהר פינגער א רינג און גיט א זאָג פייערליך: „הרי את מקודשת לי בטבעת זו, כדת משה וישראל!" „איצטער אָבער" — גיט ער א זאָג מיט א ציטערדיג קול — „מוז איך אוועקפאָהרען קיין שפּאַניען. זיי נע־זונד, און וואָרט אויף מיר זיעבען יאָהר!" און ער איז ארויסגעלאָ־פען .און ווייַנענדיג האָט זי דערצעהלט דעם פאָטער אלץ וואָס איז פאַרגעקומען... און דער פאָטער איז געוואָרען שטאַרק אין כעס: „שנייד אָפּ דיינע האָר, וואָרים דו ביזט אן אשת איש." און ער ווי‌ל נאָכרייטען אברהם'ן, און איהם צווינגען ער זאָל איהר גע־בען א גט: — אָבער אברהם איז שוין איבער אלע בערג, דער פּא־טער קעהרט זיך אום אהיים א שווייַנענדיגער, און ווי די שענע שרה העלפט איהם אויסטוען די רייזע־שטיוול‌ן און האלט אין איין פארזיכערן, אז אברהם וועט זיך צוריקקעהרען נאָך זיעבען יאָהר, האָט דער פאָטער געשאָלטען: „זיעבען יאָהר זאָלט איהר ביידע נעהן בעטלען!" און באלד נאָכדעם איז ער געשטאָרבען.

אזוי האָבען זיך אין דער שענער שרה'ס זכרון דורכגעצויגען די אלטע געשיכטען ווי א שנעל שאָטען־שפּיל‌ן; די בילדער האָבען זיך וואונדערבאר צומישט, און פון צוויישען זיי האָבען ארויסגע־קוקט האלב באַקאַנטע, האלב פרעמדע פנימ'ער מיט בערד און גרויסע בלומען מיט אויסטערליש בריייטע בלעטער. עס האָט זיך איהר אויך געדאכט, ווי דער רהיין וואָלט געמורמעלט דעם ניגון פון דער הגדה, און פון דער הגדה קריכען ארויס די בילדער אין זייער נאנצער גרויס און פארעלטערט. מאדנע בילדער: אברהם אבינו צוהאקט מיט שרעק זיין טאטענס געצענבילדער, וואָס וע־רען שנעל צוריק גאנץ פון זיך אליין; דער מצרי וועהרט זיך מורא־

דיג אקעגען דעם דערצאַרעגטען משה: דער בארג סיני בליצט און שלאָגט מיט פלאמען: דער קעניג פּרעה שווימט אין דעם רויטען ים, האלטענדיג פעסט צווישען די ציין אין מויל זיין גאלדענע קרוין; פּרעש מיט פּנימ'ער פון מענשען שווימען הינטער איהם און די כוואליעס שוימען און רוישען און א טונקעלע ריעזיגע האנד שווימט מורא'דיג ארויס אין דער הויך.

דאָס איז געווען האטא'ס מויז־טורעם, און דאָס שיפעל האָט זיך נאָר וואָס געהאט דורכגעשלאָגען דורך דעם רוישענדיגען בינ־גער־שטראָם. די שענע שרה איז דורך דעם אביסעל אויפגעטרייר־סעלט געוואָרען פון איהרע חלומות, און זי האָט געקוקט אויף די בערג, אויף וועמענס שפּיצען עס האָבען געשימערט די ליכט פון שלעסער, און פאר זייערע פּיס האָבען זיך געצויגען די נאכט־טומא־נען באלויכטען מיט די שטראהלען פון דער לבנה. נאָר פּלוצלונג האָט זיך איהר געראכט אז זי זעהט דאָרט איהרע פּרייגד און קרובים ווי זיי לויפען מיט שרעק, ווי מתים איינגעהילט אין וויסע תכריכים לעבען דעם ברעג פון רהיין... עס איז איהר געוואָרען שוואַרץ פאר די אויגען. דורך איהר נשמה איז דורכגעלאָפען אן אייז־קאלטער שטראָם, און ווי אין שלאָף האָט זי נאָר נאָך נעהערט ווי דער רב לייענט פאר איהר „קריאת שמע" פאמעליך אנגסטיג, ווי עס קומט פאָר ביי טויט־קראנקע מענשען, און ווי אין חלום האָט זי נאכגעשטאמעלט די ווערטער: „יפול מצדך אלף, ורבבה מימינך ואליך לא יגש!"...

דאָ האָט זיך מיט אמאל ווי פארצויגען די נאנצע פינסטערניש און דער גאנצער שרעק. דער פינסטערער פּאָרהאַנג פון הימעל איז אראָפּגעריסען געוואָרען. און אָט האָט זיך אויבען באוויזען די הייר־ליגע שטאָדט ירושלים, מיט איהרע טורעמס און איהרע טויערען, דער בית המקדש האָט גלויכטען מיט א גאלדענער פּראכט. אויפ'ן פּאָרער־הויף פון בית המקדש האָט די שענע שרה דערזעהן איהר פּאָטער אין זיין געלען שבת'דיגען כאלאט, און ער האָט א צופריי־דענער געלאכט מיט די אויגען; פון די קיילעכדיגע פענסטער פון בית־המקדש האָבען זי פּרעהליך באגריסט אלע איהרע פּרייגד און

קרובים; אין קדשי קדשים האָט געקניהט דער פרומער סעניג דוד אויף זיין פורפורנעם מאַנטעל און מיט דער פינקעלדיגער קרוין, און ליעבליך צוגיסט זיך זיין געזאַנג און דאָס שפיעלען פון זיינע סטרונעס — און גליקליך שמייכעלדיג איז די שענע שרה איינגעשלאָפען.

קאפיטעל II.

וועו די שענע שרה האָט געעפענט איהרע אויגען, איז זי שיער פארבלענדט געוואָרען פון די שטראהלען פון דער זון. פון ווייטענס האבען זיך געהויבען די הויכע טורעמס פון א גרויסער שטאָדט און דער שטומער ווילהעלם איז געשטאנען אויסגעגלייכט אין שיפעל מיט'ן רודער אין האנד, און ער האָט דאָס שיפעל געפיהרט דורך דעם פרעהליכען טומעל פון א סך שיפען מיט בונטע פאָהנען, וואָס זייערע מאטראָזען זענען אָדער געשטאנען ליידיג און אראָפגעקוקט אויף די פארבייפאָהרענדע, אָדער זיי זענען געוועו זעהר באשעפטיגט מיט אויסלאדען קאסטענס, פעק און פעסער, וועלבע מען האָט צוגעפיהרט צום ברעג אויף קלייע שיפלעך. דערביי איז פארגעקומען א טומעל, אז מען האָט געקענט טויב ווערען. די פיהרער פון די בארקען האבען כסדר געהאלטען אין שרייען „האלא!" פון ברעג האבען זיך געהערט די געשרייען פון סוחרים: די צאל בעאמטע האבען זיך געזידעלט, און זענען ארומגעשפרונגען איז זייערע רויטע מאנטלען און מיט די ווייסע שטעקענס און מיט ווייסע געזיכטער פון איין שיף צו דער אנדערער.

— יא, שענע שרה — האָט דער רב נעזאגט צו זיין פרוי, מיט א פרעהליכען שמייכעל — דאָס איז די וועלט־באריהמטע פרייע רייכס־ און האנדעלס־שטאָדט פראנקפורט ביים מאין. און דאָס איז טאקי דער מאין־טייך, אויף וועלכען מיר פאָהרען איצטער. אָט יענע לאבענדיגע הייזער, וואָס זענען ארומגערינגעלט מיט גרינע בערגלעך, דאָס איז זאקסענהויזען, פון וואנען דער לאָהמער נומפּערץ ברענגט אונז אויף סכות די שענע הדסים. אָט דאָ זעהסטו אויך די שטארקע מאין בריק מיט איהרע דרייציעהן בויגענס, און איבער איהר קענען זיכער געהן א סך מענשען. וועגען און פערד,

און אין מיטען שטעהט דאָס הייזעל, וועגען וועמען די מוהמע טיי־
כעלע פלעגט דערצעהלען, אז דערין וואוינט א משומד, וואָס באַ־
צאָהלט יעדען אייגעם, וואָס ברענגט איהם א טויטען ראָט, זעקס
העלער אויף דעם חשבון פון דער אידישער קהלה, וואָס האָט באַ־
דאַרפט צושטעלען יעדעם יאָהר דעם שטאָדט־ראָט, פינף טויזענד
עקען פון ראָטען.

די שענע שרה האָט זיך געמוזט צולאָכען הויך אויפ'ן קול,
איבער דער מלחמה, וואָס די פראַנקפורטער אידען מוזען פיהרען
מיט די ראָטען; דאָס קלאָרע ליכט פון דער זון און די נייע בונטע
וועלט, וואָס האָט זיך פאר איהר אנטפלעקט, האָט פארטריבען פון
איהר נשמה אלע שרעקען פון דער פריהערדיגער נאַכט. און וועז
איהר מאַן מיט דעם שטומען וויהלעלם האָבען זי ארויסגענומען פון
דעם שיפעל אויפ'ן ברעג, האָט זי זיך געפיהלט דורכגעדרונגען
מיט א פרייד פון זיכערקייט. דער שטומער וויהלעלם האָט איהר
לאַנג געקוקט אין פּנים אריין, האלב פרעהליך און האלב פייגליך,
מיט זייגע שענע, טיעפבלויע אויגען. דערנאָך האָט ער נאָך צונע־
וואַרפען א באדייטענדען בליק צום רב, איז צוריק אריינגעשפרונגען
אין זיין שיפעל, און איז דערמיט באלד פארשוואונדען.

— דער שענער וויהלעלם האָט אזוי פיעל עהנליכקייט מיט
מיין פארשטאָרבענעם ברודער, — האָט באמערקט די שענע שרה.—
די מלאכים זענען אלע עהנליך — האָט נעענטפערט דער רב, און
אַננעהמענדיג זיין פרוי ביי דער האנד, האָט ער זי דורכגעפיהרט
דורך די טומעלדיגע מענשען ביים ברעג, וואו עם זענען איצטער
געווען אויפגעשטעלט א מאסע הילצערנע בייזלעך, וויין עם איז
געווען די צייט פון דעם פּסח־יאריך. וועז זיי זענען אריין אין
שטאָדט, דורך דעם טונקעלען מאין־טויער, האָבען זיי דאָרטען
געטראָפען ניט וועניגער טומעלדיגען פארקעהר. דא זענען אין אן
ענגער גאס געשטאַנען איין קראָם לעבען דער אנדערער, און די הויי־
זער זענען, ווי אומעטום אין פראַנקפורט, געווען געבויט, ספעציעל
צום האנדעל: אין פאַרטער זענען ניט געווען קיין פענסטער, נאָר
לויטער אפענע האלב קייליעכדיגע טירען, אזוי אז מען האָט געקענט
דורייגקוקען טיף אינוועניג, און יעדער פארבייגעהער האָט געקענט

ניט באטראכטען די אויפגעשטעלטע סחורות. די שענע שרה איז נשתומם געווארען, דערזעהענדיג אזוי פיעל טייערע זאכען אזא פראכט, וואס זי האט נאך קיינמאל ניט געזעהן. דאָרט זענען געשטאנען וועגעציאנער, וועלכע האבען אנגעבאטען אלע לוקסוס־זאכען פון מזרח־לאנד און איטאליען. און די שענע שרה איז גע־ווארען ווי צוגעשמידט צום ארט, ווען זי האט דערזעהן די אויסגע־לעגטע ציערונגען און טייערע זאכען, די בוגטע מיצען און קאָרסע־טען, די גילדענע בראסלעטען און האלז־בענדער, און יענע אלע קלייניקייטען, וואס די פרויען האבען אזוי ליעב צו באוואונדערן. און נאך מעהר מיט זיי זיך אויספוצען. די רייך־געשטיקטע סאמע־טענע און זיידענע שטאפען האבען אויסגעזעהן ווי זיי וואלטען רעדען מיט דער שענער שרה און ווי זיי וואלטען זי וועלען דער־מאנען אן וואונדערליכע זאכען. און איהר האט זיך אין דער אמת'ן ווירקליך געדאכט, אז זי איז ווידער א קליין מיידעלע. און די מוהמע טייבעלע האט געהאלטען איהר צוזאג, און האט זי מיטגענומען אויפ'ן פראנקפורטער יאריד, און דאס שטעהט זי איצטער פאר די שענע קליידער, וועגען וועלכע מען האט איהר אזוי פיעל דער־צעהלט. מיט א באהאלטענער פרייד האט זי שוין איבערגעטראכט, וואס זי זאל מיטברענגען מיט זיך קיין באכאראך, וועמען פון איהרע צוויי שוועסטער־קינדער, די קליינע בליהמעלע צי דער קליינער פייגעלע, וועט דער בלויזיידענער פאס צום בעסטען געפעלען. אויך צי די גרינע הייזלעך וועלען פאסען פאר דעם קליינעם נאט־שאלק — אבער פלוצלינג האט זי געזאגט צו זיך אליין: אוי נאט! זיי זענען דאך שוין פאר דער צייט געווארען גרויסע און נעבטען ביינאכט האט מען זיי אומגעבראכט! — פון שרעק איז זי שיער ניט צוזאמענגעפאלען. און די בילדער פון דער נאכט האבען שיער ווידער אריינגעדרונגען אין איהר מיט אלע זייערע שרעקען; דאך האבען אבער די גאלד־געשטיקטע קליידער געוואונקען צו איהר ווי מיט טויזענד ממזר'שע אויגען און האבען אפגעשוועגט פון איהר רע געדאנקען אלע וואס איז פינסטער. און ווען זי האט אריינגע־קוקט צו דעם פנים פון איהר מאן, האט זי געזעהן אז עס איז ניט פארוואלקענט, נאר עס האט זיין געוועהנליכע ערענסטע מילד־

קייט. — מאך צו די אויגען, שענע שרה! — האט געזאגט דער רב, און האט זיין פרוי ווייטער געפיהרט דורך דעם גרויסען ג־ דרענג פון מענשען!

וואס פאר א געמיש פון מענשען! על פי רוב זענען דאס געווען סוחרים, וואס האבען זיך נעדונגען איינער מיט דעם אנדערן הויך אויפ'ן קול, אדער האבען גערעדט מיט זיך אליין און געריעכענט אויף די פינגער. אדער האבען געלאזט פיהרען צו זייערע טראקט־ רען די איינגעקויפטע סחורות, וואס זענען געווען אנגעפאקט אויף די מארק־טרענערס, וועלכע זענען זיי נאכגעלאפען פון הינטען ווי הינד. אנדערע פנימ'ר האבען אויסגעזאגט, אז זיי זענען געקומען אהער בלויז אוים נייגעריקייט. אן די רויטע מאנטלען און אין די גאלדענע האלז־קייטען האט מען דערקענט די ראטס־הערען; אן דעם שווארצען נגידישען וואמס האט מען דערקענט דעם בכבוד'ן שטאל־ צען אלטבירגער; דער אייזערנער העלם, דער גענ־לעדערנער וואמס און די קלינגענדיגע שפאָרען, האבען דערצעהלט, אז דאס זענען שווערע רייט־קנעכט; אונטער דעם שווארצען סאמעטענעם הויי־ בעל, וואס האט זיך פארצויגען בייס שטערן אין א שפיץ, האט זיך באהאלטען דאס ראזאווע פנים פון א מיידעל, און די יונגע חברה לייט, וועלכע זענען איהר נאכגעלאפען ווי נאכשפירענדיגע יאגד־ הינד, האבען זיך ארויסגעוויזען אלס פולקומענע פראנטען, מיט זיי־ ערע וואויל־אינגעריש באפעדערטע היט, מיט זייערע קלינגענדיגע שנאבעל־שיך און מיט זייערע זיידענע קליידער פון געמישטע פאר־ בען, וואס די רעכטע זייט איז געווען גרין, די לינקע זייט רויט, אדער איין זייט מיט רעגענבויגען פאסען און די אנדערע זייט מיט קעס־ טעלעך פון פארשיעדענע פארבען. אזוי אז די נארישע בחורים האבען אויסגעזוהן ווי זיי וואלטען געווען צושפאלטען אין מיטען. מיטנעצויגען פון דעם מענשענשטראם איז דער רב מיט זיין ווייב אנגעקומען צום „רוימער." דאס איז געווען דער גרויסער מארק פון שטאדט וואס איז ארומגערינגעלט מיט הויבע שפיציגע הייזער. דעם נאמען „רוימער" האט ער געקראגען צוליעב אן אונגעהייער גרויסען הויז, וואס האט געהייסען „צום רוימער", און וועלכעם איז אפגעקויפט געווארען פון מאניסטראט און פארוואנדעלט ג־

וואַרען אין א ראַטהויז. אין דער דאָזיגער געבוירענ פּלענט מען אויסקלייבען די קיסרים פון דייטשלאנד, און פּאר דעם דאָזיגען הויז זענען אפט פּאַרגעקומען די ערשלע ריטער־שפּיעלען. דער קעניג מאקסימיליאן, וועלכער האט די דאָזיגע שפּיעלען ליידענ־שאפטליך ליעב געהאט, איז דעמאלט געווען אין פּראנקפורט. און א טאג פריהער האט מען פּאר זיין כבוד וועגען פּראנשטאלט אין רוימער א גרוים געפעכט. לעבען די הילצערנע רענק, וואס זענען איצ־טער צונומען געוואָרען פון סטאלאָרעם, זענען נאך געשטאנען א סך לייִדיגגעהער, און האבען זיך דערצעהלט, ווי אזוי דער הערצאג פון בראונשווייג און דער מארקגראף פון בראנדענבורג האבען זיך נעכטען געשלאגען אונטער פויקען און טראמפייטען־שאלען; ווי אזוי דער וואלטער דער לומפ האט אזוי געוואלדיג אראפּגעוואָרפען דעם בערענ־רייטער פון זיין זאטעל, אז די שטיקלעך פון זיין שפּיעז זענען זיך צופלויגען אין די לופטען, און ווי אזוי דער לאנגער בלאנדער קעניג מאקס איז געשטאנען אויף דעם באלקאן ארומגערינגעלט פון זיינע הויפלייט און האט זיך פּאר פּרייד געריבען די הענד. די דעקען פון גאלדענעם שטאף זענען נאך געלעגען אויף דעם פּארענטש פון באלקאן און אויף די קייזעדיג צוגעשפּיצטע פענסטער. אויך די איבעריגע הייזער פון מארק זענען נאך געווען יום־טוב'דיג אויסגעפוצט און באציערט מיט הערב־שילדען. באזונדערס דאָס הויז לימבורג, אויף וועמענס פּאהן עס איז געווען אויסגעמאלט א מיידעל, וואס האלט אין האנד א שפּארבער, און אף האלט פּאר איהר א שפּיגעל. אויף דעם באלקאן פון דעם דאָזיגען הויז זענען געשטאנען א סך ריטער און דאמען, וואס האבען זיך אונטערהאלטען און שמייכעלדיג אראפּ־געקוקט אויף דעם פּאלק, וואס האט זיך אונטען געצוינגען אהין און אהער אין משונה'דיגע גרופּען. וואס פּאר א מאסע לייִדיג־געהער פון אלע שטאנדען און פון יעדען עלטער האבען זיך דא געי־שטופּט כדי צופריעדענצושטעלען זייער נייגעריקייט! מען האט געלאכט, געקוויטשעט, ג'ענבה'ט, געקנייפּט אין די זייטען, גע־פייפּט, און אין מיטען דעם אלעמען האט זיך געהערט דער טראמ־פייטער פון דאקטאר, וועלכער איז געשטאנען אין זיין רויטען

מאַנטל אויף א הויכער שטעל צוזאַמען מיט זיין גאַרישען דיענער און מיט זיין אף, און האָט אויסגעטראַמפּייטערט זיינע אלע קונצענ, געלויבט זיינע טינקטורען און זיינע וואונדער־זאלבען, אדער ער האָט זעהר ערענסט באטראכט א גלאז מיט השתנה, וואָס עפּיס אן אלטע פרוי האָט געהאלטען פאר איהם, אדער האָט זיך געגומען אויסרייסען א באקצאהן ביי אן ארימען פויער. צוויי פּעכטמיי־טערס, וואָס זענען ארומגעלאָפען מיט זייערע פיעלפּארביגע בענ־דער און האָבען געפאָכט אין דער לופט מיט זייערע שווערדען, האָ־בען זיך דאָ באַגעגענט כלומר'שט ווי צופעליג און האָבען זיך מיט א געמאכטען כעס נעוואַרפען איינער אויפ'ן צווייטען; נאָך א לאַנגען געפעכט האָבען זיי זיך ביידע דערקלעהרט פאר אונבאזיג־באר, און האָבען ביים עולם אויסגעבעטעלט עטליכע פעניג. איצ־טער האָבען פארבייגאַרשירט מיט פויקען און מיט פייפערס די כיי־איינגעפיהרטע שוץ־מחנה. באלד נאָכדעם זענען אַנגעקומען אונטער דער פיהרערשאפט פון א מאן מיט א רויטע פאָהן א גאנצע מחנה וואנדערנדיגע מיידלעך, וואָס זענען אהער געקומען פון דעם ווירצבורגער פרויען־הויז „צום עזעל" און האָבען זיך גלאָזט קיין ראָזענטהאל, וואו די הויך גלויבטע רעגירונג האָט פאר זיי באַ־שטימט א קווארטיר פאר דער צייט פון יאריד. — „מאך צו די אויגען, שענע שרה!" — האָט דער רב געזאָגט. וואָרים יענע פאַנ־טאסטישע און זעהר ווינציג־באקליידטע פרויען, וואָס א טייל פון זיי זענען געווען זעהר שען, האָבען זיך אויפגעפיהרט אויף דעם אונמאַראַלישסטען אופן. האָבען אויפגעדעקט זייערע וויסע חוצפה־דיגע בוזימס, האָבען גערייצט די פארבייגעהענדע מיט די אונפאר־שעהמטסטע ווערטער, האָבען אויסגעשטרעקט זייערע לאַנגע וואנדער־שטעקענס, און נאָכדעם ווי זיי האָבען זיך אויף זיי ארויפ־געזעצט ווי אויף רייטשטעקענס און זענען אראָפּגאַריטען צו דעם סאנקט קאטהארינע־טויער, האָבען זיי געזונגען מיט באנומענע קולות, דאָס מכשפה־ליעד:

„וואו איז דער באָק, דעם טייוועלס טיער?
וואו איז דער באָק? און פעהלט דער באָק,

איז רייטען מיר, איז רייטען מיר,
איז רייטען מיר דא אויפ'ן שטאק!"

דאס דאזיגע געזאנג, וואס מען האט נאך געקענט הערען פון הערווייטענס, האט זיך ענדליך פארלוירען אין די קירכליך לאנג געצויגענע טענער פון א פראצעסיאן, וואס האט געהאלטען אין אנקומען. דאס איז געווען א טרויעריגער צוג פון באהוועסע מאנשען מיט ליסע קעפ, וואס האבען געטראגען ברענענדיגע וואקסענע ליכט אדער פאהנען מיט הייליגע בילדער און אויך גרויסע זילבערנע קרוציפיקסען. פאראויס זענען געגאנגען אינגלעך אין רויטע און וויסע רעק און האבען געטראגען פארעדיגע וויהרויך־קעסלעך. אין מיטען צוג אונטער א פראכטיגען באלדאכין האט מען געזעהן גלחים אין וויסע כאר־העמדער פון טיערע שפיצען אדער אין בונט־זיידענע שטאלען, און איינער פון זיי האט אין האנד געטראגען א גאלדענע כלי, וואס האט אויסגעזעהן ווי א זון, און ווען ער איז צוגעקומען צו א הייליגער ניש ביים עק מארק, האט ער די כלי אויפגעהויבען אין דער הויך, און האט האלב געזאגט און האלב געזונגען לאטיינישע ווערטער... אין דער זעלביגער צייט האט זיך צוקלונגען א קליין גלעקעל, און דאס גאנצע פאלק, וואס איז געשטאנען ארום איז געווארען שטיל, געפאלען אויף דער קניה און זיך נע'צלמ'ט. דער רב אבער האט געזאגט צו זיין ווייב: — „מאך צו די אויגען, שענע שרה!" — און ער האט זי שנעל אוועקגעפיהרט פון דאנען אין א נאהענטען שמאלען גאסיל אריין. דאן האט ער זי געפיהרט דורך א לאבירינט פון ענגע און קרומע גאסען, און ענדליך איבער דעם ניט באוואוינטען, פוסטען פלאץ, וואס האט אפגעטיילט דעם נייעם אידישען קווארטאל פון דער איבעריגער שטאדט.

פאר יענער צייט האבען די אידען געוואוינט צווישען דעם דאס און דעם ברעג פון מאין. געמליך פון דער בריק ביז צו דעם לומפען־ברונים פון דער „מעהלוואגע" ביז צו דער סאנקט בארטאלאמיי קירך. נאר די קאטוליישע גלחים האבען אויסגע'פועל'ט ביים פאפסט א בולע, וועלכע האט פארבאטען די אידען צו וואוי־

נען אזוי נאָהענט פון דער הויפטקירך. און דער מאַגיסטראט האָט זיי אָפּגענעבען א פּלאַץ אויף דעם וואָלגראָבען, וואו זיי האָבען אויסנעבויט דעם היינטיגען אידישען קוואַרטאל. אָט דער קוואַר־טאל איז געווען פארזאָרגט מיט שטאַרקע מויערען, אויף מיט אייז־ערנע קייטען פאר די טויערען, כדי זיי צו פארשפּארען נענען אן אָנפאל פון המון־עם. וואָרים דאָ האָבען די אידען אויף נעוואוינט אין קלעם און אין שרעק. און נאָך מעהר וואָם זיי האָבען געלייטען איצטער, האָבען זיי נעדענקט די פריהערדיגע צרות. אין יאָהר 1240, האָט דער צעיושעטער המון נעמאכט צוויישען זיי א בלוט־באָד, וואָם איז באקאנט אלם די ערשטע שחיטה אויף אידען. און אינ'ם יאָהר 1349, וועו די פּלאָגעלאָנטען האָבען אויף זייער וועג אונטערנעצונדען די שטאָדט, און באשולדיגט די איהען, אז זיי האָבען דאָם נעמאכט די שרפה, איז דעמאָלט דער נרעסטער טייל פון די אידען אויסנע'הרג'עט נעוואָרען, אָדער זיי זענען פארברענט נעוואָרען, אין זייערע אייגענע הייזער. און די שחיטה רופט מען די צווייטע אידישע שחיטה. שפּעטער האָט מען די אי־דען נאָך אָפּטמאל נעסטראשעט מיט עהנליכע שחיטות. און יעדעם מאל וועו אין פראנקפורט זיינען פּארנע־קומען אונרוהען, באזונדערם וועו עם זענען פּארנעקומען די מחלוקת'ן צוויישען דעם שטאָט־ראט און די צעכען, איז דער קריסט־ליכער המון כמעט תמיר נעווען נרייט צו באפאלען דעם אידישען קוואַרטאל. דער דאזיגער קוואַרטאל האָט נעהאט צווויי טויערען, וועלכע פלענען פארשלאָסען וועריו אין די קאטוילישע חנאות פון דרויסען, און אין אידישע יום טובים פון אינווענינ. און פאר יעדען טויער איז נעווען א וועכטער־הויז מיט שטאַרטישע סאלדאטען.

וועו דער רב איז מיט זיין וויב אָנגעקומען צו דעם טויער פון אידישען קוואַרטאל, זענען די סאלדאטען נעלענען — ווי מען האָט דאָם נעקענט זעהן דורך די אָפּענע פענסטער — אויף דער נאַרע פון זייער וועכטער שטיבעל, און אין דרויסען פאר דער טיר, איז אין פולען וונשיין נעזעסען דער פויקער און האָט פאנטאזירט אויף זיין נרויסער פויק. דאָם איז נעווען שווערער, דיקער חברה־מאן; זיין וואמס און זיינע הויזען פון לייער־נעלבען טוך, וואָם איז ביי

די ארעמס און ביי די לענהען געווען שטארק אויפגעבלאזען, און איז געווען באזעצט מיט קליינע אוונגענעהטע רויטע קישעלעך. גלייך ווי עס וואלטען דערפון ארויסגעלעקט אהן א שיעור מענשליכע צינגער. די ברוסט און דער רוקען זענען געווען געפאנצערט מיט שווארצע טוכענע קישעלעך, אויף וועלכע עס איז געהאנגען די פויק; אוים'ן קאפ האט ער געהאט א פלאטשיק קיילעכדיג היטעלע, דאם פנים איז געווען פונקט אזוי פלאטשיג און קיילעכדיג, דער־צו נאך גלל ווי א מאראנץ און באשיט מיט רויטע געשווירלעך, און עס האט זיך פארצויגען אין א גענעצדיגען שמייכעל. אט אזוי איז ער חברה־מאן געזעסען און האט אויסגעפויקט די מעלאדיע פון א ליעד, וואס די פלאשעלאנטען האבען אמאל געזונגען ביי דער שחיטה אויף די אידען. און מיט זיין רויהען ביער־קול האט ער צו־געזונגען דאס ליעד:

„אונזער ליעבע פרוי
געגאנגען איז אין מארגענטוי
קירי עלייזאן!"

— האנס, דאס איז א שלעכטע מעלאדיע — האט אויסגערופען א קול פון הינטער דעם פארשלאסענעם טויער אין אידישען קווארטאל. — האנס, דאס ליעד איז אויך א שלעכטס. עס פאסט ניט פאר קיין פויק. פאסט גאר ניט. און ביי גאט, עס פאסט זיכער ניט אין דער צייט פונ'ם יאריד און פסח אין דער פריה. דאס איז א שלעכט ליעד, א געפערליך ליעד, האנס, האנסעלע, קליינער פויקעל־האנסעלע, איך בין איינער אליין, און אויב דו האסט מיך ליעב, אויב דו האסט ליעב דעם שטערן, דעם לאנגען שטערן, דעם לאנגען נאז־שטערן, טא הער אויף!

די דאזיגע ווערטער זענען פון דעם ניט געזעהענעם רעדנער ארויסגערעדט געווארען האלב האסטיג, פול מיט שרעק, און האלב פאמעליך זיפצענדיג, מיט א טאן אין וועלכען עס האבען זיך שנעל געביטען דאס ציהענדיג ווייכע מיט דעם הייזעריג־הארטען, ווי מען הערט דאס ביי שווינדזיכטיגע. דעם פויקער האט דאס ניט גע־ריהרט, און נאך אלץ ווייטער פויקענדיג די פריהערדיגע מעלאדיע האט ער ווייטער געזונגען:

„און דא קומט אן א קליינער יונג,
און ס'טוט זיין באַרד ביי איהם א שפרונג,
הללויה!"

— האנס! — האט ווידער אויסגערופען דאס זעלביגע קול
— האנס, איך בין איינער אליין, און דאס איז א געפערליך ליער,
און איך האב עס ניט ליעב צו הערען און איך וויים פארוואס... און
אויב דו האסט מיך ליעב, זינג זשע בעסער עפיס אנדערש, און
מארגען וועלען מיר טרינקען...

ביים וואַרט „טרינקען" האט האנס אויפגעהערט צו פויקען
און צו זינגען און ער האט א זאג געטאן מיט אן ערענסטען טאן:

— דער טייוועל מעג כאפען די אידען. אבער דו ליעבער נאז-
שטערן, דו ביזט מיין פריינד. איך וועל דיך באשיצען. און אויב
מיר וועלען נאר נאך עפטער טרינקען צוואמען, וועל איך דיך נאך
איבער'שמד'ן, און איך וועל זיין דיין טויף-פאטער. אז דו וועסט
דיך שמד'ן, וועט דיין נשמה זיין אן אויסגעלייזטע. און אויב דו
האסט א גוטען קאפ און וועסט דיך ביי מיר פלייסיג לערנען,
קענסטו נאך אפילו ווערען א פויקער. יא! נאז-שטערן, דו קענסט
נאך שטיינען זעהר הויך. וועז מיר וועלען מארגען טרינקען צוואז-
מען, וועל איך דיר אויספויקען דעם גאנצען קאטעכיזם — איצטער
אבער מאך נאר אויף דאס טויער, וואַרים דא שטעהען צוויי פריינד
און ווילען מען זאל זיי אריינלאזען.

— עפענען דאס טויער? — האט אויסגעשריען דער נאז-
שטערן און האט שיער ניט פארלוירען דאס לשון — דאס געהט
ניט אזוי שנעל, ליעבער האנס. מען קען ניט וויסען, מען קען נאר
ניט וויסען, און איך בין איינער אליין. פייטעל רינדסקאפ האט דעם
שליסעל און ער שטעהט איצטער שמונה עשרה, און ער טאר ניט
מפסק זיין. יעקעל דער נאר איז אויך דא, אבער ער איז איצטער
משתין, איך בין איינער אליין.

— דער טייוועל מעג כאפען די אידען! — האט אויסגערופען
האנס דער פויקער און הויך לאכענדיג איבער זיין אייגענעם ווי
האט ער זיך אריינגעוואקעלט אין וועכטער שטיבעל און זיך אויך
אויסגעצוינגען אויף דער נארע.

אין דער צייט, וואס דער רב מיט זיין ווייב זענען איצט נע־בליבען שטעהן אליין הינטער דעם פארשלאָסענעם טויער, האָט זיך פון יענער זייט טויער, דערהערט א שנאַרכענדיג, שנאַפּעלדיג, אבי־סעל שפּאַטיש געצוינגען קול: — שטערענדעל! פלוידער ניט אזוי פיעל. נעם ארויס דעם שליסעל פון רינדסקאָפּ קעשענע און נעם מיט דיין נאז און שלים דערמיט אויף דעם טויער. די לייט שטע־הען און וואַרטען שוין לאנג.

— די לייט? — האָט מיט שרעק אויסגערופען דאָס קול פון דעם מאן, וועמען מען האָט געפונען נאז־שטערן. — און איך האָב געמיינט, אז עס איז נאָר דאָ אייגער. איך בעט דיך נאָר, לויבער יעקעל נאָר, זיי אזוי גוט און קוק ארויס, וועל דאָרטען איז.

דאָ האָט זיך אינ'ם טויער געעפענט א קליין פענסטערל מיט שטארקע גראטעס און עס האָט זיך באוויזען א געלע מיז מיט צוויי הערנער, און אונטער דער מיז דאָס קאָמישע פארקרומטע לצ'ישע פנים פון יעקעל דעם נאָר. אין דעם זעלביגען אויגענבליק האָט זיך דאָס פענסטערל גלייך צוריק צוגעמאכט, און עס האָט זיך דערהערט א קול: — מאך אויף, מאך אויף, אין דרויסען שטעהען בלויז אין מאנסביל און איין פרוי!

— איין מאן און איין פרוי — האָט נעקרעכצט נאז־שטערן— און אז מען וועט עפענען דאָס טויער וועט די פרוי ארונטער וואַרפען איהר מאַנטעל, און עס וועלען דאן זיין צוויי מענער, און מיר זענען נאָר דאָ דריי.

— זיי ניט קיין האז! — האָט געענטפערט יעקעל דער נאָר— און זיי מוטיג און ווייז ארויס קוראזש!

— קוראזש! — האָט אויסגערופען נאז־שטערן מיט א פאר־דראָסיגער ביטערקייט — האז! האז איז א שלעכטער פארגלייך. א האז איז א חיה טמאה, קוראזש! מען האָט מיך דאָ ניט אוועק־געשטעלט כדי איך זאל ארויסווייזען קוראזש, נאָר צוליעב פאַרזיך־טיגקייט. אויב עס וועלען אנקומען א סך, זאל איך שרייען. אבער איך טראָג א פאַנטאַנעל, און איך בין בלויז איין אייניציגער מענש. איך אליין קען זיי ניט צוריקהאלטען. מיין אדער איז שוואַך, ניט וועט מען זאל שיסען אויף מיר, וועל איך זיין טויט. און דעמאלט

וועט זיך דער רייכער מענדעל ריים זיצען שבת ביים טיש, און וועט זיך אפווישען פון מויל די ראַזינקע זופ און וועט זיך גלעטען ביים בויך. און וועט אפשר זאָגען: דער לאנגער נאַז־שטערן איז דאָך געווען א וואויל־ער יונג. און וואָלט ער ניט געווען אזא, וואָלטען זיי אויפגעבראכען דעם טויער. ער האָט זיך דאָך גלאַזט פאר אונז שיסען צום טויט. יאָ ער איז געווען א וואויל־ער יונג. א שאד וואָס ער איז טויט —

דאָס קול איז דאָ געוואָרען ביסלעכווייז וווינענדיג און וווייך, און פלוצלונג איז עס איבערגעגאנגען אין א האסטיגען כמעט פאר־ביטערטען טאָן: — קוראוש! און כדי דער רייכער מענדעל ריים זאָל זיך קענען אפווישען די ראַזינקע־זופ פון מויל, און זיך גלעטען דעם בויך און מיך קענען רופען וואויל־ער יונג, זאָל איך מיך לאָזען דערשיסען צום טויט? קוראוש! מוטיג! דער קליינער שטרוים איז געווען מוטיג און האָט נעכטען זיך צוגעקוקט אויפ'ן „רויטער" צו דעם נעפעכט, און האָט נעמיינט אז מען קען איהם ניט, וויל ער האָט געטראַגען א פיאַלעטען מאנטל פון סאמעט, וואָס קאָסט דריי גולדען די אייל, באציערט מיט פיקסענע עקלעך און אין גאנצען אויסגעשטיקט מיט גאָלד און זעהר פראכטיג — און זיי האָבען איהם אזוי לאנג נעקלאפט דעם פיאַלעטענעם מאנטל, ביז עס איז אראָפ פון איהם די פארב, און פיאַלעט איז גאָר געוואָרען זיין רו־קען, און ער זעהט שוין מעהר ניט אוים ווי קיין מענש. קוראוש! דער קרומער לייזער איז געווען מוטיג, און האָט אונזער לומפיגען שולדהייס, אָנגערופען לומפ, און זיי האָבען איהם אויפגעהאנגען אויף די פיס, צוויישען צוויי הינד, און האָנס דער פויקער האָט גע־פויקט. קוראוש! זיי ניט קיין האָז! צוויישען א סך הינד איז דער האָז א פארלוירענער. איך בין אייגער אליין. און האָב ווירקליך מורא.

— שווער זיך! — האָט יעקל דער נאר אויסגערופען.

— איך האָב ווירקליך מורא! — האָט זיפצענדיג איבערגע־חזר'ט נאַוושטערן — איך וויים, די מורא ליגט מיר אין בלוט און איך האָב זי בירושה פון מיין מאמע עליה השלום.

— יאָ, יאָ! — האָט איהם איבערגעהאקט יעקל דער נאר—

און דיין מאמע האָט עס געהאט בירושה פון איהר טאטען. און ער האָט עס נעהאט פון זיין טאטען און אזוי האָבען עס דיינע זיידעס געי׳רשה׳ט איינער פון אנדערן, ביז צו דיין עלטער־עלטער זיידען. וועלכער איז געגאנגען מיט שאול המלך׳ס חיל מלחמה האלטען מיט די פלשתים, און איז געווען דער ערשטער וואָס האָט געמאכט פליטה.—אבער זעה נאָר נאָר, רינדסקעפל איז שוין באלד פארטיג. ער האָט זיך שוין געבוקט צום פערטען מאל, און איצטער שפרינגט ער ווי א פלוי ביי דעם דריי מאל „קדוש" און האָט נעמט ער זיך שוין פארזיכטיג צו דער קעשענע...

ווירקליך. די שליסל האָבען גערוישט. קרעכצענדיג האָט זיך געעפענט איין פליגל פון טויער, און דער רב מיט זיין ווייב זענען אריין אין דער אידישער גאס וואו עס איז ניט געווען צו זעהן קיין מענשען. דער אויפשליכער אבער, א קליין מענשל מיט א גוטמוטיג זויער פנים, האָט א פאר׳חלומ׳טער געשאקלט מיט׳ן קאָפ, ווי איינער, וואָס האָט ניט ליעב געשטערט צו ווערען אין זיינע גראנקען און נאכדעם ווי ער האָט דעם טויער צוריק זארגפעלטיג צוגעשלאסען, האָט ער, ניט רעדענדיג קיין וואָרט, זיך צוגעשלעפט צו א ווינקל הינטער דעם טויער, און נאך אלץ כסדר געמורמלט פאר זיך די תפלות. יעקל דער נאר איז שוין געווען א קלענערער שווייגער. א קליינער און א פעסטער חברה־מאן, מיט אביסל קרומע פיס, מיט א לאכענדיג פול און רויט פנים און מיט אן אונמענשליכער גרויסער פליישיגער האנד, וואָס האָט ארויסגעשטעקט פון די בריייטע ארבל פון זיין פיעלפארביגער יאקע צום שלום עליכם. הינטער איהם האָט זיך באוויזען, אדער בעסער געזאגט, האָט זיך באהאלטען א לאנגע, מאגערע געשטאלט. דער שמאלער האלז, איז געווען וויים באפערט מיט א שענער באטיסטענער קרויז, און זיין דין, בלייך פנים איז גאר וואונדערליך באציערט מיט א כמעט אונגלויבליכער לאנגער נאז, וואָס האָט זיך נייניעריג און שרעקענדיג באוועגט אהין און אהער.

— שלום עליכם! גוט יום טוב! — האָט אויסגערופען יעקל דער נאר — וואונדערט אייך ניט, וואָס די גאס איז איצט אזוי ליידיג און שטיל. וואָרים אונזערע אלע מענשען זענען איצטער אין

שוהל, און איהר קומט גראד אין דער רעכטער צייט, כדי צו קענען הערען ווי מען לייענט דאָרט די מעשה פון עקדת יצחק. איך קען זיי. דאס איז אן אינטערעסאנטע מעשה. און הגם איך האב זי שוין ביז היינט געהערט דריי און דרייסיג מאל, וואלט איך זי היי־יאהר אויך נאך אמאל געוואלט הערען. און דאס איז אויך א וויכטיגע מעשה. וואָרים וועז אברהם וואלט ווירקליך געווען געשאכטען יצחק'ן און ניט דעם ציגענבאק, וואלטען היינט געווען אויף דער וועלט מעהר ציגענבעק און וועניגער אידען." — און מיט א משוגע'נער לוס־טיגער האוואיע האט יעקעל אנגעהויבען צו זינגען דאס פאלגענדע לייער פון דער הגדה:

„איין ציקעלע, איין ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א קעצעלע און האט אויפגענעסען דאס ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א הינטעלע און געביסען דאס קעצעלע, וואס האט אויפגענעסען דאס ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א שטעקעלע און האט געשלאגען דאס הינטעלע, וואס האט געביסען דאס קעצעלע, וואס האט אויפגענעסען דאס ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א פייערל און האט פארברענט דאס שטע־קעלע, וואס האט געשלאגען דאס הינטעלע, וואס האט געביסען דאס קעצעלע, וואס האט אויפגענעסען דאס ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין צי־קעלע!

איז געקומען א וואסערל און אויסגעלאשען דאס פייערל, וואס האט פארברענט דאס שטעקעלע, וואס האט געשלאגען דאס הינ־טעלע, וואס האט געביסען דאס קעצעלע, וואס האט אויפגענעסען דאס ציקעלע, וואס דער טאטע האט געקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען אן עקסעלע און האָט אויסגעטרונקען דאָס וואַסערל, וואָס האָט פארשלאָשען דאָס פייערל, וואָס האָט פארברענט דאָס שטעקעלע, וואָס האָט געביסען דאָס קעצעלע, וואָס האָט אויפגענעסען דאָס ציקעלע, וואָס דער טאָטע האָט נעקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען א שוחט'ל און געשאָכטען דאָס עקסעלע, וואָס האָט אויסגעטרונקען דאָס וואַסערל, וואָס האָט פארלאָשען דאָס פייערל, וואָס האָט פארברענט דאָס שטעקעלע, וואָס האָט געשלאָגען דאָס היגטעלע, וואָס האָט געביסען דאָס קעצעלע, וואָס האָט אויפגענעסען דאָס ציקעלע, וואָס דער טאָטע האָט נעקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

„איז געקומען דער מלאך המות'ל און האָט געשאָכטען דאָס שוחט'ל, וואָס האָט געשאָכטען דאָס עקסעלע, וואָס האָט אויסגעטרונקען דאָס וואַסערל, וואָס האָט פארלאָשען דאָס פייערל, וואָס האָט פארברענט דאָס שטעקעלע, וואָס האָט געשלאָגען דאָס היגטעלע, וואָס האָט געביסען דאָס קעצעלע, וואָס האָט אויפגענעסען דאָס ציקעלע, וואָס דער טאָטע האָט נעקויפט פאר צוויי גילדען. איין ציקעלע! איין ציקעלע!

— יא, שענע פרוי — האָט צוגענעבען דער זינגער — עס וועט אמאל קומען דער טאָג, וועו דער מלאך המות וועט שאכטען דעם שוחט, און אונזער גאנץ בלוט וועט פאלען אויף אדום; וואָרים גאָט איז אן אל נקמות. — — —

אבער פלוצלינג פארטרייבענדיג דעם ערענסט, וואָס איז איהם ניט וויליענדיג באפאלען, האָט זיך יעקעל דער נאר ווידער צולאָזט מיט זיינע ליצנות, און האָט וויטער גערעדט מיט זיין שנאָרכענדיגען טאָן פון א לץ: — האָט נאָר קיין מורא ניט, שענע פרוי. נאָשטערן וועט אייך קיין שלעכטס ניט טאָן. נעפעהרליך איז ער נאָר פאר דער אלטער שנאפער־עלע. זי האָט זיך פארליעבט אין זיין נאָז. אבער די נאָז האָט עס אויך כשר פארדינט. זי איז שען ווי דער טורעם, וואָס קוקט ארויס אויף דמשק, און איז ער־האבען ווי די צערערן פון דעם לבנון. אויסענווענינג גלאנצט זי ווי גינגאלד און סירופ. און אינווייניג איז זי פול מיט מוזיק און

ליעבשאפט. זומער בליהט זי און ווינטער איז זי אביסעל צוגעפרוי־רען — און סאי זומער, סאי ווינטער ווערט זי געלאשטשעט פון שנאפער־עלע'ס ווייסע הענד. יאָ, די שנאפער־עלע איז פארליעבט אין איהם. נאריש פארליעבט. זי היט איהם, קאַרמעט איהם, און אזוי שנעל ווי ער ווערט זיין געגנג פעט, ווערט זי מיט איהם חתונה האָבען. און פאר איהרע יאָהרען איז זי נאָך יונג געגנג. און ווער עס ווערט אמאָל אין דריי הונדערט יאָהר ארום קומען אהער קיין פראנק־פורט, ווערט ניט קענען זעהן דעם הימעל, ווייל אזוי פיעל נאָז־שטערנס וועלען דעמאָלט זיין דאָ.

— איהר זענט יעקעל דער נאר! — האָט אויסגערופען דער רב לאכענדיג. איך דערקען דאָס פון אייערע רייד. איך האָב אַ סך געהערט ווענען אייך.

— יאָ, יאָ — האָט דער נאר נעענטפערט מיט א נעמאכטער ענוות. — יאָ, יאָ, אזוי איז, אז מען איז באריהמט. אפטמאָל איז מען ווייט און בריים באקאנט פאר א גרעסערן נאר, ווי מען ווייס דאָס אליין. דאָך איך גיב מיר פיעל מיה, צו זיין א נאר. און איך שפרינג און שאקעל זיך, כדי די גלעקלעך זאָלען קלינגען. אנדערע קומט עס אָן לייכטער... נאָר זאָגט מיר, רבי, פארוואָס פאָהרט איהר אים יום טוב?

— מיין היתר — האָט דער רב נעענטפערט — שטעהט אין תלמוד, און דאָס הייסט: פקוח־נפש דוחה שבת!"

— פקוח־נפש! — האָט פלוצלונג אויסגערופען דער לאנגער נאזשטערן, און זיך נעהאלטען ווי ער וואָלט געווען אין איין טויט־שרעק — פקוח־נפש! פקוח־נפש! האנס פויקער! פויקער! פקוח־נפש! פקוח־נפש! האנס פויקער!

פון דרויסען אבער האָט האנס דער פויקער אויסגערופען מיט זיין גראבער ביער שטים: — טויזענד דאנער וועטער! דער טייוועל זאָל נעמען די אידען! שוין דאָס דריטע מאָל, ווי דר ווענסטס מיך הייבט אויף פון שלאָף, נאזשטערן. ברענג מיך ניט אין כעם אריין. וואָרים ווען איך ווער אין כעס בין איך דער טיי־וועל אליין, און דאן, אזוי וואָהר ווי איך בין א קריסט, דאן שיס

איך מיט דער ביקס דורך דעם פארגראטעטען לאָך פון טויער, און דאן זאל יעדער היטען זיין נאָז!

— שים ניט! שים ניט! איך בין איינער אליין. — האָט מיט שרעק זיך געבעטען נאָז־שטערן און האָט פעסט צוגעדריקט זייע פּנים צו דער מויער. און אזוי איז ער געבליבען שטעהן א ציטער־דיגער און געבעטען שטילערהייד.

— זאָגט, זאָגט, וואָס איז געשעהן? — האָט איצטער אויך אויסגערופען יעקעל דער נאָר, מיט זיין גאנצער שטארקער נייגיע־ריקייט, וואָס איז שוין דעמאָלט געווען די אייגענשאפט פון די פראנקפורטער אידען.

דער רב אָבער האָט זיך פון איהם אויסגעריסען און איז מיט זיין ווייב געגאנגען וויטער ארויף מיט דער אידישער נאָם. — זעה, שענע שרה, — האָט ער געזאָגט זיפצענדיג — ווי שלעכט ישראל איז באשיצט. פון דרויסען היטען זיינע טויערען פאלשע פריינד און אינוועניג זענען זיינע היטער נארישקייט און שרעק! פאמעליך זענען זיי ביידע געגאנגען דורך דער לאנגער, ליידי־גער גאָם, וואו עס האָט נאָר דאָ און דאָרט ארויסגעקוקט פון א פענסטער א בליהענדיגער מיידעלשער קאָפּ, און די זון האָט זיך אָפּגעשפיגעלט אין די בלאָנקעגדיגע שויבען יום טוב'דיג פרעהליך. וואָרים דעמאָלט זענען נאָך די הייזער פון אידישען קוואָרטאל געווען ניי און נעט און אויך נידעריגער ווי היינט. און נאָר ערשט שפּעטער־צו וועו די אידען האָבען זיך שטארק פארמעהרט, און האָ־בען דאָך ניט געקענט בריטער מאכען זייער קוואָרטאל, האָבען זיי געמוזט כסדר בויען איין שטאָק איבער'ן צווייטען. און האָבען זיך צוגויפגעדריקט ווי סאַרדינס אין א שאכטל, און זענען דורך דעם געוואָרען פארקריפּעלט ביים לייב און בייַ דער נשמה. יענער טיל פון אידישען קוואָרטאל, וואָס איז געבליבען שטעהן נאָך דער גרויסער שרפה, און וועלכע מען רופט די „אלטע גאם", יענע הויכע, שוואָרצע הייזער, וואו עס שאכערט און מאכערט א פאר־קרומט, פייכט פאלק, איז א שוידערליכע מצבה פון דעם מיטעל־אלטער. די עלטערע שוהל עקזיסטירט ניט מעהר. זי איז ניט נע־

וועז אזוי גאראם ווי די היינטיגע, וואם איז אויפגעבויט געוואָרעז ערשט שפעטער, נאכדעם ווי צו דער דאָרטיגער קהלה זענען נאך צוגעקומען די אידען, וואם מען האט ארויסגעטריבען פון נירענ־ בערג. יענע שוהל איז געלעגען מעהרער צו צפון. דער רב האט זיך גיט געדארפט ערשט אנפרעגען צו איהר. שוין פון דערווייטענם האט ער דערהערט די פיעלע פארמישטע און זעהר הויכע קולות, וואם האבען זיך געטראָגען פון דאָרטען. אין שול־הויף האט ער זיך צושיידט מיט זיין ווייב. און נאכדעם ווי ער האט געוואר־ שען זיינע הענד ביים ברונים, וואם איז דאָרט געשטאנען, איז ער אריינגענאנגען אין יענעם אונטערשטען טייל פון דער שוהל, וואו די מאנספייט האבען געדאוועגט; די שענע שרה האט פארקעהרט באדארפט ארויפגעהן אויף טרעפ און איז ארויפגעקומען אויבען אין דער ווייבערשער שוהל.

אט די אויבערשטע אבטיילונג איז געווען א מין גאלעריע מיט דריי רייהען הילצערנע, ברוין־רויט אנגעפארבטע בענק, וואם זייע־ רע אנלעהנם זענען פון אויבען געווען פארזארגט מיט א הילצערן ברעט, וועלכעם מען האט געקענט זעהר באקווים אויפמאכען, כדי דאָרויף ארויפצולעגען דעם סדור. די ווייבער זענען דא געזעסען אייגע לעבען דער אנדערער און האבען געפלוידערט, אדער זענען געשטאנען גלייכע און האבען שטיל און פרום געדאוועגט. טייל־ מאל זענען זיי אויך נייגעריג צוגעגאנגען צו די גרויסע גראטעס, וואם האבען זיך געצויגען איבער דער גאנצער לענג פון דער מזרח־ וואנט, און דורך די דינע גרינע פארהאנגען, וואם האבען דאָרט געהאנגען, האבען זיי געקענט ארונטערקוקען אין דער אונטערש־ טער אפטיילונג פון דער שוהל. דאָרט אונטען, זענען הינטער הויכע שטענדערם געשטאנען די מענער אין זייערע שווארצע מאנטלעז. די שפיציגע בערד האבען אראפגעהאנגען איבער די ווייסע האלז־קרויזען און די פלאך־באדעקטע קעפ, זענען געווען מעהר אדער וועניגער איינגעהילט מיט א טלית, וואם איז ג־ וועז פון זייד אדער וואל. אנדערע פון זיי האבען אויך געהאט גאל־ דענע עטרות. די וועגד פון דער שוהל זענען געווען גאנץ אייג־ פאך געווייסט, און מען האט דאָרט ניט געזעהן קיין אנדערע פאר־

ציערונג, א חוץ די פארגילדטע אייזערנע גראטעס, ארום דער פיער־
עקיגער בימה, אויף וועלכער מען האט געלייענט די סדרה אין דער
תורה: און דער ארון קודש, א טייער אויסגעארבייטער קאסטען,
וואס האט אויסגעזעהן, ווי ער וואלט געשטאנען אויף מארמארענע
זיילען מיט רייכע קאפיטעלען, וואס זייערע בלומען און בלעטער
האבען זעהר שען זיך ארויסגעבוינען, און איז געווען באדעקט
מיט א פרוכת פון קארנבלויען סאמעט, אויף וועלכען עס איז גע־
ווען אויסגעשטריקט מיט גאלדענע פליטערלעך, פערל און בונטע
שטיינער, א הויליגע אויפשריפט. דארט דערנעבען האט געהאנגען
א זילבערנער נר תמיד און דארטען האט זיך אויפגעהויבען א צווי־
טע בימה, ארומגערינגעלט מיט גראטעס. און אויף אט דער בימה
האבען זיך געפונען אלערליי הויליגע כלים, צווישען זיי אויך די
מנורה מיט זיבען רעהרען און פאר דער מנורה איז געשטאנען
מיט'ן פנים צום ארון קודש דער חזן, וואס זיין געזאנג איז בא־
לייט געווארען ווי פון אן אינסטרומענט פון זיינע צווייי משוררים,
א באס און א דיסקאנט. ווארים די אידען האבען פון דער שוהל
ארויסגעווארפען יעדעם ווירקליכע אינסטרומענטאלע מוזיק, ווייל
דער לויב צו גאט געהט בעסער ארוים פון א ווארימער מענשליכער
ברוסט ווי פון די קאלטע רעהרען פון אן ארגעל. אמת קינדערש
האט זיך די שענע שרה געפרעהט, ווען דער חזן, אן אויסגעציי־
כענטער טענאר, האט איצטער אויפגעהויבען זיין קול, און די אור־
אלטע, ערנסטע מעלאדיען, וועלכע זי האט אזוי גוט געקענט
האבען אויפגעבליהט אין א זעהר יונגער לייבליכקייט, ווי זי האט
דאס נאך קיינמאל ניט געהערט, אין דער צייט וואס דער באס
האט פארקעהרט אריינגעברומט די טיעפע, טונקעלע טענער און
אין די צווישען פויזען האט פיין און זים געטרילערט דער דיס־
קאנט. אזא זינגען האט די שענע שרה אין דער באכארבעכער שוהל
קיינמאל ניט געהערט. וואריים דארטען איז דער שליח צבור געווען
דער ראש־הקהל דוד לעווי. און ווען אט דער אלטער ציטערדי־
גער מאן האט מיט זיין צוברעקעלטער שוואכער שטים, געוואלט
זינגען ווי א יונג מיידעלע, און ער האט ביי דער דאזיגער געוואל־
דיגער אנשטרענגונג געגומען פיבערהאפט שאקלען מיט דער שוואך־

אראָפהענגענדיגער האנד, דעמאָלט פלעגט דאָס גיכער רייצען צום לאכען, אידער צו בעטען.

א פרומער באנעהר, נעמישט מיט ווייבערשער נייגעריקייט, האָט צוגעצויגען די שענע שרה צו די גראָטעס, וואו זי האָט געקענט ארונטערקוקען אין רעך אונטערשטער אפטייל־ונג, אין דער מענערשער שוהל אריין. קיינמאָל פריהער האָט זי נאָך ניט געהאט געוואהן אזא גרויסע צאָהל אידען ווי זי האָט געזעהן דאָרטען. אוו אויפ'ן הארצען איז עס איהר געוואָרען נאָך בעסער, וואָן זי האָט זיך געפיהלט צווישען אזוי פיעל מענשען, וואָס זענען אלע איהרע קרובים, וויל אלע שטאָמען זיי ארוים פון דעמזעלביגען פאלק, אלע דענקען זיי גלייך אוו ליידען גלייך. אבער נאָך גערהרטער איז געוואָרען די נשמה פוו דער פרוי, וואָן דריי אלטע זקנים זענען מיט יראת הכבוד צוגענאנגען צום ארון קודש, האָבען אָפגערוקט אין א זייט דעם גלאנצענדיגען פרוכת, האָבען אויפגעשלאָסען דעם ארון, אוו פאָרזיכטיג ארויסגענומען יענעם ספר, וואָס האָט אליין אָנגעשריעבען מיט זיין אייגענער חיילינער האנד, אוו וואָס פאר'ן אבהיטען דאָס וואָס אין איהם שטעהט געשריעבען, זענען די אי־דען אויסגעשטאָנען אזוי פיעל צרות אוו שנאה, שאנד אוו טויט, א טויזענד יעהריגען מארטירערטום. אָט די גרויסע ספר תורה איז ווי א פירשטליך קינד געווען אייגעהילט אין א בונט־געשטיקטען מענטעלע פוו רויטען סאמעט; אויבען אויף בייד עץ־החיים'ס האָבען געשטעקט צוויי זילבערנע קרוינען, אויף וועלכע עס האָבען זיך ציערליך באוועגט אלערליי גראָנאָטען אוו גלעקלעך אוו האָבען געקלונגען. אוו פוו פאָרענט האָט אויף א זילבערן קייטעלע געהאנגען א גילדערנער ציץ, מיט בונטע עדעל־שטיינער. דער חזן האָט געזוכט דאָס ספר תורה, אוו פונקט אזוי ווי עס וואָלט געווען אן אמת'דיג קינד, — א קינד, וואָס צוליעב איהם איז מען אויסגעשטאָנען א סך צרות, אוו וועמען מען האָט דערפאר נאָך ליעבער, — האָט ער עס געווינט אין זייטע ארעמס, האָט דערמיט געטענצעלט אהין אוו אהער, האָט עס צוגעדריקט צו זיין ברוסט, אוו ציטערדיג פוו אָט דער באריהרונג, האָט ער אויפגע־הויבען זיין קול צו זינגען א פרעהליך־פרום דאנק־ליעד. אזוי, אז

דער שענער שרה'ן האָט זיך נעדאכט, ווי די זייַען פון ארון קודש וואָלטען אָננעהויבען צו כליהען, און די וואונדערבארע בלומען און בלעטער פון די קאפיטעלען וואָלטען אויסגעוואקסען אלץ העכער און העכער, און די טענער פון דיסקאנט זענען פארוואנדעלט נעזאַרען אין לויטער נאכטיגאַלען און ווי דער באַלקען פון דער שוהל וואָלט זיך נעשפּאַלטען דורך די שטארקע טענער פון באָם, און ווי גאָט'ס פרייד וואָלט אראָפּגעשטרעמט פון בלויען הימעל. דאָם איז נעווען א שען קאפיטעל תהלים. דער עולם האָט אין א כאַר איבערגעזאָגט די לעצטע פסוקים און דער חזן איז מיט דעם ספר תורה פאַמעליך צוגענאנגען צו דער בימה אין מיטען שוהל. און מענער און קינדער האָבען זיך נעשטופט כדי צו קושען דאָם מענטלע פון דעם ספר תורה, אדער כאָטש עם צו באריהרען מיט דער האנד. אויף דער דאָזיגער בימה האָט מען פון דעם ספר־תורה ארונטערגענעזיגען דאָם סאמעטענע מענטעלע, און אויך דאָם מיט בונטע אותיות באשריעבענע גארטעלע, מיט וועלכען דאָם ספר תורה איז נעווען ארומגעוויקעלט, און פון דעם אָפּענעם ספר תורה האָט דער חזן נעלייענט מיט יענעם זינגענדיגען ניגון, וואָם אים פסח וועלט ער גאָר באזונדערס אויסגעדרעלט, די פרומע מעשה פון אברהם אבינו'ס גרויסען נסיון.

די שענע שרה איז עניוות'דיג אוועק פון די גראטען, און א בריטע אויסגעפוצטע פרוי פון די מיטעלע יאָהרען און וועלכע האָט אויסגעזוהן צו זיין זעהר א גוטע, האָט מיט א שטומען שאָקעל פון קאָפּ, איהר ערלויבט אריינצוקוקען מיט איהר אין איינעם אין איהר סדור. די דאָזיגע פרוי, איז ווי עס ווייזט אוים, ניט נעווען קיין גרויסע למדנות; וואָרים בשעת זי האָט פאר זיך נעמורמלט די תפלות, ווי אלע וויבער, וואָם דארפען ניט דאַוונען הויך אויפ'ן קול, האָט די שענע שרה באמערקט, אז זי האָט א סך ווערטער ארויסגערעדט מיט גרייזען און ניט איין שורה האָט זי אין נאנצען איבערגעהיפט. אין א קורצער וויל ארום אָבער האָבען זיך די וואַסערדיג קלאָהרע אויגען פון דער פרוי, אויפגעהויבען שמאכטענדיג פאַמעליך, א פלאָך שמייכעלע האָט זיך פארצויגען איבער דעם פארצעלאיעגעם רויטען און ווייסען פנים, און מיט א טאָן, וואָם

האָט זיך געוואָלט ארויסווייזען, וואָס אריסטאָקראַטישער, האָט זי געזאָגט צו דער שענער שרה: — ער זינגט זעהר גוט. אבער אין האָלאנד האָב איך דאָך געהערט נאָך פיעל בעסער זינגען. איהר זענט א פרעמדע. און איהר ווייסט אפשר ניט, אז דער חזן קומט פון ווארמס, און אז מען ווייל איהם דאָ אויפנעמען, אויב ער וועט נאָר זיין צופריעדען מיט א יעהרליכען געהאלט פון פיער הונדערט גולדען. ער איז א לייבער מענש. און זיינע הענד זענען ווי אלבאסטער. איך האלט זעהר פיעל פון שענע הענד. א שענע האנד ציערט דעם גאנצען מענשען! — הערביי האָט די גוטע פרוי זאָרגפעלטיג ארויפגעלענט איהר האנד, וואָס איז ווירקליך נאָך געווען שען — אויך דעם אָנלעהן פון שטענדער, און אָנווייזענדיג מיט א גראציעזער באווענונג פון קאָפ, אז זי האָט ניט ליעב, מען זאָל איהר איבערהאקען אין מיטען רערען האָט זי ווייטער געזאָגט: — דאָס משורר'ל איז נאָך גאָר א קינד און זעהט אוים זעהר אָפגענעהרט. דער באָס ווידער איז צו מיאוס, און אונזער שטערן האָט אמאָל געזאָגט וועגען איהם זעהר וויציג: „דער באָס איז נאָך א גרעסערער נאָר ווי מען קען דאָס פארלאנגען פון א באָס!" אלע דריי עסען ביי מיר אין גאָרקיך. און איהר ווייסט אפשר ניט, אז איך בין עלע שנאפער.

די שענע שרה האָט נעדאנקט פאר דער דאָזיגער מיטהיילונג. דערפאר האָט איהר די שנאפער עלע ווידער אויספיהרליך דערצעהלט, ווי זי איז אמאָל געווען אין אמסטערדאם. און אז דאָרטען האָט מען זיך צו איהר געטשעפעט צוליעב איהר שענקייט, און ווי אזוי זי איז דריי טעג פאר שבועות געקומען קיין פראנקפורט, און חתונה געהאט מיט שנאפער'ן, ווי שנאפער איז ענדליך געשטאָרבען, ווי ער האָט אויפ'ן טויטענבעט נערעדט די ריהרענדסטע זאכען, און ווי שווער עס איז צו האלטען שען די הענד, וועז מען איז א באלעבאסטע פון א גאָרקיך. ווייל ענווייז האָט זי געוואָרפען א בליק פול מיט פאראכטונג אָן א זייט, וועלכער האָט וואהרשיינליך נענאלטען פאר עטליכע יונגע שפאָטישע ווייבער, וואָס האָבען בעקוקט איהרע קלייידער. די דאָזיגע קלייידער זענען ווירקליך געווען מערקווירדיגע: א בריטער צולאָזטער מאנטל פון

וויסען אטלאס, אויף וועלכען עס זענען געווען אויסגעשטיקט מיט שרייענדיגע פארבען אלערליי חיות פון גח׳ס תיבה; א וואמס פון גאלד־שטאף ווי א קיראס; די ארבעל פון רויטען סאמעט, מיט געלע שפאלטען; אויפ׳ן קאפ א ניט מענשליך הויכע הויב; ארום דעם האלז אן אלמעכטיגע קרויז פון וויים שטייפע לייוענד און אויך א זילבערנע קייט, וואס האט אראפגעהאנגען ביז איבער דעם בוזים, און אויך וועלכער עס האבען געהאנגען אלערליי מטבעות, קמיעות און זעלטענע זאכען, צווישען זיי אויך א גרויס בילד פון דער שטאדט אמסטערדאם. נאר די קליידער פון די איבעריגע פרוי־ען זענען נעווען ניט וועניגער מערקווירדיג, און איז באשטאנען פון א געמיש פון מאדעם פון פארשיערענע צייטען. און ניט איין וויבעל איז געווען באדעקט מיט גאלד און דימענטען אזוי, אז זי האט אויסגעזעהן ווי א געהענדיגע יואוועליר קראם. אמת, די פראנקפורטער אידען האבען דעמאלט לויט׳ן געזעץ געמוזט טראגען א באשטימטע טראכט. און כדי מען זאל זיי קענען אונטער־שיידען פון קריסטען, האבען די מענער געמוזט טראגען אויף די מאנטלען געלע לאטעם. און די פרויען האבען געמוזט אויף זייערע הויבען טראגען הויך אויפגעהויבענע שלייערם מיט בלויע פאסען. דאך אין אידישען קוואַרטאל האט מען גאנץ וועניג געקוקט אויף דעם דאזיגען געזעץ. באזונדערם אין די יום טובים און דאם נאר אין שוהל האבען זיך וויבלעך געפלייסט ארויסצואוויזען וואס מעהר קליידער און וואס מעהר ציערונג, אביסעל כדי מען זאל זיי מקנא זיין, און אביסעל אויך צו ווייזען, אז זייערע מענער זענען רייך, כדי דערמיט צו פארשטארקען זייער קרעדיט.

און בשעת מען פלענט אונטען אין שוהל לייענען אין דעם ספר תורה, פלענט דאַרטען די פרומקייט זיך אביסעל אפלאזען. א טייל פלענען זיך דאן מאכען באקוועם און זיך צוזעצען. אמאל פלענען זיי אויך כאפען א שמועס מיט דעם שכן וועגען וועלטליכע ענינים. אדער אז ניט פלענט מען נאר ארויסגעהן אויפ׳ן הויף כדי צו שע־פען אביסעל פרישע לופט. קלייגע אינגלעך נעמען זיך דערווייל די פרייהייט צו באווגען זייערע מאמעס אין דער וויבערשער שוהל, און דא איז די פרומקייט נאך פיעל שוואכער געווארען. דא פלוי־

דערט מען, מען רוישט און מען לאכט. און ווי עס קומט פאר אומע־
טום, מאכען די אינגערע ווייבלעך חוזק פון די עלטערע. און די
עלטערע קלאגען זיך, אז די יונגענד איז לייכטזיניג און אז די ציי־
טען ווערען ערגער און ערגער. און פונקט אזוי ווי אונטען אין דער
פראנקפורטער שוהל איז נעווען א חזן, איז אין דער אויבערשטער
אפטיילונג אויך נעווען א הויפט רעדערקע. דאס איז נעווען היב־
דעלע ריים. א פלאטשינע פארגרינטע פרוי, וואס האט נעהאלטען
אין איין בארערען און האט שטענדיג נעהאט אויפ'ן צונג א ני־
סקאנדאליזע מעשה'לע. דאס ציעל־ברעט פון איהר שפיציגען
צינגעל פלעגט אלעמאל זיין די ארימע שנאפער־עלע. זי האט נעקענט
זעהר קאמיש נאכמאכען די פארנעהמע מינעס, וואס די שנאפער
עלע האט זיך נעצוואונגען צו מאכען, און זי האט אויך נעקענט נאכ־
מאכען דעם שמאכטענדיגען אויסדרוק, מיט וועלכען זי האט אויפ־
נענומען די ליצנות פון דעם יונגווארג.

— איהר ווייסט — האט הינדעלע ריים זיך איצט אפגערופען
— די שנאפער־עלע האט נעכטען נעזאגט: וועז איך זאל כיט זיין
שען און קלוג און נעליעבט, וואלט איך בעסער נאר ניט וועלען
לעבען אויף דער וועלט!

דא האט זיך דערהערט א געלעכטער. און וועז די שנאפער־
עלע, וואס איז נעשטאנען ניט ווייט, האט באמערקט, אז דאס
לאכט מען פון איהר, האט זי אויפגעהויבען איהרע אויגען פול
מיט פאראכטונג, און ווי א שטאלצע פרעכטיגע שיף האט זי אפ־
נעזעגעלט צו א ווייטערן פלאץ. סייגעלע אקס, א קיילעכדיגע און
אביסעל אן אומגעלומפערטע פרוי, האט באמערקט מיט רחמנות, אז
אמת די שנאפער־עלע איז א נרויס האלטערקע און איז באשרענקט,
אבער פאר דאס איז זי זעהר א בראווע פרוי און זי טוט זעהר
פיעל נוטס פאר נויטבאדארפטיגע מענשען.

— באזונדערס פאר נאז־שטערן — האט אריינגעזאגט היב־
דעלע ריים, און אלע וואס האבען נעווואוסט וועגען דעם ראזיגען
צארטען פארהעלטעניש, האבען זיך צולאכט נאך העכער.

— איהר ווייסט — האט הינדעלע גיפטיג ווייטער נערעדט —
נאזשטערן שלאפט דאך שוין איצטער אין שנאפער־עלעם הויז...

אבער זעהט נאר, ווי זיסעלע פלערסהיים טראגט דאָרט אונטען די האלז־קייט, וואם דניאל פלעש האט פארזעצט ביי איהר מאן. דער פלעש קרענקט דאם... אט רערט זי איצטער מיט דער פלערסהיים... זעהט ווי פריינדליך זיי דריקען זיך די הענד! און זיי האבען זיך דאך אזוי פייגד ווי מדין און מואב. זעהט ווי ליעבליך זיי שמייכלען אייגע צו דער צווייטער! פרעסט אייך נאר ניט אויף פאר גרוים צערטליכקייט! איך מוז זיך געהן איינהערען דעם שמועס.

און ווי א לויערענדיגע חיה האט זיך הינדעלע צוגעשאָרט שטיל־ערהייב און זיך אונטערגעהערט, ווי די ביידע פרויען האבען זיך געקלאגט אייגע פאר דער צווייטער, ווי שווער זיי האבען געארבייט אין דער פארנאכנענער וואך, כדי אויפצוראמען זייערע הייזער, און צו שיערען די כלים פון קיך. אן ארבייט וואם מוז געטאן ווערען פאר פסח, כדי עם זאל חלילה ניט בלייבען צוגעקלעפט אויף זיי קיין ברעקעלע חמץ. די ביידע פרויען האבען אויך געערדט וועגען די גרויסע שווערקייטען ביים באקען די מצות. די פלעש האט זיך נאך געהאט צו באקלאגען אויף גאר עקסטרא ערגערנישען. אין דער בעקעריי פון דער קהלה האט זי געהאט אויסצושטעהן א סך צרות, וויל לויט דעם גורל, וואם איז אויסגעפאלען אויף איהר, האט זי דאָרט געקענט צוקומען צום באקען אין די נאר לעצטע טעג, ערשט ערב יום טוב, און דאם ערשט שפעט נאכמיטאג. די אלטע חנה האט געקנאטען זעהר שלעכט דאם טייג, די מיידלעך האבען מיט זייערע וואלגער־העלצער געוואלגערט דאם טייג צו דין, א העלפט פון די מצות איז פארברענט געווארען אין אויוועז און א חוץ דעם האט אזוי שטארק גערעגענט, אז עם האט כסדר אריינגעטריפט דורך דעם ברעטערנעם דאך פון דער בעקעריי, און זיי האבען זיך דאָרטען געמוזט, נאסע און מיערע, אנארבייטען ביז שפעט אין דער נאכט ארויס.

— אין דערין ליבע פלערסהייט — האט די פלעש צוגענעבען מיט א שוינענדער פריינדליכקייט, וואם איז בשום אופן ניט געווען קיין אמת'ע — דערין זענט איהר אויך אביסעל שולדיג געווען. וויל איהר האט מיר ניט געשיקט אייערע מענשען, זיי זאלען מיר צוהעלפען ביים באקען.

— אך, איהר מוזט מיר מוחל זיין — האָט די אנדערע נע־
ענטפערט — מיינע מענשען זענען געווען אזוי באשעפטיגט. מען
האָט געמוזט פארפאקען די סחורות פונ'ם יאריד. מיר האָבען איצט
אזוי פיעל צו טאָן! מיין מאן...

— איך ווייס — איז די פלעש איהר ארייגגעפאלען אין די
רייד מיט א שניידענדיג האסטיגען טאָן — איך ווייס איהר האָט א
סך צו טאָן. א סך משכנות, און גוטע געשעפטען און האלז קייטען...

שוין האָט עם געהאלטען דערביי, אז א גיפטיג וואָרט זאל זיך
אראָפגלימשען פון איהרע ליפען, און די פלערסהיים איז שוין
געווען רויט ווי א קרעבס. אָבער פלוצלינג האָט הינדעלע ריים א
געשריי געטאָן הויך אויפ'ן קול: — אום גאָטעם ווילען, די פרעמ־
דע פרוי ליגט און שטארבט... וואָסער! וואָסער!

די שענע שרה איז געלענען אין חלשות, בלאס ווי דער טויט,
און ארום איהר האָבען זיך געשטופט א מחנה ווייבער, פארהאוועט
און יאָמערענדיג. איינע האָט איהר געהאלטען דעם קאָפ, א צווייטע
— דעם ארעם; עטליכע אלטע ווייבער האָבען זי באשפריצט מיט
די וואסער־גלעזער, וואָס זענען געהאנגען אונטער זייערע שטענ־
דערס, כדי עם זאל זיין מיט וואָס זיך צו וואשען די הענד, טאָמיר
וועלען זיי זיך צופעלינג אָנריהרען דאָס לייב מיט זייערע אייגע־
נע הענד. אנדערע האָבען אונטער דער נאָז פון דער נע'חלש'טער
געהאלטען אן אלטע ציטרין, וואָס איז געווען דורכגעשטאָכען מיט
נעווירץ־נעגעלעך, און וועלכע איז נאָך פארבליבען פון דעם לעצ־
טען תענות, וועז מען האָט פון איהם געשמעקט, כדי צו שטארקען
די נערוועז. פארמאטערט און טיף זיפצענדיג האָט די שענע
שרה ענדליך געעפענט די אויגען, און מיט שטומע בליקען האָט זי
געדאנקט פאר דער גוטסקייט, וואָס מען האָט איהר ארויסגעוויזען.
דערווייל האָט מען זיך אונטען געשטעלט שמונה עשרה, וואָס קיי־
נער טאָר ניט פארפעהלען, און די באשעפטיגטע ווייבער האָבען
זיך נעאיילט צו זייערע פלעצער, און האָבען פאריכט דאָס געבעט,
ווי דער דין איז, שטעהענדיג מיט'ן פנים צום מזרח, וואו עס ליגט
ירושלים. פייגעלע אקס, שנאפפער־עלע און הינדעלע ריים זענען צום
לעננסטען געבליבען שטעהן לעבען דער שענער שרה; די ערשטע

צוויי האבען מיט אלע זייערע כחות נעוואלט איהר באהילפיג זיין, די דריטע אבער האט זיך ביי איהר נאכאמאל נאכגעפרעגט פארוואס זי איז פלוצלינג געפאלען אין חלשות.

נאר די שענע שרה איז געפאלען אין חלשות צוליעב א נאר באזונדערע סבה. וואָרים עס איז א מנהג אין שוהל, אז יערער וואס איז ניצול נעוואָרען פון א גרויסער סכנה, דארף נאך קריאת התורה ארויפגעהן אויפ'ן באלעמער און בענשען גומל. וועז ר' אברהם האט אונטען אין שוהל זיך אויפגעהויבען צום גומל בענשען. אוז די שענע שרה האט דערקענט איהר מאנ'ס קול, האט זי באמערקט ווי דער מאן פון זיין שטים איז ביסלעכווייז איבערגענאנגען אין דעם טריבען געמורמעל פון דעם אל מלא רחמים־נינון. זי האט געהערט ווי ער האט ארויסגערעדט די נעמען פון איהרע ליעבע אוז קרובים, אוז יעדער נאמען איז געווען באלייט מיט יענע בענשענדינע ביי־וועדטער, וואס מען זאגט נאר נאך א טויטען; אוז די לעצטע האפענונג איז פארשוואונדען נעוואָרען פון דער שענער שרה'ס הארץ, אוז איהר נשמה איז צוריסען נעוואָרען פון דער זיכערקייט, אז איהרע ליעבע אוז קרובים זענען ווירקליך אויסגע'הרג'עט נעוואָרען. אז איהר קליינע פלימעניצע איז טויט: אוז אז אויך איהר באשעלע, בלימעלע אוז פיינעלע זענען טויט: אויך דער קליינער נאטשאלק איז טויט. אלע זענען דער'הרג'עט אוז טויט! פון דעם שמערץ פון אט דעם באוואוסטזיין האט זי אליין אויך שיער נעקענט שטארבען, וועז זי וואלט ניט ארויינ־נעפאלען אין חלשות, וועלכער האט זיך צוגאסען ווי א וואויל־טהאט איבער איהרע חושים.

III. קאפיטעל

ווען די שענע שרה איז נאכ'ן דאוונען ארומגענאנגען אין שוהל־הויף, איז שוין דאָרטען געשטאנען דער רב, און געוואָרט אויף זיין ווייב. ער האָט צו איהר א שאקעל געטאָן מיט א פרעה־ליך פנים, און ער האָט זי ארויסבאלייט אויף דער גאס, וואו די פריהערדינע ש׳טילקייט איז שוין געהאט אין גאנצען פארשוואונ־דען, און מען האָט געזעהען א רוישענדיגע מחנה מיט מענשען. מענער מיט בערד און שווארצע מאנטלעך, ווי הויפענם מוראשקעם; ווייבער פלאטערענדיג אין רייכען גלאנץ ווי גאלדענע פליגעלעך; אינגלעך, אין נייע קלייִדער, וואָס האָבען נאכגעטראָגען די אלטע מחזורים, יונגע מיידלעך, וועלכע דארפען כיט געהן אין שוהל אריין, האָבען איצטער פון די הייזער אקענען געשפּרונגען אקענען זייערע עלטערן, און אָנגעבוינגען פאר זיי זייערע לאָקיגע קעפּלעך, כדי צו באקומען א ברכה. — אלע זענען געווען לוסטיג און פרעה־ליך, און האָבען שפּאציערט אין גאס אויף און אָפּ און האָבען אין פּאָראוים שוין הנאה געהאט פון דעם נוטען מאָלצייט, וועמענס געשמאקער ריח, וואָס האָט אָננעפילט דאָס מויל מיט וואסער, האָט זיך שוין געלאָזט הערען פון די שווארצע מיט קרייד באצייכענטע טעפּ, וועלכע די לאכענדיגע דיענסט־מיידלעך האָבען גראד גע־טראָגען פון דעם קהל׳שען אויוועז.

אין דעם דאָזיגען נעווימעל האָט זיך גאר כאָזונדערס געוואָר־פען אין די אויגען, די געשטאלט פון א שפּאנישען ריטער, וואָס אויף זייַנע יונענדליכע נעזיכטס־צוגען איז געלעגען יענע חנ־עוו־דיגע בלאסקייט, וועלכע די פרויען האלטען נעוועהנליך פאר א סמן פון אומגליקליכער ליעבע און די מענער פארקעהרט, פאר א סמן פון גליקליכער ליעבע. זיין נאנג, הגם ער האָט ארומגעשלענדערט

גלייכגילטיג, האט ער דאך אין זיך געהאט עפּים א געמאכטע ציערליכקייט; די פּערזון פון זיין בּאַרעט, האבען זיך מעהר באַוועגט דורך דעם אריסטאקראטישען וויגען פון זיין קאפּ, איידער דורך דעם וועהען פון וויגן; מעהר ווי עס איז געווען נויטיג האבען געקלונגען זיינע שפּאַרען און די שייד פון זיין שווערד, וואס האט זיך געדאכט, אז ער טראַגט זי אין זיין האנד. און דאס טייערע הענטעל פון זיין שווערד האט ארויסגעבליצט פון אונטער דעם ווייסען רייטער־מאנטעל, וועלכער האט מ'כלמרשט נאכלעסיג אויפגעהילט זיינע גליעדער, און דאך האט א געניט אויג געקענט דערקענען, אז ער האט זאַרגפעלטיג אויפגעפּאסט, די פּאלבען זאלען ליגען אויף זייער בּאַרט. דא און דאַרטען איז ער צוגעגאנגען צו די פּארבייגעהענדיגע פּרויען, און אביסעל מיט נייגעריקייט און אביסעל מיט א מינע פון א מבין, האט ער זיי נאנץ רוהיג געקוקט אין פּנים אריין, און וען אזא פּנים איז געווען ווערט די מיה, האט ער עס באטראכט א לענגערע וויילע, אנדערע פון אט די ליעבענס־ווירדיגע קינדער האט ער אויך געזאגט עטליכע שנעלע קאמפּלימענטען, און איז זיך זאַרגלאז געגאנגען ווייטער, ניט ווארטענדיג צו זשהן וואס פּאר א ווירקונג ער האט געמאכט. ארום דער שענער שרה האט ער זיך שוין געהאט ארומגעדרעהט מעהרערע מאל. נאר יערעם מאל האט ער צוריק אפּגעטראטען, א דאנק איהר געביטענדיגען בליק, און אויך א דאנק דער מערקווירדיג שמייכעלדיגער מינע פון איהר מאן. ענדליך אבער, האט ער פון זיך שטאלץ אראפּגעווארפען די פּארלעגענהייט, וואויל־אינגעריש זיך געשטעלט זיי אין וועג, און מיט א פּראנטישער זיכערקייט און מיט א זיסליך גאלאנטען טאן האט ער פּאר זיי געהאלטען אט אזא רעדע:

— סענארא, איך שוור! הערט, סענארא, איך שוור! ביי די רויזען פון ביידע קאסטעליענס, ביי די אראגאנעזישע היאצינטען און ביי די אנדאלוזישע גראנאט־בליהונגען! ביי דער זון וואס באליכט נאנץ שפּאניען מיט אלע איהרע בלומען, ציבעלעס, ארבעס־זופּען, וועלדער, בערג, מויעזלען, ציגענבעק און אלט־קריסטען! ביי דער הימעלס־דעק, וואס ביי איהר איז די דאזיגע זון נאר ווי א בינטעל גאלדענע פּראנזען! און ביי גאט, וואס זיצט אויף דער

היטלעס־דעק און קלערט טאג און נאכט ווי אזוי צו באשאפען שענע און ליעבע פרויענגעשטאלטען... איך שווער סענארא, אז איהר זענט די שענסטע פרוי, וואס איך האב געזעהן אין דייטש־לאנד, און אויב איהר ווילט אנעמען מיין דיענסט, אזוי בעט איך איך די טובה, דעם חסד און די ערלויבעניש זיך צו מענען אנרו־פען אייער ריטער און ביי אלע אומשטענדען צו טראגען אייערע פארבען!

דאס געזיכט פון דער שענער שרה האט זיך געריטעלט פון שמערץ, און מיט א בליק, וואס ווירקט אלץ שניידענדיגער, וואס זאנפטער עס זענען די אויגען, וועלכע שיקען איהם, און מיט א טאן, וועלכער איז מעהר פארניכטענדיגער, וואס ציטעריג־וועכער עס איז די שטים, האט געענטפערט די טיף באליידיגטע פרוי:

— איידעלער הער! אויב איהר ווילט זיין מיין ריטער, מוזט איהר קעמפען נענגען גאנצע פעלקער. און אין דעם דאזיגען קאמף קען מען געווינען זעהר וועניג דאנק און נאך וועניגער כבוד! און אויב איהר ווילט טראגען מיינע פארבען, אזוי מוזט איהר אננע־העז געלע לאטעם אויף אייער מאנטעל, און ארומבינדען ארום קאפ א שארף מיט געלע פאסען; וואריס דאס זענען מיינע פארבען. די פארבען פון מיין הויז, וואס הייסט ישראל, און איז זעהר אומ־גליקליך, און ווערט פארשפאט אין די גאסען פון די זיהן פון גליק!

פלוצלינג האט א פורפור־רויטקייט בארעקט די באקען פון דעם שפאניער, אן אונענדליכע פארלעגענהייט האט זיך באוויזען אין אלע זיינע געזיכטס־צוגען און כמעט שטאמלענדיג האט ער גע־זאגט:

— סענארא... איהר האט מיך שלעכט פארשטאנען... אן אומ־שולדיגער שפאס... אבער איך שווער ביי גאט, קיין שפאט איבער דעם פאלק ישראל... איך שטאם אליין ארויס פון בית ישראל... מיין זיידע איז געווען א איד, און אפשר אויך מיין טאטע...

— און גאנץ זיכער, סענאר, איז אייער פעטער א איד — איז איהם אין די רייד פלוצלינג ארייניגעפאלען דער רב, וואס האט ביז איצט זיך רוהיג צוגעקוקט צו דער סצענע, און מיט א פרעה־ליך רייצענדיגען בליק האט ער צוגענעבען: — און איך קען ערוב

זיין, אז דאָן יצחק אברבנאל, דער פֿלימעניק פון דעם גרויסען רב, שפּראָצט ארויס פון דעם בעסטען בלוט פון ישראל, און אפשר גאָר מאקי פון דוד המלך'ס הויז.

דאָ האָט ווידער א קלוגע געטאָן די שייד אונטער דעם שפּאָניערס מאנטעל, זיינע באקען זענען ווידער שרעקליך בלאָס געוואָרען, אויף זיין אויבערשטער ליפּ האָט א ציטער געטאָן ווי א שפּאָט, וואָס קעמפט מיט פּיין, פון זיינע אויגען האָט ארויסגעשפּריצט דער צאָרניגסטער טויט, און אין א נאָנץ איבערגעביטענעם, אייזקאל־טען, שארף־נעהאקטען טאָן האָט ער געזאָגט:

— סענאָר רבי! איהר קענט מיך. נו גוט. ווייסט איהר דאָך אויך מסתמא ווער איך בין. און ווען דער פוקס וויים, אז איך נעהער צו דער לייבען־פאמיליע, אזוי וועט ער זיך היטען, און וועט זיין פּיקסענע באָרד ניט איינשטעלען מיט'ן לעבען און וועט ניט רייצען מיין צאָרן! ווי אזוי קען דער פוקס משפּט'ן דעם לייב? נאָר דער, וואָס פיהלט ווי א לייב, קען באגרייפען זיינע שוואכקייטען...

— א, איך באגרייף עס גוט. — האָט דער רב געענטפערט, און אָן אומעטיגער ערענסט האָט זיך פארצוינען איבער זיין שטערן— איך באגרייף עס גוט, ווי אזוי דער שטאָלצער לייב ווארפט אויס שטאָלץ פון זיך אראָפּ דעם פירשטליכען פּעלץ און פארשטעלט זיך אין דעם בונטען שופּען־פּאנצער פון א קראָקאָדיל, וויל עס איז די מאָדע צו זיין א קלאָנדינגער, כיטרער, פרעסענדינגער קראָקאָדיל! וואָס זשע זאָלען טוען די קלענערע חיות, ווען אפילו דער לייב פארלייקענט זיך? אבער היט זיך, דאָן יצחק, דו ביזט ניט באשאפען געוואָרען צו זיין א קראָקאָדיל. דאָס וואָסער (דו וייסט מסתמא פון וואָס איך רעד) — איז דיין אומגליק. און דו וועסט אונטערגעהן. כיט אין וואָסער איז דיין ממשלה: דער שוואכסטער פּאָרעל קען אין וואָסער בעסער נעראָטען ווי דער קעניג פון וואָלד. געדענקסטו נאָך ווי דער שטראָם פון טייך טאָגט האָט דיך נעווואָלט אייגשלינגען?

ארויספלאצענדיג אין א גרויס געלעכטער, איז דאָן יצחק פלוצלונג געפאלען דעם רב אויפ'ן האלז, האָט פארמאכט זיין מויל

מיט קושען, א שפרונג געטאן פאר שמחה אין דער הויך, או זיינע שפּאַרען האָבען אוש געקלונגען, אזוי או די פארבייגעהענדיגע אי־דען, האָבען אוש אפּגעשפרונגען פון שרעק און אין זיין נאטירליך הארציג, הייטערען טאָן האָט ער אויסגערופען:

— אמת, דו ביזט אברהם פון באכאראך, און דאָס איז געווען א גוטער וויץ. און אויסער דעם א גרויסע פרייגדליכע טובה, וועו דו ביזט אין טאָלעדא אראפּגעשפרונגען פון דער אלקאנטארא־ברוק אין וואסער ארייז, און האָסט דיין פרייגד, וועלכער קען בעסער טרינ־קען ווי שוויטמען, אנגעכאפּט ביי די האָר און ארויסגעשלעפּט אויף דער טרוקענייש. איך האָב דעמאָלט שוין געהאלטען נאהענט דערביי, צו מאכען א גרינדליכע אויספּארשונג, צי אויפ'ן גרונד פון טאָג געפּינען זיך ווירקליך גאָלדקערנער, און אויב די רוימער זענען גע־ווען נערעכט, ווען זיי האָבען איהם א נאָמען געגעבען דער „גאָל־דענער טייך". איך וואָג דיר, אז נאָך ביז אויפ'ן היינטיגען טאָג פאר־קיהלּ איך זיך, ווען איך דערמאָן זיך נאָר אן יענער וואסער־מעשה.

ביי די דאָזיגע ווערטער, האָט זיך דער שפאניער אויפגעפיהרט ווי ער וואָלט ווילען פון זיך אראפּטרייסלען וואסער־טראפּענס, וואָס הענגען אויף איהם. דעם רב'ס פנים איז אבער נשוען אין גאנצען פרעהליכער. ער האָט זיין פרייגד פיעל מאָל געררוקט די האנד און יערעס מאָל האָט ער געזאָגט: „איך פרעה זיך!"

— און איך פרעה זיך אויך — האָט דער שפאניער געזאָגט— מיר האָבען זיך שוין כיט געזעהן זייט זיעבען יאהר; ווען מיר האָ־בען זיך צושיידט, בין איך נאָך נשוען א נאנץ יונג בחור'ל, און דו, דו ביזט שוין נשוען אזוי נעזעצט און ערנסט... וואָס איז אבער נעווארען מיט דער שענער דאנא, וואָס האָט דיר דעמאָלט נעקאָסט אזוי פיעל זיפצען, אזוי פיעל גוט נעגראמטע זיפצען, וואָס דו האָסט באליים מיט די קלאנגען פון א ליוט.

— שטיל, שטיל! די דאנא הערט אונז. זי איז מיין ווייב. און דו אליין האָסט איהר היינט נעווייזען א מוסטער פון דיין נעשמאָק און פון דיין דיכטערישען טאלענט.

דער שפאניער האָט איצטער באנריסט די שענע פרוי מיט א טאָן אין וועלכען עס האָט זיך נאָך אלץ נעפיהלט זיין פריהערדיגע

באַרלענענהייט. און זי האָט איצטער גוטמוטיג באדויערט, וואָס זי האָט מיט איהרע הארבע ווערטער באטריבט איהר מאַנס א פריינד.

— אך, סענאָרא! — האָט געענטפערט דאָן יצחק — ווער עס נעמט אָן א רויז מיט אן אומגעלומפערטער האנד, טאָר זיך ניט באקלאָגען, אז די דערנער שטעכען איהם! ווען דער אַבענדשטערען שפּיגעלט זיך אַפּ אין בלויען שטראָם פינקעלדיג ווי גאָלד...

— איך בעט דיך, אום גאָטעס ווילען — האָט דער רב איהם איבערגעהאקט — הער אויף!... ווען מיר ווילען ווארטען אזוי לאנג, ביז דער אַבענד־שטערן וועט זיך אַפּשפּיגלען אין בלויען שטראָם פינקעלדיג ווי גאָלד, וועט מיין פרוי אויסגעהן פון הונגער; זינט נעכטען ביי נאכט האָט זי גאָר ניט געגעסען, און איז נאָך דערצו אויסגעשטאַנען א סך צרות און ליידן.

— נו, אויב אזוי ווילן איך אייך פיהרען אין דער בעסטער אידישער גאַרקיך — האָט אויסגערופען דאָן יצחק — איך ווילן אייך פיהרען אין דעם הויז פון מיין פרייַנדין שנאַפּער־עלע, וואָס איז דאָ ניט ווייט פון דאָנען. איך פיהל שוין איהר געשמאקען ריח, דאָס הייסט פון דער גאַרקיך. א ווייסטו אברהם ווי אָט דער ריח ציהט מיך צו! דאָס איז ער, וואָס ציהט מיך אזוי צו די געצעלטען פון יעקב, זינט איך בין דאָ אין דער דאָזיגער שטאָדט. אזוי האָב איך ניט אזוי שטארק ליעב צו האָבען צו טאָן מיט גאָט'ס פאָלק, און זיכער קום איך דאָ אויך ניט אהער דאָוונען. און ווען איך קום אין דער אידישער גאס איז דאָס נאָר כדי דאָ צו עסען.

— דו האָסט אונז קיינמאָל ניט ליעב געהאט, דאָן יצחק.

— יא, — האָט דער שפּאניער ווייטער געזאָגט — איך האָב ליעב אייער קיך א סך מעהר ווי אייער אמונה. אייער אמונה פעהלט די ריכטיגע זופ. אייך אליין האָב איך אויך קיינמאָל ניט געקענט פארדייהען ווי עס דארף צו זיין. אפילו אין אייערע בעסטע צייטען, אפילו אונטער דער ממשלה פון מיין עלטער־עלטער זיידען דוד המלך, וואָס איז געווען א מלך איבער יהודה און ישראל, וואָלט איך אויך ניט געקענט אויסהאלטען צוויישען אייך. און איך וואָלט זיכער אין א שענעם פריהמארגען אנטלאָפען פון דער פעסטונג ציון און אויסגעוואַנדערט קיין צור, אדער קיין בבל, ווו די לעבענס־

פרייד האָט געשוימט אין טעמפּל פון די געטער...

— יצחק, דו לעסטערסט דעם איינציגען נאָט — האָט פינסטער געמורמלט דער רב — דו ביזט נאָך פיעל ערגער ווי א קריסט. דו ביזט א הייד, א געצענדיענער...

— יאָ, איך בין א הייד. און פונקט אזוי ווי מיר זענען דער־ווידער די דאָרע, פריידלאָזע העברעער, אזוי זענען מיר אויך דער־ווידער די טריבע נאָזארענער. אונזער ליעבע פרוי פון צפון, די היי־לינע עשתרות זאָל מיר מוחל זיין פארוואָס איך קניה און בעט פאר דער שמערצפולער מוטער פון דעם געקרייציגטען... נאָר מיינע קניה און מיין צונג הולדיגען דעם טויט. מיין האָרץ אָבער בליבט געטרייי דעם לעבען!

— אָבער קוק מיך ניט אָן אזוי זויער — האָט דער שפאניער ווייטער גערעדט, ווען ער האָט געזעהן, ווי זיינע ווערטער געפעלען ניט דעם רב — קוק ניט אויף מיר מיט עקעל, מיין נאָז האָט זיך ניט ג'שמד'ט. ווען איך בין איינמאָל צופעליג אריינגעפאָלען אין אָט דער נאַס מיטאָנצייט, און פון די אידישע קיכען זענען מיר אריין אין נאָז די גוט באקאנטע ריחות. דאָן האָט מיך אָנגעכאפט יענע בענקשאפט, וואָס עס האָבען אמאָל געפיהלט אונזערע אבות, ווען זיי האָבען זיך דערמאָנט אָן די פליישטעפ פון מצרים; אין מיר האָבען זיך דערוועקט זואוילשמעקענדיגע יוגענד־עראינערונ־גען; אין די נעדאנקען האָב איך ווידער געזעהן די קארפען מיט די ברוינע ראָזינקע־זופ, וואָס מיין מוהמע האָט געקענט אזוי גוט צוגרייטען אויף פרייטאָג צונאכט; איך האָב ווידער געזעהן דאָס שפּסענע פליישע מיט קנאָבל און כריין, מיט ווילכען מען קען א טויטען לעבעדיג מאכען. און די זופ מיט די שווערמעריש ארומ־שווימענדיגע קליסקעלעך... און מיין נשמה איז זיך צוגאנגען ווי די טענער פון א פארליעבטער נאכטינאָל. און זינט דעמאָלט עס איך אין דער נארקיך פון מיין פרייַנדין דאָנא שנאפער־עלע!

דערווייל איז מען טאקי צוגעקומען צו דער דאָזיגער נארקיך: שנאפער־עלע אליין איז געשטאנען אין דער טיר פון איהר הויז, און פרייַנדליך באגריסט די פרעמדע געסט, ווילכע האָבען זיך הונ־געריג אריינגעשטופט. הינטער איהר, ארויסשטעלענדיג זיין קאפּ

איבער איהרע אקסלען, איז געשטאנען דער לאנגער נאז־שטערז און האט נייגעריג און שרעקעריג באקוקט די אנקומענדע. מיט אן איבערגעטריבענער העפליכקייט איז דאן יצחק־צוגענאנגען צו אונזער באלעבאסטע, וועלכע האט זיינע שאלקהאפטיגע טיעפע פארבייגונגען געענטפערט מיט אונענדליכע קניקסטען: דערנאך האט ער אויסגעטאן די הענדשקע פון זיין רעכטער האנד, זי ארומ־געוויקעלט מיט א פאלע פון זיין מאנטל, אנגענומען מיט איהר די האנד פון דער שנאפער־יאלע, פאמעליך זיך געגלעט מיט איהר איבער די האר פון זיין שפיציגען בערדעל, און ער האט געזאגט:

— סענארא, אייערע אויגען פארמעסטען זיך מיט דעם פייער פון דער זון! אבער הגם די אייער, וואס מעהר מען קאכט זיי, אלץ הארטער ווערען זיי, פון דעסטוועגען ווערט מיין הארץ דאך ווייכער, וואס לענגער עס קאכט זיך אין די פלאמענדיגע שטראהלען פון אייערע אויגען! פון דעם נעלכעל פון מיין הארצען, פלאטערט ארויס דער געפליגעלטער גאט אמאר און זוכט א היימיש נעסטעלע אין אייער בוזים... דעם דאזיגען בוזים, סענארא, מיט וואס זאל איך איהם פארגלייכען? אין דער גאנצער גרויסער שאפונג, איז ניטא קיין בלום, קיין פרוי, וואס זאל זיין עהנליך צו איהם! דאס דאזיגע געוויקס איז אין און אייניציג אין זיין מין. און הגם דער שטורעם רייסט ארא פי בלעטער פון די צארטעסטע רויזען, איז אבער אייער בוזים א ווינטער־רויז, וואס קען ביישטעהן אלע ווינטען! הגם די זויערע ציטרין, וואס עלטער זי ווערט, אלץ ווערט זי געלער און גערונצעלטער, דאך קאנקורירט אייער בוזים מיט דער פארב און מיט דער צארטקייט פון די זיסעסטע אנאנאסען! א סענארא, וועז אפילו די שטאדט אמסטערדאם איז אזוי שען, ווי איהר האט מיר דערצעהלט נעכטען און אייערנעכטען און אלע טעג, איז דאך דער באדען, אויף וועלכען זי רוהט, נאך טויזענדמאל שענער.

די לעצטע ווערטער האט דער ריטער ארויסגערעדט מיט א נעמאכטער פארלעגענהייט און ער האט שמאכטענדיג געקוקט פון דער זייט אויף דעם גרויסען בילד, וואס איז נעהאנגען אויף שנאפער־יאלע'ס האלז; נאזשטערן האט ארא פגעקוקט פון דער הויך

מיט זוכענדיגע אויגען, און דער געלויבטער בוזים האָט זיך אַנגע־
הויבען אזוי שטארק צו באוועגען, אז די שטאָדט אמסטערדאם האָט
זיך נעוואקעלט אהין און אהער.

— אך! — האָט שנאפער־עלע געזופצט — די טוגענד איז
מעהר ווערט ווי שענקייט. צו וואָס ניצט מיר די שענקייט? מיין
יוגענד נעהט פארביי, און זינט שנאפער איז טויט — ער האָט וע־
ניגסטענס נעהאט שענע הענד — וואָס העלפט מיר די שענקייט?

און דערבייַ האָט זי ווידער נעזופצט. און הינטער איהם האָט
אזוי ווי א ווידער־קול, אז מען האָט עס כמעט ניט געהערט, זויך
נעזופצט נאָזשטערן.

— וואָס אייך ניצט די שענקייט? — האָט אויסגערופען דאָן
יצחק — א דאָנא שנאפער־עלע, פארזינדיגט אייך ניט אקענען
דער נוטסקייט פון דער שאפענדיגער נאָטור! פארשעהמט ניט
איהרע לייבסטע מתנות! זי וועט זיך מוראַ'דיג נוקם זיין. אָט די
גליקליך־מאכענדינע אויגען וועלען וויסט פארגלעזערט ווערען,
אָט די חנ'עוודיגע ליפען וועלען ווערען פלאטשיג און פארליערען
יעדען טעם. דער דאָזינער צנועה'דינער לייבע זוכענדיגער לייב,
וועט זיך פארוואַנדלען אין א שווערען פאַס חלב, די שטאָדט אמס־
סטערדאם וועט דעמאָלט מוזען רוהען אויף א פארשטונקענער
בלאָטע. —

און אזוי האָט ער שטיק פאר שטיק געשילדערט דעם איצטי־
גען אויסזעהן פון שנאפער־עלע. אזוי אז דער אַרימער פרוי איז
געוואָרען מאַדנע אומעטיג אויפ'ן הארצען, און זי האָט געוזוכט צו
אנטלויפען פון דעם ריטערס אונהיימליכע ווערטער. אין דעם
דאָזיגען אויגענבליק איז זי געווען טאָפעלט דערפרעהט ווען זי
האָט דערזעהן די שענע שרה און האָט געהאט די געלעגענהייט זיך
נאָכצופרעגען צו איז זי שוין געקומען צו זיך פון איהר חלשות.
דערבייַ האָט זי זיך אריינגעווארפען אין א לעבעדיגען שמועס, אין
וועלכען זי האָט ארויסגעוויזען איהרע אלע פאלשע אריסטאָקרא־
טישע באַנעהמונגען און איהר אמת'ע הארציגע גוטסקייט. און מיט
מעהר אריכות ווי מיט קלוגשאפט האָט זי דערצעהלט די פאטאלע
מעשה, ווי זי אליין איז פאר שרעק שיער ניט געפאלען אין

חלשות, וועו זי איז א ווילדפרעמדע אננעקומען מיט דער טרעק־
שיטע קיין אמסטערדאם, און דער ענב, וואס האט געטראגען איהר
קופערט האט זי אנשטאט אין אן עהרליכען נאסטהויז פארפיהרט
אין א פרעכען פרויען־הויז. און זי האט דאס באלד באמערקט. וואס־
רים מען האט דארט געטרונקען זעהר פיעל בראנפען און נערעדט
מיט אונמאראלישע אנצוהערענישען... און ווי געוואגט וואלט זי
ווירקליך געפאלען אין חלשות, וועו זי וואלט געוואגט כאטש אויף
איין אויגענבליק צוצומאכען די אויגען איכ׳ם לויף פון די זעקס
וואכען, וואס זי האט צוגעבראכט אין יענעם הויז.

— נאר צוליעב מיין פרומקייט — האט זי צוגעגעבען —
האב איך עס ניט געטארט וואגען. און דאס אלץ האט זיך גע־
טראפען מיט מיר נאר א דאנק מיין שענקייט! אבער שענקייט
פארגעהט און פרומקייט באשטעהט!

דאן יצחק האט שוין געהאלטען דערביי, צו באלויכטען קרי־
טיש די איינצעלהייטען פון אט דער נעשיכטע. איז אבער גליקלי־
כערווייז פון הויז ארויסגעקומען דער קאסאקער אהרן הירשקוה
פון האמבורג אן דער לאהן, מיט דעם ווייסען סערוועטעל אין מויל
און ער האט זיך נעביזערט, אז די זוף שטעהט שוין לאנג אויפ׳ן
טיש און אויך די גאסט זיצען שוין בייס טיש און עס פעהלט נאר
די באלעבאסטע. — ———

(דער סוף און די ווייטערדיגע קאפיטלען, זענען אתן דעם אוי־
טאר׳ס שולד פארלוירען געוואָרען).

אוים די מעמואַרען

פון דעם

הער פאָן שנאַבעלעוואָפסקי.

דאָס ערשטע בוך.

1831.

קאפיטעל I.

מיין טאטע האט געהייסען שנאבעלעווסקי, מיין מאמע האט געהייסען שנאבעלעווסקא; אלס א כשר קינד פון זיי ביידען בין איך נעבוירען געווארען דעם ערשטען אפריל 1795 אין שנאבעלעווסק. וועז איך בין געווען א קינד האט מיך געהאדעוועט די אלטע פרוי פיפיטצקא. און זי פלעגט מיר דערצעהלען שענע מעשיות, און אפט פלעגט זי מיך איינשלעפערען מיט א ליער, וועמענס ווערטער און מעלאדיע זענען ארוים פון מיין זכרון. איך וועל אבער קיינמאל ניט פארגעסען דעם געהיימניספולען אופן, מיט וועלכען זי פלעגט צושאקלען דעם ציטערדינגען קאפ, וועז זי פלעגט דאס זינגען. און ווי אומעדיג עם פלעגט זיך דעמאלט באווייזען דער גרויסער, אייגציגער צאהן, דער פרוש פון איהר מויל. אויך דערמאן איך זיך נאך טיילמאל אן דעם פאפוגאי, אויף וועמענס טויט זי האט ביטער געווויינט. די אלטע עלטער־מוהמע איז איצטער אליין שוין אויך טויט, און אויף דער גאנצער וועלט בין איך זיכער דער איין אייגציגער מענש, וואס טראכט נאך וועגען איהר פאפוגאי. אונזער קץ האט געהייסען מימי, און אונזער הונד האט געהייסען יאלי. ער האט זיך זעהר גוט געקענט אויף מענשען, און פלעגט מיר אלעמאל געהן אוים'ן וועג, וועז איך פלעג נאר א נעם טאן די בייטש. איין פריהמארגען האט אונזער דיענער געזאגט: דער הונד טראגט עפיס דעם עק פארדרעהט צוויישען די פיס, און לאזט ארוים העננען זיין צונג לענגער ווי געווענהנטליך; און דער ארימער יאלי איז, צוזאמען מיט עטליכע שטיינער, וואס מען האט צו איהם צוגעבונדען, אריינגעווארפען געווארען אין וואסער. ביי דער דאזיגער גלעגענהייט האט ער זיך דערטרונקען. אונזער דיענער האט געהייסען פיישטשטצוויטש. וויל מען דעם דאזיגען נאמען ריכטיג ארויסרייידען, מוז מען דערביי ניעסען. אונזער מויד האט געהייסען שוואורטשסקא. א נאמען, וואס

אין אונזער שפראך קלינגט ער אביסעל רויה, אבער אין פוילי־
שען געוואלדיג מעלאדיש. דאס איז געווען א דיקע, פעסטע פרוי,
מיט ווייסע האר און בלאנדע ציין. א חוץ דעם זענען אין הויז נאך
ארומגעלאפען צוויי שענע, שווארצע אויגען, וואס מען האט גערו־
פען סעראפאניא. דאס איז געווען מיין שענע, הארציג געליעבטע
שוועסטערקינד. און מיר פלעגען צוזאמען זיך שפיעלען אין גאר־
טען און זיך צוקוקען צו דער באלעבאטישקייט פון די מוראשקעס,
און מ׳ר פלעגען כאפען שמעטערלינגען און פלאנצען בלומען. אייני־
מאל האט זי געלאכט ווי א ווילדע, ווען איך האב איינגעפלאנצט
אין דער ערד מיינע קליינע זאקען, מיינענדיג, אז פון זיי וועלען
ארויסוואקסען א פאר גרויסע הויזען, פאר מיין טאטנס וועגען.

מיין טאטע איז געווען די בעסטע נשמה אויף דער גאנצער
וועלט, און א לאנגע צייט איז ער געווען א וואונדערשענער מאן;
דער קאפ געפודערט. פון חינטען א נעט געפלאכטען צעפעל, וואס
האט ניט ארונטערגעהאנגען, נאר וואס איז געווען באפעסטיגט
מיט א טשערפאכען קעמעל צום שייטעל. זיינע הענד זענען געווען
בלענדענדיג ווייס, און איך פלעג זיי אפט קושען. מיר דאכט, ווי
איך וואלט איצט נאך געשמעקט דעם זיסען ריח, וואס פלעגט
געהן פון זיי, און אט דער ריח קריכט מיר שטעכענדיג אין די
אויגען אריין. מיין טאטען האב איך זעהר ליעב געהאט. וואס
איך האב מיר קיינמאל ניט פארגעשטעלט אז ער וועט שטארבען.

מיין זיידע פון טאטנס צד, איז געווען דער אלטער הער פאן
שנאבעלעוואפסקי; פון איהם וויים איך נאר ניט, א חוץ דאס, אז
ער איז געווען א מענש, און מיין טאטע איז געווען זיין זוהן. מיין
זיידע פון דער מאמעס צד, איז געווען דער אלטער הער
וולססרנסקי. (וויל מען ריכטיג אויסרעדען זיין נאמען מוז מען
אויך ניעסען). און ער איז ווי אפגעמאלט ארומגענאנגען אין א שאר־
לאך־רויטען סאמעט ראק און מיט א לאנגער שוואנצ, און מיין מא־
מע פלעגט מיר אפט דערצעהלען, אז ער האט געהאט א פרייגד,
וואס האט געטראגען א גרין־זיידענעם ראק, ראז־זיידענע הויזען,
און וויים־זיידענע זאקען. און ער פלעגט מיט א כעם וואדפען

דאָס קלייַנע היטעלע אהין און אהער, וועז ער פלעגט רעדען פון פֿרייַסישען קעניג.

מיין מאמע, די פרוי פֿאַן שנאַבעלעוואַפּסקא, האָט מיר, וועז איך בין אויפגעוואקסען, געגעבען א גוטע ערציהונג. זי האָט א סך געלייענט; וועז זי איז מיט מיר מעוברת געוואָרען, האָט זי געלייענט כמעט נאָר פֿלוטארך'ן, און האָט זיך אפשר פארזעהן אין איינעם פון זייַנע גרויסע מענער, וואהרשיינליך, אין איינעם פון די גראקכען. דערפון נעמט זיך מיין מיסטישע בענקשאפט, צו פאר־ווירקליכען דאָס אגראַרישע געזעץ אין א מאָדערנער פֿאָרם. מיין חוש פאר פרייהייט און גלייכהייט האָב איך אפשר צו פארדאנ־קען מיין מאמעס פֿאַרלעזונגען. וואָלט מיין מאמע דעמאָלט געוועז געלייענט דאָס לעבען פון קארטאָש, וואָלט איך אפשר געוואָרען א גרויסער באנקיער. וויפיעל מאָל פלעג איך אלס אינגעל פארשפּע־טיגען אין שול, כדי אויף די שענע לאָנקעס פון שנאבעלעוואָפּס, איינזאם נאָך צו טראכטען וועגען דעם, ווי אזוי מען וואָלט גע־קענט באגליקען די גאנצע מענשהייט. מען פלעגט מיך דערפאר אפטמאָל רופען ליידינגעהער און אלס אזעלכען מיך באשטראפען; און פאר מיינע „וועלט־באגליקונגס־נעדאנקען", האָב איך שוין דעמאָלט געמוזט אויסשטעהען גרויסענע צרות. די געגענד פון שנאבעלעוואָפּס איז איבעריגענס זעהר שען. עס לויפט דאָרט פארביי א טייכעל, אין וועלכען מען קען זיך זומער זעהר אנגע־נעהם באָדען, אויך זענען פֿאַראַן נעסטען פון אלערליי פייגעל אין די בוימער ביי די ברעגען. דאָס אלטע גנעסטען, די אמאָליגע הויפּט־שטאָדט פון פּוילען, איז אין גאנצען דריי מייל ווייט פון דאָרטען. דאָרט אין דאָס איז באגראָבען דער הייליגער אדאלבערט. דאָרט שטעהט זיין זילבערנער סאַרקאָפאַזש, און דאָרויף ליגט זיין אייז־גענע סטאָטוע אין לעבענס־גרויס, מיט דעם בישאָף־היטעלע און קרומען שטעקען. די הענד פרום צוזאמענגעפלאָכטען און אלץ איז פון געגאָסענעם זילבער. ווי אָפט מוז איך טראכטען פון דיר, דו זילבערנער הייליגער! אָך! ווי אָפט פאר'גנב'נען זיך מיינע געדאנקען צוריק קיין פּוילען, און איך שטעה ווידער אין דעם דאָס פון גנעסטען, אגגעלעהנט ביי דעם זייל, און קוק אויף אדאלבערטס

מצבה! דעמאלט רוישט אויך ווידער דער אַרגעל, גלייך ווי דער אַרגאניסט וואלט אויסגעפרואווט א שטיק פון אלעגרי'ס מיזערערע: אין א ווייטער קאפליצע מורמלט מען דאַרט א מעסע: די לעצטע זון־שטראהלען פאלען אריין דורך די בונטע פענסטער־שויבען: די קירך איז לידיג: נאָר פאר דער זילבערנער מצבה פון דעם הייליגען, ליגט א בעטענדיגע געשטאלט, א וואונדערליעבע פרויען־געשטאלט, וואס ווארפט מיר צו א ראשען זייטיגען בליק, אבער פונקט אזוי ראש ווענדט זי זיך צו דעם הייליגען, און מיט איהרע פארבענקטע ליפען שעפטשעט זי די ווערטער: „איך בעט צו דיר!"

אין דעם זעלביגען אויגענבליק, ווען איך האָב געהערט די דאַזיגע ווערטער, האָט פון ווייטענס געקלונגען דער דיאקאן, דער אַרגעל האָט געמומען רוישען מיט שווערע טענער, דאָס ליעבע פרויענבילד, האָט זיך אויפגעהויבען פון די טרעפ פאר דער מצבה, האָט אריבערגעוואַרפען איהר ווייסען שלייער, איבער דעם רויט־געוואַרעגעם גזעזיכט, און זי האָט פארלאָזט דעם דאָם.

„איך בעט צו דיר!" האָבען די דאַזיגע ווערטער נענאַלטען פאר מיר צי פאר דעם זילבערנעם אדאלבערט? צו איהם האָט זי זיך געוואנדט, אבער נאָר מיט דעם פנים, ווען מיינט צו זאַגען יענער זייטיגער בליק, ווען זי האָט פריהער מיר צוגעווואַרפען, און וועמענס שטראהלען עם האָבען זיך צוגאָסען איבער מיין נשמה, גלייך ווי א לאנגער ליכט שטרייף, ווען די לבנה גיסט אויס איבער דעם נאכטיגען ים, ווען זי באווייזט זיך פון א טונקעלען וואלקען און פארבאָרגט זיך דאַרט שנעל צוריק? אין מיין נשמה, ווען איז פונקט אזוי פינסטער ווי דער ים, האָט יענער ליכט־שטרייף אויפגעוועקט אלע אויסטערלישע באשעפענישען, ווען זי־נען געשלאָפען טיף אונטען אין אָפגרונד, און די ווילדסטע הייר־ביש און שווערד־פיש פון דער לייד־ענשאפט האָבען זיך פלוצלונג א הויב געטאָן, און זיך געטומלט, און פאר פרייד זיך נעבייסען די עקען, און דערביי האָט שטארקער געברויזט דער אַרגעל, פונקט ווי די שטורעם ווינטען אויף דעם צפון ים.

דעם אנדערען טאָג האָב איך פארלאָזט פוילען.

קאַפּיטעל II.

מיין מאמע האָט אליין אייגנעפאקט מיין קופערט; מיט יעדען העמד האָט זי אויך אייגנעפאקט א גוטע לעהרע, די וועשערינס האָבען מיר שפּעטער צו פארטוישט אלע יענע העמדער צוזאמען מיט די גוטע לעהרען. מיין פאָטער איז געווען טיף גערירט; אוּן ער האָט מיר געגעבען א לאנגען צעטעל, אין וועלכען ער האָט ארטיקעל־וויז געהאט אויפגעשריבען, וווּ אזוי איך זאָל זיך פּיהרען אויף דער וועלט. דער ערשטער ארטיקעל האָט געהייסען: אז איך זאָל יעדען דוקאט צעהן מאָל ארומדרעהען, איידער איך גיב איהם אויס. לכתחילה האָב איך איהם טאקי געפאָלגט; דערנאָך אָבער איז מיר דאָס באשטענדיגע ארומדרעהען געוואָרען צו שווער. מיט יענעם צעטעל האָט מיר מיין טאָטע אויך איבערגעגעבען די דוקאטען. דערנאָך האָט ער געזומען א שער, דערמיט אָפּגעשניטען דאָס צעפּל פון זיין לעבען קאָפּ אוּן עס מיר גענעבען פאר אַן אָנדענק. איך האָב עס נאָך היינט. אוּן איך וויין תמיד, וועז איך באטראכט די געפּודערטע פיינע הערעלעך.

די נאכט פאר מיין אוועקפאָהרען האָט מיר נע'חלומ'ט אזא חלום:

איך בין מיר אליין נעגאנגען שפּאַציערען אין א לוסטיגע שענע נעגענד ביים ים. עס איז געווען מיטאָנצייט, אוּן די זון האָט נעשיינט אויפ'ן וואסער, אזוי אז ס'האָט געפינקעלט ווי לויטער דימענטען. דאָ אוּן דאָרט האָט זיך ביים באָרטען אויפגעהויבען א גרויסע אלאָע, וואָס האָט פארבענקט אויסגעשטרעקט איהרע גרינע אָרעמס אקעגען הימעל. דאָרט איז אויך געשטאַנען א טרויער־ווערבע מיט לאנגע אראָפהענגענדיגע ריטער, וואָס האָבען זיך אויפ־געהויבען יערעם מאָל, ווען דאָס וואסער איז אָנגעלאָפּען, אזוי, אז זי האָט דעמאָלט אויסגעקוקט ווי א יונגע ניקסע, וואָס הויבט אויף אין דער הויך איהרע גרינע האָר, כדי צו קענען בעסער הערען, וואָס די פארליעבטע לופט־גייסטער רוימען איהר איין אויער. אוּן ווירקליך דאָס האָט טיילמאָל געקלונגען ווי קרעכצען, אוּן ווי צערטליכע לויבע ווערטער. דער ים האָט אויפגעשטראהלט, וואָס אמאָל בליהענדיגער אוּן לעבליכער. וואָס אמאָל פיינקלינגענדי־

גער האָבען גערוישט די וועלען און אויף די רוישענדיגע גלאנצע־
דיגע וועלען האָט זיך ארומגעשפּאציערט דער זילבערנער אדמי־
בערט, אין גאנצען ווי איך האָב איהם געזעהען אין געסענער דאָם,
דעם זילבערנעם קרומען שטעקען אין דער זילבערנער האנד, דאָס
זילבערנע בישאָף־מיצעל אויף דעם זילבערנעם קאָפּ, און ער האָט
מיר צוגעוואונקען מיט דער האנד און צוגעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ, און
צום סוף, ווען ער איז געשטאָנען געגען איבער מיר, האָט ער צו
מיר א זאָג געטאָן מיט א אונהיימליך זילבערנער שטים: — —
— — — —

יאָ, די וועלטער האָב איך, צוליעב דעם גערוישּ פון די וועל־
לען ניט געקענט הערען. איך גלויב אָבער, אז מיין זילבערנער
קאָנקורענט אין ליעבע האָט פון מיר חוזק געמאכט. וואָרים איך
בין נאָך לאנג נעשטאָנען ביים ברעג און געווויינט, ביז עס איז
געוואָרען פארנאכט און דער הימעל מיט דעם ים זענען געוואָרען
בלאָם און טרויעריג ביז גאָר. די פלוט איז געשטיגען. די אלאָע
און די וועלבע האָבען א קראָך געטאָן און זיי זענען אוועק געשוועבט
געוואָרען פון די וועלען, וואָס זענען מאנכעם מאָל שנעל
צוריק געלאָפען און דערפאר זענען זיי געוואָרען נאָך גרעסער,
און ברומענדיג שוידערליך זענען זיי אָנגעלאָפען אין שוים־וויסע
האלבע קרייזען. דערנאָך אָבער האָב איך אויך דערהערט א געריש,
וואָס איז געגאנגען ווי צום טאָקט, גליך ווי די קלעפּ פון רודערס,
און ענדליך האָב איך געזעהן א שיפעל, וואָס איז אָנגעקומען מיט
די גרויסע וועלען. פיער וויסע געשטאלטען, מיט וואקסענע
פּנים'ער פון מתים, אייגנהיליט אין תכריכים, זענען געזעסען דע־
רין און גערודערט מיט גרויס אָנשטרענגונג. אין מיטען שיפעל איז
געשטאָנען א בלאסע, אָבער אונענדליך שענע פרוי, אונענדליך
צארט, ווי זי וואָלט געמאכט געווען פון ליליענדופט — און זי האָט
א שפּרונג געטאָן אויפ'ן בארטען. דאָם שיפעל מיט זיינע געשפּענס־
טישע קנעכט, וואָס האָבען גערודערט, האָט זיך שנעל צוריק א לאָז
געטאָן אין שטורמדיגען ים אריין, און אין מיינע אָרעמס איז
געלעגען פאָננא יאדוויגא, און זי האָט געווויינט און זי האָט גע־
לאכט: „איך בעט צו דיר!"

קאפיטעל III.

מיין ערשטער ארויספאהר, וועו איך האב פארלאזט שנאבעלע־וואפס, איז געווען קיין דייטשלאנד, און דאס קיין האמבורג, וואו איך בין פארבליבען זעקס חדשים, אנשטאט וואס איך האב גע־זאלט פאהרען קיין לאידען, און ווי עס איז געווען דער וואונש פון די עלטערן, זיך דארט צו פארנעהמען מיט דעם שטודיום פון דער „נאטם־נעלעהרענטקייט". איך מוז מודה זיין, אז אין דער צייט פון יענעם סעמעסטער האב איך זיך מעהר אפגענעבען מיט וועלטליכע זאכען ווי מיט געטליכע.

די שטאדט האמבורג איז א גוטע שטאדט. לויטער סאלידע הייזער. דא הערשט ניט דער שענדליכער מאקבעטה, נאר דא הערשט באנקא. באנקא'ס גייסט הערשט דא אומעטום אין דעם דאזיגען קלייגעם „פריישטאט", וועלכער וועדט רעגיערט פון א הויכען און זעהר קלוגען סענאט. און ווירקליך, דאס איז א „פריי־שטאאט" און דא געפינט מען די גרעסטע פאליטישע פרייהייט. די בירגער קענען דא טוען, וואס זיי ווילען, און דער הויכער־ און זעהר קלוגער סענאט קען דא אויך טוען וואס ער וויל; יעדער איז דא א פרייער באלעבאס איבער זיינע מעשים. דאס איז א רע־פובליק, וואלט לאפאיעט ניט געווען געהאט דאס גליק צו געפינען א לודוויג פילים, וואלט ער נעווים געווען געראטען זיינע פראנ־צויזען, אז זיי זאלען נעמען פאר רעגיערער די האמבורגער סענא־טארען און זקנים. האמבורג איז די בעסטע רעפובליק. איהרע זי־טען זענען ענגלישע, און איהרע מאכלים הימלישע. אודאי זענען פאראן מאכלים צווישען וואנדראהמען און דעם דרעקווואל, פון וועלכע אונזערע פילאזאפען האבען גאר קיין אהנונג ניט. די האמ־בורגער זענען גוטע מענשען און זיי עסען גוט. איבער רעליגיאן, פא־

ליטיק און וויסענשאפט זענען זייערע רעספעקטיוועּ מיינונגען זעהר פארשיעדען. אבער וואס איז נוגע דעם עסען, וועגען דעם הערשט די שענסטע איינפערשטענדעניש. וועגען דער באדייטונג פון דעם אבענדמאלצייט קענען זיך דאָרט די קריסטליכע טעאלאגען אמאל האבען א שטרייט; וועגען דער באדייטונג אבער פון דעם מיטאג מאהלצייט זענען זיי אלע איניג. צווישען די אידען מעג זיך דאָרט זיין איין פארטיי, וואס בענשט אויף דייטש און א צווייטע וואס זינגט דוקא אויף העברעאיש: ביידע פארטייען עסען. און עסען גוט און ביידע פארטייען זענען אויפ'ן עסען שוין איינמאל גרויסע מבינים. די אדוואקאטען, די בראָטערס פונ'ם נעזעץ, וואס דרעהען אזוי לאנג די געזעצען אהין און אהער, ביז עס פאלט פאר זיי אראפ געבראָטענעם, די קענען זיך נאך אמאל קריגען צווישען זיך, צי די ערייכטסהייזער זאלען זיין עפענטליכע אָרער ניט: אין דעם אבער זענען זיי אלע איינשטימיג, אז די ערייכטען מוזען זיין גוט, און יעדער פון זיי האט זיך זיין ליעבלינגס־ערייכט. דאס מיליטער דענקט געווים מוטיג ספּארטאניש. אבער פון דער שווארצער זופ ווייל עס דאך ניט וויסען. די דאקטוירים, וואס זענען אזוי ניט איניג צווישען זיך וועגען דעם, ווי אזוי מען זאל באהאנדלען קראנקהייטען, און וואס בנוגע דער נאציאנאל קראנקהייט (דאס באקלאגען זיך אויפ'ן מאגען) היילען די בראוניאנער דערמיט, וואס זיי הייסען עסען נאך גרעסערע פּארציעס געריכערטע פליישען און די האמעפּאטען דערמיט. וואס זיי פלעגען אריינגיסען 1|1000 טהייל בראנפען אין א גרויסער שיסל מאק־טורטעל־זופ: אט די דאקטוירים זענען אלע איניג, וועג עס האנדעלט זיך וועגען דעם געשמאק פון דערזעלביגער זופ און פון דעם זעלביגען גערויכערטען פליש. האמבורג איז די פאטערשטאדט פון דעם גערויכערטען פליש און באריהמט זיך דערמיט פונקט אזוי ווי מאינץ פלעגט זיך באריהמען מיט איהר יאהאן פאוסט. אין אייזלעבען מיט איהר לוטהער'ן. אבער וואס פאר באטראף האט די בוכדרוקעריי און די רעפּארמאציאן אין פערגלייך מיט גערויכערטען פליש? צי די ערשטע צוויי האבען געבראכט נוצען צי שאדען, וועגען דעם גהט אן א מחלוקה צווישען צוויי פּארטייען אין

דייטשלאנד; אבער אפילו אונזערע פאַנאַטישסטע יעזואיטען זע־
נען איינשטימיג, אז דאָס גערויכערטע פלייש איז א גוטע ערפינ־
דונג און פאר די מענשען א הילונג.

האמבורג איז געבויט געוואָרען דורך קאַרל דעם גרויסען
און ווערט באוואוינט פון 80,000 קלייַנע מענשעלעך, וואָס קיינער
פון זיי וואָלט זיך ניט געוואָלט בייטען מיט קאַרל דעם גרויסען,
וואָס ליגט באגראָבען אין אַאכען. אפשר באשטעהט די באפעל־
קערונג פון האמבורג פון ארום 100,000; איך וויים עס ניט ג־
נוי, הגם איך פלעג ארום געהן גאנצע טעג אין די גאַסען, כדי דאָרט
די מענשען צו באטראכטען. איך האָב מסתמא אויך פארזעהן ניט
איין מאָן. ווייל די פרויען זענען דאָס געווען די, וואָס האָבען צו־
געצויגען מיין גרעסטע אויפמערקזאמקייט. די לעצטע, האָב איך
אויסגעפונען, זענען ניט דורכאוים מאַגערע, נאָר פארקעהרט גאָר,
די מייסטע פון זיי זענען היבש לייביג, און דערצו רייצענדיג שען,
און אין דורכשניט, פארמאָגען זיי א געוויסע נאַנץ רייכע זינליכ־
קייט, וואָס איז מיר שוין גאָר געפעלען געווען. דאָס וואָס זיי ווי־
זען זיך ניט ארויס זעהר שוערמעריש פאר דער ראַמאַנטישער
ליעבע, און האָבען א קלייַנעם באגריף פון דער גרויסער לוידע־
שאפט פון האַרץ, איז דאָס ניט זייער שולד. נאָר שולדיג איז אַמאָר,
אָט יענער קלייַנער גאָט, וואָס לענט טיילמאָל ארויף די
שארפסטע ליעבעס־פייַלען אויף זיין בויגען און צי פון שאַלקהאפ־
טיקייט אַדער פון אונגעשיקטקייט, שיסט ער זיי אביסעל צו
טיף, און אָנשטאָט צו טרעפען אין די הערצער אריין פון די
האמבורגערינס, טרעפט ער גאָר אין זייערע מאָגענס. וואָס אָנ־
באַאנגט די מענער, זעה איך צום מייסטענס קורץ געוואקסענע
קרעפטיגע לייט, מיט פארשטענדיגע קאַלטע אויגען, קורצע שטע־
רענס, נאכלעסיג אראָפהענגענדיגע רויטע באקען. די געצייגען
פאר'ן עסען באזונדערס גוט אויסגעארבייט. דער הוט ווי צוגעשלאָ־
גען מיט א טשוואק צום קאָפ און די הענד אין בוידע הויזען־
טאשען ווי איינער זאָגט: וואָס דארף איך באצאָהלען?

צו די מערקווירדיגקייטען פון דער שטאָדט געהערען: 1)
דאָס אלטע ראטהויז, וואו עס שטעהען אויסגעהאקט פון שטיין

די נרויסע האמבורגער באנקיערען מיט דעם סצעפטער און דער מלוכה־אפּעל אין די הענד. 2) די בערזע, וואו עס פארזאמלען זיך יערען טאג האמבורגס זיהן, ווי עס פלענען זיך פארצייטענס פארזאמלען די רוימער אויף דעם פאָרום, און וואו עס הענגט אי־בער זייערע סעפּ א שווארצער טאוועל מיט די נעמען פון אויסגע־צייכענטע מיטבירגער. 3) די שענע מאריאנע, אן אויסערגע־וועהנלייך שענע פרוי, אָן וועמען דער צאָהן פון דער צייט קייעט שוין זייט צוואנציג יאָהר — אגב אורהא דער „צאָהן פון דער צייט" איז א שלעכטער מעטאפאָר, וואָרים זי איז שוין אזוי אלט, אז זי האָט שוין געווים ניט קיינעם פון איהרע ציין, איך מיין די צייט — די שענע מאריאנע האָט נאָך אלץ אלע איהרע ציין, און נאָך אלץ איהרע האָר דארויף, איך מיין אויף די ציין. 4) די אמאלינע צענטראל־קאסע. 5) אלטאָנא. 6) די אָריגינאל מאנוס־קריפטען פון מארר'ס טראָגעדיען. 7) דער אייגענטימער פון רע־דינג'שען קאבינעט. 8) די בערזענהאלע. 9) די באקכום־האלע און צום סוף 10) דאָס שטאָט טעאטער. דאָס לעצטע פארדינסט נאָר באזונדערס גלויבט צו וועדען. זיינע מיטגלידער זענען לוי־טער גוטע בירגער, בכבוד'ע בעלי בתים, וואָס קענען זיך ניט פאר־שטעלען און קיינעם ניט אָפּנארען. דאָס זענען מענער, וואָס מאכען פון טעאטער א נאָטס־הויז, מיט דעם, וואָס זיי וויזען דעם אום־גלויקליכען, וועלכער האָט שוין געהאט פארצווייפעלט אין דער מענשהייט, אז נאָך אלעמען איז ניט אלץ אויף דער וועלט בלויז חניפה און פארשטעלטקייט.

בייס אויסרעכענען די מערקווירדיקייטען פון דער רעפובליק האמבורג, קען איך ניט פארבייגעהן און ניט דערמאָנען, אז אין מיין צייט איז דער אפּאלא־זאל אויף דער דרעהבאהן געווען זעהר בריליאנט. איצטער איז ער שוין ניט דאָס, און עס וועדען דאָרט נענעבען פילהארמאָנישע קאָנצערטען, געוויזען קונצען פון קעשע־נע נגבים און עס וועדען דאָרט געקאָרמעט נאָטורפאָרשער. אמאל איז עס אנדערש געווען! עס פלענען שאלען די טראָמפייטען און עס פלענען זעצען די פויקען, די שטרויס פעדערען פלענען פלאטערן און עלאָאיזא און מינקא פלענען לויפען דורך די רייהען פון דער

אגינסקי־פאלאנעיז, און אלץ פלעגט זיין אזוי אנשטענדיג. שענע צייט, אין וועלכער דאס גליק האט צו מיר אזוי נעשמייכעלט! און דאס גליק האט נעהייסען עלאאיזא! דאס איז געווען א זים, ליעב, באגליקענדיג גליק, מיט רויזענבאקען, לילייען־נעזיכ, הייסדופטיגע נעלקען־ליפען, אויגען ווי די בלויע בארג־אזערע; אבער אביסעל נארישקייט איז נעלעגען אויפ'ן שטערען, ווי א טריבער וואלקען־וואל איבער א בליהענדיגער פריהלינגס־לאנדשאפט. זי איז געווען שלאנק ווי א טאפאל, און לעבעדיג ווי א פויגעל, און איהר הויט איז געווען אזוי צארט, אז זי איז צוועלף טעג געשלאפען דורך א שטאך פון א הארנאדעל. איהר נעשווילעכץ אבער, וועז איך האב זי געשטאכען, האט בלויז געדויערט צוועלף סעקונדען, און דערנאך האט זי געשמייכעלט — שענע צייט, וועז דאס גליק האט צו מיר נעשמייכעלט! מינקא פלעגט זעלטענער שמייכלען, ווייל זי האט ניט נעהאט קיין שענע ציין. דערפאר אבער זענען שענער געווען איהרע טרעהרען, וועז זי פלעגט ווייגען. און זי פלעגט וויינען ביי יעדען פרעמדען אומגליק. און זי איז געווען אזא גוטע, ווי מען קען זיך דאס נאר ניט פארשטעלען. די ארימע פלעגט זי אוועק געבען איהרע לעצטע פאר שילינג; זי איז זאנאר אפט געווען אין אזא לאגע, אז זי האט נעקענט אוועק געבען איהר לעצט העמד, וועז מען האט עס פון איהר נאר פארלאנגט. אזא גוטע נשמה איז דאס געווען. זי האט קיין זאך ניט נעקענט אפזאגען, סיידען איהר וואסער. אט דער דאזיגער וויכער, נאכגיביגער כאראקטער, איז געווען נאר א ליעבליכער קאנטראסט צו איהר אויסערליכער ערשיינונג. א מוטיגע, יונאנישע געשטאלט; א וויסער פרעכער נאקען, ארומגערינגעלט פון ווילדע, שווארצע לאקען, ווי פון תאוה־דיגע שלאנגען; אויגען וואס האבען אונטער איהר פינסטערן טריאומפה־בויגען געשטראהלט אזוי די וועלט באהערשענדיג; פורפור־שטאלצע, הויכגעבויגענע ליפען; מארמארנע, באפעהלענדיגע הענד, אויף וועלכע עס האבען זיך ליידער געפונען עטליכע זומערשפרענקעלעך; זי האט נעהאט אויף איהר לינקע היפט א ברוינעם פלעק אין דער פארם פון א קליין שווערדעל.

וועז איך האב דיך, ליעבער לעזער, געבראכט אין אזוי גערופענ־

נע שלעכטע געזעלשאפט, מענסטו זיך טרייסטען. אז דיך האָט דאָס וועניגסטענס ניט געקאָסט אזוי פיעל ווי מיך. דאָך שפּעטער וועלען אין אָט דעם בוך ניט פעהלען קיין אידעאלע פרויען, און שוין איצטער ווייל איך דיר פאר א דערפרישונג פּארשטעלען צוויי אנשטענדיגע דאמען, מיט וועלכע איך האָב זיך דעמאָלט באַקענט און געלערנט ווי אזוי זיי צו פארעהרען. דאָס זענען די מאדאם פיעפער און די מאדאם שניעפער, די ערשטע איז געווען א שענע פרוי אין איהרע צייטיגסטע יאָהרען, גרויס שווארצליכע אויגען, א גרויסען, ווייסען שטערען, שווארצע, פאלשע לאָקען, א דרייסטע אלטרוימישע נאָז, און א מויל, וואָס איז געווען ווי א גילאָטינע פאר יעדען גוטען נאָמען. אין דער אמת'ן איז פאר א מאן ניט געווען קיין לייכטערע הינריכטונגם־מאשין, ווי מאדאם פיעפערס מויל; זי האָט איהם ניט געלאָזט לאנג צאפלען, זי האָט ניט געמאכט קיין לאנגע שהיות; איז דער בעסטער גוטער נאָמען אריינגעפאלען צוויישען איהרע ציין, אזוי האָט זי נאָר א שמייכעל געטאָן — אבער דאָס דאָזיגע שמייכעלע איז געווען ווי די האק, און די עהרע איז געווען אָפּגעהאקט און איז אריינגעפאלען אין זאק אריין. זי איז אלעמאָל געווען א מוסטער פון אנשטענדיקייט, בכבוד'קייט, פרומקייט און גוטע מדות. דאָס זעלביגע לאָזט זיך זאָגען וועגען דער מאדאם שניעפער. דאָס איז געווען א צארטע פרוי, קלוינע שרעקענדיגע בריסט, געווהנליך פערהילט מיט אן אומעטיגען דינעם וואואל, העל בלאָנדע האָר, העלבלויע אויגען, וואָס האָבען שרעקליך קלוג ארויסגעשטאָבען פון דעם ווייסען געזיכט. עס האָט געהייסען, אז איהרע טריט קען מען קיינמאל ניט הערען, און ווירקליך, איידער מען האָט זיך ארומגעזעהן, פלעגט זי שוין אָפט שטעהען לאבען אייגעם און איז דאן צוריק פארשוואונדען פונקט אזוי אָהן גערוש ווי זי איז געקומען. איהר שמייכעלע איז אויך געווען טויטענדיג פאר יעדען גוטען נאָמען, אבער שוין ניט ווי א האק, נאָר גיכער ווי אן אפריקאנישער גיפט־ווינד, וואָס בלויז פון זיין הויך האָבען שוין אלע בלומען געגומען וועלקען; עלענד פארוועלקען האָט געמוזט יעדער גוטער נאָמען, איבער וועלכען זי האָט נאָר א לייכט שמייכעלע געטאָן. זי איז אלע מאל געווען

א מוסטער פון אנשטענדיקייט, בכבוד'קייט, פרומקייט און גוטע מדות.

איך וואלט אויך ניט פארפעהלט צו לויבען מעהרערע פון האמאניא'ס זיהן. און צו ריהמען אויך דעם שענסטען אופן עטלי־כע מענער, וואס מען בארעדט גאר באזונדערס — דאס הויסט די יעניגע, וואס מען פלעגט שאצען אויך עטליכע מיליאנען מארק אין מזומן; אבער אין דעם איצטיגען אויגענבליק וויל איך מיין ענטר־זיאזם איינהאלטען, כדי ער זאל שפעטער צו ארויספלאקערען אין העלערע פלאמען. וואהרים איך האב אין זינען ניט קיין גרינגערע זאך, ווי ארויס צו געבען א האמבורגער עהרען־טעמפעל, און גאנץ לויט דעם פלאן, וועלכען א בארימטער שריפשטעלער האט אנ־געוואהרפען נאך פאר צעהן יאהרען. און צוליעב דעם האט ער אויפ־געפאדערט יעדען האמבורגער, אז ער זאל איהם ווי אם שנעלסט־טען צושיקען א ספעציפיצירט אינוואנטאריום פון זיינע ספעציעלע טוגענדען, צוזאמען מיט א טהאלער. איך האב קיינמאל נעניו ניט געקענט דערגעהן פארוואס אט דער עהרענטעמפעל איז צו נישט געוואהרען; וואהרים א טיל האבען געזאגט, אז דער אונטערנעמער, דער עהרענמאן, נאך איידער ער האט באוויזען צוצוקומען פון Aarom בין Abendroth און גלייך ווי ער האט געבראכט דעכ ערשטען קלאץ, איז ער שוין געווען צודריקט אונטער דער שווערער משא; אנדערע האבען געזאגט אז דער הויכער און זעהר קלוגער סענאט, האט פון צו גרויסער באשיידענהייט דעם פראיעקט אונטערדריקט, דערמיט וואס ער האט באפוילען דעם בוימייסטער פון זיין עהרענטעמפעל צו פערלאזען דאס געביעט אין פארלויך פון פיער און צוואנציג שטונדען. נאר אלץ איינס צוליעב וועלכער סבה, דאס ווערק איז ניט אויסגעפיהרט געוואהרען; און אזוי ווי איך וויל דאך אמאל, צוליעב מיין איינגעבוירענער נייגונג, טוען עפיס גרויסעס, און האב אלעמאל געשטרעבט צו געבען דאס אונ־מענליכע, האב איך זיך גענומען צו יענעם אונגעהייערען פראיעקט, און איך וועל צושטעלען א האמבורגער עהרענטעמפעל, אן אונ־שטערבליך ריעזיג בוך, אין וועלכען איך וועל באשרייבען די הער־ליכקייט פון איהרע אלע אייגנוואוינער; א בוך, אין וועלכען איך

וועל איבערגעבען די עדעלע שטריכען פון געהיימער צדקה. וועגען וועלכע מען האט נאך ניט גשריעבען אין דער צייטונג, אין דעם בוך וועל איך דערצעהלען וועגען די גרויסע מעשים, וואס קיינער וועט ניט וועלען גלויבען. און אין וועלכען עס וועט פארזדירען מיין אייגען בילד, ווי איך זיץ אויף דעם יונגפערשטיעג פאר דעם שוויי־ צער פאוויליאן און טראכט וועגען האמבורגס פארהערליכונג.

קאפיטעל IV.

פאר לעזער, וועמען די שטאַרט האמבורג איז ניט באקאנט—און אזעלכענע וועלען זיך אפשר געפינען אין כינא און אין אויבער־בייערן — פאר זיי מוז איך באמערקען, אז דער שענסטער שפאציער־גאנג פון די זיהן און טעכטער האַמאַניא'ס טראַגט דעם נעזעצלי־כען נאַמען יונגפערשטיעג; און ער באשטעהט פון א לינדען־אַלעע. וואַס איז פון איין זייט באגרעניצט מיט א רייה הייזער און פון דער צווייטער זייט מיט דעם גרויסען אלסטער באסיין, און פאר דעם באסיין שטעהען צווויי לוסטיגע קאפע הייזלעך אריינגעבויט אין וואַסער, וואַס מען רופט זיי פאוויליאַנס. באזונדערס גוט איז צו זיצען פאר דעם איינעם, וואַס מען רופט איהם דער שווייצער פאוויליאַן. וועז דרויסען איז זומער און די נאַכמיטאג זון גליהט ניט צו ווילד, נאַר זי שמייכעלט לוסטיג, און גיסט איבער מיט איהר גלאַנץ די לינדען, די הייזער, די מענשען, די אלסטער און די שוואנען וואַס וויגען זיך אויף איהם, כמעט לענגדאריש. דאַרט איז גוט צו זיצען. און דאַרט בין איך געזעסען ניט איין זומער נאַכמיטאג, און געטראכט פון דעם, וואַס א יונגער מענש פלעגט טראכטען, דאַס הייסט: פון נאַר ניט. און האַב באטראכט דאַס, וואַס א יונגער מענש פלעגט באטראכטען, ד. ה. די יונגע מיידלעך וואַס זענען פארביי נעגאנגען — און דאַרט האַבען זיי פארביי געפלאטערט, אַט יענע לייבע מיט זייערע געפליגעלטע הויבעלעך און מיט זייערע פארדעקטע קיישלעך, אין וועלכע ס'איז גאַר ניט געווען — דאַרט זענען פארביי געגאנגען מיט דריבנע טראַטעלעך די בונטע פויערטעס, וואַס האַבען פאר גאנץ האמבורג צוגעשטעלט יאגדעס און מילך, און וועמענס קליידער זענען נאַך אלץ צו לאנג— דאַ האַבען שטאַלצירט די שענע טעכטער פון סוחרים, מיט וועמענס

ליעבע מען קריגט אויך אזוי פיעל נעלד אין מזומן — דאָרט האָט פארביי נעהיפט אן אם, אויך די ארעמס א ראָזיג אינגעלע, וואָס זי האלט אין איין קושען, אין דער צייט, וואָס זי טראכט וועגען איהר געליעבטען. דאָרט וואנדלען פריעסטערינס פון דער געטין, וואָס איז געבוירען געוואָרען אויפ'ן שוים פון ים, האָנזעאטישע וועסטאלען, דיאנע'ס, וואָס נעהען אויף יאגד, נאיאדען, דריאדען, האמאדריאדען און גלאט טעכטער פון פרעריגער — אך! דאָרט נעהען אויך מינקא און העלאָים! ווי אפט פלעג איך זיצען ביים פאוויליאן און זעהן ווי זיי נעהען פארבי אין זייערע ראָזא געשטרייפטע מאנטלען — אן אייל קאסט 4 מארק און דריי שילינג, און דער הער זעלבמאן האָט מיר פארזיכערט, אז די ראָזאוועט שטרייפען ווערען ניט אפקריכען ביים וואשען — פראכטיגע מוידען! האָבען דאן אויסגערופען די טוגענדהאפטע בחורים, וואָס זענען לעבען מיר נעזעסען — איך דערמאָן זיך, ווי א גרויסער אסקוראטאר האָט אמאל נעזאגט: אייגע פון זיי וואָלט איך ווערען האָבען צום אכבייסען, א צווייטע צום אבענד־ברויט. און אין אזעלכענע טעג וואָלט איך אהן א מיטאג אין נאנצען אויסגעקומען — זי איז א מלאך— האָט אמאל נעזאגט נאנץ הויך א שיף־קאפיטאן, אזוי אזוי ביידע מיידלעך האָבען זיך אין דער זעלביגער צייט ארומגעקוקט. און דערנאָך זיך אייפערזיכטיג אנגעקוקט. — איך אליין, האָב קיינמאל נאָר ניט נעזאגט, איך האָב מיר נעטראכט מיינע זיסטע נארנישט נעדאנקען, און האָב באטראכט די מיידעלעך, און דעם לוסטינגען זאנפטען הימעל און דעם לאנגען פעטרי־טורעם מיט דער שלאנקער טאלײַ, און די שטילע בלויע אלסטער, אויף וועלכע די שוואנען האָבען ארומגעשוואומען אזוי שטאלץ, אזוי ליעבליך און אזוי זיכער. די שוואנען! שטונדען לאנג פלעג איך זיי קענען באטראכטען, אָט די דאָזיגע ליעבע באשעפענישען מיט זייערע זאנפטע, לאנגע העלזער, ווי זיי האָבען זיך אזוי תאוה'דיג נעוויעגט אויף די ווייכע וועלען, ווי זיי האָבען טיילמאל זיך אזוי זעלינ אונטערגע'טובל'ט, און דערנאָך צוריק ארויפגעשוואומען און אי־בערמוטיג געפלאפעלט ביז דער הימעל איז נעווארען טונקעל און עס האָבען זיך באוויזען די שטערען, פארלאנגענדיג, צוזאָגענדיג,

וואונדערבאר צערטליך, פארקלעהרט. די שטערען! זענען דאס גאלדענע בלומען אויף דעם כלה־בוזים פון הימעל? זענען דאס פארליעבטע מלאכים־אויגען, וואס שפיגלען זיך פארבענקט אין די בלויע וואסערן פון דער ערד און האבען צו טאן מיט די שוואנען.

— — — אך! דאס איז שוין אזוי לאנג. איך בין דעמאלט געווען יונג און נארישׁ. איצטער בין איך אלט און נארישׁ. ניט איין בלום האט זינט דעמאלט פארוועלקט, און אנדערע זענען זאנאר צוטראטען געוואָרען. ניט איין זיידען קלייד איז פאר דער צייט צוריסען געוואָרען, און אפילו דער ראָז־געשטרייפטער קאטון פון דעם הער זעליגמאן האט פאר דער צייט פארלוירען זיין קאליער, ער אליין איז פאר דער צייט אויך געוואָרען אָפּגעקראָכען — די פירמע איז איצטער „זעליגמאן'ס זעליגע אלמנה" — און העלאָיסא די זאנפטע, וואס עס האט זיך געראכט, אז זי איז באשאפען געוואָרען צו וואנדלען נאָר אויף וווייכבאליהמעלטע אינדישע טעפּיכער, און געקיהלט צו ווערען מיט פּאווע פעדערן — זי איז אוך טערגענאנגען אין ליארעם פון מאטראָזען, פונש, טאבאק־רויך און שלעכטער מוזיק. וועו איך האָב ווידער געזעהן מינקא'ן — איצטער האט זי זיך נערופען קאטינקא און זי האט געוואוינט צווישען האמבורג און אלטאָנא — האט זי אויסגעזעהן ווי דער בית המקדש פון שלמה המלך, וועלכען נבוכדנצר האט חרוב געמאכט, און ס'האט פון איהר געשמעקט מיט אסירישער מאכאָרקע — און וועו זי האט מיר דערצעהלט פון העלאָיסא'ס טויט האט זי ביטערליך געווויינט און פול מיט פארצווייפלונג האט זי זיך אויסגעריסען די האָר, און איז געפאלען אין חלשות, און האט געמוזט אויסטרינקען א גרויס גלאָז בראנפען, כדי צו קענען קומען צו זיך.

און די שטאדט אליין — ווי זי האט זיך דאס פארענדערט. און דער יונגפערשטיעג! דער שניי איז געלענען אויף די דעכער, און עס האט אויסגעזעהן, ווי אפילו די הייזער וואלטען אלט געוואָרען און האבען באקומען וווייס האָר. די לינדען אויפ'ן יונגפערשטיעג זענען בלויז געווען טויטע בוימער מיט דארע צווייגען, וואס האבען זיך באוועגט אינ'ם קאלטען ווינד ווי געשפענסטער. דער הימעל איז געווען שניידענדיג בלוי און איז שנעל געוואָרען פינס־

טער. עס איז נעווען זונטאג. פינף א זייגער, די צייט פון עסען. און די וועגען זענען געפאהרען און די הערען מיט די דאמען זענען ארויסגעשטיגען מיט א געפרוירענעם שמייכעל אויף די הונגעריגע ליפען — שרעקליך! אין דעם דאזיגען אויגענבליק האט מיך דורכגעשוידערט די באמערקונג, אז אויף אט די אלע געזיכטער איז געלענגן אן אויסטערלישע טעמפקייט, און אז אלע מענשען, וואס זענען נאר וואס פארבייגענגן, זהען אויס, ווי זיי וואלטן זיין פארזונקען אין א וואונדערבארען שגעון. איך האב זיי שוין פאר צוועלף יאהרען געזעהן אין דערזעלביגער שטונדע מיט די זעלביגע מיענען, פונקט ווי פופען אויפ'ן זייגער פון ראטהויז. און מיט די זעלביגע באווענגונגען, און זינט דעמאלט האבען זיי כסדר גערעכענט אויף דעם זעלביגען אופן, באזוכט די בערזע, פארבעטען זיך איינס דאס אנדערע. באוועגט די קינבאקען, באצאלט זייער טרינק־געלד און ווידער גערעכענט. צוויי מאל צוויי איז פיער — שרעקליך! האב איך אויסגערופען, ווען איינעם פון אט די לייט, וואלט פלוצלינג אייגענפאלען אז צוויי מאל צוויי איז אייגענטליך פינף, און אז ער האט הייסט עס, זיין גאנץ לעבען פארעכענט, און זיין גאנץ לעבען פארשוועגדט אין אזא שוידערהאפטען טעות! און מיט אמאל איז מיך אליין באפאלען א נאריר־שער שגעון, און ווען איך האב געוויער באטראכט די פארבייגעהענדיגע מענשען, איז מיר פארגעקומען, ווי זיי אליין וואלטען ניט זיין עפים אנדערש ווי ציפערן, אראבישע ציפערן; און דא איז זיך געגאנגען א קרומפיסיגע צוויי, לעבען א פאטאלער דריי, איהר טראגענדיגע און פול בוזימ'דיגע פרוי; און הינטער זיי איז גענגען הער פיער אויף קוליעס; וואקלענדיג איז אנגעקומען א פאטאלע פינף, מיט א קיילעכדיגען בויך און א קליין קעפעלע, און דערנאך איז געקומען א וואויל־באקאנטע קלייגע זעקס, און אייגע נאך וואויל־באקאנטערע בייזע זיבען — דאך ווען איך האב נאנץ געוויס באטראכט די אומגליקליכע אכט, ווי זי האט זיך פארבייגעוואקעלט, האב איך אן איהר דערקענט דעם אסעקוראטאר, וואס האט איצטער אויסגעזוכען ווי די מאגערסטע פון פרעה'ס מאגערע קיה — בלאסע, איינגעפאלענע באקען, ווי א ליידיגער זופ־טעלער,

א קאָלטרויטע נאַז, ווי א ווינטער־רויז, אַן אָפּגעטראָגענער שוואַרצער רעק, וואָס האָט פון זיך ארויסגעגעבן אַן אומעטיגען וויי־סען אָפּשיין, א הוט, אין וועלכען סאָטורן האָט מיט דער קאָסע אויסגעשניטען עטלעכע לעכער פאר לופט, דאָך די שטיוועל זיינע, זענען נאָך אלץ געווען אויסגעפוצט בלאנק ווי א שפּיגל — און ער אליין האָט שוין אויסגעזעהן, ניט ווי ער וואָלט טראָכטען, ווי אזוי מען קריגט העלפֿאַנט פאר אַן אָנבייסען און מינקא'ן פאר אַן אָבענד־ברויט. נאָר ער האָט ניכער אויסגעזעהן, ווי ער וואָלט געבענקט נאָך א מיטאָג פון געווהנלעכען רינדפֿלייש. צווישען די פארבייקייקעלדינג נולען, האָב איך דערקענט ניט איין אלטען באַקאַנטען. אָט די און די אנדערע מענשען־צאָהלען האָבען זיך פארבייגעקייקעלט שנעל און הונגעריג; אין דער צייט, וואָס ניט ווייט פון זיי, לעבען די הייזער פון דעם יונגפערשטינג, האָט זיך געצויגען א לויה, נאָך גרויענהאפּטער און קאָמישער. הינטער דעם טרויער וואָגען זענען געגאַנגען אויך זיערע דינע, שווארץ־זיידע־נע פים, גלייך ווי מאריאָנעטען פון טויט, די ראטס־דיענער. די פּריוולעגירטע טרעגער פון לייד, אין פּאַראָנעם אלט בורגונדישען קאָסטיום. קורצע שווארצע מאנטלען, מיט שווארצע פּלודערן, ווייסע פּארוקען און וויסע האלזטיכער. און צווישען זיי האָבען נאָר נאַריש אויסגעקוקט די רויטע געדונגענע פּנימ'ער, קורצע שטאַלענע שווערדלעך אויף די היפטען, אונטער די אַרעמס גרינע רע־גען־שירמס.

אָבער נאָך אוהיימלעכער און צודרעהטער ווי די דאָזיגע בילדער, וואָס האָבען זיך שווייגענדיג פארבייגעטראָגען ווי א כי־נעזישער שאָטען־שפּיעל, זענען געווען די טענער, וואָס האָבען דורכגעדרונגען צו מיין אויער פון אן אנדערער זייט.

דאָס זענען געווען הייזעריגע, שנארכענדיגע מעטאַלאָזע טע־נער, אן אונזיניג שרייען הויך אויפ'ן קול, א קלאָגען, א יאָמערן, פאטשען, קייכען, זיפצען און אָכצען, אן אונבאשרייבלעכער אייז קאלטער שמערץ־קלאָנג. דער באסיין פון דער אלסטער איז געווען צוגעפרוירען. נאָר נאָהענט ביים ברעג איז געווען אויסגעהאקט א נרוים בריים פיער עקיג לאָך און די שרעקליכע טענער, וואָס

איך האָב נאָר וואָס פֿארנומען, זענען דאָס געקומען פון די קעה־
לעך פון די אָרימע ווייסע באשעפענישען, וואָס האָבען דאָרט ארום־
געשוואומען און געשריען אין שרעקליכען טויט שרעק! און אך!
דאָס זענען געווען די זעלביגע שוואנען, וואָס האָבען אמאל אזוי
לוסטיג און וויך געריהרט מיין הארץ. אך! די שענע, ווייסע
שוואנען! מען האָט זיי צובראָכען די פליגעל, כדי זיי זאלען אין
הערבסט ניט קענען אויסוואנדערן אין דעם וואַרעמען דרום. און
איצטער האלט זיי דער קאלטער צפון פעסט אין זייז טונקעלען
אייז־לאָך — און דער מארקער פון פאוויליאָן מיינט, אז זיי
פיהלען זיך דאָ גוט, און אז די קעלט איז געזונד פאר זיי. דאָס
איז אבער ניט אמת. עס איז איינעם ניט גוט, וועז ער איז אהנ־
מעכטיג איינגעשפּארט אין א קאלטען לאָך, כמעט איינגעפרוי־
רען. און ס'איז איינעם ניט גוט, וועז די פליגעל זענען צובראָכען, און
מען קען ניט אוועקפליהען צו דעם שענעם דרום, וואו די שענע
בלומען, וואו די גאלדענע זונענליכט, וואו די בלויע בערג־אזערעם
— אך! אויך מיר איז עס אמאל געגאנגען ניט בעסער. און איך
האָב פארשטאנען די יסורים פון אָט די אָרימע שוואנען; און וועז
עס איז געווארען וואָס אמאל פינסטערער, און אויבען האָבען די
שטערען זיך באוויזען העלע, דיזעלביגע שטערען, וואָס פלעגען זיך
אמאל אין די זומער נעכט אזוי היים פון ליעבע שפיעלען מיט די
שוואנען, האָבען איצט אבער אזוי ווינטערקאלט, אזוי פראָסטיג
קלאָר און כמעט שפּאטענדיג אויף זיי אראָפּגעקוקט — איצטער
האָב איך ערשט באגריפען, אז די שטערען זענען ניט קיין ליבענדיגע
מיטפיהלענדיגע וועזענס, נאָר בלויז גלאנצענדיגע אָפּנארעם פון
דער נאכט, אייביגע באטריגערישע בילדער אין א גע'חלום'טען
הימעל, גאלדענע ליגענס און טונקעל־בלויען גאָר ניט — —

קאפיטעל V

וועז איך האָב געשריעבען דאָס פריהערדיגע קאפיטעל, האָב איך ניט וויל׳ענדיג געטראכט וועגען גאָר עפּיס אנדערש, אן אלט ליעד האָט כסדר געהאלטען אין איין זשומען אין מיין נעדעכט־ניש, און בילדער און געדאנקען האָבען זיך געהאלטען אין איין פארווירען; איך מעג וועלען אָדער ניט, פון יענעם ליעד מוז איך רעדען. אפשר געהערט עס טאקי אהער, און מיט רעכט שטופט עס זיך דוקא אין דעם שרייבעכץ אריין. יאָ, איצטער הויב איך אפילו אן עם צו פארשטעהן. און איצטער פארשטעה איך שוין אויך דעם פינסטערען טאָן, מיט וועלכען קלאס הינריכסאָן האָט עס געזונ־גען. ער איז נעווען אן אירלענדער און האָט ביי אונז געדיענט אלס שטאל־קנעכט, ביי די פערד. ער האָט עס נאָך געזונגען אין דעם אָבענד פריהער, איידער ער האָט זיך געהאנגען אין אונזער שטאל. ביי דעם רעפרעין: „קוק זיך ארום הער פאָנווער!" האָט ער צייטענוויין ביטער גלאכט; די פערד פלעגען דערביי מורא׳דיג היר־זשען און דער הויף־הינד פלעגט בילען. גלייך ווי עמיצער וואלט שטארבען. דאָס איז דאָס אלטע דענישע ליעד וועגען דעם הער פאָנווער, וואָס האָט זיך גלאָזט רייטען אין דער וועלט אריין און האָט זיך אזוי לאנג ארומגעשלאָגען, ביז מען האָט איהם פארענט־פערט אלע זיינע פראָגען, און צום סוף וועז אלע זיינע רעטענ־שען זענען געווען אויפגעלעזט, רייט ער אהיים א פארדראָסיגער. די הארף קלינגט פון דעם אָנהויב ביז׳ן סוף. וואָס האָט ער ג׳ע־זונגען ביים אָנהויב? וואָס האָט ער געזונגען ביים סוף? איך האָב אפט וועגען דעם נאכגעטראכט, קלאס הינריכסאָנס קול פלעגט טיילמאל זיין פול מיט טרערהרען, וועז ער פלעגט אָנהויבען דאָס ליעד, און עס פלעגט ווערען וואָס אמאל רויהער און כעס׳דיגער

ווי דער ים, ווען עס רוקט זיך אָן א שטורעם. עס הויבט זיך אָן אזוי:

הער פאָנוועד זיצט אין צימער אליין.
ער שפּיעלט אויף זיין גאָלדענער האַרף גאָר שען.
ער שפּיעלט אויף דער האַרף וואָס אונטער זיין קלייד,
דאָ קומט זיין מאַמע אַריין צו געהן.

דאָס איז געווען זיין מוטער אַדעלין, די קענינין, און זי זאָגט צו איהם אזוי: מיין יונגער זוהן, זאָלען אַנדערע שפּיעלען אויף דער האַרף, און דו גורט אָן דיין שווערד, זעץ דיך אויף דיין פערד און לאָז דיך אוועק, אויספּרואווען דיין מוט, שטרייט און קעמפּ, קוק זיך ארום אין דער וועלט. קוק זיך ארום הער פאָנוועד.

הער פאָנוועד גורט אָן זיין שווערד אויף דער זייט,
איהם וויל זיך מיט שונאים ארויסנעהן אין שטרייט,
נאָר זיין וועג איז א מאַדנער, ער קען ניט פארשטעהן,
וואָס ס'איז נאָר קיין מענש אויפ'ן וועג ניט צו זעהן.
קוק זיך ארום הער פאָנוועד!

זיין שווערער העלעם פינקעלט און גלאַנצט,
זיין טייערער פערד שפּרינגט אַזש און טאַנצט.
און זיין שפּאַרן קלינגט און שימערט און בליצט,
און ווי שען און שטאָלץ דער ריטער זיצט.
קוק זיך ארום הער פאָנוועד!

ער פאָהרט א טאָג און ער פאָהרט אזוי דריי.
און ער זעהט נאָך אלץ ניט קיין שטאָדט דערביי.
און ער זאָגט זיך: — וואָס איז דאָ אין דעם לאַנד א דא.
איז נאָר קיין אייניציגע שטאָט נאָר ניטא.
קוק זיך ארום הער פאָנוועד!

ער רייט אזוי ווייטער און רייט אזוי לאנג,
ביז עס קומט אַן אנטקעגען הער טולע וואנג,
הער טולע מיט זיינע אלע לייט,
וואָס יעדערער איז א העלד אין שטרייט.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

„מיין אינגסטער זוהן דו הער מיין וואַרט:
מיר בייטען די פאנצערם דאָ אויפ'ן אָרט,
דערנאָך אז מיר וועלען מאכען דעם בייט,
וועלען מיר מיט דעם ריטער ארויס אין א שטרייט.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

הער פאַנוועד ער ציהט באלד ארויס פון דער שייד
זיין שווערד און ער וואַרפט זיך אַריין אינ'ם שטרייט,
און צום ערשטען דערשלאָגט ער הער טולע וואנג,
דערנאָך זיינע צוועלף זיהן שוין אין איין גאנג.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

הער פאַנוועד גורט אַן זיין שווערד אויף דער זייט, איהם
וויל זיך רייטען וויייטער. דאָן טרעפט ער זיך מיט א יעגער, און
וויל ניט אַנדערש, נאָר יענער זאָל איהם געבען א העלפט פון דעם
וואָס ער האָט געפאַנגען אויף זיין נעיעג. דער יעגער אַבער וויל
זיך מיט איהם ניט טיילען. און ער מוז מיט איהם קעמפען און ער
וועלט דער'הרג'עט. און

הער פאַנוועד גורט אַן זיין שווערד,
און וויייטער טראָגט איהם שוין זיין פערד.
צום גרויסען בארג עם רייט דער העלד
און זעהט דאָרט שטעהן א פאסטוך'ס געצעלט.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

הער צו דו פֿאסטוך, זאָג זשע מיר:
וועמענס בהמות טרייבסטו פֿאר דיר.
אוּן זאָג מיר, וואָס איז פֿון א ראָד מעהר רונד,
אין ווייהנאכט וואו טרינקט מען ביז'ן סאָמע גרונד?
קוק זיך ארום הער פֿאָנוועד!

אוּן וואו באהאלט זיך דער פֿיש אינ'ם ים,
אוּן דער רויטער פויגעל וואו האָט דעם בעסטען טעם?
אוּן וואו ווערט געטרינקען דער בעסטער וויין,
אוּן וואו שכור'ט ווידריך מיט די העלדען זיך איין?
קוק זיך ארום הער פֿאָנוועד!

דער פֿאסטוך ער זיצט זיך אזוי אויף זיין אָרט,
ער שווייגט אוּן ער ענטפערט נאָר ניט מיט קיין וואָרט,
ביז הער פֿאָנוועד טוט איהם א כאַפּ מיט דער צונג,
אוּן רייסט פון דעם פֿאסטוך די לעבער אוּן לונג.
קוק זיך ארום הער פֿאָנוועד!

אוּן ער קומט צו אַן אַנדערער סטאָדט, אוּן דאָ זיצט ווידער
א פֿאסטוך, צו וועמען ער וועגדט זיך מיט זיינע פֿראגען. דער
פֿאסטוך גיט איהם אבער באשייד, אוּן הער פֿאָנוועד נעמט אראָפּ
א גאָלדענעם רינג אוּן טוט איהם אַן דעם פֿאסטוך אויפ'ן אָרעם.
דערנאָך רייט ער ווייטער אוּן קומט צו טיגע האָלד אוּן דער'הרג'עט
איהם צוזאמען מיט זיינע צוועלף זיהן אוּן ווידער

וואַרפט זיך הער פֿאָנוועד ארויף אויפ'ן פערד,
אוּן הינטער איהם וועט פֿארשוואונדען די ערד.
אוּן ווייטער אוּן ווייטער איהם ציהט אוּן ציהט,
אוּן קיין ענטפֿער פון קיינעם באקומט ער ניט.
קוק זיך ארום הער פֿאָנוועד!

צו א דריטער טשערעדע קומט ער אזוי,
דאָרט טרעפט ער א פֿאסטוך, די האָר וויים ווי שניי,
העי פֿאסטוך דו וועסט דאָך אלץ ענטפֿערן מיר,
אויף אלץ וואָס איך וועל נאָר פֿרענען ביי דיר.
קוק זיך ארום הער פֿאנוועד!

דו זאָג מיר וואָס איז פֿון א דאָר מעהר רונד,
און וואו טרינקט מען ווייהנאכט ביז'ן סאמע גרונד,
און וואו געהט די זון נאָך א גאנצען מעת לעת,
און ווי לינגען אין קבר די פֿיס פֿון א מת?
קוק זיך ארום הער פֿאנוועד!

און וואָס פֿילט אָן א יעדערן טאָל,
און וואָס קלינגט העכער פֿון בושעלס קול,
און וואָס פֿאר א קלייד פֿאסט צום שענסטען א מאָן,
און וואָס איז ווייסער, פֿון ווייסען שוואָן?
קוק זיך ארום הער פֿאנוועד!

און ווער טראָגט די בּאָרד אויפֿ'ן רוקען קרום,
און ווער טראָגט די נאָז אויף דער גאָמבע ארום,
און וואָס איז שווארצער ווי דער ריגעל ביים שוועל,
און וואָס איז שנעלער ווי דער אינד איז שנעל?
קוק זיך ארום הער פֿאנוועד!

און וואו אויף דער וועלט איז דער בריטסטער בריק,
און וואָס איז דערווידער דעם מענשענס בליק,
און וואו געפינט זיך דער לענגסטער גאנג,
און וואו ווערט געטרונקען דער קעלטסטער געטראנק?
קוק זיך ארום הער פֿאנוועד!

„די זון פֿון דעם דאָר איז מעהרער רונד,
אין הימעל טרינקט מען ווייהנאכט ביז'ן אין סאמע גרונד.

צום מערב געהט די זון נאָך א גאַנצען מעת לעת.
צו מזרח זייט לויגען די פּים פון א מת.
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

„און דער שניי פּילט אָן א יערערען טאָל,
און דער דונער הילכט העכער פון׳ם בושעלם קול.
און מוט איז דאָס שענסטע קלייד פּאר א מאַן,
מלאכים זענען ווייסער פון׳ם ווייסען שוואַן.
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

דער קיביץ טראַגט אויפ׳ן רוקען זיין באַרג גאָר קרום,
און דער בער טראַגט זיין נאָז אויף דער גאַמבע ארום,
און שווארצער פון ריגעל ביים שוועל איז די זינד,
דער געדאנק איז שנעלער פון׳ם שנעלסטען אינד.
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

„דאָס אייז בויט אויס די בריטסטע בריק.
דער קראַט איז צום מייסטען דערווידער דעם בליק.
דער וועג צום גן עדן איז דער לענגסטער גאַנג,
און מען טרינקט אויף דער ערד דעם קעלטסטען נעטראַנק.
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

„אט האַסטו די עצות און ענטפערס פון מיר,
קיין אנדערע האָב איך שוין מעהר ניט פאר דיר.“
— איך טרוי דיר, נאָר זאָג מיר, וואו זאָל איך איצט געהן?
וואו זענען דא קעמפער און שטרייטער צו זעהן?
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

„רייט ווייטער ביז זאַנדערבורג ווייט אריין,
דאָרט טרינקען די העלדען מעד און ווין.
דאָרט טרעפסטו באריהמטע ריטער לייט,

וואָס זענען נאָר גרויסע גבורים אין שטרייט.
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

נעמט הער פּאַנוועד זיין ריגע אראָפּ פון דער האַנד,
וואָס וועגט אפשר פופציהן פונט קוראַנט.
און שענקט עס דעם אלטען פּאסטוך אוועק,
וויל ער האָט נעוויזען איהם דעם רעכטען וועג.
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

און ער רייט אריין אין דעם בורג. און ער דערשלאָגט צוערשט דעם ריטער ראנדליך, דערנאָך דעם ריטער שטראנדליך.

ענע אינדער און זיין ברודער ענע קארעל'ן דאָרט,
האָט ער באלד דערשלאָגען צום טויט אויפ'ן אָרט,
און אויך רעכטס און אויך לינקס האָט געשניטען זיין שווערד,
ביז ס'זענען די שונאים געפאלען צו דער ערד.
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

הער פּאַנוועד באהאלט זיין שווערד אויך דער זייט,
און טראכט רייטען וויטער נאָך נייעם שטרייט,
ער רייט און ער רייט ביז סאמע עק וועלט,
דאָרט טרעפט ער א גרויסען בארימטען העלד.
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

העי, זאג מיר, דו ריטער, דו ווייסט מן הסתם,
וואו לעבען די פיש אין דער טיפקייט פון ים,
און וואו ווערט געטרונקען דער טייערסטער וויין,
און וואו שכור'ט ווידריך מיט די העלדען זיך איין?
קוק זיך ארום הער פּאַנוועד!

„אויפ'ן מזרח אין ים לעבען פיש זעהר פיין,
אין צפון טרינקט מען דעם טייערסטען וויין.

און ווידריך נעפינט זיך אין האלאנד ווייט.
איהם רינגלען ארום זיינע ריטערלייט."
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

און זיין גאלדענעם רינג נעמט הער פאנוועד אראפ
און גיט איהם צום עלדישען ריטער אפ:
— דאס ביזטו דער לעצטער מענש אויף דער וועלט,
וואס געווינט דאס גאלד פון פאנוועד דעם העלד.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

הער פאנוועד קומט ביז א פאלאץ ארויף
און רופט צו די וועכטער איהם לאזען אין הויף.
נאר קיין וועכטער קומט ניט צום טויער צו געהן
שפרינגט פאנוועד אריבער דעם טויער אליין.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

ער בינדט־צו זיין פערד צו א זייט אין הויף,
און לאזט זיך אין זאל פון פאלאץ ארויף.
און זעצט זיך ביים טיש אויפ'ן העכסטען אָרט.
ער זיצט ביים טיש און רעדט ניט קיין וואָרט.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

ער עסט און ער טרינקט און ער פרעגט זיך ניט אָן,
ווי ס'וואלט דא דער קעניג ניט זיצען אויפ'ן טראָן:
— איך בין שוין א וועלט אויסגעווען, און ניטא
אזעלכענע פארשאלטענע צינגער ווי דא.
קוק זיך ארום הער פאנוועד!

ניט באלד דער קעניג ארויס א בעפעהל:
העי בינדט דעם משוגענעם דא אויפ'ן שטעל.
און בינדט איהר דעם משוגענעם גוט ניט אייז,

איז קענט איהר דעם קעניג נעטריי ניט זיין.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

„דו קענסט נעמען פינף און צוויי מאָל צעהן,
און אלס צונאַב אפילו וואָלסטו נעווען,
מיך בינדען וועט דיין פארשאָלטענע האנד,
קיינמאָל אין דער וועלט ניט זיין אים שטאַנד.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

„דער קעניג עסמאר וועמען איך בין א זוהן,
און מיין מוטער די שטאָלצע אדעלין,
זיי האָבען פארזאָגט מיר שטרענג און גוט,
ניט לאָז צו דעם שווינדלער צו דיין האָב און גוט."
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

— אז דו ביזט דעם קעניג עסמארס זוהן,
און דיין מוטער איז די קענינין אדעלין,
ביזטו דאָס הער פאַנוועד דער פאָלאָדין
דער זוהן פון מיין שוועסטער אדעלין.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

הער פאַנוועד, וועז דו ווילסט פארבלייבען ביי מיר,
וועל איך פיעל כבוד און רוהם שענקען צו דיר,
און ווילסטו ארומרייזען איבער מיין לאנד,
וויל איך מיינע ריטער דיר געבען צום האנד.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

און וועז דו וועסט געהן צוריק אין דיין לאנד,
וועל איך האלב פון מיין רייכקייט דיר געבען אין האנד,—
נאר הער פאַנוועד ציהט ניט דאָס גאנצע גליק.
איהם ווילט זיך אהיים צו זיין מוטער צוריק.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

הער פאַנוועד פאַהרט זיך אהיים צוריק.
אוז פאַרדראַס אוז כעס ברענט איז זייז בליק.
אוז ווי נאָר ער קומט צו זיין היימישען אָרט,
צוועלף אלטע מכשפות טרעפט ער דאָרט.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

זיי וואַרטען מיט שפּינדלען אין זייערע הענד,
אוז באַפאלען הער פאַנוועד וואו נאָר געקענט.
ביז הער פאַנוועד טוט א שפרונג מיט זיין פערד,
אוז די מכשפות פאלען פאר איהם צו דער ערד.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

נאָר ביי איהם איז פאר זיי קיין רחמנות ניטא,
אוז זיי ליגען דער'הרג'עט אלע באלד דא,
אוז זיין מוטער האָט אויך דאָס זעלביגע גליק,
ער נעמט אוז צוהאקט איהר אין פינף טויזענד שטיק.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

ער קומט דערנאָך אין זיין זאל אריין,
ער עסט אוז ער טרינקט פון דעם ליכטיגען וויין,
אוז ער שפּיעלט אויף זיין הארף. די הארף זי קלינגט
אלץ שטארקער אוז שטארקער ביז זי צושפרינגט.
קוק זיך ארום הער פאַנוועד!

קאפיטעל VI.

עס איז אבער נעווען א זעהר לייבליכער פריהלינגס־טאג, ווען איך האב צום ערשטען מאל פארלאזט האמבורג. איך זעה נאך איצט ווי די גאלדענע זונען־שטראהלען האבען געשפיעלט אויף די אויסגעפעכטע בייכער פון די שיפען. און איך הער נאך דאס לאנג אויסגעצוינענע זינגען האיהא! פון די מאטראזען. אזא האפען אין פריהלינג האט דערפאר די פריינדליכסטע עהנליכקייט מיט דעם נעמיטה פון א יונג בחור'ל, וואס נעהט צום ערשטען מאל ארוים אין דער וועלט, וואס וואגט צום ערשטען מאל ארויסצוגעהן אויף דעם אפענעם ים פון לעבען — אלע גראנקען זענען נאך ווי בעהאנגען מיט פיעלפארביגע פאהנען, פון אלע זעגלען פון זיינע וואונשען וועהט מיט איבערמוט, האיהא! אבער באלד הויבען זיך אויף די שטורעמס, די ווינד־כלה היילט, די פלאנקענס קראכען, די וועלען צוברעכען דעם רודער און די ארעמע שיף ווערט צושמעטערט אויף ראמאנטישע פעלזען, אדער בלייבט שטעקען אויף דעם פראזאישען זאמד— אדער אפשר קומט זי אן א צובראכענע מיט א צושמעטערטען מאסט אהן איין אייניגען אנקער פון האפנונג צוריק אין דעם אלטען האפען, און דאס ווערט זי צופוילט, ווערט שרעקליך אפגעקראכען, ווי א צובראכענע כלי.

אבער עס זענען אויך פאראנען מענשען, וואס קענען ניט פארגליכען וועדען מיט קיין פשוט'ע שיפען, נאר מיט דאמף שיפען. אט די טראגען פינסטער פייער אין זייער ברוסט און זיי פאהרען אקענען דעם ווינד און דעם וועטער — זייער רויך־פאהן פלאטערט ווי דער שווארצער פעדער פון דעם נאכט־רייטער, זייערע צייניגע־רעדער זענען די קאלאסאלע שפארן, מיט וועלכע זיי שטע־

כען דעם ים און די וועלען־ריפען, און דאָס ווידערשפּעניגע שוי־
מענדיגע וואסער מוז זיך אונטערגעבען זייער ווילען ווי א פערד
ניט זיך אונטער צום רייטער. אבער גאָר אָפט פּלאצט דער קעסל
און דאָס אינערליכע פּייער פּארצעהרט אונז.

דאָך איך וועל זיך צוריק ארויסשלעפּען פון דעם מעטאפּאָר
און זיך זעצען אויף אן אמת'ר שיף, וואָס פּאָהרט פון האמבורג
קיין אמסטערדאם. דאָס איז געווען א שוועדישע שיף, האָט אָנגע־
לאָדען אויף זיך א חוץ אָט דעם העלד, אויך אייזענווארג, און וואָס
וועט אפשר אויפ'ן וועג צוריק פיהרען א לאדונג מיט שטאָקפיש
קיין האמבורג, אדער סאָווע קיין אטהען.

די נעגענדען ארום די ברעגען פון דער עלבע זענען וואונדער־
ליך שען. באזונדערס הינטער אלטאָנא. ביי רעינוויל. ניט ווייט
פון דאָרטען ליגט באגראָבען קלאָפשטאָק. איך קען ניט קיין אָרט,
וואו א דיכטער קען ליגען בעסער באגראבען ווי דאָרט. צו לעבען
דאָרט אלס א לעבעדיגער דיכטער, איז שוין פיעל שווערער. ווי־
פיעל מאָל האָב איך באזוכט זיין קבר, זינגער פון „מעסיאס", וואָס
דו האָסט אזוי ריהרענדיג אמת באזונגען די ליידען פון יעזוס'ן!
דו האָסט אבער אויך נעגוג לאנג געוואוינט אויף דער קעניג־גאָס
הינטער דעם יונגפערשטיעג, כדי צו וויסען, ווי אזוי נביאים ווערען
געקרייציגט.

אויפ'ן צווייטען טאָג זענען מיר אָנגעקומען קיין קוקסהאפען,
— א האמבורגישע קאָלאָניע. די איינוואוינער זענען אונטערטא־
נען פון דער רעפובליק און עס נעהט זיי זעהר גוט. וועו זיי פריה־
רען אין ווינטער, ווערט זיי צוגעשיקט פון האמבורג וואָלענע דע־
קען, און אין די צו הייסע זומערטעג שיקט מען זיי אויף לעמצ־
נאדע. אלס פראָקאָנסול רעזידירט דאָרט א הויכער, אדער וואוי־
געלערנטער סענאטאָר. ער האָט א יהרליכען אייננקומפט פון
20,000 מארק — און ער רעגיערט איבער 5000 נפשות. דאָרט
איז אויך פּאראן א ים־באָד, וואָס איז אין דערזעלביגער צייט אויך
אן עלבע־באָד. א גרויסער דאם, אויף וועלכען מען קען נעהן שפּא־
ציערען, פיהרט קיין ריצעריטעל, וואָס נעהערט אויך צו קוקס־
האפען. דאָס וואָרט קומט פון פעניציישען; די ווערטער „ריצע" און

„ביוטעל" היסען אויף פעניציש דער „אויסגום פון דער עלבע". א טייל היסטאריקער באהויפטען, אז קארל דער גרויסער האט האמבורג נאר פארגרעסערט. אבער געגרינדעט האבען די פעניציער האמבורג און אלטאנא. און דאס, אין דערזעלביגער צייט ווען סדום און עמורה זענען חרוב געוואָרען. אפשר האבען זיך פליכטלינגע פון יענע מקומות געראטעט ביים אויסגום פון דער עלבע. צוויישען די „פיהלענטוויטע" אין די „קאוועמאכערייי" האט מען אויסגעגראבען מטבעות, וואס זענען נאך נעמאכט געוואָרען אין די צייטען ווען עס האבען רעגיערט בערא דער דרייצהנטער, און בירזא דער צהנטער. לויט מיין מיינונג איז האמבורג דאס אלטע תרשיש, פון וואנען שלמה המלך האט געקראגען גאנצע שיפען מיט גאלד, זילבער, עלפענביין, פאווים און אפען. שלמה, דאס איז דער קעניג פון יהודה און ישראל און ער האט אלע מאל געהאט א באזונדערע ליעבע פאר גאלד און אפען.

אט די ערשטע ים־רייזע ווען איך קיינמאל ניט פארגעסען. מיין אלטע עלטער־מוהמע האט מיר געפלענט דערצהלען אזוי פיעל וואסער מעשה'לעך, וואס האבען איצטער אויפס ניי אויפגעליהט אין מיין זכרון. איך האב געקענט זיצען גאנצע שעה'ן אויפ'ן דעק און טראכטען פון די אלטע געשיכטען. און ווען די וועלען האבען געמורמלט, האט זיך מיר נעראכט, אז איך הער דאס רעדען מיין אלטע עלטער מוהמע. ווען איך האב צוגעמאכט די אויגען, האב איך זי באשיינפערליך געזעהן שטעהען פאר מיר, מיט דעם אייניציגען צאהן אין מויל, און ווידער האט זי שנעל באוועגט מיט די ליפען און מיר דערצהלט די מעשה פון דעם פליהענדיגען האלענדער.

איך וואלט זעהר גערן געוואלט זעהן די ים־ניקסען, וואס זיי־צען אויף די ווייסע שטיינער און קעמען זיך די גרינע האר; איך האב זיי אבער נאר געקענט הערען זינגען.

ווי איך האב זיך ניט אנגעשטרענגט און טיילמאל אראפגע־קוקט אין דעם קלארען ים, האב איך דאך ניט געקענט זעהן די אייגעזונקענע שטעדט, אין ווען לכע די מענשען, פאר'כשופ'ט אין געשטאלטען פון אלערליי פיש, פיהרען א טיף, וואונדער טיף

וואסער לעבען. עס חייסט, אז די לאקסען און די אלטע העכט זי־
צען דארטען, אויסגעפוצט ווי דאמען ביים פענסטער, קיהלען זיך
מיט פאכערס און קוקען אראפ אויף דער גאס, וואו די שעלפיש
שווימען פארביי אין דעם טראכט פון ראטהסהערען, און יונגע
מאדע הערינג קוקען זיי נאך מיט די לאנגעטען. און וואו קרעבסען.
הומער און אנדערע אזעלכע נידעריגע קרעבס המון־עם. שווימעלט
ארום. איך אבער האב אזוי טיעף ניט געקענט זעהן. און נאר די
גלאקען פון אונטען האב איך געהערט קלינגען.

אין דער נאכט האב איך אמאל געזעהן פארביי פאהרען א
גרויסע שיף מיט אויסגעשפרייטע בלוטרויטע זעגלען, אזוי, אז זי
האט אויסגעזעהן ווי א טונקעלער ריעז, אין א ברייטען שארלאך־
רויטען מאנטעל. איז דאס געווען דער פליהענדיגער האלענדער?
אין אמסטערדאם אבער, וואו איך בין באלד אנגעקומען, האב איך
איהם נעזעהן באשיינפערליך, דעם גרויענהאפטען מינהער. און דאס
אויף דער ביהנע. ביי דער געלעגנהייט, האב איך אין אמסטער־
דאם טעאטער, אויך זיך באקענט מיט אייניער פון יענע ניקסען,
וואס אומזיסט האב איך זי נעזוכט אויפ'ן ים. איך ווייל פאר
איהר'ט וועגען, ווייל זי איז געווען נאר ליעבליך, ווידמען א בא־
זונדערן קאפיטעל.

קאפיטעל VII.

די מעשה פון דעם פליהענדיגען האלענדער איז אייך געווים באקאנט. דאס איז די געשיכטע פון דער פארשאלטענער שיף, וואס קען קיינמאל ניט אריינקומען אין האפען, און פאהרט איצטער, שוין זינט א לאנגע צייט, וואס קיינער געדענקט ניט, ארום אויפ'ן ים. באגעגענט די שיף אן אנדערע שיף, אזוי קומען עטליכע פון די אונהיימליכע מאנשאפטען צו שווימען אויף א שיפעל, און בעטען, אז מען זאל אזוי גוט זיין און פאר זיי איבערנעמען א פעקעל מיט בריעף. אט די בריעף מוז מען פעסט צוקלאפען מיט נענעל אויף דעם מאסטבוים, וועז ניט, געשעהט דעם שיף אן אומגליק. באזונדערם וועז אויפ'ן שיף געפינט זיך ניט קיין ביבעל, אוז וועז אויף דעם פאדערשטען מאסט איז ניט צוגעקלאפט קיין פאטקאווע. די בריעף זענען אלעמאל אדרעסירט צו מענשען, וואס מען קען נאר ניט, אדער אזעלכענע, וואס זענען שוין לאנג געשטאר־בען. אזוי, אז טיילמאל קריגט אן אוראייניקעל א ליעבע־בריעף, וואס איז געווען געשריעבען צו זיין עלטער־באבען, וואס ליגט שוין אין קבר זינט הונדערט יאהר. אט יענער הילצערנער געשפענסט, יענע גרויענהאפטע שיף, טראגט דעם נאמען פון זיין קאפיטאן, א האלענדער, וועלכער האט אמאל געשוואירען ביי אלע טייוואלים, אז ער וועט מוזען ארומפאהרען עפים א בארגיגען געגענד. וועמענס נאמען איך האב פארגעסען, אויף צו להכעיס דעם שטארקסטען שטורעם, וואס האט גראד געווען, און ער האט געזאגט, אט די בערג, מוז ער ארומשווימען, און וועז אפילו ער זאל אזוי דאפען ארומפאהרען ביז צום סוף פון די טעג. דער טייוועל האט איהם געכאפט ביים ווארט, און ער מוז ארומבלאנדזשען אויפ'ן ים ביז צום סוף פון די טעג. און עס הייסט אויך, אז נאר דורך דער געטרייקייט פון א פרוי וועט ער קענען אויסגעלעזט ווערען. דער טייוועל

דום ווי ער איז, גלויבט ער ניט אין דער געטרייקייט פון ווייבער, און ער ערלויבט דערפאר אלע זיעבען יאהר דעם שיפסקאפיטאן איינמאל קומען אויפ'ן לאנד און חתונה צו האבען. ארימער האלענדער! ער פיהלט זיך אפט גליקליך, וועז ער קען פון זיין אויסלייזערין אליין צוריק אויסגעלייזט ווערען, און ער לאזט זיך ווייטער אוועק אויפ'ן ים.

אויך דער דאזיגער מעשה איז אויפגעבויט דאם שטיק, וואס איך האב געזעהן אין אמסטערדאמער טעאטער. עס זענען ווידער פאראיבער די זיעבען יאהר. דער ארימער האלענדער איז פון דעם ענדלאזען ארומבלאנדזשען ווידער מיעד ווי אמאל, שטייגט ער ארויס אויפ'ן לאנד, שליסט פריינדשאפט מיט א שאטלענדישען סוחר, פארקויפט איהם דימענטען פאר א שפאטביליגען פרייז, און ווי ער הערט, אז זיין קונה האט א שענע טאכטער, ווילל ער זי האבען פאר א ווייב. אויך דער מסחר ווערט געשלאסען. איצטער זעהען מיר דעם שאטלענדישען סוחר'ס הויז; דאם מיידל ערוואכט איהר חתן מיט א קלאפענדיג הארץ. זי הויבט אפטמאל אויך איהר בליקען מיט אן אומעט צו א גרויסען אפגעבלאקירטען בילד, וואס הענגט אין שטוב, און שטעלט פאר א שענעם מאן אין שפאניש־האלענדישען טראכט; דאם איז אן אלט ירושה בילד. און וועדליג די באבע דערצעהלט, איז דאם א געטרייע קאפיע פון דעם פלי־הענדיגען האלענדער, ווי מען האט איהם מיט הונדערט יאהר צו־ריק געזעהען אין שאטלאנד, אין דער צייט פון דעם לעניג ווילהעלם פון אראניען. מיט דעם דאזיגען בילד איז אויך איבערגע־גאנגען א וואכרונג: אז די פרויען פון דער משפחה זאלען זיך היטען פאר דעם אריגינאל. און טאקי דערפאר האט זיך דאם מיידל פון קינדווייז אן אריינגענומען די שטריכען פון אט דעם גע־פעהרליכען מאן אין הארץ אריין. וועז דער אמת'דיגער פליהענ־דיגער האלענדער, קומט איצט אריין א לעבעדיגער, דערשרעקט זיך דאם מיידל, אבער ניט אוים מורא. אויך יענער וועדט גע־טראפען, וועז ער דערזעהט דאם פארטרעט. וועז מען ערקלעהרט איהם, וועמען עס שטעלט פאר, פארשטעהט ער פון דעסטוועגען פון זיך אפצוטאן יעדען חשד; ער לאכט איבער דעם אבערגלוי־

בען, מאכט חוזק פון דעם פֿליהענדיגען האָלענדער, דעם אייביגען איד פון אָקעאַן; און דאָך ניט ווילענדיג, געהט ער איבער אין אן אומעטיגען טאָן און שילדערט, ווי מיינהער מוז אויף דעם אויס־טערלישען וואסער מדבר אויסשטעהען אלערלי אונערהערטע יסורים, און זיין לייב איז ניט מעהר ווי אן ארון פאר דעם גוף אין וועלכען זיין נשמה לאנגווייליגט זיך; ווי דאָס לעבען שטויסט איהם פון זיך, און ווי דער טויט וויזט איהם צוריק; פונקט אזוי ווי א לידיג פאס, וואָס די כוואַליעם וואַרפען עס איינער צום צווייטען און מיט שפּאָט וואַרפען זיי עס צוריק, אזוי ווערט דער ארימער האָלענדער געשליידערט הין און צוריק צווישען טויט און לעבען, קיינער פון די צוויי וויל איהם ניט האָבען; זיין שמערץ איז טיף ווי דער ים, אויף וועלכען ער שווימט ארום, זיין שיף איז אָהן אן אנקער און זיין הארץ איז אָהן א האָפענונג.

איך גלויב, אז דאָס אונגעפעהר זענען געווען די ווערטער. מיט וועלכע דער חתן האָט געענדיגט זיינע רייד. די כלה באַטראכט איהם ערענסטהאפט, און וואַרפט נאָכאמאָל א זייטיגען בליק אויפֿן פּאַרטערט. עס זעהט אויס, ווי זי וואָלט דערגאנגען זיין געהיימנים, און וועז ער פרעגט דערנאָך: קאטארינא, ווילסטו מיר זיין געטריי? ענטפערט זי ענטשלאָסען: געטריי ביז צום טויט.

ביי דער דאָזיגער שטעלע דערמאָן איך זיך, אז איך האָב געהערט לאכען. און דאָס געלעכטער איז ניט געקומען פון אונטען אויס דעם גיהנום, נאר פון אויבען פון גן־ערן. וועז איך האָב ארויפגעקוקט, האָב איך דערזעהן א וואונדערשענע חוה, וואָס האָט מיט איהרע גרויסע בלויע אויגען מיך פארפיהרעריש אנגעקוקט. איהר אָרעם האָט ארונטערגעהאנגען איבער דער גאלעריע און אין האנד האָט זי געהאלטען אן עפעל. אדער בעסער געזאגט אן אפעלסין. אנשטאָט אבער, מיר סימבאליש צו וועלען גלויבן די העלפט, האָט זי מיר בלויז מעטאפאריש געוואָרפען די שאָלעכץ אויפֿן קאָפּ. איז דאָס געווען מיט א כוון צו בלויז א צופאל? דאָס האָב איך געוואָלט וויסען. וועז איך האָב אבער ארויפגעקלעטערט אין גן ערן, כדי די באקאנטשאפט צו פארציהען ווייטער, האָב

איך זיך ניט ווייניג געוואונדערט, וואס איך האב געפונען א וויים, זאנפט מיידעל, א ווייבליכע נעשטאלט דורך און דורך, ניט מאנער אבער צארט ווי קריסטאל. א בילד פון גוטער ערציהונג און באגלי־קענדיגער ליעבליכקייט. בלויז ביי דער לינקער אויבערליפ האט זיך עפים געצויגען. אדער בעסער געזאגט, האט זיך עפים געקריי־זעלט ווי דער עק פון אן אנטלויפענדיגען עקדיש. דאס איז געווען אזא געהיימניספול צוקען, וואס מען זעהט איהם גראד ניט ביי די ריינע מלאכים. אבער אויך ניט ביי די מיאוס'ע טייוואלים. דאס דאזיגע צוקען האט ניט בעטייט קיין גוטס און ניט קיין שלעכטס, נאר בלויז א שלעכט וויסען; דאס איז א שמייכעלע, וואס איז געווארען פארגיפטעט פון יענעם עץ הדעת, וואס דאס מויל האט גענאסען. וועו איך דערזעה דאס צוקען אויף ווייכע, דאזאווע מערעלשע ליפען, דאן פיהל איך דעם קראמפהאפטען צי־טער אין מיינע אייגענע ליפען, א ציטערדיגער פארלאנג יענע לי־פען צו קושען; דאס איז וואהלפארוואנדשאפט.

איך האב דערפאר איינגערוימט דעם וונגען מיידעל אין אוי־ער אריין; — מיידעל! איך ווייל קושען דיין מויל.

— ביי גאט, מיינהער, דאס איז א גוטער אייגפאל! — איז געווען דער ענטפער, וואס האט ארויסגעקלונגען פון הארצען שנעל און מיט אן ענטציקקענדען קלאנג.

אבער נייז — די גאנצע געשיכטע, וואס איך האב דא געוואלט דערצעהלען, און צו וועלכען דער פליהענדיגער האלענדער האט גע־זאלט דיענען אלס א ראהם, וועל איך איצטער אויסלאזען. דער־מיט וועל איך זיך נוקם זיין אין די צבועים, וואס שלינגען אועל־בענע מעשיות מיט גרויס הנאה, און זענען פון זיי ענטציקט ביז צום נאפל, ניין, נאך טיעפער פון נאפל, און דערנאך בארעדען זיי דעם דערצעהלער אין געזעלשאפט. דרעהען איבער איהם מיט דער נאז, און פארשרייען איהם אלס אונמאראליש. דאס איז א גוטע געשיכטע. געשמאק ווי איינגעמאנירטע אנאנאס, אדער ווי פרישער קאוויאר, אדער ווי בורגינדער טריפלען, און זי וואלט געווען אן אנגענעהמע מעשה צום לייענען נאכ'ן עסען; אבער אויס נקמה, אלס א שטראף פאר פריהערדיגע אונגערעכטיקייטען, ווייל

איך זי דורכלאזען. איך מאך דערפאר אט א דא א לאנגען נע־
דאנקען שטריך ———.

אט דער שטריך באטייט א שווארצע זאפא, און אויף איהר
פאסירט די געשיכטע, וואס איך דערצעהל ניט. דער אונשולדיגער
כוו לייזען מיט דעם שולדיגען. און ניט איין גוטע נשמה קוקט
מיך איצטער אן מיט א בעטענדיגען בליק. אויב אזוי, וועל איך
אט דער בעסערער בסוד איבערגעבען, אז קיינמאל בין איך נאך ניט
געווארען געקושט אזוי ווילד, ווי פון יענער האלענדישער בלאנ־
דינע, און אז דער פראוורטייל, וואס איך פלעג ביז דעמאלט האבען
צו בלאנדע האר און בלויע אויגען, איז אין גאנצען צושטערט ג־
ווארען. איך האב ערשט איצטער באנריפען, פארוואס אן ענגלי־
שער דיכטער האט אזעלבענע דאמען פארגליכען מיט געפרוירענעם
שאמפאניער. אין דער אייזיגער הילע לויערט דער הייסטער
עקסטראקט. עס איז ניטא קיין פיקאנטערע זאך, ווי דער קאנטראסט
צווישען דער דרויסענדיגער קעלט און דעם אינווענדיגסטען פייער,
וואס פלאקערט ארוים באקאנטיש, און פאר'שכור'ט דעם גליקלי־
בען טרינקער אז ער קען זיך ניט ווארען. יא, פיעל מעהר ווי אין
ברונעטקעס, ברענט דאס ליידנשאפטליכע פייער אין מאנכע פון
דרויסען שטילע הויליגע בילדער, מיט גאלדענע גלאריענהאר און
בלויע הימעלאויגען און פרומע לילייענהענד. איך וויים פון א
בלאנדינע פון איינעם פון די בעסטע נידערלענדישע הייזער, וואס
פלענט אפט פארלאזען איהר שענעס שלאס ביים צייכער זעע,
און אינקאגניטא גהען קיין אמסטערדאם אין טעאטער אריין. און
יערען וואר עס איז איהר נאר געפעלען, האט זי געוואלפען שאלען פון
אפעלסינען אויפ'ן קאפ. טיילמאל פלענט זי גאר צוברענגען די
נעכט אין די ווייסטע טראקטירען פון די מאטראזען, ווי די האלענ־
דישע מעסאליגע.

— — וועז איך האב זיך צוריקגעקהרט אין טעאטער אריין.
בין איך גראד אנגעקומען צו דער לעצטער סצענע, וואו דאס ווייב
פון דעם פליהענדיגען האלענדער, די פרוי, פליהענדיגע האלענד־
רין, שטעהט אויף א הויכען פעלז אין מיטען ים, ברעכט די הענד
פול מיט פארצווייפלונג, אין דער צייט, וואס טיפער אויפ'ן ים

קען מען זעהן איהר אומגליקליכען מאן אויף דעם אונהיימליכען שיף. ער האָט זי ליעב און ווילּ זי פארלאָזען, כדי זי ניט ארייננצוגלעפּען אין אומגליק, און ער איז זיך מודה פאר איהר אויף זיין גרויענהאפטען מוט, און דערצעהלט איהר פון דער שרעקליכער קלּלה, וואָס ליגט אויף איהם. זי אבער רופט אוים אויף א הויך קולּ: איך בין דיר נעווען געטרייי ביז צו דער איצטיגער שעה, און איך וויים א זיכער מיטלּ דורך וועלכען איך וועלּ אנהאלטען מיין געטרייקייט ביז צום טויט!

ביי די דאָזיגע וועלטער האָט זיך דאָס געטרייע ווייב אריינגעווארפען אין ים אריין, און איצטער איז אויך געקומען א סוף צו דער פארשאָלטענקייט פון דעם פליהענדיגען האָלענדער. ער איז אויסגעלייזט, און מיר זעהען ווי דאָס געשפענסטישע שיף פארזינקט אין אבגרונד.

די מאַראָל פון דעם שטיק איז פאר די פרויען, אז זיי זאָלּען אויפּפאָסען און ניט חתונה האָבען מיט קיין פליהענדיגען האָלענדער; און מיר מענער זעהען ארויס פון אָט דעם שטיק, אז דורך די וויבער אפילו ביים בעסטען פאָלּ, געהען מיר צו גרונד.

קאפיטעל VIII.

אבער ניט בלויז אין אמסטערדאם האבען זיך די נעטער באמיהט, צו צושטערען מיין פראורטייל אקענען די בלאנדינעס. אויך אין די איבעריגע שטעדט פון האלאנד האב איך נעהאט דאס גליק צו פאריכטען מיין פריהערדיגען טעות. איך וויל דא אבסאלוט ניט לויבען די האלענדערינס אויף דעם חשבון פון די דאמען אין אנדערע לענדער. זאל מיך גאט היטען פון אזא אומרעכט. וועלכער וואלט פון מיין זייט געווען די גרעסטע אונדאנקבארקייט. יעדעס לאנד האט זיך זיינע באזונדערע מאכלים, און יעדעס לאנד האט זיך זיינע באזונדערע פרויען. און דאס איז אלץ נאר א נעשמאק זאך. איינער האט ליעב נעבראטענע היהנער, אן אנדערער האט ליעב נעבראטענע קאטשקעס. וואס מיר אנבעלאנגט. האב איך ליעב נעבראטענע היהנער און נעבראטענע קאטשקעס: און א חוץ דעם נאך נעבראטענע גענז. באטראכט מען דאס פון הויכען אידעאלען שטאנדפונקט, האבען די ווייבער אומעטום א נעוויסע עהנליכקייט מיט דער קיך פון לאנד. זענען ניט די בריטישע שענהייטען פונקט אזוי נעזונד, נארהאפט סאליד, קאנסיסטענט, אהן קונסט. און דאך אזוי אויסנעצייכענט גוט, ווי אלטענגלאנדס גוטע מאכלים: רעדביף, שעפסענע נעבראטענס, פודינג און פלאמענדיגען קאניאק, גרינסען נעקאכט אין וואסער, לעבען צוויי סאסען, וואס איינער פון זיי באשטעהט פון צולאזטער פוטער? דא שמייכעלט ניט קיין פריקאזי, דא נארט ניט אף קיין פלאטערענדיג Vol-au-vent. דא זיפצט ניט קיין גייסטיגער ראגו. דא טאנצען ניט יענע טויזענדערליי געשטאפטע, געזאטענע, געבראטענע, אנגעצוקערטע, פיקאנטע, דעקלאמאטארישע און סענטימענטאלע גערייכטען, ווי מיר גלויבען זיי אין א פראנצויזישען רעסטא-

ראן, און וואס האבען די גרעסטע עהנליכקייט צו די שענע פראנ־
צויזינס! באמערקען מיר דאך ניט זעלטען, אז ביי זיי ווערט דער
אייגענטליכער שטאף באטראכט בלויז אלס די נעבען זאך, אז דער
בראטען גופא האט טיילמאל וועניגער ווערט, ווי דער סאס, אז דא
איז די הויפט־זאך — געשמאק, גראציע און עלענאנץ. איטאל־
יען׳ס געלפעטע, לייד־ענשאפט־געווירצטע, הומאריסטיש־גארנירטע,
אבער דאך שמאכטענדיג אידעאלע קיך, טראגט אין גאנצען דעם
כאראקטער פון דער איטאליענישע שענהייט. אוי, ווי פארבענק איך
זיך טיילמאל נאך די לאמבארדישע סטאפאטאס און צאמפעטיס,
נאך די פענאטעלס, טאליארינס, און בראקאלים פון דער האלד
זעליגער טאסקאנא! אלץ שווימט אין אייל, פויל און צערטליך, און
טריפלערט ראסיני׳ס זיסע מעלאדיען און וויינט פון ציבעלע ריח און
פון בענקשאפט! דעם מאקאראני מוזטו אבער עסען מיט די פיכ־
גער. און דעמאלט היסט ער: בעאטריטשע.

נאר איך טראכט צו אפט פון איטאליען, און מעהר פון אלץ
ביי נאכט. אייערנעכטען האט זיך מיר ג׳חלומ׳ט, איך בין אין אי־
טאליען און בין א בונטער ארלעקין, און לויג מיר אזוי אמת׳דיג
פויל אונטער א טרויער־ווערבע. די אראפהענגענדיגע צווייגען פון
דער דאזיגער טרויער־ווערבע, זענען אבער געווען סאמע מאקארא־
ני׳ס, וואס זענען לאנגע און לייבליכע מיר אריינגעפאלען אין
מויל אריין; צווישען די דאזיגע מאקאראני בלעטער האבען אנ־
שטאט זונשטראהלען זיך געגאסען שטראמען פוטער, און צום סוף
איז פון אויבען ארונטערגעפאלען א ווייסער רעגען פון געריבענעם
פארמעזאנער־קעז.

אך! פון ג׳חלומ׳טע מאקאראני ווערט מען ניט זאט —
בעאטריטשע!

פון דער דייטשער קיך קיין ווארט ניט. זי האט אלע גוטע
מעלות, נאר איין אייגיגען חסרון; איך זאג ניט, ווען לכען. זי פאר־
מאגט געפילפולע אבער אונטשלאסענע געבעקסען, פארליבטע
אייער־שפייזען, געוונטע געפארבטע לאקשען, געמיט־זופ מיט
גערשטען, פאן קוכען מיט חזיר־שמאלץ. עפעל און טוגענדהאפטע

היימישע קלײסקעס, זויער קרויט — אז וואויל צו דעם, וואָס קען דאָס פֿארדייען!

וואָס אנבעלאנגט דער האָלענדישער קיך, אונטערשיידט זי זיך פון דער דייטשער, ערשטענס דורך איהר רײנלעכקייט, צוויי־טענס דורך די אייגענטלעכע פֿיינע מאכלים. באזונדערס זייער פֿיש קאָכען האָט צו זיך קיין גלייכען ניט. אויסזעצען קען מען דאָך, דאָס וואָס זיי טראָגען פֿלאנלענע אונטערהויזען; ניט די פֿיש, נאָר די שענע טעכטער פון דעם מיט ים ארומגערינגלטען האָ־לאנד.

אָבער וועג איך בין אָנגעקומען אין לאָידען, האָב איך אויס־געפונען, אז דאָס עסען איז מורא'דיג שלעכט. די רעפובלעיק האמ־בורג האָט מיך פארצערטלט; איך מוז די דאָרטיגע קיך נאָכאָמאָל לויבען, און ביי דער דאָזיגער גלעגענהייט לויב איך נאָכאָמאָל האמבורגס שענע מיידלעך און פרויען. אוי, איהר געטער! אין די ערשטע פיער וואָכען האָב איך אזוי געבענקט נאָך יענע גערויכער־טע פלייישען, און נאָך יענע טורטלטויבען פון האָמאָניא! איך האָב געשמאקט נאָך זיי מיט'ן הארץ און מיט'ן מאָגען. און וואָלט זיך צום סוף אין מיר ניט פארליבט די באלעבאָסטע פון דעם טראקטיר די „רויטע קוה", וואָלט איך פון בענקשאפט זיכער גע־שטאָרבען.

זיי געבענשט, באלעבאָסטע פון דער „רויטער קוה"!

דאָס איז געווען א קלײנע, כוואטסקע פרוי, מיט א זעהר גרוי־סען, קיילעכדיגען בויך, און א זעהר קלײן קיילעכדיג קעפֿעל. רוי־טע בעקעלעך, בלויע אויגעלעך; רויזען און פיילעכלעך. שעה'ן לאנג פלעגען מיר זיצען צוזאמען אין גאָרטען, און טרינקען טהעע פון אמת'ע כינעזישע פּאָרצעלאיענע שאלען. דאָס איז געווען א שענער גאָרטען, מיט פיערעקיגע און דרייעקיגע בייטען, סימעט־ריש באשאָטען מיט גאָלדענעם זאמד, צינאָבער און קלײנע בלא־קענדיגע מויער־קעפֿלעך. די שטאָמען פון די בוימער זענען געווען באפארבט היבש רויט און בלוי. די טיערסטע ציבעלע געווואוק־סען אין בונט באמאָלטע, גלאזירטע טעפּ. הער טאקסום געשניטען זעהר ליעבליך און קונציג, האָט מיט זיך פארגעשטעלט פארשיע־

דענערלייי אבעליסקעז, פיראמידעז, וואזעז, אוז געשטאלטעז פוז חיות. דאָרט איז געשטאנעז אז אקס אויסגעשניטעז פוז טאקסוס, וואס פלעגט מיך כמעט אייפערזיכטיג אנקוקעז, וועז איך האָב ארומ־געגומעז, זי, די באלעבאסטע פוז דער „רויטער קוה".

זיי געבענשט, באלעבאסטע פוז דער „רויטער קוה"!

וועז די פרוי האָט באדעקט דעם אויבערשטעז טייל פוז קאפּ מיט א שילד פוז גאלדענע פלאטעז, איינגעפאנצערט דעם בויך מיט איהר בונט געבליהמעלטעז מאנטל פוז דאמאסט, איינגעהילט די ארעמס מיט די טייערע, ווייסע בראבאנטער שפּיצעז, דעמאלט האָט זי אויסגעזוכהן ווי א לענגדארישע כינעזישע ליאלקע. וועז איך בין דעמאלט אריינגעפאלעז אין התפּעלות אוז האָב זי הויך גע־קושט אויף בויד באקעז, איז זי געבליבעז שטעהעז אונבאוועגליך ווי פוז פּארצעלאז אוז האָט געזיפצט פּארצעלאניש: מיינהער אלע טולפּעז פוג'ם גארטעז האָבעז דאז אויסגעזוכהן צו זיין גע־ריהרט אוז ס'האָט זיך געדאכט ווי זיי וואלטעז מיטגעזיפצט: מיינהער!

דאָס דאזיגע דעליקאטע פארהעלטניש, האָט מיר פארשאפט א סך דעליקאטע ביסעגס, וואָרים יעדע פוז די דאזיגע סצענעז האָט געהאט איהר ווירקונג אויף די מאכלים, וואס די וואוילע באלעבאסטע פלעגט מיר יעדעז טאג שיקעז אין הויז אריין. מיינע טיש־חברים ,זעקס אנדערע סטודענטעז, וואס פלעגעז עסעז מיט מיר אין מיין שטוב, האָבעז דורך דעם אופּז ווי עס איז געווען צוגעגרייט דער קאלבס־בראטעז אדער דאָס אקסענפילעט, דער־שמעקט ווי שטארק זי האָט מיך ליעב געהאט, די פרוי פוז דער „רויטער קוה". וועז דאָס עסעז איז איינמאל געווען שלעכט, האָב איך געמוזט ארונטערשלינגעז א סך שטעכווערטער אויף מיין חשבוז, אוז עס פלעגט דעמאלט הייסעז: זעהט נאָר ווי שלעכט שנאבעלעוואפּסקי זעהט אוים, ווי גרעל אוז ווי איינגערונצעלט עס איז זיין געזיכט, ווי קיינעניאמערליך עס זענעז זיינע אויגעז, גלייך ווי ער וואלד זיי וועלעז אויסברעכעז פוז קאפּ. עס איז ניט קיין וואונדער, וואס אונזער באלעבאסטע קעז איהם שוין מעהר ניט אנקוקעז אוז שיקט אונז שלעכטע מאכלים. אדער מעז פלעגט אויך

זאָגען: אום גאָטעסווילען, אָט דער שנאבעלעוואָפסקי, ווערט וואָס א טאָג אלץ שוואכער און מאטער, און צום סוף וועט ער נאָך אין נאנצען פֿארלירען דעם חן ביי דער באלעבאסטע אין די אויגען. און דעמאָלט וועלען מיר שוין תמיד קריגען אזא שלעכט עסען ווי היינט — מיר דארפען איהם גוט אָנפֿאשען, כדי ער זאָל ווידער קריגען א פייערדיג אויסזעהן. און דאן פלעגען זיי מיר שטאָפֿען אין מויל אריין די ערגסטע חלקים, און פלעגען מיך צווינגען צו עסען אָהן א שיעור סעלערי. פלעגט אבער פאָסירען, אז די עסענס זענען נעווען שלעכט עטליכע טעג נאכאנאנד, דאן פלעגען זיי מיך באָפֿאלען מיט בקשות, אז איך זאָל זעהן עס זאָלען זיין בעסערע מאכלים, איך זאָל דאָס הארץ פון דער באלעבאסטע אויפֿס נייַ אָנצינדען, איהר ארויסווייזען מעהר צערטליכקייטען, קורץ, איך זאָל זיך מקריב זיין פאר טובת הכלל. אין לאנגע רעדען פלעגט מען מיר דאן פאָרשטעלען ווי עדעל, און ווי הערליך עס איז, ווען עמיצער רעזיגנירט הערַאיש צוליעב דעם וואויליזיין פון זיינע מיטבירגער. פונקט אזוי ווי רעגולום, וואָס האָט זיך געלאָזט פארפאָקעט אין אן אלט צוגעקלאפט פאס. אָדער אויך פונקט אזוי ווי טהעוטאום, וואָס האָט זיך פרייוויליג געלאָזט אריינפירען אין דעם מינאטאוור'ס הויל — דערנאָך פלעגען זיי ציטירען פון ליווים און פלוטארך א.ז.ו. זיי האָבען מיך אויך געוואָלט רייצען ביללעך, פלעגען זיי אויפצייכנען אויף דער וואנד די מעשים טובים פון יענע מענשען. און דאָס מיט גראָבסטע אָנצוהערענישען. מינאָטאור האָט אויסגעקוקט ווי די רויטע קוה אויף דער וואוילבאקאנטער שילד פון דעם טראקטיר. און דאָס קארטהאגינעזישע פארקלאפטע פאס האָט אויסגעקוקט ווי די באלעבאסטע. יענע אונדאנקבארע מענשען פלעגען בכלל אויסנייצען דעם אויסערליכען אויסזעהן פון דער דאזיגער וואויליער פרוי און זי מאכען פאר דעם ציעלברעט פון זייערע וויצען. זיי פלעגען געוועהנליך צוזאמענשטעלען איהר פיגור פון עפעל אָדער אויסקנעטען זי פון שטיקלעך ברויט. זיי פלעגען נעמען א קליין עפעלע, וואָס האָט געוואָלט זיין דער קאָפּ, און עס ארויפשטעלען אויף א נאנץ גרויסען עפעל, וואָס האָט פאָרגעשטעלט דעם בויך, און דער

דאזיגער גרויסער עפעל פלעגט ווידער שטעהן אויף צוויי צאהן־שטעכערס, וואס זענען געווען די פיס. זיי האבען אויך געפלענט אויספורעמען פון שטיקלעך ברויט דאס בילד פון אונזער באלע־באסטע, און דערנאך פלעגען זיי אויסקנעטען א גאנץ קליין לויאל־קעלע, וואס האט געזאלט פארשטעלען מיך און דאס קליינע לויאל־קעלע פלעגען זיי ארויפשטעלען אויף דער גרויסער פינגער, און מא־כען דערביי די ערגסטע פערגלייכונגען. אזוי למשל האט איינער באמערקט, אז די קליינע פינגער איז האניבאל, וואס קלעטערט אויף די אלפען, אן אנדערער האט ווידער געמיינט פארקעהרט, אז ער איז מאריוס, וואס זיצט אויף די חורבות פון קארטהאגען. נאר ער מעג זיך זיין, וואס איהם ווילט זיך. וואלט איך ניט געווען מאנכעס־מאל געקלעטערט איבער די אלפען, אדער וואלט איך ניט וועז ניט ווען זיך געווען געזעצט אויף די חורבות פון קארטהאגען, וואל־טען מיינע חברים תמיד געקראגען שלעכט עסען.

קאפיטעל IX.

וועז דער בראטען פלעגט זיין זעהר שלעכט, פלעגען זיי דיסקוטירען, צי עס איז דאָ א גאָט. דער ליעבער גאָט האָט אלע מאל גע־האט די מאיאריטעט. נאָר דריי פון די טיש־חברים זענען געווען אטהעאיסטען. אבער אויך זיי פלעגען זיך לאָזען איבערערעדען, וועז מען האָט צום צושפּייז כאָטש דערלאנגט גוטען קעז. דער שטארקסטער אנהענגער פון גאָט איז געווען דער קליינער שמשון, און וועז ער פלעגט דיסקוטירען מיט דעם לאנגען וואז פיטער צי עס איז דאָ א גאָט, פלעגט ער אָפט וועדען זעהר אין כעס, פלעגט ארום לויפען אויף און אָפּ איבער דעם צימער און האלטען אין איין שרייען: ביי גאָט, דאָס טאָר מען ניט. דער לאנגער פּי־טער, א דאָרער פריזלענדער, וועמענס נשמה עס איז געווען אזוי רוהיג, ווי דאָס וואסער אין א האָלענדישען קאנאל, און וועמענס וועדטער פלעגען זיך צייהען אזוי רוהיג ווי א שיפעל, פלעגט נע־מען זייגע ארגומענטען פון דער דייטשער פילאָזאָפיע, מיט וועלכער מען האָט זיך דעמאָלט שטארק באשעפטיגט אין לאידען. ער פלעגט חזוק מאכען פון די קליין קעפּעלדיגע, וואָס שרייבען צו דעם ליעבען גאָט א פּריוואט עקזיסטענץ. ער פלעגט זיי זאָגאר באשולי־דיגען, אז זיי פּארשוועכען די הייליקייט דערמיט, וואָס זיי שרייי־בען צו צו גאָט חכמה, גערעכטיקייט, ליעבע און עהנליכע מענשליכע אייגענשאפטען, וואָס פאסען זיך גאָר ניט פאר איהם; וואָרים די דאָזיגע אייגענשאפטען זענען אין א געוויסער מאָס די נעגאציאָן פון מענשליכע חסרונות, וויל מיר האָבען זיי נאָר אויפגעפאסט אלס נעגענזאץ צו מענשליכע נאָרישקייט, אונגערעכטיקייט און שנאה. וועז וואָז פיטער האָט אבער ענטוויקעלט זיינע אייגענע פאנטהע־איסטישע אנשויאונגען, פלעגט נעגען איהם אויפטרעטען דער

דיקער פיכטעאנער, א געוויסער דריקסען פון אוטרעכט, אוז ער פלעגט קענען זעהר פיין חוזק מאכען פון דעם אונבאשטימטען אין דער נאטור צושפרייטען, הייסט עס אלעמאל אין רוים עקזיסטירענדען נאט, יא ער פלעגט באהויפטען, אז עס איז א נאט לעסטערונג, ווען מען רעדט פון דער עקזיסטענץ פון א נאט. ווארים „עקזיסטירען" איז א באגריף וואס זעצט פאראוים א געוויסען רוים, הייסט עס עפים סובסטאנטיוולעס. יא, עס איז א נאט לעסטערונג. צו זאגען וועגען נאט: „ער איז"; דאס ריינסטע „זיין" קען מען זיך ניט פארשטעלען אהן גשמיות'דינג באגרענצונגען. וועג מען וויל דענקען פון נאט, מוז מען אפסטראהירען פון יעדער סובסטאנץ, מען מאר איהם זיך ניט פארשטעלען וויי א פארם פון דער אויסשפרייטונג, נאר ווי א סדר פון געשעהענישען; נאט איז ניט קיין „זיין", נאר ריינע האנדלונג. ער איז נאר דער פרינציפ פון א איבערזינליכען סדר העולם.

ביי די דאזיגע ווערטער פלעגט אבער דער קליינער שמשון תמיד ווערען שרעקליך אין כעס. אוז ער פלעגט נאך ווילדער ארומלויפען אין צימער אוז שרייען נאך העכער: אוי נאט! נאט! דאס, ביי נאט, טאר מען ניט, אוי נאט! איך גלויב, אז צוליעב נאטס כבוד, וואלט ער דעם דיקען פיכטעאנער זיכער אויסגעפאטשט, וועז ער וואלט נאר ניט געהאט אזעלכענע דינע הענטעלעך. טיילמאל פלעגט ער זיך ווירקליך ווארפען אויף איהם שלאגען: דעמאלט אבער פלעגט דער דיקער א נעם טאן ביידע הענטלעך פון דעם קליינעם שמשון, איהם רוהיג אזוי צוהאלטען, אוז אזוי רוהיג איהם געבעז צו פארשטעהז זיין סיסטעם, ניט ארויסנעהמענדיג די ליולקע פון מויל, אוז פלעגט איהם ארייגבלאזען אין פנים אריין זיינע דינע ארגומענטען צוואמען מיט דעם דיקסטען טאבאקרויך, אזוי אז דער קליינער פלעגט שיער ניט דערשטיקט ווערען פון רויך אוז פון ערגערניש, אוז אלץ שטילער אוז אלץ בעטענדיגער פלעגט ער שפעטשען: אוי נאט! אוי נאט! אבער ע ר פלעגט איהם קיינמאל ניט העלפען, כאטש ער האט זיך אזוי פאר איהם מוסר נפש געווען.

טראץ דער דאזיגער געטליכער אינדיפערענץ, טראץ דער

דאָזיגער כּמעט מענשליכער אונדאנקבארקייט פון גאָט, איז דאָך דער קליינער שמשון שטענדיג געבליבען דער שטארקסטער מאמין אין דעם איין אייניציגען גאָט, און איך גלויב, אז דאָס איז צו איהם געקומען פון אייננעבוירענע נייגונגען. וואָרים זיינע אבות האָבען געהערט צו גאָטס אויסדערוועלטען פאָלק, א פאָלק, וועמען גאָט האָט אמאָל ארויסגעוויזען א באזונדערע ליעבע, און וואָס דערפאר האָט עס ביז אויפ'ן היינטיגען טאָג דערהאלטען א געוויסע איבערגעבענקייט פאר דעם ליעבען גאָט. די אידען זענען תמיד די געהאָרכזאמסטע מאָמינים אין דער איין אייניציקייט פון גאָט. באזונדערס יענע אידען, וואָס זענען, ווי דער קליינער שמשון, געבוירען געוואָרען אין דער פרייער שטאָדט פראנקפורט. אָט די אידען קענען ביי פאָליטישע פראגען, דענקען אזוי רעפובליקאנישׁ ווי ס'איז נאָר מעגליך, יא, זיי קענען זיך אפילו סאנקיולאָטיש וואלנערן אין קויט; ריהרט מען אבער אָן רעליגיעזע באגריפען, דאן בליבען זיי אונטערטעניג קאמערקנעבט פון זייער יעהאָוואה, דעם אלטען פעטיש, וועלכער וויל דאָך מעהר שוין נאָר ניט וויסען פון זייער נאנצען נעזינדעל און וועלכער האָט זיך געלאָזט איבער־שמד'ן און וועהרען א גאָט־רייניגער נייסט.

איך גלויב, אז דער דאָזיגער גאָט־רייניגער גייסט, אָט דער פארוועניו פון הימעל, וואָס איז איצטער געוואָרען אזוי מאראָליש, אזוי קאָסמאָפאָליטיש און אוניווערזאל, האָט א באהאלטענע שנאה אקענען די אידען, וואָס האָבען איהם געקענט נאָך אין זיין ערש־טער רויהער געשטאלט, און דערמאָנען איהם טאָג טעגליך אין די שוהלען אָן זייער אמאָליגען, טונקעלען נאציאָנאל־פארהעלטניש. אפשר וויל דער אלטער האָר נאָר מעהר שוין ניט וויסען, אז ער קומט פון פאלעסטינא און אז אמאל איז ער געווען דער גאָט פון אברהם, יצחק און יעקב, און האָט דעמאָלט געהייסען יעהאָוואה.

קאפיטעל X.

מיט דעם קליינעם שמשון האָב איך זיך אין לאידען א סך
געׂחבר׳ט און אין דעם דאָזיגען ספר הזכרונות וועט ער נאָך אפט
דערמאָנט ווערען. א חוץ איהם פלעגׂ איך צום אפטעסטען נאָך זעהן
אן אנדערען פון מיינע טיש חברים, דעם יונגען וואן מעלען. איך
פלעגׂ קענען גאנצע שטונדען לאנג באטראכטען זיין שען פנים.
און דערביי טראכטען פון זיין שוועסטער, וואָס איך האָב קיינמאל
ניט געזעהן, און פון וועמען איך האָב נאָר געוואוסט, אז זי איז די
שענסטע פרוי אין פאָטערלאנד. וואן מעלען איז אויך געווען א שע־
נער, אן אפאלׂ, אבער ניט קיין אפאלׂ פון מארמאָר, נאָר גיכער
פון קעז. ער איז געווען דער פולקאמסטער האָלענדער, וואָס איך האָב
וועז געזעהן. א מאָדנער געמיש פון מוט און פלעגמאָטישקייט. וועז ער
האָט אמאל אין קאפעהויז אזוי דערצאָרענט אן אירלענדער, אז
יענער האָט אויף איהם געשאָסען מיט א פיסטויל, און אָנשטאָט
איהם צו טרעפען, האָט ער איהם נאָר ארויסגעשאָסען די לייטענע
ליולקע פון מויל, איז זיך וואן עלען׳ס געזיכט געבליבען באוועי־
גונגסלאָז ווי קעז, און אין א גלייכגילטיגען רוהיגסטען טאָן האָט
ער אויסגערופען: Janue nue pied ! פאטאל פלעגט מיר
אויסווייזען זיין שמייכעל; וואָרים וועז ער פלעגט שמייכלען, פלעגט
ער ארויסווייזען א שורה גאנץ קליינע וויסע צייגדעלעך, וואָס
פלעגען גיכער אויסזעהן ווי ביינדלעך פון פיש. אויך איז מיר ניט
געפעלען, וואָס ער האָט געטראָגען גרויסע גאָלדענע אויעררינגען.
ער האָט געהאט א מאָדנע געווהנהייט אלע טאָג איבערצושטע־
לען די מעבעל אין זיין וואוינונג. און וועז מען איז צו איהם ge־
קומען, האָט מען איהם געפונען באשעפטיגט ביים איבערשטעלען

די קאמאדע אויפ'ן ארט פון בעט, אדער דעם שרייב טיש אויפ'ן ארט פון דער זאפא.

דער קליינער שמשון איז אין דער הינזיכט געווען פונקט דער היפוך. ער האט ניט געקענט ליידן. ווען מען האט אין זיין צימער דאם מינדסטע אוועקגערוקט; ער פלעגט ווערען אומרוהיג, ווען מען פלענט נעמען אין האנד אריין דאם מינדסטע, האט עם אפילו נאר געמענט זיין דאם שערעל פון די ליכט. אלץ האט געמוזט בלייבען לינגן, דארט וואו עם איז געלעגען. וואריים זיינע מעבעל און זיינע אנדערע עפעקטען האבען איהם נעדיענט פאר א הילפסמיטעל, נאך די פארשריפטען פון דער מנעמאניק, צו בעהאלטען אין זכרון אלערליי היסטארישע דאטען אדער פילאזאפישע זאצען. ווען דאם דיענסט־מיידעל האט איינמאל אין זיין אבוועזנהייט ארויסגענומען פון זיין צימער אן אלטען קאסטען, און האט ארויסגענומען פון דער קאמאדע זיינע העמדער און ווש, כדי זיי צו לאזען וואשען, האט מען איהם, ווען ער איז שפעטער אהיים געקומען, ניט געקענט טרויסטען. און ער האט באהויפטעט, אז איצטער וויים ער שוין גאר ניט מעהר פון דער אסירישער געשיכטע, און אלע זיינע באווייזען פאר דער אונשטערבליכקייט פון דער נשמה, וואס ער האט מיט אזוי פיעל מיה געהאט טיסטעמאטיש אויסגעארדענט אין די פארשיעדענע שופלעדער, זענען אוועק אין דער וועש אריין.

צו די אריגינאלען, וואס איך האב זיך באקענט מיט זיי אין לאידען, געהערט אויך מיינהער וואן דער פיססטען, א קרוב פון וואן מעלען, וועלכער האט מיך מיט איהם באקענט. ער איז געווען א פראפעסאר פון דער טעאלאגיע אין דער אוניווערזיטעט און איך האב ביי איהם געהאט א קורס אין שלמה'ס שיר השירים, און וועגען יוחנן'ס אנטפלעקונג. וואן פיססטען איז געווען א שענער, בליהענדיגער מאנספארשוין פון א יאהר פינף און דרייסיג. און איך דער קאטהעדרע האט ער אויסגעזעהן זעהר ערנסט און געזעצט. ווען איך בין איהם אבער אמאל געקומען באזוכען און האב קיינעם ניט געפונען אין זיין וואוינצימער, האב איך געזעהן דורך דער האלב געעפענטער טיר פון א זייטיגען קאבינעט, א מערקווירדיג

דיג שטיק. דער דאזיגער קאבינעט איז געווען פארצירט האלב כי־נעזיש און האלב פאמפאדוריש: אויף די וועגד גאלדיג גלאנצנ־דיגע טאפעטען פון דאמאסט; אויפ'ן דיל דער טייערסטער פערזי־שער טעפיך; אומעטום וואונדערליכע פארצעלאיענע פאגאדען, שפיעלצייגען פון פערלמוטער, בלומען, שטרויס פעדערן און עדעל־שטיינער; רויטע סאמעטענע שטוהלען מיט גאלדענע טראדלען, און צוויישען זיי א גאר הויכער שטוהל, וואס האט אויסגעזעהן ווי א טראהן און אויף איהם איז געזעסען א קליין מיידעל, וואס איז אלט געווען אונגעפעהר א יאהר דריי, און איז געווען אנגעטאן אלט פרענקיש אין בלויען אטלאס געשטיקט מיט זילבער. און איין האנד האט עס געהאלטען א בונטען פאווע פעדער, ווי דאס וואלט געווען א סצעפטער, און איז דער אנדערער האנד א פארוועלקטען לארבער קראנץ. פאר איהר אבער אויפ'ן דיל האט זיך געוואלגערט מיינהער וואן דער פיססען, זיין קליינער מאהר, זיין פודעל און זיין אף. אט די אלע פיער האבען זיך ארומגעשלאגען און געביסען צוויישען זיך, בעת דאס קליינע קינד און דער גרינער פאפוגאי, וואס איז געזעסען אויף דער שטאנג האבען געשריען: „בראווא! צום סוף האט זיך מיינהער אויפגעהויבען פון דיל, האט אנידער ge־קניהט פאר דעם קינד, און מיט אן ערענסטע לאטיינישע רעדע האט ער גערייהמט דעם מוט, מיט וועלכען ער האט באקעמפט זיינע שונאים, און האט זיך פון דער קליינער געלאזט ארויפלעגען אויפ'ן קאפ דעם פארוועלקטען לארבער קראנץ, — און בראווא! בראווא! האט אויסגערופען דאס קינד, און דער פאפוגאי, און איך, וואס בין איצטער אריין אין צימער.

מיינהער האט אויסגעזעהען אביסעל פארשעהמט, וואס איך האב איהם אבערראשט ביי זיינע וואונדערליכקייטען. און ווי מען האט מיר שפעטער גזאגט, האט ער זיך מיט זיי באשעפטיגט יע־דען טאג; אלע טאג פלעגט ער בייקומען דעם מאהר, דעם פודעל אין דעם אף; אלע טאג האט ער זיך געלאזט באקראנצען מיט דעם לארבער פון דעם קליינעם מיידעל. וואס איז ניט געווען זיין אייגענס, נאר א געפונגען קינד פון דעם אמסטערדאמער בית יתומים.

קאפיטעל XI.

אין דעם הויז, וואו איך בין איינגעשטאנען אין לאידען, האט אמאל נעוואוינט יאן סטין. דער גרויסער יאן סטין, וועמען איך האלט פונקט אזוי גרוים ווי ראפאעל'ן. אויך אלס רעליגיעזער מאלער איז ער געווען אזוי גרוים. און דאס וועט מען זעהר לייכט אייזעהן שפעטער, וועז די רעליגיאן פון די יסורים וועט זיך אויסלעשען. און די רעליגיאן פון דער פרייד וועט ארויסרייסען פון דער ערד די טריבע בליהונג פון די רויזענקוסטען. און די נאכטיגאלען וועלען ענדליך קענען לאזען הערען זייערע לאנג באהאלטענע ענטציקונגען.

אבער קיין נאכטיגאל וועט ניט זינגען פרעהליכער און יובעלדיגער, ווי יאן סטין האט געמאלט, קיינער האט ניט באגריפען אזוי טיף ווי ער, אז אויף דער וועלט דארף זיין אייביגער יום טוב; ער האט באגריפען אז אונזער לעבען איז נאר א פארביגער קוש פון גאט, און ער האט געוואוסט, אז דער הימליגער גייסט אנטפלעקט זיך צום הערליכסטען אינ'ם ליכט און אין לאבען.

זיין אויג האט אריינגעלאכט אין ליכט אריין און דאס ליכט האט זיך נעשפיגעלט אין זיינע אויגען.

און יאן איז אלעמאל געווען א גוט, ליעב קינד. און וועז דער אלטער שטרענגער פרעדיגער פון לאידען, האט זיך אוועק געזעצט לעבען איהם בייט פייער, און איהם אויסגע'מוסר'ט פאר זיין פרעהליכען לעבען, פאר זיין לאבענדיגע ניט קריסטליכע אויפפיהרונג, פאר זיין ליעבע צום שכרות, פאר זיין שלעכטע ווירטשאפט, און פאר זיין לוסטיגקייט, האט איהם יאן אויסגעהערט גאנץ רוהיג און ניט ארויסגעוויזען דעם מינדסטען אונגעדולד ביי זיין לאנגער מוסר־דרשה. און נאר איינמאל האט ער איהם אונטערבראכען מיט

די ווערטער: „יאָ, דאָמינע, די באַלייכטונג וואָלט דאָן געווען פּיעל בעסער. יאָ, איך בעט אייך, דאָמינע, דרעהט אוים אייער שטוהל אביסעל צום קאָמין, כדי די פּלאָמען זאָלען זייער רויטען שיין ווארפען איבער אייער נאנצען געזיכט, און דער איבעריגער קער־פּער זאָל בלייבען אין שאָטען — —"

דער דאָמינע איז אויפנעשטאַנען מיט א כעס און איז אווק נענאנגען. יאָן אָבער האָט גלייך א נעם נעטאָן די פּאַלעטע, און האָט אָפּנעמאַלט דעם אלטען, שטרענגען הער, אין נאנצען אזוי, זוי ער איז געזעסען אלס מאָדעל — אליין ניט וויסענדיג, — וועז ער האָט געהאַלטען פּאר איהם די מוסר־דרשה. דאָס בילד איז אויסגעצייכענט און איז געהאַנגען אין מיין שלאָפצימער אין לאידען.

נאָכדעם ווי איך האָב געזעהן אין האַלאנד אזוי פּיעל בילדער פון יאָן סטין, דאכט זיך מיר, ווי איך וואָלט געקענט דעם מאנ'ס נאנצע ביאָגראפּיע. יאָ, איך קען זיין נאנצע משפּחה, זיין פּרוי, זיינע קינדער, זיין מאמע, אלע זיינע קרובים, זיינע הויז־פּריינד און אנדערע. יאָ, איך קען זיי פּנים אל פּנים. גריסען דאָך אונז אָט די געזיכטער פון אלע זיינע בילדער, און א זאמלונג פון אָט די בילד־דער, וואָלט געווען דעם מאהלערס ביאגראפּיע. מיט איין איינציגען פּענזעל שטריך האָט ער אָפּטמאַל ארויסגעצייכענט אין בילד דאָס טיעפּסטע געהיימנים פון זיין נשמה. אזוי דאכט מיר, אז זיין פּרוי האָט איהם אָפּט מאָל פּאָרגעווארפען זיין שבור'ן. וואָרים אויך בילד־דער, וואָס שטעלען פּאָר דאָס באָהנענפּעסט, און וואו יאן זיצט מיט זיין נאנצער פאמיליע ביים טיש, דאָרט זעהען מיר ווי זיין פּרוי זיצט מיט דעם גרויסען וויינקרוג אין האנד און איהרע אויגען לייכטען, ווי די אויגען פון א באקאנטין. איך בין אבער איבער־צייגט, אז זיין פּרוי האָט קיינמאָל ניט געטרונקען צופּיעל וויין. און דער כיטרער האָט אונז געוואָלט אייניריידען, אז ניט ער נאָר זיין וויב האָט ליעב דעם טרונק. דערפּאר לאכט ער דאָס ארויס פון דעם דאָזיגען בילד מיט אזוי פּיעל הנאה. ער איז גליקליך: ער זיצט דאָס צווישען די זייניגע; זיין זיהנדעל איז דער באָהנע־קענ־ניג און שטעהט מיט דער קרוין פון פּליטער גאָלד אויף א

שטוהל: זיין אלטע מאמע, מיט דעם הנאה'דיגען שמייכעלע און די קנייטשען פון פנים, טראָיט אויפֿ'ן אָרעם דאָס אינגסטע אייניקעל; די מוזיקאנטען שפּיעלען זייערע נאַריש לוסטיגסטע האַפּאַמעלאַדיעז; און די שפּאַרזאמע פּאַרטראַכטע און עקאָנאָמיש פּאַראַנגה'טע באַלעבאָסטע, איז פּאַר די קומענדע דורות אָפּגעמאָלט. וויי זי וואָלט געווען שכור.

וויפּיעל מאָל פלעג איך אויף מיין וואוינונג אין לאָידען, זיך פּאַרטראַכטען וועגען די סצענען, וואָס דער ליעבער יאָן סטין האָט געמוזט איבערלעבען און איבערליידען אין זיין הויז. טיילמאָל פלעג זיך מיר דאכטען, אז איך זעה איהם באשיינפּערליך זיצען לעבען זיין מאָהלערעט, וועז ניט וועז שטרעקט ער אויס די האנד צום קרוג. „איבערטראכטען, און דערביי טרינקען, און דערנאָך וויידער טרינקען און ניט איבערטראכטען". דאָס איז ניט געווען קיין פּינקטערער קאטוילישער געשפּענסט, נאָר א מאַדערנער העלער גייסט פון דער פרייד, וואָס אפילו נאָכ'ן טויט באזוכט ער נאָך זיין אטעליע, כדי צו מאָלען לוסטיגע בילדער און צו טרינקען, די דורות נאָך אונז וועלען זעהן נאָר נאָך אזוינע געשפּענסטער. און דאָס, ביים ליכטיגען טאָג, וועז די זון קוקט אריין אין די בלאָנקע פּענסטער און פון טורעם אראָפּ וועלען שוין מעהר ניט קלינגען שווארצע טעמפּע גלאָקען, וואָס לאָזען אונז וויסען די מיטאָג שעה, נאָר עס וועלען זיך טראָגען מיט פרייד רויט אויפּשאלענדע טראָמפּייטען־טענער.

די עראינערונג אָן יאן סטין איז אבער געווען דאָס בעסטע, אָדער בעסער געזאָגט, דאָס איינציג גוטע, וואָס איך האָב געהאט אין מיין וואוינונג אין לאָידען. אָהן דעם דאָזיגען געמיטליכען חן, וואָלט איך דאָרטען ניט געווען אויסגעהאלטען קיין אכט טעג. דאָס אויסערליכע פון דעם הויז איז געווען אָרעם, קלאָגעדיג, און פּאַרכמורעט, נאָר ניט האָלענדיש. דאָס פּינסטערע צופּויליטע הויז איז געשטאַנען האָרט ביים וואסער, און וועז מען איז פּארביי געגאנגען אויף דער צווייטער צייט פון קאנאל, האָט זיך געדאכט, אז דאָס זעהט מען אן אלטע מכשפה, וואָס קוקט זיך אָן אין א גלענצענדען צויבערשפּיגעל. אויפ'ן דאך זענען אלע מאָל געשטאַנען

א פּאָר בושעלעם, ווי אויף אלע האָלענדישע דעכער. לעבען מיר האָט לאָזשירט די קוה, וועמענס מילך איך פלעג טרינקען אלע אין דער פריה; און אונטער מיין פענסטער איז געווען א היהנער שטייג. מיי־נע באפעדערטע שכנ'טעס האָבען געלעגט גוטע אייער; אבער אזוי ווי צוזאמען מיט די אייער, האָב איך אויך געמוזט זיך צוהערען צו זייער לאנגען קוואקטשען, וואָס האָט געדיינט אלעם פאָרעדע, אייר־דער זיי האָבען די אייער אויף דער וועלט געבראכט, זענען מיר די אייער שוין ניט וואויל באקומען. צו די אונאנגענעהמליכקייטען פון מיין וואוינונג האָבען אבער אויך געהערט צוויי פון די פאטאָלסטע איבלעך: ערשטענס דאָס שפּיעלען אויף א פידעל, מיט וועלכען מען האָט מיר א גאנצען טאָג טויב געמאכט די אויערען. און צוויי־טענס די שטערונגען, וואָס איך האָב געהאט דורך די נעכט, וועו מיין באלעבאָסטע פלעגט פארפאָלגען איהר אָרעמען מאן מיט איהר זאָנדערבארער אייפערזוכט.

וועו עס האָט זיך געוואָלט באקענען מיט די פארהעלטענישען צווישען מיין באלעבאָס און מיין באלעבאָסטע, האָט נאָר באדארפט זיך צוהערען וועו זיי האָבען ביידע צוזאמען געשפּיעלט. דער מאן פלעגט שפּיעלען וויאָלאָנטשעלאָ, און די פרוי פלעגט שפּיעלען דאָס אזוי גערופענע violon d'amor אבער זי האָט קיינמאָל ניט אויסגעהאלטען דעם טעמפּאָ. און איז אלעמאָל געווען מיט א טאָקט פאָראויס, פאר איהר מאן. און האָט געוואוסט ווי אזוי ארויסצוקריגען פון איהר אינסטרומענט די שרייענדיג־פיינסטע קריגערישע טענער. וועו דאָס טשעלאָ פלעגט ברומען און דער פי־דעל פלעגט כליפען, פלעגט זיך מיר אלעמאָל אויסדאכטען, אז דאָס הער איך ווי א פּאָרל קריגט זיך. אויף פלעגט די פרוי אלע מאָל נאָך ווייטער שפּיעלען, נאכדעם ווי דער מאן איז שוין פון לאנג געווען פארטיג, ווי זי וואָלט דאָס וועלען בלייבען ביים לעצטען וואָרט. זי איז געווען א גרויסע אבער זעהר מאָגערע פרוי, ניט מעהר ווי הויט אוו ביין. א מויל איז וועלכען עס האָבען געקלאפט עטליכע פאלשע צייענער, א קורצער שטערען, כמעט נאָר קיין קין ניט, און פאר דאָס א היבש לאנגע נאָז, וועמענס שפּיץ עס האָט זיך אראָפּגעצויגען ווי א שנאָבעל, און מיט וועלכען זי האָט טיילמאָל ביים פידעל

שפיעלען, אויסגעזעהן ווי זי וואלט מיט איהם וועלען אנשטעלען דעם טאן פון א סטרונע.

מיין באלעבאס איז געווען פון א יאהר פופציג. מיט זעהר דינע פיס, מיט אן אפגעצעהרטען בלייכען פנים און גאנץ קלייגע גרינע אייגעלעך, וועלכע ער פלעגט אלע מאל פארזשמורען, פונקט ווי א זעלנער אויף דער וואך, וועמען די זון שיינט אין פנים אריין. ביי דער פראפעסיאן איז ער געווען א ברוכבאנד מאכער. און לויט זיין רעליגיאן א באפטיסט. ער פלעגט מיט גרוים התמדה לייענען די ביבעל. און וואס ער פלעגט לייענען פלעגט איהם ביינאכט קרמען צום חלום. און מיט פארזשמורעטע אייגעלעך פלעגט ער צו מארגענס אין דער פריה ביים קאווע טרינקען דערצעהלען פאר זיין פרוי, ווי ער איז ווידער געווארען הויכבאגנאדיגט, און ווי אזוי די הייליגסטע פארשוינען, האבען איהם אפגענעבען כבוד אין זייערע נעשפרעכען. און ווי ער האט אפילו פארקעהרט מיט דער אלערהעכסטער הייליגער מאיעסטעט, מיט גאט אליין. און ווי אזוי אלע פרויען פון דעם אלטען מעסטאמענט האבען איהם באהאנדעלט מיט דער פריינדליכסטער און צערטליכסטער אויפמערקזאמקייט. דאס לעצטע איז מיין באלעבאסטע גאר ניט ליעב געווען. און ניט זעלטען פלעגט זי ארויס ווייזען איהר אייפערזוכט אקענען איהר מאן פאר זיין הבר'ן זיך דורך די נעכט מיט די פרויען פון דעם אלטען מעסטאמענט.—וואלט עס כאטש געווען—פלעגט זי זאגען—די צנועה'דיגע מאמע מרים, אדער די אלטע מארטע, אדער פאר מיינעטוועגען אפילו אויך די מאנדאלענע, נאכדעם ווי זי האט תשובה געטאן — אבער צו האבען פארהעלטענישען ביי נאכט מיט לוט'ס שכור'ע טעכטער, מיט דער זויבערער מאדאם יהודית. מיט דער פארשארטער מלכה שבא, און נאך אזעלכענע צוויידייטיגע פרויען, דאס טאר מען ניט דערלאזען. קיין זאך האט זיך אבער ניט געקענט צוגלייכען צו איהר כעס, ווען איהר מאן האט אין איין פריהמארגען גענומען פלאפלען וועגען זיין זעליקייט און ער האט פארגעשטעלט אין א באנייסטערטער שילדרונג די שענע אסתר, וועלכע האט איהם געבעטען, ער זאל איהר צוהעלפען ביים אנטוען, וואריים זי האט געוואלט מיט דעם כח פון איהר חן געווינען דעם

קעניג אחשורוש פאר דער גוטער זאך. אומזיסט האט דער ארימער מענש זיך געשוואוירען, אז דער ער מרדכי האט איהם אליין אריינגעפיהרט צו זיין אדאפטירטער טאכטער, און אז זי איז שוין געווען האלב אנגעטאן, אז ער האט איהר נאר אויסגעקאמט די לאנגע שווארצע האר — אומזיסט! די בייזע פרוי האט דעם ארימען מענשען געשלאגען מיט זיינע אייגענע ברוכבענדער, האט איהם געגאסען די הייסע קאווע אין פנים אריין. און זי וואלט איהם געווים געווען אומגעבראכט, ווען ער וואלט ניט געווען שווערען ביי דעם הייליגסטען, אז ער וועט מעהר ניט האבען צו טאן מיט דיר ווייבער פון אלטען טעסטאמענט. און אז פון היינט אן וועט ער זיך נאר חבר'ן מיט די אבות און מיט די נביאים.

די פאלגען פון דער שלעכטער באהאנדלונג איז געווען, אז מינהער האט פון איצטער אן שוין מורא'דיג געשווינגען וועגען זיין גליק פון די נעכט; ערשט איצטער איז ער אין גאנצען געווארען א הייליגער roue און ווי ער האט זיך פאר מיר מודה געווען, האט ער געהאט דעם מוטה אפילו דער נאקעטער שושנה צו מאכען די אונמאראלישסטע פארשלעגע; יא, צום סוף איז ער אפילו געווען חוצפה'דיג גענוג זיך אריינצו'חלום'ן אין דעם הארעם פון שלמה המלך און דארט צוטרינקען טהעע מיט זיינע טויזענד ווייבער.

קאפיטעל XII.

אומגליקליכע אייפערזוכט! דורך איהר איז איינער פון מיינע שענסטע חלומות און אינדירעקטע אפשר אויך דאס לעבען פון דעם קליינעם שמשון אונטערבראכען געווארען.

וואס איז א חלום? וואס איז דער טויט? איז דאס נאר אן אונטערברעכונג פון לעבען אדער דאס נאנצע אויפהערען פון לעבען? יא, פאר מענשען, וואס ווייסען נאר פון א פארגאנגענהייט און צוקונפט און קענען ניט אין יעדען מאמענט פון דער גענענווארט דורכלעבען אן אייביקייט, יא, פאר אזעלכענע מוז דער טויט זיין שרעקליך! ווען זיי פארלירען די בוידע קוליעס: רוים און צייט, דאן ווערען זיי פארזונקען אין דעם אייביגען גארנישט.

און דער חלום? פאר וואס שרעקען מיר זיך ניט פיעל מעהר פאר דעם שלאפענגעהן ווי פאר דעם באגראבען ווערען? איז דאס ניט מוראדיג, אז דער גוף קען א נאנצע נאכט זיין טויט ווי א מת, אין דער צייט וואס דער גייסט פיהרט אין אונז א ריהרעוודיג לעבען? א לעבען מיט אלע שרעקענישען פון יענער צושיידונג, וואס מיר האבען אוועקגעשטעלט צווישען לעבען און גייסט? ווען ביידע וועלען אמאל אין דער צוקונפט ווידער זיין פאראייניגט אין אונזער באוואוסטזיין, וועלען דעמאלט אפשר שוין מעהר ניט זיין קיין חלומות. אדער נאר קראנקע מענשען, מענשען וועמענס האר־מאניע איז צושטערט וועלען נאך חלומען.

די מענשען פון די אמאליגע אלטע צייטען האבען נאר גע־חלומט שטיל און ווינציג; א שטארקער, געוואלטיגער חלום איז ביי זיי נעווען אן עראייגעניש און איז געווארען פארשריבען אין די געשיכטס־ביכער. דאס אמת'ע חלומען האט זיך ערשט אנגעהויבען ביי די אידען, ביי דעם פאלק פון גייסט, און האט דערגרייכט

זיין העכסטע בליהונג ביי די קריסטען, דעם גייסטער פאלק. די קומענדיגע דורות נאך אונז וועלען שוידערן, וועז זיי וועלען אמאל לייענען, וואס פאר א געשפענסטיגט לעבען מיר האבען געפיהרט. אונזער צייט — און די הויבט זיך אן אויף יעזום'עם קרייץ — וועט אמאל באטראכט ווערען ווי א גרויסער קראנקהייטס פעריאד פון דער מענשהייט.

און דאך, וואס פאר א זיסע חלומות האבען מיר געקענט חלום'ן! די געזונדע דורות נאך אונז, וועלען דאס קוים קענען משיג זיין. ארום אונז זענען פארשוואונדען אלע הערליכקייטען פון דער וועלט און מיר האבען זיי ערשט ווידער געפונען אין אונזער אינערליכער נשמה — אין אונזער נשמה האט זיך באהאלטען דער דופט פון די צוטראטענע רויזען און דער ליעבליכסטער געזאנג פון די פאריאגטע נאכטיגאלען —

איך וויים דאס אלץ, און שטארב ביי די אונהיימליכע אנגסטען און גרויענהאפטע זיסקייטען פון אונזער צייט. וועז איך טו זיך אוים אין אבענד און לעג זיך אין בעט אריין און ציה אויס די פים אין זייער לענג, און דעק זיך צו מיט דעם ווייסען ליילעך, דאן שוידער איך טיילמאל ניט ווילענדיג, און מיר קומט פאר, ווי איך וואלט געווען א מת, און איך באנראב זיך אליין. דאן שלים איך שנעל צו מיינע אויגען, כדי צו אנטרינען פון דעם דאזיגען שוידערליכען געדאנק, כדי זיך צו רעטען אין דעם לאנד פון חלומות.

דאס איז געווען א זיסער, ליעבער, זוניגער חלום. דער הימעל איז געווען הימעל בלוי, און אהן א וואלקען. דער ים — גרין און שטיל. ווייטע וואסער פלאכען ווי ווייט דאס אויג קען זעהן, און אויף זיי האט געשוואומען א שיף מיט בונטע פאהנען, און אויף דעם דעק בין איך געזעסען א ליעבענדער פאר יאדוויגאס פים. פאנטאסטישע ליעבעס ליעדער, וואס איך האב אליין אנגעשריעבען אויף ראזאווע פאפיערענע פאסען האב איך געלייענט פאר איהר, לוסטיג זיפצענדיג. און זי האט זיך צוגעהערט מיט אונגלויביגע צוגעגייגטע אויערען און מיט א פארבענקענדען שמייכעלע, און צייטענווייז האט זי מיר שנעל א רים געטאן פון האנד די בלעטער און

זיי געוואַרפען אין ים אריין. אָבער יעדעס מאָל האָבען זיך ארויס־
נעהויבען פון וואסער בוזימס און אַרעמס און האָבען צוגעכאפט די
פּלאַטעדיגע לייערער פון לייבע. וועז איך האָב זיך אריבער געבויגען
אריבער דעם פּארענטש, האָב איך נאָנץ קלאָר געקענט אריינקוקען
ביז אין די טיפענישע פון ים, אוז דאָרטען זענען אין א געזעל־
שאפטליכען קרייז געזעסען די שענע ניקסען. אוז צווישען זיי איז
געשטאַנען א יונגער ניקס, וואָס האָט פּאר זיי דעקלאַמירט מיט א
געפיהלפול באלעבטען פּנים מיינע לייערער. נאָך יעדען סטראָף האָט
אויפגעשאלט א שטורעמדיגער אפלאוז; די גרינלאָקיגע שענהיי־
טען האָבען אפּלאָדירט אזוי לייזענשאפטליך, אז די ברוסט אוז
דער נאקעז זענען אזש געוואָרעז רויט אוז זיי האָבען געלויבט מיט
א פּרעהליכער, אוז דאָך אין דערזעלביגער צייט אויך מיט א מיט־
פיהלענדער באגייסטערונג: „וואָס פּאר א מאָדנע באשעפענישען
זענען די דאָזיגע מענשען! ווי מאָדנע איז זייער לעבען! ווי טרא־
גיש זייער נאנצער שיקזאל! זיי האָבען זיך ליעב אוז טאָרען דאָס
ניט זאָגען. אוז מעגען זיי דאָס שוין יא אמאָל זאָגען, פּארשטעהן
זיי זיך זעלטען איינס דאָס אנדערע. אוז דערצו ליעבען זיי זיך ניט
אייביג ווי מיר, זיי זענען שטערבליך. בלויז א קליינע שפּאן צייט
איז זיי נעגעבען געוואָרעז דאָס גליק צו זוכען. זיי מוזען עס שנעל
צוכאפען, שנעל דריקען צום הארצען, איידער דאָס אנטלויפט —
דערפאר זענען זייערע ליעבע ליעדער אויך אזוי צארט, אזוי אי־
ניג, אזוי זים שרעקענדיג, אזוי פּארצווייפלונגספול לוסטיג. אזא
מאָדנער געמיש פון פרייד אוז צער. דער נעראנק וועגען טויט
וואַרפט ארויף זיין מעלאנכאלישען שאטען איבער זייערע גליק־
ליכסטע שטונדען אוז טרייסט זיי ליעבליך אין אומגליק. זיי קענען
ווייגען. וואָס פּאר א פּאעזיע ליגט אין אזא מענשליכער טרעהר!"

— הערסטו — האָב איך געזאָגט צו יאַדוויגא'ן — ווי יענע
דאָרטען אונטען אורטיילען וועגען אונז? לאָמיר זיך ארומ־
נעמען כדי זיי זאָלען אונז מעהר ניט באמיטלייידען,
אוז זיי זאָלען זאָגאר קוקען אויף אונז מיט קנאה! — זי,
די געליעבטע אָבער, האָט מיך אָנגעקוקט מיט אונענדליכער ליעבע
אוז האָט ניט ארויסגערעדט קיין וואָרט. איך האָב זי געקושט שטי־

לערהייד, זי איז געווארען בלייך און א קאלטער שוידער איז ארי־
בער איבער איהר ליעב געזיכט. ענדליך איז זי געלעגען אין מיינע
ארעמס פארשטיינערט ווי וויסער מארמאר, און איך וואלט נע־
דענקט אז זי איז טויט, ווען צוויי גרויסע שטראמען טרערהרען
וואלטען זיך ניט א לאז געטאן פון איהרע אויגען. — און די דאזי־
גע טרערהרען האבען מיך באנאסטען אין דער צייט וואס איך האב
דאס ליעבע באשעפעניש אלץ שטארקער ארומגענומען מיט מיינע
ארעמס —

דא האב איך פלוצלונג דערהערט די קריגערישע שטים פון
מיין באלעבאסטע און איך האב זיך אויפגעכאפט פון מיין חלום.
זי איז געשטאנען פאר מיין בעט, מיט דער פארבארגענער לאמ־
טערן אין האנד און האט מיך געבעטען איך זאל שנעל אויפשטעהן
און געהן מיט איהר: קיינמאל האב איך זי ניט געזעהן אזוי מיאוס.
זי איז געווען, אין איהר העמד, און איהרע אייגנגעפאלענע בריסט
האט באגילדט דער לבנה־שיין, וואס איז גראד אריינגעפאלען
דורכ'ן פענסטער. זיי האבען אויסגעזעהן ווי צוויי אויסגעטרו־
קענטע ציטראנען. ניט וויסענדיג וואס זי ווילּ, כמעט נאך פאר־
שלאפען, בין איך איהר נאכגענאנגען אין דעם שלאפצימער פון
איהר מאן. און דארט איז זיך דער ארימער מענש געלעגען, מיט
דער שלאפמיץ אראפגערוקט איבער די אויגען, און האט אויסגע־
זעהן שטארק פאר'חלומ'ט. ווילּענווייז האט זיין לייב נעציטערט
אונטער דער דעק, זיינע ליפען האבען געשמייכעלט פון הנאה, און
האבען זיך צייטענווייז צוזאמענגעשפיצט, ווי א קוש צו געבען. ער
האט געשנארכט און געשטאמעלט: ושתי! קעניגין ושתי! מאיסע־
טעט! האב ניט קיין מורא פאר אחשורוש'ן! געלויבטע ושתי!

מיט אויגען וואס האבען געגליהט פון צארן האט זיך די פרוי
איבערגעבויגען איבער דעם שלאפענדיגען מאן. האט צוגעלענט
איהר אויער צו זיין קאפ, פונקט ווי זי וואלט וועלען דערטאפען
זיינע גדאנקען און האט צו מיר שטיל א זאג געטאן: האט איהר
זיך איצטער איבערצייגט, מיינהער שנאבעלעוואפסקי? ער שפיעלט
איצטער א ליעבע מיט דער קעניגין ושתי! דער אומפארשעמטער,
אומגעטרייער! איך האב דאס דאזיגע שענדליכע פארהעלטעניש

נאָך באמערקט נעכטען בייגאכט. אפילו א נעצענדיענערין האָט ער פּאָרנעצויגען פּאר מיר! אָבער איך בין זיין ווייב און א קריס־טין און איהר וועט זעהן ווי איך וועל זיך נוקם זיין.

ביי די דאָזיגע ווערטער האָט זי צוערשט ארונטערגעריסען די דעק פון דעם אָרימען זינדערס לייב, — ער איז געלענען אין שוויים — דערנאָך האָט זי א כאַפּ געטאָן א הירשלעדערנעם ברוכבאנד און האָט דערמיט מוראָ'דיג גענומען קלאַפּען די דינע איבערים פון דעם אָרימען זינדער. דער אָרימער, וואָס איז אויף אזא אונאנגענעהמען אופן אויפגעוועקט געוואָרען פון זיין ביבלישען חלום, האָט זיך צושריען אזוי הויך, גלייך ווי די הויפט שטאָדט סווא וואָלט גע־שטאנען אין פייער און האָלאנד אין וואסער. און מיט זיין געשריי האָט ער אויפגערודערט די נאנצע נאכבארשאפט.

אויף צו מאָרגענס האָט עס געהייסען אין נאנץ לאָידען, אז מיין באָלעבאָס האָט דערפאר געמאכט אזעלכענע געוואָלדען, ווייל ער האָט ביינאכט געכאפט מיך ביי זיין פרוי. וואָרים מען האָט זי געזעהן א האלב נאקעטע ביים פענסטער, און די דיענסט, וועלכע האָט געהאט אויף מיר א כעס, האָט דערצעהלט פאר דער ווירטהין פון דער טראקטיר „די רויטע קוה", אז זי האָט אליין געזעהן ווי די באָלעבאָסטע איז ביי נאכט אריין צו מיר אין שלאָף־צימער.

ווען איך טראכט ווענען יענעם עראייגעניש באפאלט מיך א גוואלדיגער אומעט. וואָס פאר א שרעקליכע פּאָלגען דאָס האָט מיר געבראכט!

קאפיטעל XIII.

וואלט די ווירטהין פון דער „רויטער קוה" געווען אן איטאל־יענערין, וואלט זי אפשר געווען פארסמ׳ט מיין עסען; אזוי ווי זי איז אבער געווען א האלענדערין, האט זי מיר דערפאר געשיקט שלעכט עסען. שוין אויפ׳ן צווייטען טאג האבען מיר דערפיהלט די פאלגען פון איהר וווייבערשען כעס. דאס ערשטע געריכט איז געווען — מיר האבען ניט געקראגען קיין זופ. דאס איז געווען שרעקליך. באזונדערס פאר א גוט ערצויגענעם מענשען ווי איך, וועלכער איז פון קינדהייט אן געווען געוועהנט צו עסען זופ יעדען טאג, און וועלכער האט זיך ניט געקענט פארשטעלען קיין וועלט, אין וועלכער אין־דער־פריה זאל ניט אויפגעהן די זון, און צום מיטאג זאל מען ניט דערלאנגען קיין זופ. דאס צווייטע מאל איז באשטאנען פון רינדפלייש, וואס איז געווען קאלט און הארט ווי מיראנ׳ס קוה. דריטענס, איז געקומען א שעלפיש, וועמען עס האט געשמעקט פון האלז ווי א מענשען. פערטענס, איז געקומען א הוהן, וואס, אויף וויפיעל דאס האט געזאלט שטילען אונזער הונגער, האט עס אבער אויסגעזוהן אזוי מאגער און אזוי אפגעצעהרט, גלייך ווי עס וואלט אליין געווען הונגעריג. אזוי אז כמעט פון רחמנות האט מען דערפון גאר ניט געקענט עסען.

— און איצטער, קלייער שמשון, — האט אויסגערופען דער דיקער דריקסען — גלויבסטו נאך אלץ אין גאט? איז דאס יושר? אז די פרוי באנדאושיסטין קריכט אין דער פינסטערער נאכט צו שנאבעלעוואפסקי׳ן, מוזען מיר דערפאר שלעכט עסען ביים הע־לען טאג?

— אוי גאט! גאט! — האט בייז געזיפצט דער קלייענר, וואס איהם האט פארדראסען, וואס ער מוז הערען אזעלכענע

אטאאיסטישע רייד און אפשר אויך, וואָס ער האָט געקראָגען שלעכט עסען. זיין כעס איז נאָך מעהר געוואקסען, וועז אויך דער לאנגער פּיטער האָט זיך צולאָזט מיט זיינע וויצען אויף די אנטראַפאַמאָר־ פיסטען און האָט געלויבט די עגיפּטער, דערפאר וואָס זיי האָ־ בען אמאל פארעהרט די אקסען און ציבעלעס; וואָרים די אקסען, וועז זיי זענען געבראָטען אוז די ציבעלעס וועז זיי זענען געפרע־ גלט, שמעקען זיי געטליך.

אבער דעם קליינעם שמשונ'ס געמיטה איז דורך אזעלכענע שפאָטעריין געוואָרען וואָס אמאל אליץ ביטערער געשטימט אוז ענדליך האָט ער פארטיידיגט דעם דעאיזם, אזוי צו זאָגען: דאָס וואָס די זון איז פאר די בלומען, דאָס איז גאָט פאר די מענשען. וועז די שטראהלען פון יענעם הימלישען שטערן באריהרען די בלומען, דאן צעוואקסען זיי זיך לוסטיג אוז זיי עפענען אויף זייע־ רע בעכערס אוז וווייזען ארויס זייער בונטעסטע פארבענציערונג. ביי נאכט, וועז זייער זון איז דערווייטערט, שטעהען זיי טרויעריג מיט פארשלאָסענע בעכערס אוז שלאָפען, אדער חלומ'ן פון די גאלדענע קוש פון די שטראהלען אין דער פארגאנגענהייט. די יעניגע בלומען, וואָס שטעהען תמיד אין שאטען, פארליערען זייערע פארבען אוז זייער וואוקס, ווערען פארקריפּעלט, פארבלאסט, אוז פארוועלקען אומעטיג אוז אהן גליק. יענע בלומען אבער, וואָס וואק־ סען אין גאנצען אין די פינסטער, אין אלטע קעלערז פון פעסטונ־ גען, אונטער חורבות פון קלויסטערס, יענע וועלען מיאוס אוז גיפטיג. זיי דרעהען זיך אויף דער ערד ווי שלאנגען. שוין זייער דופט אליין ברענגט אומגליק, מאכט שכור, אוז איז טויטליך —

— א דו דארפסט ניט ווייטער צו שפינען דיינע ביבלישע משלים — האָט אויסגעשריען דער דיקער דריקסען, אין דעם ווי ער האָט אריינגעגאָסען א גרוים גלאָז בראנפען אין האלז אריין — דו קליינער שמשון, ביזט א פרומע בלום, וואָס אין גאָטס זונשיין זויגט זי איין די היילינע שטראהלען פון דער טוגענד אוז פון דער ליעבע, מיט אזא חשק, אז דיין נשמה בליהט ווי א רעגענבויגען. אין דער צייט, וואָס אונזערע נשמות, וואָס זענען אפגעוועגדט פון

דער גאָטהייט, זענען פארבלאָז און מיאוס פארוועלקט, און טיילמאָל פארשפרייטען זיי גאָר ריחות פון א מגפה —

— איך האָב אמאָל אין פראנקפורט געזעהן א זייגער — האָט געזאָגט דער קליינער שמשון — וואָס האָט ניט געגלויבט אין קיין זייגער מאכער, ער איז געווען פון טאָמבאק און איז געגאנגען זעהר שלעכט —

— איך וועל דיר וועניגסטענס ווייזען, אז אזא זייגער קען וועניגסטענס גוט שלאָגען — האָט געענטפערט דריקסען, נאָכדעם ווי ער איז געווארען גאנץ רוהיג און דעם קליינעם מעהר ניט באלעמטיגט.

און אזוי ווי דער קליינער האָט טראָץ זיינע שוואכע ענטלעך געגעבען גאנץ פיינע קלעפ, איז באשלאָסען געווארען, אז די ביידע זאָלען זיך נאָך אין דעם זעלביגען טאָג דועלירען. זיי האָבען זיך א לאָז געטאָן אייגער אויפ'ן צווייטען מיט גרויס פארביטערונג. די שווארצע אויגען פון דעם קליינעם שמשון האָבען געגלאנצט פייערויג גרויס, און זענען געווען א וואונדערבארער קאָנטראסט צו זיינע ענטלעך, וואָס האָבען קלענליך ארויסגעשטעקט פון די פארשארצטע העמד־ארבעל. ער איז געווארען וואָס אמאָל אלץ העפטיגער. וואָרים ער האָט זיך דאָך געשלאָגען פאר קידוש השם, פאר דעם אלטען יעהאָווא, דעם מלך מלכי המלכים, ע ר אָבער האָט זיין טשעמפיאָן ניט געגעבען די קלענסטע אונטערשטיצונג. און ביי דעם זעקסטען גאנג האָט דער קליינער באקומען א שטאָך אין דער לונג.

— אוי גאָט! — האָט ער א זיפץ געטאָן און איז געפאלען צו דער ערד.

קאפיטעל XIV.

די דאזיגע סצענע האט מיך מורא'דיג אויפגערודערט. מיין גאנצער כעם האט זיך אבער אויסגעלאזט צו יענער פרוי, וואס האט אינדירעקט פאראורזאכט דאס דאזיגע אומגליק. מיט א הארץ פול צארן און טרויער האב איך זיך א לאז געטאן צו דעם רויטען אקס.

— טייוועל! פארוואס האסטו ניט געשיקט קיין זוף? — דאס זענען געווען די ווערטער, מיט וועלכע איך האב זיך געוועגדט צו דער בלייכווערעגיג ווירטהין, ווען איך בין אריין אין קיך. דאס פארצעלאן אויף דעם קאמין האט געציטערט ביי דעם טאן פון מיין קול, איך בין געווען אזוי מורא'דיג, ווי עס קען נאר זיין א מענש, וואס האט ניט געגעסען קיין זוף, און וועמענס בעסטער פרייגד האט געקראגען א שטאך אין דער לונג.

— טייוועל! פארוואס האסטו ניט געשיקט קיין זוף? — די דאזיגע ווערטער האב איך ווידערהאלט אין דער צייט, וואס די פרוי איז פאר מיר געשטאנען פארשטיינערט און וויסעריג איהר שולד ניט גערעדט קיין ווארט. ענדליך אבער האבען זיך א לאז געטאן די טרעהרען איהרע ווי פון געעפענטע שלויזען. זיי האבען פארפלייצט איהר גאנץ פנים און האבען אראפ געטריפט ביז אין דעם קאנאל אריין פון איהר בוזים. דאס דאזיגע בילד האט פון דעסטוועגען ניט געקענט ווייכער מאכען מיין צארן און מיט א פארשטארקטער ביטערקייט האב איך געזאגט: — א, איהר וויי־בער, איך וויים אז איהר קענט ווייגען. אבער טרעהרען זענען ניט קיין זוף. איהר זענט באשאפען געווארען צו אונזער אומגליק. איי־ער בליק איז ליגען. און אייער הויך איז באטראג. וועס האט צו־ערשט געגעסען פון דעם עפעל פון זינד? גענז האבען גערעטעט

רוים, אבער דורך א פרוי איז חרוב געווארען טראיא. א טראיא. טראיא! דאס בעסטע פון דעם הייליגען פריאמס. דו ביזט געפאלען דורך דער שולד פון א פרוי. וואר האט געבראכט צו זיין סוף מארקום אנטאניום? וואר האט געלאזט אומברענגען מארק טוליום ציצעראן? וואר האט פארלאנגט דעם קאפ פון יוחנן המטבל? און וואר איז געווען די אורזאכע וואס אבעלארד איז אזוי צוקאלעטשעט געווארען, אז מען האט זיין פנים ניט דערקענט? א פרוי! די געשיכטע איז פול מיט ביישפיעלען, ווי אזוי מיר געהען צו גרונד דורך אייך. אלע אייערע מעשים איז נאריישקייט און אלע אייערע רעיונות זענען אונראנקבארקייט. מיר גיבען אייך דאס העכסטע, די הייליגסטע פלאמען פון הארצען, אונזער ליעבע — וואס ניט איהר צוריק? פלייש, שלעכט רינדפלייש, נאך ערגער היהנערפלייש — טייוועל! פארוואס האסטו ניט געשיקט קיין זוף?

אומזיסט האט איצטער די באלעבאסטע אנגעהויבען ארוימצושטאמלען א גאנצע רייה מיט ענטשולדיגונגען. און אומזיסט האט זי מיך געפרואווט צו באשווערען ביי אלע זעליקייטען פון אונזער ליעבע, אז איך זאל איהר דאס מאל מוחל זיין. זי וועט מיר פון היינט מאל אן שיקען נאך בעסער עסען און וועט מיר נאר רעכנען זעקס גילדען פאר א מיטאג. הגם דער באלעבאס פון טראקטיר „גראטטען דאהל" נעמט פאר א געווענליכען עסען אכט גולדען. זי איז געגאנגען אזוי ווייט, אז זי האט מיר צוגעזאגט אויך צומארגענס צו שיקען אויסטער פאשטעטען; יא, אין דעם ווייבען טאן פון איהר שטימע האבען אפילו געשמעקט טריפעל. אבער איך בין געבליבען ביי דאס מייניגע. איך האב באשלאסען אויך אלע מאל צו מאכען א סוף און האב פארלאזט די קיך מיט די טראגישע ווערטער: אדיע, אויך דער וועלט וועלען מיר שוין ניט עסען צוואמען.

ביים אוועקגעהן האב איך געהערט, ווי עפים איז געפאלען צו דער ערד. איך האב מיר אפילו ניט געגומען די מיה אויסצוגעפינען, וואס דאס איז אזוינס געפאלען. און בין מיר דירעקט אוועק

געגאנגען צו דעם „גראַטטען דאַהלען", כּדי צו באשטעלען זעקס חלקים עסען, פּאר'ן מאַרגענדיגען טאַג.

נאָך דער דאָזיגער וויכטיגסטער ארבייט, האָב איך זיך גע־ אייַלט צו גיהן צו דעם קליינעם שמשונס וואוינונג. און איך האָב דעם קליינעם געפונען אין א זעהר שלעכטען צושטאַנד. ער איז געלעגען אין א גרויסען אלט פרענקישען בעט, וואָס האָט ניט געהאט קיין פּאַרהאנגען. און ביי וועמענס עקען עס האָבען זיך געפונען פיער גרויסע מאַרמאַריערטע הילצערנע זייַלען, וואָס האָבען אויי־ בען געטראָגען א רייך פּארגיַלדעטען באַלדאכין. דאָס פּנים פון דעם קליינעם איז געווען בלאָס פון יסורים. און אין דעם בליק, וואָס ער האָט מיר צוגעווארפען איז געלעגען אזוי פיעל אומעט, גוטס־ קייט און עלענד, אז איך בין דערפון געריהרט געוואָרען ביז אין דער טיעפקייט פון מיין נשמה. דער דאָקטאָר איז נאר וואָס געהאט אוועקגענאנגען און ער האָט ערקלעהרט, אז זיין וואונד איז א געפעהרליכע. וואָן מעלען, וואָס איז דאָרט אליין געבליבען, איז ג־ זעסען פּאר זיין בעט און האָט איהם פּארגעלייענט פון דער ביבעל.

— שנאַבעלעוואַפּסקי — האָט דער קליינער געזיפצט — עס איז גוט, וואָס דו ביזט געקומען. קענסט צוהערען און עס וועט דיר טוען גוטס. דאָס איז א ליעב בוך. מיינע אבות האָבען עס ארומגע־ טראָגען אין דער גאנצער וועלט, און זענען דערפאר אויסגעשטא־ גען זעהר פיעל לייד און אומגליק און בזיון און שנאה, אדער האָ־ בען זיך נאָר געלאָזט דערפאר אומברענגען. יעדעס בלאָט דערין האָט געקאָסט טרעהרען און בלוט. דאָס איז דאָס אויפגעשריעבענע פּא־ טערלאנד פון גאָטס קינדער. דאָס איז די הויליגע ירושה פון יע־ האָווא.

— רעד ניט צופיעל — האָט אויסגערופען וואָן מעלען — דאָס איז ניט גוט פאר דיר.

— און נאָר — האָב איך צוגענעבען — רעד ניט פון יעהא־ וא דעם אונדאנקבארסטען פון אלע געטער, פאר וועמענס כבוד וועגען דו האָסט דיך הייַנט געשלאָגען —

— אוי נאָט! — האָט געזיפצט דער קליינער, און טרעהרען

האבען זיך געגאסען פון זיינע אויגען — אוי גאט! דו העלפסט אונ־זערע שונאים!

— דער ניט אזוי פיעל — האט ווידער געזאגט וואן מעלען— און דו, שנאבעלעוואפסקי — האט ער א זאג געטאן שטילערהייד— ענטשולדיג וועז איך לאנגוויול דיך; דער קליינער האט דורכאויס גערואלט, אז איך זאל איהם פארלייענען די געשיכטע פון דעם, וואס האט געהאט אזא נאמען ווי ער, די געשיכטע פון שמשון הגבור. מיר האלטען ביים פיערצעהנטען קאפיטעל, הער זיך צו:

„און שמשון האט אראפ געגידערט קיין תמנת, און ער האט געזעהן א פרוי אין תמנת צווישען די טעכטער פון די פלשתים—"

— ניין! — האט אויסגערופען דער קליינער מיט צוגעמאכ־טע אויגען — מיר האלטען שוין ביים זעכצעהנטען קאפיטעל, מיר קומט פאר „איך וואלט איבערגעלעבט דאס אלץ, וואס דו לייענסט פאר מיר. מיר קומט פאר ווי איך וואלט געזוערט מעקען די שאד, וואס פאשען זיך ארום ירדן, ווי איך וואלט אליין אונטערגעצונ־דען די עקען פון די פיקסען און געלאזט זיי לויפען איבער די פעל־דער פון די פלשתים; ווי איך וואלט אליין מיט דעם קינבאק פון אן עזעל אויסגע'הרג'עט טויזענד פלשתים — אוי די פלשתים, זיי האבען אונז אונטערייאכט און פון אונז חוזק געמאכט, און האבען אונז געמאכט באצאהלען מס ווי די חזרים, און האבען מיך פון טאנץ־זאל ארויסגעשמיסען אויפ'ן פערד, און אין באקענהיים ge־טראטען מיט די פים — ארויסגעשמיסען, מיט די פים געטראטען. אויפ'ן פערד! א, גאט! דאס טאר ניט זיין!

— ער ליגט אין היץ און פאנטאזירט — האט שטילערהייד געזאגט וואן מעלען, און ער האט אנגעהויבען דאס זעכצעהנטע קאפיטעל:

„און שמשון איז געגאנגען קיין עזה, און ער האט דארט ge־זעהן א זונה, און ער האט זיך געלעגט ביי איהר.

„האט מען גזואגט די עזתים: שמשון איז נעקומען אהער. און זיי האבען איהם ארומגערינגעלט און האבען אויף איהם געלויערט די גאנצע נאכט ביי דעם טויער פון שטאדט און זיי זענען געווען

שטיל די גאנצע נאכט און האָבען געזאָגט: ביז דער מאָרגען וועט ווערען ליכטיג, וועלען מיר איהם דער׳הרג׳ענען.

„און שמשון איז געלעגען ביז אין דער האלבער נאכט. און ער איז אויפגעשטאַנען אין דער האלבער נאכט און ער האָט א נעם געטאָן די טירען פון דעם שטאָדט טויער, צוזאמען מיט ביידע בייַ־ שטידלען, און ער האָט זיי א הויב געטאָן פון די ריגלען, און האָט זיי ארויפגעלענט אויף זיינע אקסלען און האָט זיי ארויפגעטראָגען אויף דעם שפּיץ פון בארג, וואָס איז פאר חברון.

„און עס איז געווען נאָכדעם, האָט ער ליעב באקומען א פרוי ביים טייַך שורק, „און זי האָט געהייסען דלילה.

„און צו איהר זענען ארויפגעקומען די הארצן פון די פּלשתים און האָבען געזאָגט צו א׳הר: רער איהם איבער און זעה אין וואָס זיין כח איז אזוי גרויס און מיט וואָס מיר קענען איהם בייקומען, אז מיר זאָלען איהם קענען בינדען און פּייניגען; און מיר וועלען דיר געבען, יעדערר מאן, טויזענד און הונדערט זילבער.

„און דלילה האָט געזאָגט צו שמשון: זאָג מיר, אין וואָס איז דיין קראפט אזוי גרויס. און מיט וואָס קען מען דיך בינדען, אז מען זאָל דיך־קענען פּייניגען?

„און עס האָט געזאָגט צו איהר שמשון: ווען מען זאָל מיך בינדען מיט זיעבען פייכטע שטריק, וואָס זענען נאָך ניט אויס־ געטרוקענט, וועל איך ווערען שוואַך און זיין ווי אלע אנדערע מענ־ שען.

„און די הארצן פון די פּלשתים האָבען צו איהר ארויפגעבראכט זיעבען פייכטע שטריק•וואָס זענען נאָך ניט געווען פארטרוקענט, און זי האָט איהם געבונדען מיט זיי.

„און דער פיינט האָט געלויערט אין צימער און זי האָט גע־ זאגט: פּלשתים זענען אויף דיר, שמשון! און ער האָט צוריסען די שטריק ווי מען צוריסט א פּלאקסענעם פאָדים, וועז ער האָט געשמעקט פייער. און ס׳איז ניט באוואוסט געווארען, אין וואָס עם באשטעהט זיין קראפט.

— אוי, נארישע פּלשתים! — האָט איצטער אויסגערופען

דער קלייַנער און געשמייכעלט מיט הנאה — זיי האָבען מיך אויך געוואָלט זעצען אויף דער קאַנסטאַבלער וואַך —

וואָן מעלען אָבער האָט געליענט וווייטער:

„און דלילה האָט געזאָגט צו שמשון: זעה, דו האָסט געשפּאָט פון מיר און גערעדט צו מיר ליגען. איצטער זאָג מיר: מיט וואָס קען מען דיך בינדען?

„און ער האָט געזאָגט צו איהר: וואָן זיי וועלען מיך בינדען מיט נייַע שטריק, מיט וועלכע מען האָט נאָך ניט געטאָן קיין ארבייט, וועל איך ווערען שוואַך און זיין ווי יעדער אנדערער מענש.

„און דלילה האָט געמומען נייַע שטריק און האָט איהם געבונדען מיט זיי. און האָט געזאָגט: פלשתים זענען אויף דיר, שמשון! (און דער שונא האָט געלויערט אויף איהם אין חדר) און ער האָט זיי צוריסען ווי פאָדים.“

— אוי נאָרישע פלשתים! — האָט אויסגערופען דער קלייַנער.

„און דלילה האָט געזאָגט צו שמשון: ביז איצטער האָסטו געשפּאָט פון מיר און האָסט גערעדט צו מיר ליגען. זאָג מיר, מיט וואָס קען מען דיך בינדען? און ער האָט געזאָגט צו איהר: וועז דו זאָלסט איינפלעכטען די זיבען לאָקען פון מיין קאָפּ מיט א פלעכטבאנד.

און זי האָט פארפעסטיגט מיט א נאָגעל, און זי האָט געזאָגט: פלשתים זענען אויף דיר, שמשון! און ער האָט זיך אויפגעכאפט פון זיין שלאָף, און ער האָט ארויסגעצויגען דעם נאָגעל, די געפלאָכטענע לאָקען און דאָס פלעכטבאַנד.

דער קלייַנער האָט געלאכט: — דאָס איז געווען אויף דער עשענגאם — וואָן מעלען אבער האָט וווייטער געליענט:

„און זי האָט געזאָגט צו איהם: ווי אזוי זאָגסטו, אז דו האָסט מיך ליעב, אז דיין הארץ איז ניט מיט מיר. שוין דריי מאָל האָסטו געשפּאָט פון מיר און האָסט מיר ניט געזאָגט מיט וואָס דיין קראפט איז גרויס.

„און עס איז געווען, וועז זי איז צו איהם צוגעשטאַנען מיט

רייד אלע טאָג און האָט איהם געפֿלאָגט, איז זיין זעל געווען מיעד ביז צום טויט.

„און ער האָט פֿאר איהר אויסגערעדט זיין גאנץ הארץ און ער האָט געזאָגט: קיין שער איז ניט געווען אויף מיין קאָפּ. וואָרים איך בין געהיילִיגט צו גאָט פון דער מאמעס בויך. וועז מען זאָל מיך אָפּ־שערען, וועט זיך פון מיר אָפּטאָן מיין כח, און איך וועל ווערען שוואַך און זיין ווי יעדער אנדערער מענש.

— וואָס פֿאר א נאַרישקייט! — האָט געזיפצט דער קלייַנער. וואָן מעלען אָבער האָט ווייטער געלייענט:

„און דלילה האָט געזעהן, אז ער האָט איהר געזאָגט זיין גאנץ הארץ, האָט זי נעשיקט און גערופען די הארען פון די פּלשתים אזוי צו זאָגען: קומט ארויף נאָך דאָס מאָל, וואָרים ער האָט איהר געזאָגט זיין גאנץ הארץ. און די הארען פון די פּלשתים זענען ארויפגענאנגען צו איהר און האָבען מיטגעבראכט דאָס זילבער אין זייערע הענד.

„און זי האָט איהם איינגעשלעפערט אויף איהר קניה, און זי האָט נערופען צו דעם מאָן, און ער האָט אָפּגעשוירען די זיבען לאָקען פון זיין קאָפּ, און זי האָט אָנגעהויבען איהם צו פּייניגען. און זיין כח האָט זיך פון איהם אָפּגעטאָן.

„און זי האָט געזאָגט: פּלשתים זענען אויף דיר, שמשון! און ער האָט זיך אויפגעכאפט פון שלאָף, און געזאָגט: איך וועל ארויסגעהן ווי אלע מאָל און וועל זיך אויסרייסען. — און ער האָט ניט געווואוסט, אז גאָט האָט זיך פון איהם אָפּגעטאָן.

„און די פּלשתים האָבען איהם געגומען און האָבען איהם אויס־געשטאָכען די אויגען. און האָבען איהם אראָפּגענידערט קיין עזה. און האָבען איהם געבונדען אין קייטען און ער האָט געמאָלען אין געפענגניש.“

— אוי גאָט! גאָט! — האָט כסדר געווייַנט און געקלאָגט דער קראנקער — זיי שטיל — האָט געזאָגט וואָן מעלען און ג־לייענט ווייטער:

„און די האָר פון זיין קאָפּ האָבען אָנגעהויבען צו שפּראָצען, וואו מען האָט זיי אָפּגעשוירען.

„און די ארעמע פון די פלשתים האבען זיך פארזאמלט צו שעכטען א גרויסע שעכטונג צו דגון, זייער גאט, און זיי האבען געזאגט: אונזער גאט האט אונז איבערגענעבען אונזער פיינד אין אונזערע הענד אריין.

„און דאס פאלק האט איהם געזעהן, האבען זיי געזאגט: גאט האט אונז איבערגענעבען אין די הענד אונזער פיינד און דעם פארוויסטער פון אונזער לאנד און (דעם) וואס האט פארמעהרט אונזערע דערשלאגענע.

„און ס'איז געווען, וען זייער ארץ איז געווען פרעהליך, האבען זיי געזאגט: לאזט רופען שמשון און זאל ער פאר אונז שפיעלען. און זיי האבען געלאזט רופען שמשון פון געפענגניש און ער האט געשפיעלט פאר זיי און זיי האבען איהם געשטעלט צווישען די זייליען.

„און שמשון האט געזאגט צום אינגעל, וואס האט איהם גע־האלטען ביי דער האנד: לאז מיך, און לאז מיך אנטאפען די זייליען אויף וועלכע דאס הויז האלט זיך און איך וועל זיך אויף זיי אנ־לעהנען.

„און דאס הויז איז געווען פול מיט מענער און וויבער. און דארט האבען זיך געפונען אלע הערען פון די פלשתים און אויף דעם דאך ארום דרייי טויזענד מענער און פרויען, וואס האבען צו־געזעהן ווי שמשון שפיעלט.

„און שמשון האט גערופען צו גאט און האט אזוי געזאגט: האר, מיין גאט! געדענק אן מיר, און שטארק מיך נאך כאטש דאס איינע מאל, גאט. או איך זאל נעמען איין נקמה פאר מיינע ביידע אויגען, פון די פלשתים!

„און שמשון האט א נעם גענומען די צוויי מיטעלסטע זייליען, אויף וועלכען דאס הויז האט זיך געהאלטען, און ער האט זיך אנגעלעהנט אויף זיי. איינעם אין זיין רעכטער האנד און דעם צווייטען אין זיין לינקער האנד.

„און שמשון האט געזאגט: „תמות נפשי עם פלשתים!" און ער האט זיך א נייג געטאן מיט כח און דאס הויז איז איינגעפאלען אויף די ארעמע און אויף דעם פאלק, וואס איז דארט געווען. און עס איז

געווען די טויטע וואָס ער האָט גע׳הרג׳עט מיט זיין טויט א סך מעהר ווי די, וואָס ער האָט גע׳הרג׳עט ביי זיין לעבען.״

ביי דער דאָזיגער שטעלע האָט דער קליינער שמשון גייסטער־האפט ווייט צוּעפענט זיינע אויגען, און האָט א כאפּ געטאָן מיט זיינע דארע הענטלעך די צווויי זיילען, וואָס זענען געווען ביים צו־פוסענס פון זיין בעט, און האָט געשאָקעלט מיט זיי און מיט כעס האָט ער געשטאָמעלט: „תמות נפשי עם פּלשתים!״ אָבער די שטארקע זיילען פון בעט זענען געבליבען אונבאוועגליך. אויסגע־מאטערט און אומעטיג שמייכלענדיג איז דער קליינער צוריק גע־פאלען אויף זיין קישען, און פון זיין וואונד, פון וועלכען עס האָבען זיך אָפּגעלאָזט די באנדזאשען, האָט זיך א לאָז געטאָן א רויטער שטראָם בלוט.

פלאָרענטינישע נעכט.

1836.

ערשטע נאכט.

אין פאדערצימער האט מאקסימיליאן געפונען דעם דאקטאר, ווען ער האט גראד געהאלטען ביים אנטאן זיינע שווארצע הענטשקעם. — איך מוז שוין גיהן — האט איהם דער דאקטאר האסטיג אפגענן נערופען. — סיניאָרא מאריא האט דעם נאנצען טאג ניט געשלאפען, און זי איז נאר וואס אנדרימעלט געוואָרען. איך דארף אייך ניט ערשט דערצאהלען, אז איהר מאָרט זי ניט אויפוועקען מיט קיין נערוויש; און טאמער כאפט זי זיך אויף, זאל זי למען השם ניט רעדען. זי מוז לינען רוהיג, טאר זיך ניט ריהרען, ניט באוועגען זיך אויף דאס מינדסטע. זי טאר ניט רעדען, און נאר א נייסטינע באוועגונג איז גוט פאר איהר. זייט אזוי גוט, און דערצאהלט איהר ווידער אלערליי נאַרישע מעשיות, אזוי אז זי זאל מוזען לינגען רוהיג און אייך צוהערען.

— לאזט דאס פאר מיר, דאקטאר, — האט געענטפערט מאקסימיליאן מיט אן אומעטיגען שמייכעל. — איך האב זיך שוין אויסגעלערנט צו זיין א פלוידערזאק, און איך לאז זי ניט קומען צום וואָרט, און איך וועל איהר שוין דערצאהלען נענוג פאנטאסטישע מעשיות, אזוי פיעל וויפיעל זי וועט נאר פארלאנגען... אבער ווי לאנג וועט זי נאך קענען לעבען?

— איך מוז שוין גיהן — האט געענטפערט דער דאקטאר און איז פארשוואונדען.

די שווארצע דבורה, האט מיט איהר פיינעם גיהער, שוין אן די טריט דערקענט וועד עס איז אנגעקומען. און זי האט שטיל געעפנט די טיר. אויף זיין וואונק האט זי פונקט אזוי שטיל פארלאזען דאס צימער, און מאקסימיליאן איז פארבליבען אליין ביי זיין פרייגדין. דאס צימער איז געווען זעהר שוואך באלויכטען פון איין

אויבציגען לאמפ. און אט דער לאמפ האט וועז ניט וועז געווארפען האלב מורא'דיגע און נייגיעריגע פאסען ליכט אויפ'ן פנים פון דער קראנקער פרוי, וועלכע איז געלעגען אויסגעשטרעקט אויף א גרינזיידענער זאפא, אין נאנצען אנגעטאן אין וויסען מוזלין, און איז רוהיג געשלאפען.

שווייגענדיג מיט פארלייגטע ארעמס איז מאקסימיליאן געשטאנען א ווילע פאר דער שלאפענדיגער, און האט באטראכט די שענע גליעדער, וואס דער לייכטער געוואנד האט מעהר אויפגעדעקט ווי איינגעהילט, און יערעם מאל, וועז דער לאמפ האט געווארפען א פאס ליכט איבער דעם בלאסען פנים, האט זיין הארץ א ציטער געטאן. — נאט מיינער! — האט ער שטיל גערעדט צו זיך אליין — וואס פאר א זכרונות דערוועקען זיך דאס ביי מיר? יא, איצטער ווייס איך עס. אט דאס וויסע בילד אויף דעם גרינעם גרונד, יא, איצטער...

אין דעם דאזיגען אויגענבליק האט זיך די קראנקע אויפגעכאפט, און ווי ארויסקוקענדיג פון דער טיעפקייט פון א חלום, האבען געקוקט אויף דעם פרייגד די זאנפטע, טונקעלבלויע אויגען, פרעגענדיג, בעטענדיג... „וועגען וואס האט איהר נאר וואס געטראכט, מאקסימיליאן?" האט זי געפרעגט מיט יענער שוידערליך וויכער שטים, וואס מען געפינט זי ביי לונגענקראנקע, און אין וועלכער עס דאכט זיך, אז מען הערט אי דאס פלאפלען פון א קינד, אי דאס טשווויטשערען פון א פויגעל און אי דאס כארכלען פון א גוסס. „וועגען וואס האט איהר נאר וואס געטראכט, מאקסימיליאן?" — האט זי איבערגעפרעגט נאכאמאל, און האט זיך האסטיג א הויב געטאן אין דער הויך, אזוי אז די לאנגע לאקען האבען זיך צולאזט אויף איהר קאפ. ווי דערשראקענע גאלדענע שלאנגען.

— גאט מיינער — האט אויסגערופען מאקסימיליאן. און זי ווידער זאנפט אוועקגעלעגט אויף דער זאפא. — ליגט רוהיג. רעדט ניט; איך וועל אייך זאגען אלץ. אלץ וואס איך טראכט, וואס איך פיהל, יא, אפילו דאס וואס איך ווייס אליין ניט!

— און ווירקליך! — האט ער ווייטער גערעדט — איך ווייס

אליין ניט געגנוי, וואָס איך האָב נאָר וואָס געטראכט און געפיהלט. אין מיין זכרון האָבען ווי אין נעבעל פארבייגעשוועבט בילדער פון מיין קינדהייט. איך האָב געטראכט וועגען מיין מאמעס שלאָס, וועגען דעם וויסטען גאָרטען דאָרט, און וועגען דער שענער מאר־מאָרענער סטאָטע, וואָס איז דאָרטען געלעגען אין גרינעם גראָז... איך האָב געזאָגט „וועגען מיין מאמעס שלאָס", איך בעט דיך אָבער שטעל דיר נאָר ניט פאָר, עפּיס פראכטיגעס, הערליכעס! דאָס האָב איך זיך נאָר אזוי צוגעוועהנט צו רופען א שלאָס. מיין טאָטע פלענט אלעמאָל לייגען א נאנץ באזונדערן אויסדרוק אויף די ווערטער „דאָס שלאָס!" און ער פלענט דערביי שמייכלען אזוי מארנע, וואָס דאָס שמייכעלע האָט געמיינט האָב איך פארשטאָנען ערשט שפּעטער, וועז איך בין, א צוועלף יעהריג אינגעל, געפאָהרען צו־זאמען מיט דער מאמע אין שלאָס אריין. דאָס איז געווען מיין ערש־טע רייזע. מיר זענען געפאָהרען דעם גאנצען טאָג דורך א נעריכ־טען וואלד, וועמענס פינסטערען פּחד איך וועל קיינמאָל ניט פאר־געסען. און ערשט ארום פארנאכט זענען מיר געבליבען שטעהן לע־בען א שלאָגבוים, וואָס האָט אונז אָפּגעטיילט פון א גרויסער לאָנ־קע. מיר האָבען געמוזט וואַרטען כמעט א האלבע שעה איידער עס איז אָנגעקומען פון דער נאָהענטער לעהמיגער כאטקע דאָס אינגעל, וועלכער האָט פאר אונז געעפענט דעם שלאָגבוים און אונז אריינגעלאָזט. איך זאָג „דאָס אינגעל", וויל די אלטע מאר־טהע האָט איהר פערציניעהרינען פלימעניק נאָך אלץ גערופען אינ־געל; אָט דאָס אינגעל האָט אָנגעטאָן דאָס אלטע ליוורעע קלייד פון זיין פארשטאָרבענעם פעטער, כדי ער זאָל די גנעדיגע הערשאפט אויפנעמען מיט ווירדע, און וויל ער האָט דעם ליוורעע פריהער געמוזט אביסעל אָפּשטויבען, האָט ער דאָס אונז געלאָזט אזוי לאנג ווארטען. וואָלט מען איהם געווען געגעבען געניג צייט, וואָלט ער אויך געווען אָנגעטאָן די זאָקען. אבער די לאנגע, נאָקעטע, רויטע פים האָבען ניט זעהר שלעכט געפאסט צו דעם שרייענדיגען שאר־לאך־רויטען מאנטעל. צי ער האָט אונטער דעם מאנטעל אזוי גע־טראָגען הויזען, דאָס געדענק איך שוין ניט מעהר. אונזער דיענער יאָהאן, וועלכער האָט אויך אָפּטמאָל געהערט דאָס וואָרט שלאָס,

האָט אָנגעשטעלט אַ פּאַרוואָנדערט פּנים, וועָן דאָס אינגעל האָט אונז צוגעפּיהרט צו דער קליינער האַלב איינגעפאַלענער געבוידע, וואו עס פלעגט וואוינען דער פּאַרשטאָרבענער פּריץ. ער האָט אבער שיער נעקראָגען דעם שלאָג, וועָן מיין מאמע האָט איהם באפּוילען, אז ער זאָל אַרייַנברענגען די בעטען. ווי האָט ער זיך דאָס גאר געקענט פּאַרשטעלען, אז אין שלאָס געפינען זיך גאָר ניט קיין בעטען! און דאָס וואָס מיין מאמע האָט איהם געהייסען פּאר אונז מיטנעמען בעטגעוואנד, איז, אַדער ער האָט דאָס אין נאנצען פּארהערט, וועָן ניט האָט ער עס גלאט באטראכט פּאר אן איבערריגע אומזיסטיגע טרחה.

דאָס קליינע הויז, וואָס האָט נאָר געהאט איין עטאַזש און וואָס אין זיינע בעסטע צייטען, האָט עס נאָר געהאט פינף צימערן אין וועלכע מען האָט געקענט וואוינען, האָט מיט זיך פּאַרגעשטעלט א שרעקליך בילד פון פּארגענגליכקייט. צוהאקטע מעבעל, צופליקטע טאפּעטען, קיין איין אייַנציגע נאנצע שויב אין די פענסטער. דאָ און דאָרטען איז דער דיל געווען אויפגעריסען. אומעטום מיאוסע שפּורע, פון זעלנערישע באלעבאטישקייט. „די איינקוואַרטירטע סאָלדאטען האָבען זיך ביי אונז אלעמאָל אמוזירט" — האָט געזאגט דאָס אינגעל מיט אן אידיאָטישען שמייכעל. די מאמע אָבער האָט געגעבען א וואונק, אז מיר זאָלען זי איבערלאָזען אליין. און אין דער צייט וואָס דאָס אינגעל און יאָהאן זענען געווען באשעפטיגט, בין איך מיר געגאנגען אנקוקען דעם גאָרטען. אויפ'ן גאָרטען איז אויך געווען א שרעק צו קוקען. אַזוי צושטערט איז ער געווען. פון די גרויסע בוימער זענען א טייל געווען ניט צו דערקענען, און א טייל אָפּגעבראכען, און איבער די געפאַלענע שטאמען, האָבען זיך אויפגעהויבען שפּאָטישע וויילדע פלאנצען. דאָ און דאָרט האָט מען אין די הויכע טאקסוס-קוסטען געקענט דערקענען די אמאָליגע שטעגען. וואו ניט וואו זענען אויך געשטאנען סטאטוען, ביי וועמען עס האָבען מייסטענטיילס געפעהלט די קעפּ, און וועָן ניט די נאנצע קעפּ איז וועניגסטענס די נעזיכטער. איך דערמאָן זיך אָן איין דיאנא, וועמענס אונטערשטע העלפט איז געווען פאַרוואקסען מיט וויילדען וויינריב אויף דעם קאָמישסטען אופן. אזוי דערמאָן

איך זיך אויך אַן א געטין פון פרוכטבארקייט, פון וועמענס פיהל־
הערנער עס האָבען ארויסגעבליהט לויטער ווילדע קרייטיכער מיט
שלעכטע ריחות. נאָר איין סטאָטוע איז געבליבען פארשוינט —
גאָט וויים ווי אזוי — פון דער צייט און פון דער מענשליכער
רשעות. אמת, פון איהר פּעדעסטאל האָט מען זי ארונטערגעוואָרפען
אינ׳ם הויכען גראָז אריין. אָבער דאָרטען איז זי געלעגען אונפאר־
ענדערט, די מארמאָרענע געטין מיט די ריינע און שענע געזיכטס־
צוגען, מיט דעם שטייף געטיילטען און געשפאנטען בוזים, וועל־
כער האָט ארויסגעלאָנצט פון דעם הויכען גראָז ווי א גריכישע
אנטפּלעקונג. איך האָב זיך כמעט דערשראָקען, וועז איך האָב זי ge־
זעהן. אָט דאָס בילד האָט אין מיר דערוועקט א מאָדנעם ציטער,
אוז א געהיימע צניעות האָט מיך ניט געלאָזט לאַנג פארווייַלען ביי
זיין ליעבען אָנבליק.

וועז איך בין צוריקגעקומען צו מיין מאָמע, איז זי געשטא־
נען ביים פענסטער פארזונקען אין געדאנקען, דעם קאָפּ אָנגעלעהנט
אויף איהר רעכטער האַנד אוז די טרעהרען זענען אָהז אַן אויפהער
געזונגען איבער איהרע באָקען. אזוי האָב איך זי נאָך קיינמאָל
ניט געזעהן ווייַנען. זי האָט מיך ארומגענומען מיט א שטאַרקער
צערטליכקייט אוז האָט מיך געבעטען איך זאָל איהר מוחל זיין,
וואָס צוליעב יאָהאָנס נאכלעסיקייט וועל איך ניט קריגען קיין
לייטיש געלעגער. — „די אלטע מארטהע" — האָט זי געזאָגט—
„איז זעהר קראנק אוז קען דיר, ליעב קינד, ניט אָפּטרעטען איהר
בעט. יאָהאָן וועט פאר דיר אָבער אזוי צורעכט מאכען די קישענס
פון דעם וואָגען, אז דו וועסט אויף זיי קענען שלאָפען. אוז ער וועט
דיר אויך געבען זיין מאנטעל פאר א צודעק. איך אליין וועל שלאָפען
דא אויף שטרוי; דאָס איז מיין מאטענס שלאָף־צימער: אמאל פלעגט
עס דא אויסזעהן א סך בעסער. „לאָז מיך אליין!" אוז די טרעה־
רען האָבען זיך נאָך שטארקער א לאָז געטאָן פון איהרע אויגען.

צי עס איז געווען דאָס שלעכטע געלעגער, אדער דאָס אויפגע־
רעגטע האַרץ, איך ווייס ניט. איך ווייס נאָר, אז עס האָט מיך ניט
געלאָזט שלאָפען. די לבנה האָט אריינגעשיינט דורך די צובראָכענע
שויבען פון פענסטער, אוז מיר איז געווען ווי דער שיין פון דער

לבנה וואלט מיך וועלען ארויסשלעפען אין דער העלער זומער־נאכט. עס האט ניט געהאלפען וואס איך האב זיך געווארפען רעכטס און לינקס אויף מיין געלענער, עס האט ניט געהאלפען וואס איך האב פארמאכט די אויגען און זיי ווידער מיט אונגעדולד געעפענט. כסדר האב איך נאר געמוזט טראכטען וועגען דער שענער מארמארע־נער סטאטוע, וואס איך האב געזעהן ליגען אין גראז. איך האב ניט געקענט פארגעסען דעם ציטער, וואס האט מיך דורכגערונגען ווען איך האב זי דערזעהן. און איך בין געווארען אין כעס אויף זיך צוליעב דעם דאזיגען קינדישען געפהל. און — מארגען,— האב איך געזאגט צו זיך, „מארגען וועלען מיר דיך קושען, דו שען מאר־מארען פנים, מיר וועלען דיך קושען טאקי אויף די שענע מויל־ווינקלעך, וואו די ליפען גיסען זיך צונויף אין אזא חנ'עוודיגען גריבעלע!" אן אומגעדולד, אזא ווי איך האב נאך קיינמאל ניט געפיהלט, איז מיר דורכגעלאפען דורך אלע גליעדער, איך האב שוין מעהר ניט געקענט ווידערשטעהן דעם מאדנעם דראנג און ענדליך בין איך אויפגעשפרונגען מיט א וואוילאינגערישען מוט און האב געזאגט: „וואס איז דא צו וואַרטען! איך וועל דיך קושען נאך היינט, דו ליעב בילד!" שטיל, כדי די מאמע זאל ניט דערהע־רען מיינע טריט, האב איך פארלאזט דאס הויז, און דאס איז מיר אנגעקומען נאך לייכטער, דערפאר ווייל דאס פאדערהויז, הגם עס איז געווען פארשטעלט מיט א הערב שילד, האט עס אבער מעהר ניט געהאט קיין טירען; און שנעל האב איך זיך דורכגעשלאגען א וועג דורך די פארשיידענע פארוואקסענע בוימער, פון דעם וויס־טען גארטען. מען האט ניט געהערט קיין שארך. און אלץ איז גע־לעגען שטום און ערנסט אין שטילען לבנה שיין. די שאטענס פון די בוימער זענען געווען ווי צוגענאגעלט צו דער ערד, אין דעם גרינעם גראז איז די שענע געטין געלעגען אויך אזוי רעגונגסלאז. אבער געדאכט האט זיך, אז איהרע ליעבליכע גליעדער זענען ניט פארשטארט אין א שטיינערנעם טויט, נאר אין א שטילען שלאף. און ווען איך האב זיך דערנעהענטערט, האב איך כמעט מורא געהאט, אז מיט דעם קלענסטען גערויש קען איך זי אויפוועקען פון איהר שלאף. ווען איך האב זיך אנגעבויגען איבער איהר כדי צו באטראכ־

טען איהרע שענע געזיכטספצוגען, האָב איך אייגנגעהאַלטען דעם אָטעם; א מאָדנער שרעק האָט מיך אָפּגעשטויסען פון איהר, א אינגעלשע תאוה האָט מיך צוריק צוגעצויגען: מיין הארץ האָט גע־קלאָפּט, גלייך ווי איך וואָלט וועלען באַגעהן א מאָרד, און ענדליך האָב איך די שענע געטין געקושט מיט א ברען, מיט א צערטליכ־קייט און מיט א פּארצווייפלונג, ווי איך האָב שוין קיינמאָל שפּע־טער אין מיין לעבען ניט געקושט. אויך האָב איך שוין קיינמאָל ניט פארגעסען יענע גרויענאהפּט זיסע עמפּינדונג, וואָס איז דורכ־גאַלאָפּען דורך מיין נשמה, וועז די באַגליקענדיגע קעלט פון יענע מאַרמאָרענע ליפּען האָבען באַריהרט מיינע ליפּען... און זעהט איהר, מאריא, וועז איך בין אזוי נאָר וואָס געשטאַנען פאר איך און האָב אייך געזוהן ליגען אין דעם ווייסען מוזעלין קלייד אויף דער גרי־נער זאָפּא, האָט איהר מיך דערמאָנט אָן דעם ווייסען מאַרמאָרענעם בילד אין גרינעם גראָז. וואָלט איהר געוואָלט געשלאָפּען אביסעל לענגער, וואָלטען מיינע ליפּען זיך ניט איינגעהאַלטען...

— מאָקס! מאָקס! — האָט די פרוי געשריען פון דער טיעפ־קייט פון איהר נשמה — שרעקליך! איהר ווייסט, אז א קוש פון אייער מויל...

— א, שווייגט, איך ווייס, אז דאָס וואָלט פאר איך געווען עפּעס שרעקליכעס! קוקט מיך ניט אָן אזוי בעטענדיג. איך טייטש ניט אוים פאלש אייער געפּיהל, הגם פאר מיר זענען פאר־בארגען די לעצטע סבות פון אָט דעם געפּיהל. איך האָב קיינ־מאָל ניט געטאַרט זיך צוריהרען מיט מיין מויל צו אייערע לי־פּען...

אָבער מאריא האָט איהם ניט געלאָזט אויסרעדען. זי האָט אָנגענומען זיין האנד, האָט זי באדעקט מיט די שטאַרקסטע קושען און האָט דערנאָך געזאָגט שמייכלענדיג: — איך בעט אייך, דער־צעהלט מיר נאָך מעהר פון אייערע ליעבעס. ווי לאנג האָט איהר ליעב געאהט די מאַרמאָרענע שענהייט, וואָס איהר האָט געקושט אינ'ם נאַרטען פון אייער מאמעס שלאָס?

— דעם צווייטען טאָג זענען מיר אָפּגעפאָהרען — האָט גע־ענטפערט מאקסימיליאן — און איך האָב די ליעבע געשטאַלט שוין

קיינמאל מעהר ניט געזעהן. אבער כמעט פיער יאהר איז מיין הארץ געווען פארנומען מיט איהר. פון זינט דעמאלט האט זיך אין מיר ענטוויקעלט א וואונדערבארע ליידענשאפט פאר מארמארענע סטאטוען און נאך היינט אין דער פריה האב איך געפיהלט איהר שטארקע ווירקונג. איך בין געגאנגען פון דער לארענטיאנא, פון דער מעדוצעאישער ביבליאטעק און איך בין אריינגעפאלען — איך וויים שוין ניט ווי אזוי — אין דער קאפליצע, וואו יענע פראכטפולסטע משפחה פון איטאליען האט זיך אויסגעבויט פון עדעלשטיינער א פלאץ צום שלאפען און שלאפט זיך דארטען רוהיג. א גאנצע שעה בין איך דארט פארבליבען שטעהן פארזונקען אין דעם אנבליק פון א מארמארנער סטאטוע פון א פרוי, וועמענס שטארקער קערפערליכער געבוי וויזט אן אויף מיקעל אנדזשעלא'ס גרויסע קראפט אין דער צייט, וואס די גאנצע געשטאלט שווימט ארום אין א עטהערישע זיסקייט, וואס מען פלעגט ניט זוכען ביי יענעם מייסטער. אין דעם דאזיגען מארמאר איז צוזאמענגענומען דאס גאנצע קעניגרייך פון חלומות מיט אלע זייגע זעליקייטען, אין די שענע גליערער וואוינט א צערטליכקייט, און דורך די אדערן, דאכט זיך, רינט לבנה־ליכט... דאס איז די גאכט פון מיקעל־אנדזשעלא בואנאראטי. אוי, ווי גערן וואלט איך וועלען שלאפען אין די ארעמס פון דער דאזיגער נאכט...

— אויסגעמאלטע פרויענבילדער — האט מאקסימיליאן גזאגט וווייטער נאך א פאוזע — האבען מיך אלע מאל וועניגער אינטערעסירט, ווי סטאטוען. נאר איין מאל בין איך געווען פארליעבט אין א בילד. דאס איז געווען א וואונדערשענע מאדאנא, וואס איך האב געזעהן אין א קירך אין קעלן. איך בין דעמאלט געווארען א זעהר אפטער באזוכער פון קירכען, און מיין געמיט איז געווען פארזונקען אין דער מיסטיק פון דעם קאטוליציזם. איך וואלט דעמאלט, ווי א שפאנישער ריטער גערן געווען געקעמפט אלע טאג, פאר דער אונבאפלעקטער מיידעלשאפט פון מאריע, דער קעניגין פון די מלאכים, דער שענסטער דאמע פון הימעל און דער ערד! דאמאלט האב איך זיך אינטערעסירט מיט דער גאנצער הייליגער משפחה, און גאר באזונדערס פרייגדליך האב איך יעדעס מאל געצויגען דעם

הוט, וועז איך פֿלעג פֿארבייַ געהן פֿארבייַ א בילד פון דעם הייליגען יוסף. דער צושטאַנד האָט דאָך ניט לאַנג געדויערט. און כּמעט מיט א גרינג געמיט האָב איך פֿארלאָזט נאָטם מאמע, וועז איך בין אין א גאַלעריע באקאנט געוואָרען מיט א גריכישער נימפע, וואָס האָט מיך א לאַנגע צייט געהאַלטען צוגעבונדען מיט איהרע מאַרענע קייטען.

— און איהר האָט אַלע מאָל נאָר ליעב געהאט אויסגעהאקטע אָדער גמאָלטע פרויען! — האָט שטיל געלאכט מאריא.

—ניין, איך האָב אויך ליעב געהאט טויטע פרויען — האָט ענטפערט מאקסימיליאן איבער וועמענס פּנים עס האָט זיך ווידער פארשפרייט א גרויסע ערנסטקייט. — ער האָט ניט באַמערקט, אז ביי די דאָזיגע וועלטער האָט זיך מאריא דערשראָקען. און ער האָט רוהיג געדעדט ווייטער:

— יאָ, עס איז זעהר מאָדנע, ווי איך האָב זיך אמאָל פארליעבט אין א מיידעל, נאָכדעם ווי זי איז שוין געווען טויט זיעבען יאָהר. וועז איך האָב זיך באקענט מיט דער קליינער בערי איז זי מיר אויסערגעווען לעיך געפֿעלען געוואָרען. דרייַ טעג לאַנג האָב איך זיך באשעפטיגט מיט דעם דאָזיגען יונגען מיידעל און האָב געהאט דעם גרעסטען פארגעניגען אין אלץ וואָס זי האָט געטאָן און געזאָגט, און אין אלץ וואָס אָט דאָס וואונדערליכע וועזען האָט באַריהרט, דאָך אבער איז דערביי מיין געמיט ניט אריינגעפאלען אין קיין איבערצערטליכע באווענגונג. אויך בין איך מיט עטליכע חדשים שפּעטער ניט זעהר געטראָפען געוואָרען, וועז איך האָב באקומען די ידיעה, אז זי איז פלוצים געשטאָרבען פון א נערוון פיבער. איך האָב זי אין גאנצען פארגעסען, און איך בין איבערצייגט, אז איך האָב וועגען איהר יאָהרעלאַנג ניט געטראכט אפילו איין אייניציג מאָל. נאנצע זיעבען יאָהרען זענען אַוועק זינט דעמאָלט, און איך האָב זיך גראָד גענפֿוגען אין פאַטסדאם, כּדי דאָרט צו גענייסען דעם שענעם זומער אין אן אונגעשטערטער אייניזאמקייט... איך בין דאָרט מיט קיין אייניציגען מענש ניט צעקומען אין באריהרונג, און מיין נאנצע חבר'שאפט האָט זיך נאָר באשרענקט אויף די סטאַטוען, וואָס געפינען זיך דאָרט אינ'ם גאָרטען פון סאן־סוסי, און

דאָרט האָט פאסירט אין איין טאָג, אז אין מיין זברוין האָבען זיך דערוועקט געזיכטסצוגען און זעלטזאמע לייבענסווירדינע רעדענס־ארטען און באוועגונגען. און איך האָב דערביי זיך ניט געקענט דערמאָנען ביי וועמען איך האָב אזעלכעס געהערט. קיין זאָך איז ניט אזוי קוועלעריש ווי אזא ארומנישטערן אין אלטע זכרונות, און איך בין דערפאר געווען פרעהליך איבעראשט, ווען איך האָב זיך מיט עטליכע טעג שפעטער אויף איינמאָל דערמאָנט אָן דער קליינער בערי. און איצטער האָב איך באמערקט, אז דאָס איז געווען איהר ליבע, פארגעסען בילד, וואָס האָט פאר מיר געשוועבט אזוי בעאוס־רוהיגענד. יא, איך האָב זיך געפרעהט מיט דער דאָזיגער ענטדעקונג, ווי אייגנער, וואָס האָט זיין אינטימסטען פרייַנד צוריק געפונען ניט־שרוואַרטעטערהייד; די אָפּגעריבענע פארבען האָבען בים־לעכווייז צוריק אויפגעלעבט, און ענדליך איז די זיסע קליינע פערזאָן ווידער געשטאַנען פאר מיר ווי א לעבעדיגע, שמייכעלדיג, קאָפּריזנע, וויציג און נאָך שענער ווי ווען עס איז פריהער. פון דעמאָלט אָן האָט מיך אָט דאָס בילד מעהר ניט געוואָלט פארלאָזען. עס איז געווען פול אין מיין נשמה; וואו איך בין געגאַנגען און געשטאַנען איז עס געשטאַנען און געגאַנגען לעבען מיר, האָט גערעדט מיט מיר, געלאכט מיט מיר, דאָך אונשולדיג און אָהן גרויסע צערטליכ־קייטען. איך אבער בין מיט יעדען טאָג אלץ מעהר פאר'כשופ'ט געוואָרען פון אָט דעם בילד, וועלכעם האָט פאר מיר מיט יעדען טאָג באקומען אלץ מעהר און מעהר רעאליטעט. עס איז לייכט ארויסצורופען גייסטער. עס איז אבער זעהר שווער זיי צוריקצו־שיקען אין דעם פינסטערען גאַרנישט; זיי קוקען אונז דאן אָן אזוי בעטענדיג, אונזער אייגען הארץ ווערט אליין פאר זיי אזא שטאַר־קער מליץ יושר... איך האָב זיך שוין מעהר ניט געקענט ארויסרייי־סען פון איהר, און איך האָב זיך פארליבט אין דער קליינער בערי, נאָכדעם ווי זי איז שוין געווען טויט זיעבען יאָהר. אזוי האָב איך אין פאַטסדאם געלעבט זעקס חדשים אין גאנצען פארזונקען אין דער דאָזיגער לייבע. איך האָב זיך איצטער געהיט נאָך מעהר ווי פריהער פאר יעדער באריהרונג מיט דער אויסערליכער וועלט, און וועז אימיצער פלעגט אין גאָס אביסעל געהענטער פארבייגעהן פאר־

ביי מיר, פלעג איך זיך דערפיהלען זעהר ניט גוט און באקלעמט. איך האָב דערפיהלט א טיעפען וויידערווילען קעגען יעדער באגעגעניש. ווי עס פיהלען אפשר די נאכט־וואנדעלענדע נשמות פון מתים; וואַרים, וועדליג מען זאגט, דערשרעקען זיי זיך פונקט אזוי שטאַרק, וועז זיי באגעגענען א לעבעדיגען ווי דער לעבעדיגער דערשרעקט זיך ווען ער דערזעהט א טויטען. צופעליג איז דעמאלט אַנגעקומען קיין פאַטסדאם א רייזענדער, וועמען איך האָב ניט גענקענט אויסווייכען. וואַרים ער איז נעמליך נעווען מיין ברודער. ווען איך האָב איהם דערזעהן און ווען ער האָט מיר דערצעהלט די לעצטע נעשעהענישען פון טאג, האָב איך זיך אויפגעכאפט ווי פון א טיעפען חלום, און א דערשראקענער האָב איך פלוצים דערפיהלט אין וואָס פאר א גרויענהאפטער אייגזאמקייט איך האָב געלעבט פאר זיך אזא לאנגע צייט. אין דעם צושטאַנד האָב איך אפילו ניט באמערקט ווי די צייטען פון יאָהר האָבען זיך געביטען, און מיט פארוואונדערונג האָב איך איצטער באמערקט, אז די בוימער ביי וועלכע די בלעטער זענען שוין פון לאנג אראָפגעפאלען, זענען באדעקט מיט אן אסיענדיג פרעסטיל. איך האָב באלד פארלאָזען פאַטסדאם און די קלייגע בערי, און אין אנ'אנדערער שטאַדט, וואו איך מיר האָבען געווארט וויכטיגע געשעפטען, בין איך דורך זעהר פארשיעדענע פארהעלטנישען און באציהונגען זעהר שנעל אריינגעוויקעלט געוואָרען אין דער רויהער וווירקליכקייט.

— לייבער גאָט! — האָט מאקסימיליאן ווייטער גערעדט, און א שמערצליך שמייכעלע האָט געציטערט איבער זיין אויבערשטע ליפ — לייבער גאָט! די לעבעדיגע פרויען, מיט וועלכע איך בין דעמאלט נעקומען אין באריהרונג, ווי זיי האָבען מיך דאָס געקוועלט, צערטליך נעקוועלט מיט זייערע קאָפריזען, אייפערזוכט, און שטענדיגען ניט צורוה לאָזען! אויך וויפיעל בעלער האָב איך געמוזט זיך מיט זיי ארומטרייבען, אין וויפיעל פלוידרייען האָב איך זיך געמוזט מישען! וואָס פאר א רוהלאָזע כבוד־זוכערי, וואָס פאר א פרייד ביים לייגען זאגען, וואָס פאר א קושענדיגע אָפנארעריי, וואָס פאר א גיפטיגע בלומען! יענע דאמען האָבען געוואוסט ווי אזוי מיר קאליע צו מאכען יעדע לוסט און לייבע. און פאר א

צייט לאנג בין איך געווארען א פרויען־פיינד, וואס פארשעלט דאס גאנצע ווייבערשע געשלעכט. מיר איז דערנאנגען כמעט ווי יענעם פראנצויזישען אפיציער, וועלכער האט אין דעם רוסישען פעלד־צוג זיך מיט מיה ארויסגעראטעוועט פון די אייז־גרובענען פון דעם טיך בערעזינא, אבער וועלכער האט זינט דעמאלט באקומען אזא אנטיפאטיע געגען אלץ, וואס איז פארפרוירען, אז ער וועט איצטער אפילו די זיסעסטע סארטען אייז פון טארטאני אוועקשטופען פון זיך מיט עקעל. יא, די עראינערונג אן דער בערעזינא פון דער ליעבע, וואס איך בין דעמאלט דורכגענאנגען, האט מיר א צייט לאנג קאליע געמאכט אפילו די שענסטע דאמען, פרויען ווי מלאכים, מיידלעך ווי וואניל־א סארבעט.

— איך בעט אייך — האט אויסגערופען מאריא — רערט ניט קיין שלעכטס אויף די ווייבער. דאס איז אן אויסגעדראשענע געוואנהייט פון מענער. סוף כל סוף, כדי צו זיין גליקליך, מוזט איהר דאך אנקומען צו ווייבער.

— א — האט געזופצט מאקסימיליאן — דאס איז זיכער אמת, אבער די ווייבער האבען ליידער נאר אין אינציגען אופן ווי אזוי אונז צו קענען גליקליך מאכען, אין דער צייט וואס זיי ווייסען ווי אזוי אונז אומגליקליך צו מאכען אויף הרייסיג טויזענד אופנים.

— טייערער פרייגד, — האט געענטפערט מאריא, פארביסענדיג א שטיל שמייכעלע — איך רעד פון דער הארמאניע פון צוויי גליך געשטימטע זעלען. האט איהר קיינמאל ניט געפיהלט אזא גליק?... אבער איך זעה, ווי אויך אייער פנים פארציהט זיך א ניט געווענליכע רויטקייט... רעדט... מאקס?

עס איז אמת, מאריא, איך פיהל זיך כמעט אינגעלש, וועז איך ויל פאר אייך דערצעהלען, וועגען דער גליקליכער ליעבע, וואס האט מיך אמאל באגליקט! די עראינערונג איז מיר נאך ניט פארלוירען געגאנגען, און אין איהר קיהלען שאטען באהאלט זיך נאך אפטמאל מיין נשמה, וועז דער ברענענדיגער שטויב און די טאג־היץ פון לעבען וועלט ניט צום אריבערטראגען. איך בין אבער ניט אימשטאנד אייך צו געבען קיין ריכטיגען באגריף פון דער דאזיגער ג־

לעבטער. זי איז געווען פון אזא עטהערישער נאַטור, אז זי האָט זיך צו מיר נאָר געקענט אנטפּלעקען אין חלום. איך דענק, מאריא, אז איהר האָט ניט קיין באַנאַלען פּאַראורטייל אַקעגען חלומות; אָט די ביינאכטיגע ערשיינונגען האָבען וויקליך פונקט אזוי פיעל רעאַליטעט, ווי יענע רויהערע בילדער פון בייטאָג, וועלכע מיר קענען אנטאָפען מיט די העכד און אין וועלכע מיר ריכטען זיך איין ניט זעלטען. יא, דאָס איז געווען אין חלום, וואו איך האָב געזהן זי, יענע ליעבע, וואָס האָט מיך צום מייסטען באגליקט אויף דער וועלט. וועגען איהר אויסזהן וויים איך וויניג צו דערצעהלען. איך בין ניט אים שטאַנד אין באַנצען איבערצוגעבען די פּאַרס פון איהרע געזיכטסצוגען. דאָס איז געווען א געזיכט, וואָס איך האָב פריהער קיינמאל ניט געהאט געזהן, און וועלכעם איך האָב נאָכדעם שוין אויך קיינמאל אין לעבען ניט באגענעגנט. אזוי פיעל דערמאָן איך זיך, אז עס איז ניט געווען וויים און ראָזיג, נאָר איז גאַנצען פון איין פּארב. דאָס איז געווען א זאנפט אָנגערויטעלטע בלאָס געלע פּארב, און דורכזיכטיג ווי קריסטאל. דער חן פון אָט דעם געזיכט איז ניט באשטאַנען אין די שטרענגע שענהייטס־מאָס און אויך ניט אין דער אינטערעסאַנטער באוועגליכקייט; זיין כאַראקטער איז גיכער באשטאַנען פון א באַכשופ'דיגער, ענטציקענדיגער, כמעט דערשרעקענדיגער וואַהרהאפטיקייט. דאָס איז געווען א געזיכט פול מיט באוואוסטער לעבע און גראציעזער גוטסקייט. דאָס איז געווען מעהר ווי א נשמה איידער א געזיכט. און דערפאר האָב איך מיר די אויסערליכע פּאַרס קיינמאל ניט געקענט אין גאַנצען פּאַרשטעלען. די אויגען זענען געווען זאנפט ווי בלומען, די ליפּען אביסעל בלייך, אָבער חנ'עודיג געבויגען. זי האָט געטראָגען א זיידענע פענויאר פון א קאַרנבלויער פּארב און דאָס איז אויך געווען איהר גאנצע באקליידונג. דער האלז און די פּיס זענען געווען נאקעט, און דורך דעם וויכען, דינעם געוואנד האָט טייל־מאל ווי בגנבה ארויסגעקוקט די צארטקייט פון די גליעדער. די ווערטער, וואָס מיר האָבען געהערט צווישען זיך, קען איך מיר אויך ניט מעהר אקוראט דערמאָנען. אזוי פיעל וויים איך, אז מיר האָבען זיך פאר'קנס'ט, אז מיר זענען געווען פרעהליך און גליקליך.

אפענהארציג און אינטים, ווי חתן כלה, יא נאך מעהר, ווי ברודער און שוועסטער. טיילמאל אבער האבען מיר נאר ניט גערעדט. מיר האבען נאר געקוקט איינם אויף ס'אנדערע אין די אויגען אריין, און אין אט דעם גליקליכען אנקוקען זיך פלעגען מיר דורכלעבען נאנצע אייביקייטען... דורך וואס איך האב זיך אויפגעכאפט פון שלאף, דאס קען איך אייך אויך ניט זאגען. אבער א לאנגע צייט נאך דעם האב איך נאך געלעבט אין דעם נאכגעפיהל פון דעם דאזיגען ליעבעסגליק. איך בין א לאנגע צייט געווען ווי שכור פון אן אונערהערטער פרייד, די שמאכטענדיגע טיעפקייט פון מיין הארץ איז געווען ווי אנגעפילט מיט זעליקייט. כמעט איבער אלע מיינע עמפינדונגען איז געווען אויסגעגאסען אן אונבאקאנטע פרייד, און איך בין געבליבען פרעהליך און הייטער, הגם איך האב מיין גאנצען ליעבטע אין חלום שוין מעהר ניט געזעהן. אבער האב איך דען ניט אין איהר אנבליק געגאסען נאנצע אייביקייטען? אויך האט זי מיך געקענט צו גוט, און האט געוואוסט, אז איך האב ניט ליעב קיין ווידערהאלונגען.

— ווירקליך — האט אויסגערופען מאריא — איהר זענט a homme a bonnes fortunes... אבער זאגט מיר, איז מאר־ מואזעל לאוראנס געווען א מארמארנע סטאטוע, צי א בילד? א טויטע, צי א חלום?

— אפשר דאס אלץ צוזאמען, — האט געענטפערט מאקסי־ מיליאן, זעהר ערענסט.

— איך קען מיר פארשטעלען, טייערער פריינד, אז אט די גאנצע ליעבטע האט געמוזט זיין פון זעהר צווייפעלהאפטען פלייש. און ווען וועט איהר מיר די געשיכטע דערצעהלען?

— מארגען. זי איז זעהר לאנג, און איך בין היינט מיעד. איך קום פון דער אפער און האב צופיעל מוזיק אין די אויערען.

— איהר גענהט די צייטען אפט אין דער אפער, און איך גלויב, מאקס, אז איהר גענהט אהין דארט מעהר צו זעהן ווי צו הערען.

— איהר האט ניט קיין טעות, מאריא, איך גענה ווירקליך אין דער אפער, כדי דארט צו באטראכטען די געזיכטער פון שענע אי־ טאליענערינס. אודאי, זיי זענען שוין גענוג שען אפילו ווען זיי זע־

נען ניט אין טעאטער. און א פּיזיאָנאָמיסט וואָלט אָן דער אידעא־
ליטעט פון זייערע געזיכטסצוגען געקענט זעהר לייכט נאָכווייזען
דעם איינפלוס וואָס די פּלאָסטישע קונסט האָט געהאט אויף די קער־
פּערליכע פאָרמען פון דעם אימאָליעניישען פּאָלק. די נאָטור האָט
דאָ פון די קינסטלער צוריק אָפּגענומען דאָס קאָפּיטאָל, וואָס זי
האָט זיי אמאָל אויסגעליהען, און זעה! זי האָט עס צוריק געקראָגען
מיט אזא וואונדערבארען פּראָצענט. די נאָטור, וועלכע האָט אמאָל
צוגעשטעלט איהרע מאָדעלען צו די קינסטלער, זי קאָפּירט היינט
פון איהר זייט די מיסטערווערק, וועלכע זענען דורך די מאָדעלען
ענטשטאַנען. דער חוש פאר דאָס שענע האָט דורכגערונגען דאָס
נאנצע פּאָלק, און פונקט ווי אמאָל האָט דער חומר געווירקט אויף
דעם גייסט, אזוי ווירקט איצט דער גייסט אויף דעם חומר. און
ניט פרוכטלאָז זענען יענע שענע מאָדאָנען, די ליעבליכע בילדער
ביי די אלטאָרען, וואָס פרעסען זיך איין אין דעם נעמיט פון דעם
חתן, אין דער צייט וואָס די כלה האָט אין זינען א שענעם הייליגען.
דורך אזא וואהלפּארוואנדשאפט איז דאָ ארויסגעקומען א מענ־
שענגעשלעכט, וואָס איז נאָך שענער, ווי דער ליעבער באָדען, אויף
וועלכען ער בליהט און ווי דער גאָלדענער הימעל וואָס באשטראהלט
איהם ווי א גאָלדענער ראהם. די מענער אינטערעסירען מיך ניט
פיעל, סאידען וועז זיי זענען געמאָלט, אדער אויסגעהאקט פון
שטיין. און פאר אייך, מאריא, לאָז איך איבער יערע מעגליכע בא־
גייסטערונג פאר יענע שענע, בויגינג איטאָליענער, וועלכע האָבען
אזעלכענע ווילדשווארצע באקען־בערד, און אזעלכענע קיהלע עדעלע
נעזיכטער, און אזעלכענע זאנפט קלוגע אויגען. מען זאגט, אז די לאָמ־
בארדען זענען די שענסטע מענער. איך האָב קיינמאָל וועגען דעם
ניט גענאכט קיין אונטערזוכונגען, אבער וועגען די לאָמבארדינע־
רינס האָב איך ערענסט נאָכגעטראכט. און זיי זענען, דאָס האָב
איך זעהר גוט באמערקט, ווירקליך אזוי, ווי מען זאָגט וועגען זיי.
אבער אפילו אין מיטעלאלטער האָבען זיי שוין אויך געמוזט זיין
אזוי שען. דערצעהלט מען דאָך פון פּראָנץ דעם ערשטען, אז דער
שם פון דער שענקייט וואָס האָט זיך פארשפרייט וועגען די מאילענ־
דערינס, איז דאָס געווען די אורזאך, וואָס האָט איהם געטריבען

צו געהן מלחמה האלטען מיט איטאליען: דער ריטערליכער קעניג איז זיכער געווען נייגעריג צו זעהן, אויב זיינע נייסטליכע שוועס־טער־קינדער, דאס הויזגעזינד פון זיין טויפפאטער זענען טאקי אזוי שען, ווי מען רעדט וועגען זיי... ארימער קעניג! ביי די טוי־ערען פון פאוויא האט ער פאר זיין נייגעריקייט געמוזט טייער באצאהלען.

אבער ווי שען זענען זיי ערשט, אט די איטאליענערינס, ווען די מוזיק באלויבט זייערע געזיכטער. איך זאג: באלויבט, וואהרים די ווירקונג פון דער מוזיק, וועלכע איך האב אין דער אפער בא־מערקט אויף די געזיכטער פון די שענע פרויען, איז אין גאנצען גלייך צו יענע ליכט־און שאטען־עפעקטען, וואס מאכען אונז שטוי־נען, ווען מיר באטראכטען סטאטוען ביי נאכט און ביים שיין פון פאקלען. די סטאטוען אנטפלעקען דעמאלט פאר אונז מיט א דער־שרעקענדער וואהרהייט דעם גייסט וואס וואוינט אין זייערע שוי־דערליכע שטומע געהיימנישען. אויף דעם זעלביגען אופן אנטפלעקט זיך אויף פאר אונז דאס גאנצע לעבע פון די שענע איטאליענע־רינס, ווען מיר זעהען זיי אין דער אפער; די פארשיעדענע מעלא־דיען וועקען דאן אויף אין זייערע נשמות א גאנצע רייה פון גע־פיהלען, עראינערונגען, וואונשען און ערגערנישען, וואס מען קען אויגענבליקליך דערקענען אין די באווענונגען פון זייערע געזיכטס־צוגען, אין זייער רויט וועלען, אין זייער בליק וועלען און נאך מעהר אין זייערע אויגען. וועל עס פארשטעהט ווי אזוי צו לעזען, דער קען אויף זייערע שענע געזיכטער לייענען די אינטערעסאנטעס־טע זאכען. געשיכטען, וואס זענען אזוי מערקווירדיג ווי באקא־טשיא'ס נאוועלען; געפיהלען, וואס זענען אזוי צארט ווי פעטראר־קא'ס סאנעטען; שטימונגען, וואס זענען אזוי אוועגטוריסטיש ווי אריאסטא'ס אקטאווען; און ערהאבענע שלעכטסקייט, וואס איז אזוי פאעטיש ווי דער גיהנום פון דעם גרויסען דאנטע. עס איז זיכער וועלט די מיה דארט ארויפצוקוקען צו די לאזשען. ווען די מאנסליים זאלען נאר ניט אין מיטען דעריינען ארויסווייזען זייער בא־רייסטערונג מיט אזוי פיעל ליארעם! אט דאס צו גרויסע געוויש זען א איטאליענישען טעאטער וועלט מיר טיילמאל שווער. אבער

די מוזיק איז די נשמה פון די דאָזיגע מענשען, זייער לעבען, זייער נאַציאָנאַלע זאַך. אין אַנדערע לענדער זענען געווים אויך פאַראַן מוזיקער, וואָס קענען זיך פֿאַרגלייכען מיט די גרעסטע איטאַליענישע רענאָמעען. אבער דאָרטען איז ניטאָ קיין מוזיקאַליש פֿאָלק. די מוזיק וועלט דאָ אין איטאַליען רעפּרעזענטירט ניט דורך יחידים, נאָר זי אַנטפּלעקט זיך אין גאַנצען פֿאָלק. די מוזיק איז געווארען דאָס פֿאָלק. ביי אונז אין צפון איז עס נאָנץ אַנדערש. דאָרט איז די מוזיק נאָר געוואָרען מענש, און הייסט מאַצאָרט אָדער מאיערבעער. און א חוץ דעם, וועלן מען אונטערזוכט נענוי דאָס בעסטע, וואָס אַזעלכענע נאַרדישע מוזיקער גיבען אונז, אזוי געפינט מען דערין איטאַליענישען זונשיין און מאַראַנצען־דופט, און זיי באַלאַנגען א סך גיכער צו דעם שענעם איטאַליען, די היים פון דער מוזיק. אויידער צו אונזער דייטשלאַנד. יאָ, נאָכמעהר, איטאַליען וועט שטענדיג זיין די היים פון דער מוזיק, וועלן אפילו איהרע נרויסע מייסטערס וועלען שטאַרבען אָדער פֿארשטומט ווערען, וועלן אפילו בעליני שטאַרבט און דאָסיני שווייגט.

— ווירקליך — האָט באַמערקט מאריא — דאָסיני לאָזט פון זיך גאָר ניט הערען, און וועלן איך האָב קיין טעות ניט, שווייגט ער שוין זייט צעהן יאָהר.

— דאָס איז אפשר א ווייץ פון איהם — האָט געענטפערט מאַקסימיליאַן — ער האָט געוואָלט ווייזען, אז דער נאָמען וואָס מען טיילט איהם צו דער „שוואַן פֿעזאַרא" פאַסט זיך גאָר ניט פאַר איהם. וואָרים די שוואַנען זינגען ביים ענד פון זייער לעבען, דאָסיני אבער האָט אין מיטען פון זיין לעבען אויפגעהערט צו זינגען. און איך גלויב, אז ער האָט גוט געטאָן, און טאָקי דורך דעם האָט ער געוויזען, אז ער איז א זשעניע. א קינסטלער, וואָס האָט נאָר טאָלענט שטרעבט ביז צו זיינע לעצטע טעג, דאָס דאָזיגע טאָלעג צו ענטוויקלען. דער עהרגייץ שטעכט איהם, ער פיהלט, אז ער האָלט זיך שטענדיג אין איין פֿארפֿאַלקאָמענען, און דאָס דרענגט איהם, צו וועלען דערגרייכען דאָס העכסטע. דער נעניום אבער האָט דאָס העכסטע שוין ארויסגעוויזען. ער איז צופֿריידען, ער פֿאראכט די וועלט און דעם קלייגעם עהרגייץ. און ער געהט אַהיים

קיין סטראדפּאַרד כיים אייוואַן, ווי דאָס האָט געטאָן וויליאם שעקספּיער, אדער שפּאַציערט ארום לאַכענדיג און זיך וויצלענדיג אויף דעם איטאַליענישען בולוואַר אין פּאריז, ווי דזשיאַקאָמאָ רא־סיני. האָט דער געניום ניט קיין נאָנץ שוואכען קערפער, לעבט ער נאָך אויף אזא אופן א היבשע ווייל נאכדעם ווי ער האָט שוין צוגעשטעלט זיינע מייסטערווערק, אדער ווי מען פלעגט זיך אויס־דריקען, נאכדעם ווי ער האָט שוין ערפילט זיין מיסיאָן. עס איז א פאראורטייל וועלן מען מיינט, אז אזא זשעניע מוז שטארבען יונג. מיר דאכט, אז די צייט פון דעם דרייסיגסטען ביז צום דעם פיער און דרייסינסטען יאָהר רעכענט זיך די געפעהרליכסטע צייט פאר דעם זשעניע. ווי אפט פלעגן איך זיך רייצען מיט דעם אריימען בעליני, און פלעגן איהם אין שפּאם נביאות זאָגען, אז ער וועט אלם זשעניע, באלד מוזען שטארבען. וואָרים ער דערגרייכט שוין זיין גענעהרליכען עלטער. און מאדנע! טראָץ דעם שפּאסהאפטען טאָן, פלעגט ער זיך דאָך שרעקען פאר מיין נבואה. ער פלעגט מיך רופען זיין דזשעטאטערע און פלעגט אלע מאל מאכען דעם דזשעטאטע צייכען... ער האָט אזוי געוואלט בלייבען לעבען. ער האָט געהאט כמעט א ליידענשאפטליכע אפניינונג געגען טויט. ער האָט גאָר ניט געוואלט הערען וועגען שטארבען. ער פלעגט דערפאר מורא האבען ווי א קינד האָט מורא צו שלאפען אין דער פינסטער... ער איז געווען א גוט, ליעב קינד. טיילמאל אביסעל א צולאָזענער. מען האָט איהם אבער נאָר געדארפט א סטראשע טאָן מיט'ן טויט, און ער פלעגט דאן גלייך ווערען שטיל און בעטענדיג און פלעגט מיט צוויי אויפגעהויבענע פינגער מאכען דעם דזשעטאטע־צייכען... אָרימער בעליני!

— האָט איהר איהם, הייסט עס געקענט פערזענליך? איז ער געווען א שענער?

— ער איז געווען ניט מיאום. איהר זעהט? אויך מיר מענער קענען ניט זאָגען יא, וועל מען שטעלט אונז אזא פראגע, וועגען עמי־צען פון אונזער געשלעכט. ער איז געווען א הויכער, שלאנקער מאן און ער פלעגט זיך באוועגען ציערליך. איך וואלט אפילו זאָגען זא־גען קאקעטיש; אלע מאל a quatre epingles א רענעלמעסיג

פנים, לענגליך בלאס־ראָזיג; העל בלאָנדע, כמעט גאָלדענע האָר, פריזירט אין דינע לעקעלעך; א הויכער, זעהר הויכער עדעלער שטערן; א גלייכע נאָז, בלייכע בלויע אויגען; א שען געמאָסטען מויל און א רונדען קין. זיינע געזיכטסצוגען האָבען געהאט אין זיך עפּים ניט באשטימטעס, כאראקטעריסטישעס. עפּים אזוינס ווי מילך. און אין דעם דאָזיגען מילכיגען פּנים פלעגט טיילמאָל זיך זויער־ליך זיך שפּיעלען אן אויסדרוק פון שמערץ. אָט דער אויסדרוק פון שמערץ האָט אויסגעפּילט אין בעליני׳ס פּנים דעם גייסט וואָס איהם האָט געפּעהלט. דאָס איז אבער געווען א שמערץ אָהן טיעפּ־קייט; ער פלעגט גלימערן אָהן פּאָזיע אין די אויגען; ער פלעגט ציטערן אָהן ליידענשאפּטען אויף די ליפּען פון דעם מאָן. דער דאָ־זיגער פלאָכער, מאטער שמערץ, האָט אויסגעזעהן ווי ער וואָלט וועלען ווייזען דעם יונגען מאעסטראָ אין זיין גאנצער געשטאלט. זיינע האָר זענען געווען פריזירט אזוי שווערמעריש אומעטיג; זיי־נע קלייַדער זענען געלעגען אזוי שמאכטענדיג אויף זיין לייב. און זיין שפּאניש שטעקעלע פלעגט ער טראָגען אזוי אידיליש, אז ער פלעגט מיך שטענדיג דערמאָנען אָן דעם יונגען פּאסטוך, וואָס מיר זעהען אין אונזערע פּאסטאָראלען, מיט די באָבענדערטע שטעקענס און העלפּארביגע יאקעלעך און הייזעלעך. און זיין גאנג איז גע־וועז אזוי מיידעלש, אזוי עלעגיש, אזוי עטהעריש; דער גאנצער מענש האָט אויסגעזעהן ווי א זיפץ en escarpins ער פלעגט געפּעלען וועלען די פרויען. אבער איך צווייפעל, צי ער האָט וועז דערוועקט וועלכע ניט איז שטארקע לייַדענשאפט. פאר מיר אליין האָט זיין ערשיינונג אלעמאל געהאט עפּים קאָמיש־אונערטרעג־ליכעס, די סבה פון וועלכער איז זיכער געלעגען אין זיין פראנצוי־זיש רעדען. וואָרים הגם בעליני האָט שוין דעמאָלט געהאט גע־לעבט אין פראנקרייך עטליכע יאָהר, האָט ער פון דעסטוועגען גע־רעדט אזא שלעכטען פראנצויזיש ווי עס ווערט נאָר אפשר געהערט אין ענגלאנד. איך דארף דאָס דאָזיגע פראנצויזיש רעדען ניט באָ־צייכענען מיט דעם בייַ־וואָרט „שלעכט". שלעכט איז דאָ צו גוט. מען מוז זאָגען שרעקליך, בלוטשענדערעריש, וועלט אונטערגאנגסמע־סיג, יא נאָך מעהר. וועז מען איז געווען מיט איהם אין געזעל־

שאפט, און ער פלעגט ווי א תליון אוועק'הרג'ענען די פראנצויזישע ווערטער, און אהן אן אויפהער ארויסקנאקען זיין קאלאסאלען eoq-a l'ane האט זיך טיילמאל געראכט, אז די וועלט וועט מוזען אונטערגעהן מיט א דונערקהאך... א טויטשטילקייט פלעגט דאן הערשען אין גאנצען זאל; א טויטשרעק האט זיך אפגעמאלט אויף אלע פנימ'ער מיט א פארב פון קרייד אדער צינאבער: די פרויען האבען ניט געוואוסט צי זאלען זיי פאלען אין חלשות, אדער זאלען זיי אנטלויפען; די מענער האבען צוטראגענע געקוקט אויף זייערע הויזען, כדי זיך איבערצוצייגען, צי זיי טראגען ווירקליך עפים אזוינס ווי הויזען; און דאס שרעקליכסטע פלעגט זיין, אז דער דאזיגער שרעק פלעגט אין דער זעלביגער צייט אויך דערוועקען א קאנוואולסיוועז חשק צום לאכען, וועלכען מען האט קוים געקענט איינהאלטען. דערפאר ווען מען איז געווען מיט בעליני אין געזעלשאפט, האט זיין אנוועזנהייט געמוזט ארויסרופען א געוויסע מורא, וועלכע איז דורך א גרויענהאפטען רייץ געווען אי אפשטויסענד און אי צוציהענדיג. טיילמאל זענען זיינע אונווילקירליכע קאלעמבורעז געווען בלויז אזעלכע, וואס האבען ארויסגערופען הנאה. און אין זייער קאמישער אפגעשמאקטקייט פלעגען זיי דערמאנען אן דעם שלאס פון זיין לאנדסמאן, דעם פרינץ פון פאלאנען, וועלכען געטהע האט פארגעשטעלט אין זיין איטאליענישער רייזע, אלס א מוזעאום פון אויסטערלישע זעלטענהייטען און ניט געגראמטע צוזאמענגעקליבענע מיאוס'ע באשעפענישען, און אזוי ווי בעליני פלעגט ביי אזעלכענע געלעגענהייטען גלויבען, אז ער האט געזאגט עפים גאנץ אונשעדליכעם און ערענסטעם, פלעגט דערפאר ענטשטעהען דער ווילדסטער היפוך צווישען זיינע רייד און זיין פנים. דאס וואס האט מיר ניט געקענט געפעלען אין זיין פנים, פלעגט דעמאלט ארויסטרעטען נאך בולט'ר. דאס וואס מיר איז ניט געפעלען, איז אבער ניט געווען פון יענעם ארט, אז עס האט געקענט באצייכענט ווערען פאר א חסרון. וועניגסטענס האט ער געקענט געפעלען ווערען די פרויען. בעליני'ס געזיכט פונקט אזוי ווי זיין גאנצע פיגור, האט פארמאגט יענע פיזישע פרישקייט, ישנע בלוהונג פון לייב, יענע רויזענפארב, וואס

מאכט אויף מיר אן אונאנגענעהמען איינדרוק. אויף מיר, וואס איך האָב גיכער ליעב, דאס טויטע, דאס מארמאָרענע. ערשט שפּעטערצו, וועו איך האָב דערפיהלט צו איהם א געוויסע נייגונג און אט די נייגונג איז ענטשטאנען דורך דעם, וויל איך האָב באמערקט, אז זיין כאראקטער איז געווען דורכאוים ערנסט און גוט. זיין נשמה איז זיכער געבליבען ריין און ניט באפלעקט פון אלע מיאוסע באריהרונגען. עס האָט איהם אויך ניט געפעהלט די אונשערלעכע גוטמוטיקייט, דאס קינדערשע, וואס מיר זעהען אלע מאל ביי זשעניאלע מענשען, הגם זיי וויזען דאס ניט ערוים פאר יעדערן.

— יא, איך דערמאן זיך — האָט מאקסימיליאן וויטער גערעדט נאכדעם וויי ער האָט זיך געזעצט אין זיין שטוהל, אויף וועמענם אנלעהן ער איז בין איצטער געשטאנען אן אנגעשפּארטער— איך דערמאן זיך אן איין אויגענבליק, אין וועלכען בעליני איז פאר מיר ערשיענען, אין אזא ליעבענסווירדיגען ליכט, אז איך האָב איהם באטראכט מיט פארגעניגען און האָב מיר פארגענומען זיך בעסער צו באקענען מיט איהם. דאס איז אבער ליידער געווען דאס לעצטע מאל, וואס איך האָב איהם געזעהן ביים לעבען. דאס איז געווען אין אבענד, וועו מיר האָבען צוזאמען געגעסטען פוס אין פארריז, און מיר זענען געווארען זעהר פרעהליך, און ביים פארטאָ פיאנא האָבען זיך צוקלונגען די זיסטע מעלאָדיעו... איך זעה איהם נאך אלץ, דעם גוטען בעליני, ווי ער האָט נאך א סך וויל בעליניזמען וואס ער האָט געפלוידערט, זיך ארייגעווארפען אין אט שטוהל... אט דער שטוהל איז געווען זעהר א נידעריגער, אזוי אז בעליני איז דורך דעם גלייכצייטיג אויסגעקומען צו זיצען צו פוסענם פון א שענע דאמע, וואס איז געלעגען אויסגעצויגען אויף א זאפא איהם אקעגען איבער, און האָט געקוקט אויף בעליני און געהאט הנאה פון זיין אהנמעכטיקייט, אין דער צייט וואס ער האָט זיך געמאטערט זי צו אונטערהאלטען מיט עטליכע פראנצויזישע פראזען. און ער האָט אלעמאל געמוזט איבערזעצען דאס וואס ער האָט געזאגט אין זיין סיציליאניזשען זשארגאן, כדי צו באווייזען, אז דאס איז ניט געווען קיין נארישקייט, נאר פארקעהרט, וי

פיינסטע קאמפליימענטען. מיר דאכט, אז די שענע דאמע האָט ניט געשענקט קיין פיעל אויפמערקזאמקייט צו בעליני'ס פראזען: זי האָט צוגענומען פון זיינע הענר דאָס שפאניש שטעקעלע, מיט וועלכען ער האָט ווייל־ענווייז געוואלט קומען צו הילף זיין שווא־כער רהעטאריק, און האָט דערמיט רוהיג צושויבערט די ציערליך־געקעמטע לאקען פון דעם יונגען מאעסטראָ'ס ביידע שלייפען. דאָס דאזיגע רייצען זיך האָט דאָס ארויסגערופען יענעם שמייכעלע, וועלכער האָט צוגענעבען צו זיין געזיכט יענעם אויסדרוק, וואָס איך האָב נאָך קיינמאל ניט געזעהן אויף קיין מענשליכען פנים. איך קען דאָס קיינמאל ניט פארגעסען! דאָס איז געווען איינס פון יענע געזיכטער, וואָס עס דאכט זיך, אז זיי געהערען ניכער צו דעם פאַעטישען לאנד פון חלומות, אירער צו דער רויהער ווירקליכקייט פון לעבען. קאָנטורען, וואָס דערמאָנען אן דא־וינטשי, יענער ערד־לער לענגליך־קויליגער פנים, מיט די נאָאיוו חן־גריבעלעך אין די באקען און מיט דעם סענטימענטאל שפיציג פארענדיגטען קין פון דער לאָמבארדישער שולע. די פארב איז געווען מעהר רוימיש ווייך, פון מאטער פעריל־גלאנץ, אן אריסטאָקראטישע בלאסקייט, מאדכידעצא. קורץ, דאָס איז געווען א געזיכט, וואָס מען געפינט עס נאָר אויף וועלכען ניט איז אלט איטאליענישען פארטרעט, וועל־כעם שטעלט פאָר איינע פון יענע גרויסע דאמען, אין וועלכע עס זענען געווען פארליעבט די קינסטלער פון זעכצעהנטען יאהרהונ־דערט; וועו זיי האבען געשאפען זייערע מייסטערווערק; פון יענע גרויסע דאמען פון וועלכע עס פלעגען טראכטען די דיכטער פון יע־נער צייט, וועו זיי האבען זיך דערזונגען צו אונשטערבליכקייט, און צו וועלכע עס האבען דאָס געהאט אזא באגעהר די דייטשע און פראנצויזישע קריענסהעלדען, וועו זיי האבען אנגענורט די שווערד און זיך א לאז געטאן איבער די אלפען... יא, יא, אזא געזיכט איז דאָס געווען, אויף וועלכען עס האָט געשפיעלט דאָס שמייכעלע כון דער זיסטער פרייד אויף יענעמס שאדען, און דער אריסטא־קראטישסטער רשעות, אין דער צייט, וואָס זי, די שענע דאמע האָט מיט דעם שפיץ פון שטעקעלע צושויבערט די בלאנדע לאקען פון דעם גוטען בעליני. אין דעם אויגענבליק איז פאר מיר בעליני נע־

וועז ווי איינער, וואָס באריהרט מיט דעם צויבערשטעקעלע, איז ער פּאַרוואַנדעלט געוואָרען אין דעם פֿרייגדליכסטען באשעפענישׂ, אוז ער איז מיט איינמאָל מיר געוואָרען איינגעבאקען אין האַרצען. זיין געזיכט האָט אויפגעשוויגט אין דעם ווידערשיין פוז יענעם שמיי־כעלע. דאָס איז אפשר געווען דער בליהענדיגסטער מאָמענט פוז זיין לעבען... איך וועל איהם קיינמאָל ניט פֿארגעסען... פערצעהז טעג נאכדעם האָב איך נעלייענט אין די צייטונגען, אז איטאַליען האָט פֿארלוירען איינעם פוז איהרע באריהמטסטע זיהז!

מאָדנע! אין דערזעלביגער צייט האָט מען אויך מודיע גע־ווען וועגען פֿאנאניני׳ס טויט. אז פֿאנאניני איז טויט האָב איך ניט געצוויפעלט קיין איין אויגענבליק, ווארים דער אלטער, געלער פֿאנאניני האָט אלעמאָל אויסגעזעהז ווי א שטארבענדיגער, דאָך דער טויט פוז דעם יתגען בעליני איז מיר פֿארגעקומען אונגלויב־ליך. אוז דאָך איז די ידיעה וועגען פֿאנאניני׳ס טויט געווען בלויז א צייטונגס־טעות. פֿאנאניני נעפינט זיך איצטער פֿריש אוז געזונד אין נעאוא, אוז בעליני לינט אין קבר אין פֿאריז.

— איהר האָט ליעב פֿאנאניני? — האָט נעפֿרעגט מאריא.

— אָט דער מענש — האָט נעענטפֿערט מאקסימיליאן — איז א ציערונג פֿאר זיין פֿאטערלאנד, אוז פֿארדיענט נעווים דערמאָנט צו ווערען מיט גרויס כבוד, וועז מען ווייל רעדען פוז די איטאַליע־נישע מוזיקאַליש באריהמטקייטען.

— איך האָב איהם קיינמאָל ניט געזעהז — האָט באמערקט מאריא — אָבער וועדליג מען זאָגט, דארף זיין אויסערליך אויס־זעהז ניט פֿאלקאָם באפרידיגען דעם חוש פֿאר שענהייט, איך האָב געזעהז פֿארטרעטען פוז איהם...

— וואָס זיי זענען קיינם ניט עהנליך — איז איהר מאקסי־מיליאן אריינגעפאלען אין די רייד; — זיי מאכען איהם מיאוס׳ער אָדער שענער, קיינמאָל ניבען זיי ניט איבער זיין ווירקליכען כא־ראקטער. איך גלויב אז נאָר איין אייניציגען מענשען איז געלונגען ארויסצובערענגען פֿאנאנינים אמת׳ע פיזיאָנאָמיע אויפ׳ן פֿאפיער; דאָס איז א טויבער מאלער מיט׳ן נאמען ליזער, וועלכער האָט אין זיין גייסטרייכען שגעון מיט עטליכע קרייד־שטריכען געטרא־

פען אזוי גוט פּאַנאַניני׳ס קאָפּ, און די צייכענונג איז אזא אמת׳ע, אז גלייכצייטיג אי מען לאכט און אי מען דערשרעקט זיך. „דער טיוועל האָט מיר געפיהרט די האנד," האָט מיר אמאל געזאָגט דער טויבער מאהלער, געהיימניספול לאכענדיג מיט א שטילען געלעכטער, און האָט גוטמוטיג איראַכיש צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ, ווי ער פלעגט דאָס טאָן ביי זיינע געניאלע נארישקייטען. אָט דער מאהלער איז אלעמאל געווען א מאַדנער לײַ; טראָץ זיין טויבקייט האָט ער ענטוזיאסטיש ליעב געהאט די מוזיק, און ער האָט פאַרשטאַנען — ווען ער איז נאָר געשטאַנען נאָהענט לעבען דעם אַרקעסטער — ווי אזוי אראָפּצולייענען די מוזיק פון די מוזיקערס פּנימ׳ער און אָן די באַוועגונגען פון זייערע פינגער איז ער געווען בכח צו אורטיילען משהר אַדער וועניגער וועלכע עקזעקוציאָן עס איז געלונגען; ער פלעגט אויך שרייבען די אָפּערן רעצענזיעס, אין א אַנגעזעהענעם האמבורגער זשורנאל. וואָס איז זיך דאָ אייגענטלײַך צו וואונדערן? אין דער זיכטבארער סינגאָטור פון דעם שפּיעלען האָט דער מאהלער די טענער געקענט זעהן. זענען דאָך פּאַראָן מענשען פאר וועמען די טענער אלײן זענען אויך נאָר אונזיכטבארע סינגאָטורען, אין וועלכע זיי הערען פארבען און געשטאַלטען.

— אזא מענש זענט איהר! — האָט אויסגערופען מאריא!

— מיך פארדריסט, וואָס איך האָב שוין מעהר ניט די קלייניע צייכענונג פון ליזער׳ן. זי וואָלט אייך אפשר געגעבען א באגריף וועגען פּאַנאַניני׳ס אויסערליכען אויסזעהן. נאָר אין שרייענדיג שווארצע, רויטע שטריכען האָבען געקענט אויפגעפאסט ווערען יעמאַנ פאבעלהאפטע געזיכטסצוגען, וואָס זעהען אוים ווי זיי וואָלטען גיכער געהערט צו דעם לאנד פון שאָטענס, איידער צו דער זוניגער לעבעדיגער וועלט. „וירקליך, דער טיוועל האָט געפיהרט מיין האנד", האָט זיך גערשוואוירען פאר מיר דער טויבער מאהלער, ווען כּמיר זענען אין האמבורג געשטאַנען פאר דעם אלטען פאַוויליאָן, אין דעם טאָג, ווען פּאַנאַניני האָט דאָרטען געגעבען זיין ערשטען קאָנצערט. „יאָ, מיין פריינד" האָט ער ווייטער געזאגט „עס איז אמת, וואָס די נאנצע וועלט באהויפטעט, אז ער האָט זיך פאַרקויפט צום טיוועל, מיט דעם גוף און מיט דער נשמה, כדי צו

וועלן דער בעסטער פידעל־שפּיעלער, כדי ארויסצופידלען מילי־
גען, און א חוץ דעם כדי פּטור צו וועלן פון דער פּארדאמטער
תּפיסה, וואו ער האָט פּאַרבראכט אין צרות אזוי פיעל יאָהרען.
וואָרים איהר זעהט, פרייגד, וועז ער איז געווען קאפּעלמייסטער
אין לוקא, האָט ער זיך פּארליעבט אין א טהעאטער פּרינצעסין,
און איז געווארען אייפערזיכטיג אויף עפּים א קליינעם אבאטע,
איז אפּשר געווען cocu האָט ער אויף א גוטען איטאַליענישׁ
דערשטאָכען זיין אבאטע און איז אריינגעפאלען אין דער תּפיסה
פון געגנא. און ווי נעזאָגט, האָט ער זיך פּארקויפט צום טייוועל,
כדי פון דאָרט ארויסצוקומען, כדי צו וועלן דער בעסטער פידעל־
שפּיעלער און כדי אויף יעדען פון אונז ארויפצוליגען הייגט
אבענד א מס פון צוויי טאַלער... אבער איהר זעהט, אלע גוטע גיים־
טער לויבען גאָט! זעהט איהר, דאָרט אין דער אלטע געהט ער
טאקי אלײן מיט זיין צווייזייטיגען פאמולום!"

אין דער אמת'ן איז טאקי אקעגען אונז געגאנגען פּאַנאניני
אלײן. ער האָט געטראָגען א טונקעל גרויען מאנטעל, וואָס האָט
איהם דערגרייכט ביז צו די פּיס, און ער האָט דערפּאר אויסגעזוהן
זעהר א הויכער. די לאנגע שווארצע האָר זענען איהם ארונטערגע־
פאלען אויף די אקסלען אין צושויבערטע לאקען, און האָבען ארום־
גענומען ווי א שווארצע ראָהם זיין פּנים, וואָס איז געווען בלאס
ווי א מת, און אויף וועלכען יסורים, זשעניע און דער גיהגום הא־
בען איינגעגראבען זייערע סמכים וואָס קעגען קיינמאל ניט צו־
שטערט וועלן. לעבען איהם האָט אונטערגעטאַנצט א קליין צו־
פריעדען מענשעל, פראנטיש פראָזאיש. — א ראָזאווע גערונצעלט
פּנים, א העלגרויע מענטעל מיט שטאָהלענע קנעפּ, און ער האָט
אונגערולדיג פרייגדליך געגריסט אויף אלע זייטען, צייטענווייז
אָבער האָט ער פון דער זייט געווארפען א בליק פול מיט באזארג־
ליכען יראת הכבוד צו דער פינסטערער געשטאלט, וואָס איז אן
ערענסטער און פּארטראכטער געגאנגען לעבען איהם. עם האָט זיך
געדאכט, אז דאָס זעהט מען דאָס בילד פון נעטש, אויף וועלכען
עם גיהען שפּאציערען פאוסט און וואגנער פאר די טויערען פון
ליפּציג. דער טויבער מאהלער האָט פאר מיר קאמענטירט די בי־

דע געשטאלטען אויף זיין משוגענעם אופן. און האט מיך באזונ־
דערס אויפמערקזאם געמאכט אויף פאגאניני׳ס געמאסטענעם,
ברייטען גאנג. „איז דאס ניט" — האט ער געזאגט — „ווי ער
וואלט נאך אלץ געטראגען די אייזערנע שטאנג צווישען די פיס?
ער האט זיך שוין אויף אלעמאל צוגעוועהנט צו אט דעם גאנג. זעהט
איהר אויך ווי פארעכטליך אירגניש ער קוקט וויילענווייז ארונ־
טער אויף זיין באלייטער, וועז דער ווערט איהם שווער מיט זיינע
פראזאישע פראגען? ער קען זיך אבער אהן איהם ניט באגעהן.
א בלוטיגער קאנטראקט בינדט איהם עו צו זיין דיענער, וועלכער
איז ניט קיין אנדערער ווי דער שטן אליין. דאס אונווייסענדע פאלק
מיינט דאך אודאי, אז דער דאזיגער באלייטער איז דער קאמעדיען־
און אנעקדאטען־שרייבער הארים פון האנאווער, וועמען פאגאניני
האט מיטגענומען ער זאל איהם פארוואלטען די געלד־גשעפטען
ביי זיינע קאנצערטען. דאס פאלק וויים אבער ניט, אז דער טייוועל
האט ביי דעם הער נעארג הארים בלויז אנטליהען זיין געשטאלט,
און אז די נשמה פון דעם דאזיגען ארימען מענשען ליגט זיך הער־
וויל מיט אנדערע שמאטעס אין א קאסטען אין האנאווער, ביז
דער טייוועל וועט איהר ווידער צוריק געבען איהר גוף. און ער
וועט ווידער באלייטען אויף דער וועלט זיין מייסטער פאגאניני אין
זיין ווירדיגער געשטאלט. נעמליך אין דער געשטאלט פון א שווארץ־
צען פודל."

און איז שוין פאגאניני נעווען פאר מיר א גענוג פאבעלהאפטע
און מארנע ערשיינונג, וועז איך האב איהם נעזעהן אין מיטען הע־
לען טאג ארומשפאציערען אונטער די גרינע בוימער פון דעם האמ־
בורגער יונגפערנשטעג, אויף וויפיעל נאך מעהר האט מיך געמוזט
איבעראשען זיין שוויערליך צארניגע ערשיינונג אין אבענד ביים
קאנצערט. דער קאנצערט איז פארגעקומען אין דעם האמבורגער קא־
מעדיענהויז. און דאס קונסטליעבענדע פובליקום איז געקומען א סך
פריהער און אין אזא גרויסע צאהל, אז איך האב פאר זיך קוים
אויסגעקעמפט אן ארט אין ארקעסטער. און הגם עס איז געווען
אין פאסטטאג, האב איך דאך נעזעהן אין דער ערשטער רייהע
לאושען די נאנצע נעבילדעטע האנדעלסוועלט, א גאנצען אלימפ

פון באנקיערען און אנדערע מיליאַנערען. די געטער פון קאַווע און צוקער, צוזאַמען מיט זייערע כשר'ע געטינען, יונאַנען פון דעם „וואַנדראַהם" און אַפראַדיטען פון דעם „דרעקוואַל". אין זאַל האָט אויך געהערשט א רעליגיעזע שטילקייט. יעדעם אויג איז געווען געוועגדט צו דער ביהנע; יעדעם אויער איז געווען אָנגעשטעלט צום הערען. מיין שכן אן אלטער מעקלער פון פּעלצווארג, האָט ארויסגענומען זיין שמוציגע וואַטע פון די אויערען, כדי בעסער צו קענען איינזויגען די טייערע טענער, וואָס האָבען געקאָסט צוויי טאַלער איינטריט געלד. ענדליך אָבער האָט זיך אויך דער ביהנע באוויזען א טונקעלע געשטאַלט, וואָס האָט אויסגעזעהן ווי זי וואָלט נאָר וואָס ארויס פון קבר. דאָס איז געווען פּאַנאַניני, אין זיין שווארצען גאַלאָ אנצוג: דער שווארצער פראָק און די שווארצע וועסט זענען געווען פון א שרעקליכען שניט, ווי ער וואָלט אפשר אין פראָסערפּינא'ס הויף געווען פּאַרגעשריעבען פון דער גיהנום'שער עטיקעט. די שווארצע הויזען ווי זיי וואָלטען שלאַכערינג געציטערט אויך די דינע פים. וועון ער האָט געהאַלטען איז איין האַנד דעם פידעל און אין דער אנדערער דעם בויגען אראָפגעלאָזט, אזוי אז ער האָט מיט איהם כמעט באריהרט דעם באָדען, און ער האָט זיך געהאַלטען אין איין פּארנייגען פאר דעם פּובליקום, האָבען זיינע לאַנגע אַרעמס אויסגעזעהן נאָך לענגער. אין די עקינע קרימונגען פון זיין לייב איז געלעגען א שוידערליכע הילצערנקייט און אין דער זעלביגער צייט עפּים נאַריש טיערישעס, וועלכעס האָט ביי די דאָזיגע פּארנייגונגען אין אונז געמוזט ארויסרופען א מאַדנעס חשק צום לאכען; אבער זיין פּנים, וואָס איז דורך דער שרייענדיגער באלייכטונג אין אַרעקעסטער געווארען נאָך טויטער און וויסער, האָט וויידער געהאט אין זיך עפּים אזא בעטענדיגס, עפּים אזא אידיאָטיש הכנעה'דיגס, אז א גרויענהאָפּטער רחמנות האָט וויידער אונטערדריקט אונזער חשק צום לאכען. האָט ער זיך אויסגעלערנט די דאָזיגע קאָמפּלימענטען ביי אן אויטאָמאט, צי ביי א הונד? איז אָט דער בעטענדיגער בליק אזא ווי פון א טויטקראַנקען, אַדער לויערט אפשר הינטער איהם דער שפּאָט פון א כיטרען קמצן? איז דאָס א לעבעדיגער, וואָס האלט ביים שטאַרבען, און וועלכער ווי

אויסנעמען ביים פובליקום אין דער קונסטאַרענא ווי א שטאַר־
בענדיגער פעכטער? אַדער איז עס א טויטער, וואָס איז אויפגע־
שטאַנען פון קבר, א וואמפיר מיט דעם פידעל, וועלכער, אויב ער
זויגט אונז ניט דאָס בלוט פון הארצען זויגט ער אין יעדען פאַל דאָס
געלד פון די טאשען?

אזוינע פראַגען זענען ארומגעלאָפען אין אונזערע קעפ אין
דער צייט, וואָס פאַגאַניני האָט געמאכט זיינע אונאויפהערליכע
קאַמפּלימענטען; די אלע געדאנקען האָבען אבער געמוזט גלייך
פארשווינדען, אזוי שנעל ווי דער וואונדערבארער מייסטער האָט
צונעלייגט זיין פידעל צום קין און אָנגעהויבען צו שפּיעלען. וואָס
מיך אנבעלאנגט, קענט איהר דאָך מיין מוזיקאַליש צווייטעס ge־
זיכט, מיין טאַלענט, וואָס איך קען ביי יעדען טאָן, וואָס איך דער־
הער, אויך זהען די אַדעקוואטע קלאנגפיגור. און אזוי איז געשהען,
אז פאַגאַניני האָט מיט יעדען שטריך פון זיין בויגען מיר אויך גע־
בראכט פאר די אויגען זיכטבארע געשטאַלטען און סיטואַציאָנען;
אז ער האָט מיר דערצהלט אין א מוזיקאַליש בילדערשריפט
אלערלייי שרייענדיגע געשיכטען, און ער האָט פאר מיר גלייכצייטיג
געלאָזט פארביישווימען א פארביג שאָטענשפיעל, אין וועלכען ער
אליין מיט זיין פידעל האָט תמיד ראַגירט אלס די הויפּט פערזאָן.
שוין ביי זיין ערשטען פיהר מיט'ן בויגען, האָבען זיך די קוליסען
ארום איהם פארענדערט; ער איז פלוצלינג געשטאַנען מיט זיין
מוזיק־שטענדער אין א פרעהליכען צימער, וועלכעם איז געווען
לוסטיג אויסערגעווהנליך דעקאָרירט מיט רייבע מעבעל אין פאַמ־
פאַדור געשמאק: אומעטום קליינע שפּיגלען, פארגילדטע אַמאַרע־
טען, כינעזישער פּאַרצעלאַן, א וואונדערליך ליעבער כאָאס פון
בענדער, בלומען־גירלאַנדען, וווייסע העכטשקעס, צערייסענע זיידענע
שפּיצען, פאלשע פערעל, דימענטען פון גאלדבלעך און עהנליכע
פליטערלעך, וווי מען געפינט זיי אין שטוציער צימער פון א פרי־
מאדאַנא. פאַגאַניני'ס אויסערליכע אויסזהען האָט זיך אויך פאר־
ענדערט, און דאָס, גראד צום בעסערן; ער האָט נעטראַגען קורצע
הויזען פון א ליכטפארביגען אטלאס, א וווייסע וועסט געשטיקט מיט
זילבער, א ראָק פון העלבלויען סאמעט מיט גאלדענע קנעפּ, און די

האָר וואָס זענען געווען זאַרגפעלטיג פריזירט אין קלייניע לעקעכלעך האָבען געשפּיעלט ארום זיין געזיכט, וואָס האָט געבליהט גאנץ יונג און ראָזיג, און האָט אויפגעשיינט מיט א זיסער צערטליכקייט, ווען ער האָט פון דער זייט געווארפען בליקען צו דער שענער דאמעלע, וואָס איז געשטאַנען לעבען איהם בייס נאָטען־פולט, אין דער צייט וואָס ער האָט געשפּיעלט אויף דעם פידעל.

און ווירקליך, ביי זיין זייט האָב איך דערזעהן א שען יונג באַשעפענישׂ, אלטמאָדיש אָנגעטאָן. דער ווייסער אטלאָס אָנגעבופט אונטען ביי די היפטען, אזוי, אז די טאליע איז דורך דעם ארויס פּיעל רייצענדער שמעלער, די געפּודערטע האָר הויך ארויפּגעקעמט, דאָס היבשע רונדע געזיכט האָט ארויסגעשיינט נאָך פּרייער מיט זיינע בליצענדיגע אויגען, חן־פלאַסטערלעך און מיט דעם גראָבלעך זיסען נעזעלע. אין דער האנד האָט זי געטראָגען א ווייסע פאַפּיערענע ראָלע און וועדליג ווי זי האָט באַוועגט מיט די ליפּען און קאָקעטירענדיג באַוועגט מיט איהר אויבערשטען טייל פון קערפער אהין און אהער, האָט מען געקענט זעהן אז זי זינגט. הערען האָב איך אבער ניט געהערט קיין איין אייניציגען טריל, און נאָר פיר דעם פידעל שפּיעלען, מיט וועלכען דער יונגער פאַנאַניני האָט באַלייט זיין ליעב קינד, האָב איך זיך אָנגעשטויסען וואָס זי האָט געזונגען און וואָס ער אליין האָט ביי איהר זינגען געפיהלט אין זיין נשמה. אוי, ידאָס זענען געווען מעלאָדיען, פונקט אזעלכענע ווי די נאכטיגאל זינגט אין די פארנאכטען, וועו דער ריח פון רויזען פאר'שכור'ט איהר פאַרפיהלענדיג הארץ מיט בענקשאפט! אוי, דאָס איז געווען א גיסענדיגע תאוה'דיג אויסגעהענדיגע זעליקייט! דאָס זענען געווען טענער, וואָס האָבען זיך געקושט, דאן זענען זיי ברוגז'ע אנטלאָפען אייניע פון די אנדערע, און צום סוף האָבען זיי זיך לאכענדיג ווידער ארומגענומען, אח זענען געווארען איינס, און אפּגעשטארבען אין א פאר'שכור'טער אינהייט: יא, די טענער האָבען געטריבען א לוסטיגען שפּיעל. פונקט אזוי ווי שמעטערלינגען, וועו אייגער ווייכט אויס דעם צווייטען זיך רייצענדיג, באַהאלט זיך הינטער א בלום, ענדליך שפּרינגט זי צוריק ארויס און דערנאָך פלאטערן זיי צוזאמען, לייכטזיניג באגליקט אין דעם

נאלדענעם זונליכט. אבער א שפּין, א שפּין קען פּלוצלינג מיט א מאל טראגיש פּארענדיגען דעם גורל פון אזעלכענע פּארליעבטע שמעטערלינגען. האט דאס יונגע הארץ געפּיהלט עפּיס אזוינס אין פּאראויס? אן אומעטיג זיפּצענדיגער טאן ווי א פּארגעפּיהל פּאר אן אומגליק, וואס רוקט זיך שטיל אונטער, האט זיך פּאמעליך אראפּגעגליטשט פון די באצויבערטע מעלאדיען, וואס האבען ארויס־געשטראהלט פון פּאגאניני'ס פידעל... זיינע אויגען זענען געוואָרען פייכט... א בעטענדיגער האט ער זיך אראפּגעלאזט אויף דער קניה פּאר זיין געליבטער... אבער אך! אזוי ווי ער בויגט זיך כדי צו קושען איהרע פּיס, דערזעהט ער אונטער'ן בעט א קליינעם אבאטע! איך וויים ניט וואס ער האט געקענט האבען געגען דעם אָרימען מענשען, אבער דער געגנועזער איז געוואָרען בלאס ווי דער טויט. ער ניט דעם קליינעם א כאפּ מיט צארניגע הענד, דערלאנגט איהם עטליכע קלינגענדיגע פּעטש, און בריקעט איהם מיט'ן פוס, שמייסט איהם גאר ארויס דורך דער טיר, און צום סוף כאפּט ער ארויס א לאנגען סטילעט פון קעשענע און שטעכט איהם אריין אין דער ברוסט פון דער יונגער שענהייט...

אין דעם אויגענבליק האט אבער פון אלע זייטען זיך דער־הערט א געשריי: בראוא! בראוא! האמבורגם באגייסטערטע מע־נער און פרויען האבען ארויסגעוויזען זייער שטארקסטען בייפאל צו דעם גרויסען קינסטלער, וועלכער האט נאר וואס געהאט פּאר־ענדיגט דעם ערשטען טייל פון זיין קאנצערט, און זיך פּארנייגט מיט נאך מעהר עקיגע בויגונגען וויי פריהער. אויף זיין געזיכט, האט זיך מיר געראכט, האט איצטער געציטערט נאך א בעטענדיגערע הכנעה וויי פריהער. אין זיינע אויגען האט געשטארט א גרויענהאפ־טער שרעק, ווי ביי אן אָרימען זינדיגען.

— געטליך! — האט אויסגערופען מיין שכן דער מעקלער פון פּעלצווארג, און זיך געקראצט אין די אויערען. — אט דאס שטיק אליין איז שוין ווערט געווען די צוויי טאלער.

וועז פּאגאניני האט אנגעהויבען צו שפּיעלען אויפ'ס ניי, איז מיר געוואָרען פינסטער אין די אויגען. די טענער האבען זיך שוין ניט פּארוואנדעלט אין קיין העלע פּאָרמען און פּארבען; די געשטאלט

פון דעם מייסטער האָט זיך גיכער ארומגעהילט אין פינסטערע שאָטענס, און פון זייער פינסטערניש האָט זיין מוזיק ארויסגעקלאָגט מיט די שניידיגסטע יאָמער־טענער. נאָר צייטענווייז, וועז א קליינער לאָמפּ, וואָס האָט געהאָנגען איבער איהם, האָט אויף איהם געווארפען זיין שוואכען שיין, האָב איך דערזעהן זיין בלייכ־געוואָרענעם פּנים, אויף וועלכען די יוגענד איז אבער נאָך אלץ ניט געווען אויסגעלאָשען. מאָרנע איז געווען זיין אנצוג, געשפּאָלטען אין צוויי פּארבען, וואָס איינע פון זיי איז געווען גרעל און די אנ־דערע רויט. אויף זיינע פּים האָבען געהאָנגען שווערע קייטען. הינ־טער איהם האָט זיך באווגט א געזיכט, וועמענס פּיזיאָנאָמיע עס האָט אָנגעווויזען אויף א לוסטיגע באָקישע נאָטור, און לאָנגע האָ־ריגע הענד, וועלכע האָבען אפּנים געהערט צו יענעם געזיכט. האָב איך וויילענווייז געזהן ארויסהעלפען אויף דעם פידעל, אויף וועל־כען פאָנאָניגי האָט געשפּיעלט. טיילמאָל האָט זי איהם אויך געפּיהרט די האנד, מיט וועלכער ער האָט געהאלטען דעם בויגען און א מעקעריג בייפאל־גרעלעכטער האָט דאן אקאָמפּאָנירט די טע־נער, וואָס האָבען זיך געריסען פון דער פידעל אלם שמערצליכער און בלוטענדיגער. דאָס זענען געווען טענער גלייך צו דעם געזאנג פון די געפאלענע מלאָכים, וואָס האָבען געהאט צו טאָן מיט די טעכטער פון דער ערד, און זענען דערפאר פארשטויסען געוואָרען פון הימעל, און מיט פּנימ'ער, וואָס האָבען געגליהט פאר שאנד, האָבען זיי אראָפּגענידערט אין גיהנום אריין. דאָס זענען געווען טענער, אין וועמענס באָדענלאָזער ניט טיפקייט, עס האָט ניט געטליהעט ניט קיין טרייסט און ניט קיין האָפענונג. וועז די הייר־ליגע אין הימעל דערהערען אזעלכענע טענער, שטארבט אָפּ די לויב פון גאָט אויף זייערע פּארבלייכטע ליפּען, און זיי הילען איין וויי־נענדיגע זייערע פרומע קעפּ! וויילענווייז, וועז אין אט די מעלאָ־דישע קוועלענישען האָט אריינגעמעקעט דאָס באָקישע געלעכטער, האָב איך אין דעם הינטערגרונד אויך דערזעהן א מענגע קליינע פרויען, וואָס האָבען רשעות'דיג פרעהליך געשאָקעלט מיט זייערע מיאוס'ע קעפּ, און מיט פּארלענטע פיננער זיך געקראצט אין זייע־רע בראָדעווקעס, און זיך גערייצט און הנאה געהאט פון זיין מפּלה.

פון דעם פידעל האבען זיך דעמאלט דערהערט קלאנגען פון שרעק און א שרעקליך זיפצען און א שלוכצען, ווי מען האט עס נאך קיינמאל אויף דער ערד ניט געהערט, און ווי מען וועט עס אפשר שוין קיינמאל מעהר ניט הערען, אפילו ניט אין עמק יהושפט, וועו עס וועלען זיך דערהערען די גרויסע שופרות פון דעם יום הדין, און די נאקעטע מתים וועלען ארויסקריכען פון זייערע קברים און וואר־טען אויף זייער פסק דין... אבער דער געפיינינגטער וויאליניסט האט פלוצלונג אזא פיהר געטאן מיט זיין בויגען, אזא וואהנזיניג פארצווייפעלטען פיהר געטאן, אז זיינע קייטען זענען קלינגענדיג צוריסען געוואָרען אין צווייען, און זיין אונהיימליכער מיטהעלפער, צוזאמען מיט זיינע שפאטענדיגע רשעים זענען פארשוואונדען.

אין דעם אויגענבליק האט א זאג געטאן מיין שכן דער מעק־לער פון פעלצווארג: — א שאד, א שאד, עס האט ביי איהם גע־פלאצט א סטרונע. דאס קומט פון דעם שטענדיגען Pizzicato...

האט ווירקליך געפלאצט א סטרונע פון דער פידעל? איך וויים ניט. איך האב נאר באמערקט די טראנספיגוראציאן פון די טענער, און דא האט זיך מיר געדאכט, אז פאנאניני מיט זיין אומ־געבונג האבען זיך פלוצלינג ווידער אין גאנצען אומגעביטען. פא־גאניני'ן האב איך נאך קוים געקענט דערקענען אין דעם ברוינעם טראכט פון א מאנאך ,וואס האט איהם מעהר איינגעהילט ווי בא־קליידט. דאס פארווילדערטע פנים האלב פארהילט פון דער קא־פוצע; ארום די לענדען א שטריק; באָרוועס; אן אייזאמע טרא־ציגע געשטאלט איז געשטאנען פאנאניני אויף א פעלז ביים ים און האט געשפיעלט אויף דעם פידעל. עס איז געווען — ווי מיר האט זיך אויסגעוויזען — בין השמשות. די אוועגהרויטקייט האט זיך צוגאסען איבער די וויטע כוואליעם פון ים, וועלכע זענען געוואָרען וואס אמאל רויטער אזן רוישענדיגער, אין א געהיימניספולער האר־מאניע מיט די טענער פון דעם פידעל. וואס רויטער אבער עס איז געוואָרען דער ים, אלס בלאסער איז געוואָרען דער הימעל אזן וועו דאס שטורעמדיגע וואסער איז ענדליך געוואָרען ווי לויטער שארלאך־רויט בלוט, איז אויבען דער הימעל געוואָרען געשפענס־טיש־העל, אין גאנצען בלייך ווי א טויטער, אזן גרויס אזן סטרא־

שענדיג זענען ארויסגעקומען די שטערען... און אָט די שטערען זענען געווען שוואַרץ, שוואַרץ ווי גלאנצענדיגע שטיינקויליען. אָבער די טענער פון דעם פידעל זענען געוואָרען וואָס אמאָל שטורעמדיגער און מוטיגער, אין די אויגען פון דעם שרעקליכען שפיעלער האָט געשפיעלט א שפאָטישע חשק צוצושטערען, און זיינע ליפען האָבען געציטערט אזוי גרויענהאפט שנעל, אז עס האָט אויסגעזעהן, ווי ער וואָלט געמורמלט אוראלטע פארשאָלטענע צויבער שפרוכען, מיט וועלכע מען באשווערט דעם שטורעם און מען בינדט אויף יענע בייזע גייסטער, וואָס לויגען געפאנגען אין אָפגרונדען פון ים. טיילמאָל וועז ער האָט ארויסגעשטעקט דעם נאקעטען אָרעם פון דעם בריטען מאנאכען ארבעל, האָט ער ערשט אין דער אמת'ן אויסגעזעהן ווי א כשוף'מאכער, וואָס באפעהלט די עלעמענטען מיט זיין צויבער־שטעקען, און עס האָט דאן געקלאָנגט ווי משוגע אין דער טיעפעניש פון ים. און די שרעקליכע בלוטיגע כוואָליעס האָבען געשפרונגען אזוי געוואלדיג אין דער הויך, אז זיי האָבען כמעט באשפריצט די בלייכע הימעל־דעק און די שווארצע שטערען מיט זייער רויטען שוים. און עס האָט געהאילט און עס האָט געשריען, און עס האָט געקראכט, גלייך ווי די וועלט וואָלט געהאלטען ביים אונטערגעהן. און דער מאנאך האָט אלץ עקשנות'דיגער געפיהרט דעם בויגען איבער דעם פידעל. ער האָט געוואָלט דורך דעם כח פון דעם ווילדען ווילען צוברעכען די זיעבען זיגלען, מיט וועלכע שלמה המלך האָט פארזיגעלט די אייזערנע טעפ, אין וועלכע ער האָט איינגעשלאָסען די בייגעקומענע רוחות. יענע טעפ האָט דער קלוגער קעניג אריינגעווארפען אין ים, און טאקי אָט יענע שטימען פון די אין זיי פארשלאָסענע גייסטער, האָט זיך מיר דאָס געדאכט, אז איך הער, אין דער צייט וואָס פאנאנינים פידעל האָט געלאָזט הערען איהרע בייזע באסאָווע טענער. און פון די רויטע בלוטיגע כוואָליעס האָב איך געזעהן ארויסשטעקען די קעפ פון די באפרייטע רוחות: דאָס זענען געווען אויסטערלישע, שרעקליך מיאוסע באשעפענישען; קראָקאדילען מיט פלינעל פון פלעדערמייז; שלאנגען מיט הערנער פון הערשען; ים־היגד מיט פאטריארכאלישע בערד. וווייבערשע פנימ'ער מיט בריסט אויפ'ן פלאץ וואו עס דער־

פען זיין באקען; גרינע קעפ פון קעמלען; מאדנע באשעפענישען. האלב זכר און האלב נקבה; אלע גלאצענדיג מיט קאלטע קלוגע אויגען, און אויסשטרעקענדיג די פלוס־פערערען צו דעם שפיעלענדי־גען מאנאך... רער פידלער אבער, אין זיין ווילדער באמיהונג צו באשיינען די גייסטער, איז ביי איהם אראפגעפאלען די קאפוצע, און די לאקיגע האר, וואס האבען געפלאטערט אין ווינד, האבען ארומ־געריננגעלט זיין קאפ ווי שווארצע שלאנגען.

די דאזינע ערשיינונג האט אזוי צומישט די חושים, אז איך האב — כדי ניט משוגע צו ווערען — מיר פארשטאפט די אויערען און האב צוגעמאכט די אויגען. און מיט אמאל איז דער כשוף פארשוואונדען. און וועז איך האב ווידער געעפענט די אויגען, האב איך געזעהן דעם ארימען בענועזער אין זיין געוועהנליכען אויס־זעהן, ווי ער האט זיך פארניגט אויף זיין געוועהנליכען שטייגער, און דאס פובליקום האט אפלאדירט מיט באגייסטערונג.

„דאס איז, הייסט עס, דאס באריהמטע שפיעלען אויף דער „ג" סטרונע". האט באמערקט מיין שכן: „איך שפיעל אליין פי־דעל, און איך ווייס וואס עס הייסט, באמייסטערן דאס דאזינע אינסטרומענט!" צום גליק איז די פאוזע ניט געווען קיין גרויסע. וועז ניט וואלט מיך דער מוזיקאלישער מבין אויף פעלצען זיכער געווען אריינגעשלעפט אין א שמועס וועגען קונסט. — פאנאניני האט ווידער רוהיג ארויפגעלענט די פידעל אויפ'ן קין, און מיט דעם ערשטען פיהר פון בויגען האט זיך ווידער אנגעהויבען די טראנספיגוראציאן פון " " טענער. נאר זיי האבען זיך שוין ניט מעהר אויסגעגעבען אזוי שרייענדיג פארביג און אזוי זינליך באשטימט. די איצטיגע טענער האבען זיך צעווויקעלט רוהיג, מאיעסטעטיש כוואלענדיג און אנוואקסענדיג, פונקט אזוי ווי דער כאראל פון אן ארגעל אין א קירך; און אלעס ארום האט זיך אויסגעשפרייט אלץ ־רייטער און העכער און איז געווארען א קאלאסאלער רוים, וועל־כען דאס גשמיות'דיגע אויג האט ניט געקענט זעהן. נאר דאס אויג פוג'ם גייסט איז מיטען פון אט דעם רוים האט ארומגעשוועבט א לייכטענדיגער קוגעל אויף וועלכען עס איז געשטאנען גרויס ווי א ריעז און שטאלץ ערהאבען, א מאן, וואס האט געשפיעלט פידעל.

אָט דער קונעל, איז דאָס געווען די זון? איך וויים ניט. אבער אין דעם מאנ׳ס געזיכטסצוגען האָב איך דערקענט פּאָנאָנימי, נאָר אי־דעאל פּארשענערט, הימליש פּארקלערט און שמייכעלדיג ווי א מענש וואָס איז מוחל. זיין לייב האָט געבליהט אין קרעפּטיגער מענליכ־קייט, א העל־בלוי געוואנד האָט ארומגענומען די פּארעדלטע גלית־דער, ארום זיינע שולטערן האָבען זיך צושאָטען אין גלאנציגע לאָ־קען זיינע שוואַרצע האָר; און ווי ער איז דאָ אזוי געשטאָנען פּעסט און זיכער ווי אן ערהאָבען נעטער־בילד, און געפיהרט מיט׳ן בוי־גען אויף דעם פידעל, האָט זיך געדאכט, ווי די נאנצע שאפונג וואָלט זיך צוגעהערט צו זיינע טענער. ער איז נעווען דער מענש־פלא־נעט ארום וועלכען עס האָט זיך געדרעהט די נאנצע וועלט מיט א נעמאָסטענער פייערליכקייט, און זיך צוקלונגען אין זעליגע ריט־מען. אָט די גרויסע ליכט, וואָס האָבען אזוי רוהיג שיינענדיג גע־שוועבט ארום איהם, זענען נעווען די שטערען פון הימעל, און יענע מוזיקאליש הארמאָניע, וואָס איז ענטשטאנען פון זייער באוועג־גונג, איז דאָס נעווען דער נעזאנג פון די ספערען, פון וועלכען פּא־עטען און זעהער האָבען דערצעהלט אזוי פיעל וואונדער. וויילע־וויז, וועו איך האָב אן אנגעשטרענגטער ארויסגעקוקט וויט אין דער דעמערענדער וויטקייט, האָט זיך מיר געדאכט אז איך זעה ליטער וויסע פלאטערדיגע נעוואנדען, אין וועלכע עס זענען אייג־נעהילט קאלאסאלע פילגרימען, וואָס שפּאציערען ארום מיט וויסע שטעקענס אין די הענר. און מאָרנע! די גאלדענע קנעפּ פון יענע וויסע שטעקענס זענען טאקי נעווען יענע גרויסע ליכט, וואָס איך האָב פריהער נעהאלטען פּאר שטערען. אָט די פילגרימען האָבען זיך נעצויגען אין א בריטען קרייז ארום דעם גרויסען שפּיעלער; פון די טענער פון זיין פידעל האָבען די גאלדענע קנעפּ פון זיערע שטעקענס אויפנעשוינט אלץ העלער און העלער, און די כאָראלען, וואָס האָבען אויפנעשאלט פון זיערע ליפּען, אין וועלכע איך האָב פריהער נעקענט האלטען פּאר דעם נעזאנג פון ספערען, זענען דאָס אייגענטליך נעווען נאָר די אויסנעהענדיגע עכא׳ס פון יענע פי־דעל־טענער. א הייליגע דבקות, וואָס לאָזט זיך ניט איבערגעבען, האָט נעוואוינט אין די דאָזיגע קלאנגען, וועלכע האָבען צייטענווייז

אויפנעציטערט, אז מען האָט קוים **נעהערט**, ווי א געהיימנישפול שעפטשען אויף דעם וואסער, דערנאָך זענען זיי זיס שוידערליך געוואקסען און נעוואקסען, ווי די טענער פון א וואלד־האָרן אין לבנה־שיין, און דערנאָך האָבען זיי ענדליך אויפגעברויזט מיט א געוואל־דיגען יובל, גליך ווי טויזענד בארדען, וואלטען זיך א נעם געטאָן צו די סטרונעם פון זייערע הארפען און וואלטען אויפגעהויבען זייערע שטימען אין א ליעד פון נצחון. דאָס זענען געווען טענער, וואס דאָס אויער קען קיינמאל ניט הערען, נאָר דאָס הארץ קען חלום'ען, וועו עס רוהט ביי נאכט אויפ'ן הארץ פון דער גע'ליעב־טער. אפשר אויך באַדייפט זיי דאָס הארץ ביים הע'לען, ליכטי־גען טאָג, וועו עס פארליערט זיך מיט ענטציקונג אין די שענהייטס־ליניען און אָוואָלען פון א גריכישען קונסט־ווערק.

אדער וועו מען האָט אויסגעטרונקען אן איבעריגע פלאש שאמפאניער!" האָט זיך פלוצלינג דערהערט א לאכענדיג קול, ויעלכעם האָט אונזער דערצעהלער אויפגעוועקט ווי פון א חלום.— וועו ער האָט זיך ארומגעקוקט, האָט ער דערזעהן דעם דאָקטאָר, ויעלכער איז צוזאמען מיט דער שווארצער דבורה אריינגעקומען נאנץ שטיל אין צימער, כדי צו זעהן ווי אזוי זיין מעדיצין האָט געווירקט אויף דער קראנקער.

„אָט דער שלאָף געפעלט מיר ניט." האָט געזאָגט דער דאָק־טאר, אנווייזענדיג אויף דער זאָפא.

מאקסימיליאן, וואס פארזונקען אין די פאנטאזיעס פון זייגע אייגענע רייד, האָט ער נאָר ניט באמערקט, אז מאריא איז שוין לאנג אייגענשלאָפען — האָט זיך פארדראסיג געביסען די ליפען.

— אָט דער שלאָף — האָט דער דאָקטאר ווייטער געזאָגט— ניט שוין איהר פנים דעם אויסזעהן פון טויט. זעהט עס שוין ניט אוים, ווי יענע וויסע מאסקען, יענע גיפסענע אפגוסען אין ווע'לכע מיר זוכען צו באהאלטען די צוגען פון די געשטארבענע?

— איך וואלט ווע'לען — האָט איהם מאקסימיליאן אייגענ־רויפט שטיל אין אויער אריין — איך וואלט ווע'לען פון אונזער פרייגדינס פנים האָבען אזא מאסקע. זי וועט נאָך אלם בר־מינן זיין זעהר שען.

— איך וואָלט אייך ניט גערָאטען דאָס צו טאָן — האָט געענטפערט דער דאָקטאָר — אזעלכענע מאָס־קען מאכען אונז קאָליע די עראינערונג פון אונ־זער ליעבע. מיר גלויבען, אז אין דעם דאָזיגען גיפֿס איז פּארבליבען עפּים פון איהר לעבען. און אין דער אמת'ן איז דאָך דאָס, וואָס מיר באהאלטען אין זיי, אייגענטליך דער טויט אליין. רעגעלמעסיג שענע געזיכטספצוגען באָקומען דאָ עפּים גרויענהאָפט פּארשטאָרטעס, אָפּשפּאָטענדעס, פּאטאָלעס דורך וועלכען זיי דער־שרעקען אונז מעהר ווי זיי דערפּרעהען אונז. אמת'ע קאריקא־טורען זענען אָבער די גיפֿס אָפּגוסען פון געזיכטער, וועמענס חן עס איז מעהר געווען פון דעם גייסטיגען מין, וועמענס צוגען זענען געווען וועניגער רעגעלמעסיג ווי אינטערעסאנט; וואָרים אזוי שנעל ווי די גראציען פון לעבען זענען אין אזא געזיכט אויסגעלאָשען, ווערען די ווירקליכע אָפּווייכונגען פון די אידעאלע שענהייטס־לינייען ניט מעהר אויסגעגלייכט דורך דעם גייסטיגען חן. אָט די אלע גיפֿסענע געזיכטער האָבען אָבער אלע א געוויסען רעטזעלהאפ־טען צוג, וועלכער, — וועו מיר באטראכטען זיי לענגער — רופט ארויס א מאָדנעם ציטער אין אונזער נשמה: זיי זעהען אלע אויס ווי מענשען וואָס קליבען זיך צו געהען א שווערען גאנג.

— וואוהין? — האָט געפרעגט מאקסימיליאן, וועו דער דאק־טאָר האָט איהם אָנגענומען ביי דער האנד און איהם ארויסגעפיהרט פון צימער.

צווייטע נאַכט.

— און פארוואָס ווילט איהר מיך נאָך מאַטערן מיט אָט דער שלעכטער מעריצין, ווען איך וועל דאָך סאי ווי באלד שטאַרבען! דאָס האָט געזאָגט מאריא, גראָד דעמאָלט, ווען מאקסימיליאן איז אריינגעקומען אין צימער. פאר איהר איז געשטאַנען דער דאָקטאָר, וועלכער האָט אין איין האַנד געהאַלטען א מעריצין פלעשעל, און אין דער צווייטער א קלייגעם בעכער, אין וועלכען עס האָט זיך געשוימט א ברוינליכער זאפט. — טייערסטער פרייַנד! — האָט ער אויסגערופען, זיך וועגדעניג צו מאקסימיליאן — מיך פרעהט זעהר וואָס איהר זענט איצטער דאָ. פרואווט דאָך איבערצורעדען דער סיניאָרא, אז זי זאָל איינעמען נאָך בלויז אָט די עטליכע טראָפענס; איך האָב קיין צייט ניט.

— איך בעט אייך, מאריא, — האָט מאקסימיליאן געשעפטשעט מיט יענער וווייכער שטים, וואָס מען האָט ניט זעהר אפט באמערקט ביי איהם, און וועלכע האָט אויסגעזעהן צו קומען פון א צעוועהטאָגט האַרץ, אזוי אז די קראנקע איז געווארען אזוי מאָדנע גערירט, אז כמעט פארגעסענדיג אויף איהרע אייגענע לייַדען. האָט זי דעם בעכער גענומען אין האַנד אריין: אייַדער אָבער זי האָט איהם צוגעפיהרט צום מויל, האָט זי שמייכלענדיג געזאָגט: ניט אמת, פאר א באלוינונג וועט איהר מיר דערנאָך דערצעהלען די נעשיכטע פון דער לאוראנס?

— אלץ וואָס איהר פארלאַנגט נאָר וועט געשעהן — האָט צוגעזאָגט מאקסימיליאן.

די בלאסע פרוי האָט גלייך אויסגעטרונקען דעם בעכער, האלב שמייכעלדיג און האלב צייטעהדיג.

— איך מוז גענען — האָט געזאָגט דער דאָקטאָר, און ער

האָט אַנגעטאָן זייַנע שווארצע הענטשקעס. — לייגט אייך רוהיג אַוועק, סיניאָרא, און באַוועגט אייך אזוי וועניג ווי נאָר מעגליך, איך מוז געהן.

באַלייט פון דער שווארצער דבורה, וואָס האָט איהם באַלויכטען דעם וועג, האָט ער פארלאָזט דאָס צימער, — וועו די ביידע פרייַנד זענען איצטער געבליבען אַליין. האָבען זיי זיך א לאַנגע ווייַלע אַנגעקוקט שווייגענדיג. אין ביידענס נשמות האָבען זיך איצטער דערוועקט געדאַנקען, וועלכע זיי האָבען געזוכט צו פארבאַרגען איינס פון ס'אַנדערע. די פרוי האָט אבער פלוצלונג א כאַפּ געטאָן דעם מאַנס האַנד און זי בארעקט מיט גליהענדיגע קושען.

— אום נאַטעס ווילען! — האָט געזאָגט מאַקסימיליאַן — באַוועגט אייך ניט אזוי שטארק, און לייגט אייך ווידער רוהיג אויף דער זאָפא.

וועו מאריא האָט ערפילט דעם דאָזיגען וואונש, האָט ער זאַרגפעלטיג בארעקט איהרע פיס מיט דער שאל, וועלכע ער האָט פריהער באריהרט מיט זיינע ליפּען. זי האָט עס אפּנים באמערקט, וואָרים זי האָט מיט הנאה פארזשמורעט די אויגען, ווי א גליקליכ קינד.

— איז מאדמאָאזעל לאוראָנס געווען זעהר שען?

— וועו איהר וועט מיך ניט איבערהאָקען אין מיטען, טיי־ערע פרייַנדין, און איהר וועט מיר צוזאָגען, אז איהר וועט מיך נאָכץ רוהיג און שווייגענדיג צוהערען, וועל איך אייך אַלץ דערצעהלען, וואָס איהר וועט נאָר באַגעהרען.

און נאָכדעם ווי זי האָט איהם מיט א בליק צוגעזאָגט צו פאַלגען, האָט מאַקסימיליאַן א שמייכעלריגער זיך געזעצט אויפ'ן שטוהל, וואָס איז געשטאַנען פאר דער זאָפא און האָט אַנגעהויבען זיין ערצעהלונג אזוי:

עס איז שוין א יאָהר אַכט, ווי איך בין געפאָהרען קיין לאַנדאָן, כדי דאָרטען זיך צו באַקענען מיט דער שפּראָך און מיט'ן פאַלק. דער טייוועל מעג נעמען דאָס פאַלק צוזאמען מיט זיין שפּראָך! זיי נעמען דאָרט א טוץ איינזילביגע ווערטער אין מויל אריין, קייען זיי, שלינגען זיי איין. און שפּייען זיי ווידער אוים.

און דאָס רופען זיי אַן רעדעו. א גליק נאָך, וואָס בטבע זענען זיי שווייגענדיגע, און הגם זיי קוקען אונז אלעמאל אַן מיט אויפגערי־סענע מיינער, פארשוינען זיי אונז פון דעסטוועגען און פארפיהרען ניט קיין לאַנגע שמועסען. אָבער אז וועה איז צו אונז, וועו מיר פאלען אריין אין די הענד פון אזא ענגלענדער, וועלכער האָט גע־מאכט א גרויסע טור, און האָט זיך אויף דעם קאָנטינענט אויסגע־לערנט פראנצויזיש. אזא אייגער וועט דאָן אויסנוצען די געלעגען־היים זיך צו איבען אין די אויסגעלערנטע לינגוויסטישע קענטני־שען, און וועט אונז באשיטען מיט פראגען וועגען אלע מעגליכע ענינים. און קוים האָט מען פארענטפערט איין פראגע, וועט ער גלייך ארויסקומען מיט אַן אנדערער פראגע. און פרעגען וועט ער ווי אלט איהר זענט, פון וואַנען קומט איהר, אָדער ווי לאַנג מיר וועו־לען זיך דאָרט אויפהאלטען. און מיט די דאָזיגע מאָטערנישען, צו וועלכע עם נעמט נאָר קיין סוף ניט, גלויבט ער, אז ער אונטערהאלט אייך. איינער פון מיינע פרייגד אין פאריז האָט אפשר געהאָט רעכט, וועו ער האָט באהויפטעט, אז די ענגלענדער לערנען זיך אוים זייער פראנצויזישע קאָנווערזאציאָן אין דעם פאסאָפארטען ביורא. צום ניצליכסטען איז זייער אונטערהאלט ביים טיש, וועו זיי צושניידען זייער ריזיגען ראָסטביף און פרעגען אונז מיט אַן ערענסטער מיענע, וואָס פאר א חלק מיר ווילען. שטארק געבראָטען צי שוואַך געבראָטען; צי פון מיטען אָדער פון דער ברוינער קאָרע; פעט אָדער מאָגער. אָט די רָאסטביפעס און זייערע שפּסענע געבראָטענס זענען אָבער דאָס אייגיגע גוטע, וואָס זיי פארמאָגען. נאָט זאל אָבער אפהיטען יעדען קריסטליכען מענש פון זייערע סאָסען, וועלכע באשטעהען פון אייז דריטעל מעהל און צוויי דריטעל פוטער, אָדער — וועו מען ווי דורך דער מי־שונג קריגען עפּים אן אומבייט — פון איין דריטעל פוטער און צוויי דריטעל מעהל. נאָט זאל אויך יעדען אפהיטען פאר זייערע נאַאיוון גרינסען, וועלכע זיי דערלאַנגען אויפ'ן טיש ארויף, ג־קאָכט אין וואסער, אין נאַנצען אזוי, ווי נאָט האָט זיי באשאפען. שרעקליכער נאָך פון די ענגלענדערס קיך זענען זייערע מאָסטען און זייערע אָבליגאָטע רעדעו, וועו מען נעמט אראָפ דאָס טישטוך

און די דאמען געהען אוועק פון טיש, און אנשטאָט זיי ווערט ארויפגעשטעלט פונקט אזוי פיעל פלאַשען פּאָרט וויין... וואָרים דורך די לעצטע גלעזען זיי אויסצופילען אויפ'ן בעסטען אופן די אַבוועזענהייט פון דעם שענעם געשלעכט. איך זאָג דאָס שענע געשלעכט, וואָרום די ענגלענדערינעס פארדינען זיך כשר דעם נאָמען. דאָס זענען שענע, וויסע, שלאנקע לייבער, נאָר דער צו־בריטער רוים צווישען דער נאָז און דעם מויל, וואָס מען געפינט ביי זיי אזוי אָפט וויי ביי די ענגלישע מאנסליים. האָט מיר אָפט־מאָל אין ענגלאנד קאליע געמאכט די שענסטע געזיכטער. די דאָ־זיגע אָפּווייכונג פון דעם שענהייטס־טיפּ ווירקט אויף מיר נאָך פאטאלער, וועו איך זעה די ענגלענדער דאָ אין איטאליען, וואו זייערע קארג אָפּגעמאָסטענע נעזער, און די בריטע פלייש־פלאַך, וואָס שפּרייט זיך אוים אונטער איהר ביז צום מויל, שטעלט מיט זיך פּאר אוא שטארקען קאָנטראסט אקעגען די געזיכטער פון די איטאליענער, וועמענס צוגען עס האָבען אין זיך מעהר פון דער אנטיקער רעגעלמעסיקייט, און זייערע נעזער זענען אָדער רוימיש געבויגען אָדער גריכיש ארונטערגעלאָזען, און ניט זעלטען שוין אביסעל צו לאנג. זעהר ריכטיג איז די באמערקונג פון א דייטשען רייזענדען, אז די ענגלענדער, וועו זיי דרעהען זיך ארום צווישען די איטאליענער, זעהען זיי אלע אוים ווי סטאטוען, וועמען מען האָט אָפּגעהאקט די שפּיצען פון די נעזער.

יאָ, וועו מען באגעגענט די ענגלענדער אין א פרעמד לאנד, קען מען דורך דעם קאָנטראסט ערשט אויף אן אמת זעהן זייערע חסרונות, זיי זענען די גרעטער פון לאנגווייליקייט, וואָס טרייבען זיך ארום מיט עקסטרא פּאָסט אויף בלאנק לאקירטע וועגען דורך אלע לענדער, און לאָזען אומעטום הינטער זיך א שטויב־וואלקען פון טרויעריקייט. דערצו קומט נאָך צו זייער נייגיעריקייט אָהן אינ־טערעס, זייער גרעפוצמע פלייסיקייט, זייער חוצפה'דיגע טעמפּקייט, זייער עקיגער עגאָאיזם וואו זייערע פוסטע פרייהען אין אלע מע־לאנכאליישע גרגענשטאנדען. שוין זייט דרייי וואכען זעהט מען דאָ יעדען טאָג אויף דער Piazza del Gran Duca אן ענג־לענדער וואָס קוקט זיך צו שטונדענלאנג מיט אן אָפּענעם מויל צו

יענעם שארלאטאן, וועלכער זיצט דאָרט אויפ'ן פערד און רייסט אוים ביי די מענשען די ציינער. אט דאָס ספּעקטאקל באלוינט אפשר אלבאָנס עדעלען זוהן, פאר די עקזעקוציאנען, וואס ער פארזוימט אין זיין טיערען פאטערלאנד... וואָרים א חוץ באקסען און דער נעשלעג פון היהנער, איז ניטא עפּעס בעסערעס פאר אן ענגלענדער ווי די אנאניע פון אן ארימען טייוועל וואס האט גענג'עט א שאף, אדער נאכגעמאכט א האנדשריפט און מען שטעלט איהם דערפאר אוועק אויף דער פאסאדע פון אלר בעילי אויף א שטונדע לאנג מיט א שטריק ארום האלז, איידער מען שליידערט איהם אריין אין דער אייביקייט. עס איז ניט קיין גוזמא, וועו איך זאג, אז פאר גנב'ענען א שאף אדער פאר פעלשען אן אונטערשריפט וועלט מען יענעם מיאום'ען גרויזאמען לאנד באשטראפט פונקט ווי פאר דעם עקעלהאפטסטען פארברעכען, ווי פאר דער'הרג'ענען א טאטען אדער פאר א בלוטשאנד. איך אליין, וועמען א פשוט'ר צופאל האט דאָרט פארבייגעפיהרט, איך אליין האב אין לאנדאן געזעהן העננען א מענשען, וועל ער האט גע'גנב'עט א שאף, און זינט דעמאלט האב איך פארלוירען יעדען חשק צו שעפּסענע גע־ בראטענס; דאס פעסט דערמאנט מיך אלע מאל אן דער ווייסער מיץ פון דעם ארימען זינדער. לעבען איהם האט געהאנגען אן אירלענדער, וועלכער האט נאכגעמאכט די האנדשריפט פון א ריי־ כען באנקיער; איך זעה נאך אלץ דעם נאיוועז טויטשלעק פון דעם ארימען פעדי, וועלכער האט פאר דעם געשוואוירענעם גע־ נאר ניט געקענט באגרייפען אז פאר א נאכגעמאכטע האנדשריפט וועט מען איהם אזוי שוואר באשטראפען. איהם, וועלכער ערלויבט דאך יעדען מענשען נאכצומאכען זיין אייגענע האנדשריפט! און אט דאס פאלק רעדט נאר שטענדיג פון קריסטענטום. און פאר־ פעהלט קיינמאל אין קיין זונטאג ניט צו געהן אין קירך אריין, און פארפלייצט א נאנצע וועלט מיט ביבלען.

איך וועל אייך צוגעבען, מאריא, אז דאס וואס אין ענגלאנד האט מיר קיין זאך ניט געשמעקט, ניט די מענשען און ניט זייערע מאכלים, איז דאס ביז א געוויסען גראד מיין אייגענע שולד. איך האב געהאט מיטגעבראכט פון דער היים א היבשען זאפאס פון

שלעכטע שטימונגען, און איך האָב געזוכט דערהייטערונג ביי א פּאָלק, וואָס דער'הרג'עט זיין לאַנגוויליקייט נאָר אין דעם קאָך פון פּאָליטישע און סוחר'שע טעטיקייטען. די פּאָלקאָמענהייט פון די מאשינען, וואָס ווערען דאָרטען אומעטום אָנגעוואָנדט, און האָבען איבערגענומען אזוי פיעל מענשליכע ארבייט, האָט פאר מיר אויך געהאט עפּעס אונהיימליכעס; אָט דאָס קינסטליכע טרייבען פון רעדער, שטאָנגען, צילינדערס און טויזענדערליי קליינע העקעלעך, שטיפטעלעך און ציינדלעך, וואָס באוועגען זיך כמעט ליידענשאפטליך, האָבען מיך אָנגעפילט מיט גרויל. דאָס באשטימטע, דאָס געוויס, דאָס אויסגעמאָסטענע און דאָס פינקטליכע אין דעם לעבען פון די ענגלענדער האָט מיך ניט וועניגער געשראָקען; וואָרים פונקט אזוי ווי די מאשינען אין ענגלאנד קומען אונז פאָר ווי מענשען, אזוי קומען אונז דאָרט די מענשען פאָר ווי מאשינען. יאָ, עס זעהט אוים ווי האָלץ, אייזען און מעש האָבען דאָרט אוזורפירט דעם גייסט פון די מענשען און פון צופיעל גייסט ווערען זיי אוש שיער משוגע, אין דער ציט וואָס דער מענש, ביי וועלכען מען האָט דעם גייסט צוגענומען, פאריכט זיינע געשעפטען ווי א הויליער געשפּענסט גאנץ מאשינענמעסיג. אין באשטימטע מינוטען פרעסט ער זיין ביעפסטייק, אין באשטימטע מינוטען האלט ער זיינע פּאָרלאָמענטס רעדען, רייניגט זיינע נעגעל, זיצט אויף זיין סטיידוש־קאוטש, אָדער הענגט זיך אויף.

אז מיינע שלעכטע שטימונגען זענען אין יענעם לאַנד געוואקסען מיט יעדען טאָג, דאָס קענט איהר שוין אליין פארשטעהן. קיין זאָך איז אָבער ניט געווען גלייך צו דער שווארצער שטימונג, וואָס איז מיך אמאָל באפאלען, וועו איך בין ארום פארנאכט געשטאנען אויף דער וואָטערלאָ־בריק און ארונטערגעקוקט אויף דעם וואסער פון דער טעמזע. מיר האָט זיך געדאכט ווי מיין נשמה וואלט זיך דאָרט אָפּגעשפּיגעלט, ווי זי וואלט מיר אקעגען געקוקט פון וואסער מיט אלע איהרע וואונדערן... דערביי זענען מיר געקומען אויפ'ן זינען די טרויעריגסטע געשיכטען... איך האָב געטראכט פון דער רויז וואָס איז באגאסען געוואָרען מיט עסיג און האָט דאדורך פארלוירען איהרע זיסטע ריחות... איך האָב געטראכט

פון דעם פארבאַנדזשעטען שמעטערלינג, וואָס איז ארויף אויף דעם מאָנטבאַנק, און איך האָב איהם דאָרט געזעהן איינזאָם ארומ־פּאַטערען צווישען די אייז־וועגד... איך האָב געטראכט פון דער מאַפּע, וואָס איז געוואָרען אזוי הייטיש מיט די מענשען, און האָט זיך מיט זיי געשפּיעלט, אָבער איינמאָל ביים טיש האָט זי אין דעם געבראָטענם דערקענט איהר אייגען יונג אפּעלע, האָט זי עס שנעל א כאַפּ געטאָן, איז דערמיט אנטלאָפען אין וואלד אריין, און האָט זיך שוין מעהר ניט באוויזען צווישען איהרע פרייגד די מענשען... אך, מיר איז געווען אזוי שלעכט אויפ'ן הארצען, אז מיינע טרעהרען האָבען זיך א לאָז געטאָן פון די אויגען... זיי זענען אריינגעפאלען אין דער טעמזע, און זענען אווקגעשווימען צום ים הגדול, וועל־כער האָט שוין אייגעשלונגען אזוי פיעל מענשליכע טרערען, און אליין האָט ער דערפון ניט געוואוסט!

אין דעם אויגענבליק האָט מיך א מאָדנע מוזיק אויפגעוועקט פון מיינע פינסטערע חלומות. און וועז איך האָב זיך ארומגעקוקט, האָב איך ביים ברעג באמערקט א גרויסע מחנה מענשען, וועלכע האָבען אויסגעזוהן ווי זיי וואָלטען זיך ארומגעשטעלט ארום עפּים א קונציגען ספּעקטאקל. איך בין צוגענאנגען נעהענטער און האָב דערזעהן א קינסטלער פאמיליע, וואָס איז באשטאַנען פון אָט די פיער פּארשוינען:

ערשטענס א קליינע דיקליכע פרוי, וואָס איז געווען אנגעטאָן אין גאנצען אין שווארצען, און וועלכע האָט געהאט א זעהר קליי־נעם קאָפּ און א היבשען גראָבען בויך. איבער אָט דעם בויך האָט געהאנגען אן אונגעהייער גרויסע פויק, אויף וועלכען זי האָט גע־פויקט אומרחמנות'דיג.

צווייטענס — א קאַרליק, וועלכער האָט געטראָגען א ברא־דיערט קלייד ווי אן אלט־פראנצויזישער מארקיז. ער האָט געהאט א גרויסען געפודערטען קאָפּ, און וויטער זעהר דינע, קליינע גליע־דער און טאנצענדיג אהין און אהער ער געקלאפט אויף א טריאנגעל.

דריטענס — א פופצעהניאהריג יונג מיידעל, וועלכעם האָט געטראָגען א קורץ ענג יאקעל פון בלוי געשטרייפטער זייד, און

בריטע, פּונקט אזעלכענע בלוי געשטרייפטע פּאַנטאַלאָנס. דאָס איז געווען א חנ'עודיגע געשטאַלט. דאָס געזיכט גריכיש שען. אין ערע־לע גלייכע נאַז, לייבליך פּאַרשאַרצטע ליפּען, א פּאַר־חלומ'ט ווייך אויסגערונדעטען קין, די פּאַרב זוניג־גראָל, די האָר גאַנצענדיג שוואַרץ פּאַרבונדען ארום די שלייפען: אזוי איז זי געשטאַנען שלאַנק אזוי ערענסט, יאָ, שלעכט געשטימט און געקוקט אויף דעם פּער־טען פּארשוין, וועלכער האָט גראָד באַווייזען זיינע קונצען.

אָט דער פּערטער פּארשוין איז געווען א געלערנטער הונד, א זעהר האָפענונגספולער פּודעל, און ער האָט צו דער העכסטער פּרייד פון דעם ענגלישען פּובליקום צוזאַמענגעשטעלט פון היצער־נע בוכשטאַבען דעם נאָמען פון לאָרד וועלינגטאָן, און האָט נאָך צוגעשטעלט דאָס שמייכעלהאפּטע בייוואָרט Heros און אזוי ווי דער הונד איז — ווי מען האָט עס שוין גלייך געקענט דערקע־נען אָן זיין גייסטרייכען אויסזעהן — ניט געווען קיין ענגלישע חיה, נאָר איז מיט די איבעריגע דריי פּארשוינען אריבערגעקומען פון פראַנקרייך, דערפאר האָבען זיך די זיהן פון אלביאָן זעהר געפרעהט, וואָס זייער גרויסער קריגספּיהרער האָט וועניגסטענס ביי פראַנצויזישע הינד געקראָגען די אנערקענונג, וואָס די איבע־ריגע פראַנצויזישע קרעאַטורען האָבען איהם אזוי פּאראכטליך אָפּגעזאָגט.

און ווירקליך, די געזעלשאפּט איז באשטאַנען פון פראַנצויזען. און דער קאַרליק, וועלכער האָט זיך אויסגענעבען אלס מאָסיע טיור־ליוטיו, האָט אַנגעהויבען צו קנאקען אויף פראַנצויזיש מיט אזעל־כענע לייִדענשאפטליכע זשעסטען, אז די אָרימע ענגלענדער האָבען צופּעפענט זייערע מיילער און נעזער נאָך בריטער ווי געווענליך. צייטענווייז נאָך א לאַנגער פּראָזע האָט ער געקרעהט ווי א הָאהן, און אָט די קיקעריקי'ס, און אויך די נעמען פון אזוי פיעל קיסרים, מלכים און פירשטען, וואָס ער האָט אריינגעמישט אין זיין רעדע, זענען אפשר געווען דאָס אייניציגע וואָס די אָרימע צוקוקער האָבען פּארשטאַנען. מיט יענע קיסרים, מלכים און פירשטען האָט ער זיך באריהמט, אז זיי זענען זיינע פּרייִנד. שוין אלס אינגעל פון אכט יאָהר האָט ער — ווי ער האָט עס פּארזיכערט — שוין געהאט א

לאנגע אונטערערדונג מיט דעם העכסטזעליגען מאיעסטעט לודוויג
דעם פיערצעהנטען, וועלכער האט אויך שפעטער צו ביי העכסט
וויכטיגע געלעגענהייטען זיך מיט איהם שואל עצה געווען. פון די
שטורמען פון דער רעוואלוציאן איז ער, ווי א סך אנדערע ניצול
געווארען דורך דעם וואס ער איז אנטלאפען. און ערשט אין דער
צייט פון קייזערטום האט ער זיך צוריק אומגעקעהרט אין זיין
ליעבען פאטערלאנד, כדי אנטייל צו נעמען אין דעם רוהם פון דער
גרויסער נאציאן. נאפאלעאן — האט ער געזאגט — האט איהם
קיינמאל ניט ליעב געהאט, פארקעהרט פון זיין הויליקייט, דעם
פויפסט פיוס דעם זיעבעטען איז ער כמעט פארגעטערט געווארען.
דער קייזער אלעקסאנדער האט איהם געגעבען באנבאנען, און די
פרינצעסין ווילהעלם פאן קיריץ האט איהם אלעמאל געפלעגט נע־
מען אויף דער שוים. זיין דורכלויכט, דער הערצאג קארל פון בראונ־
שווייג פלעגט איהם טיילמאל לאזען ארומרייטען אויף זיינע הינד,
און זיין מאיעסטעט, דער קעניג לודוויג פון באיערן פלעגט
איהם פארליענען זיינע ערהאבענע געדיכטען. די פירשטען פון
נייס־שלייצקריץ און פון שווארצבורג־זאנדערסהאוזען האבען איהם
ליעב געהאט ווי א ברודער, און האבען תמיד געדויכערט מיט איהם
פון דער זעלביגער ליולקע. יא, פון קינדווייז אן — האט ער ג־
זאגט — האט ער נאר געלעבט צווישען סאמע הערשער, די היינטי־
גע מאנארכען זענען מיט איהם צוזאמען אויפגעוואקסען, און ער
באטראכט זיי ווי זיינם גלייכען. און יעדעם מאל ווען אייניר פון
זיי מוז זיך שיידען מיט דער וועלט, טראגט ער טרויער־קלייידער.
נאך די ראזיגע פייערליכע ווערטער האט ער געקרעהט ווי א האהן.

מאסיע טיורליוטיו איז ווירקליך געווען אייניר פון די קוריא־
זעסטע קארליקעם, וואס איך האב ווען געזעהן: זיין גערינצעלט
אלט פנים האט מיט זיך פארגעשטעלט אזא פראנטישען קאנ־
טראסט צו זיין קינדיש שמאלען גופ'עלע, און דער נאנצער פאר־
שוין איז געווען אזא געוואלדיגער קאנטראסט צו די קונצען וואס
ער האט געוויזען. ווארים ער האט זיך אוועקגעשטעלט אין די
וואויליאינגערשסטע פאזען, האט געפאכט מיט א לאנגער ראפיער
אהין און אהער, און האט געהאלטען אין איין באריהמען זיך, אז אט

די „קוואַרטע" אוּן יענע „טערצע" וועט איהם קיינער ניט קענען נאָכ־
מאכען. אז פּאַרקעהרט ווידער פּוּן קליינע שטערבליכע מענשען
וואָלט זיין פּאַראַדע יא געקענט דורכגעקעמפט ווערען. אוּן אז ער
פּאַדערט אויף יעדען איינעם פּוּן פּובליקום זיך צו פּרואווען מיט
איהם אין דער פּעכט־קונסט. אוּן נאָכדעם ווי דער קאַרליק האָט א
לאַנגע צייט געוויזען דעם שפּיעל אוּן האָט ניט געפּוּנען קיינעם,
וועלכער זאָל זיך ווילען ענטשליסען אַרויסצוגעהן מיט איהם אין
אן עפּענטליכען דועל, האָט ער זיך פּארנייגט מיט אן אלט־פּראַנצוי־
זישער גראַציע, האָט געדאַנקט פּאַר דעם בייפּאַל, וואָס מען האָט
איהם געשענקט, אוּן האָט זיך געגומען די פּרייהייט פּאַרצושטעלען
פּאַר דעם געהערטען פּובליקום דאָס אויסערגעווענליכסטע ספּעק־
טאקל וואָס מען האָט ווען באַוואונדערט אויף דעם ענגלישען
באָדען. „זעהט איהר אָט יענע פּערזאָן" — האָט ער אויסגערופען
נאָכדעם ווי ער האָט אָנגעטאָן א פּאַר שמוציגע גלייס העכטשקעס,
אוּן האָט אריינגעפּיהרט אין מיטען קרייז דאָס יונגע מיידעל, וואָס
האָט געהערט צו דער געזעלשאפט, — „אָט די פּערזאָן איז מאָר־
מאָזעל לאוראנס, די איינציגע טאָכטער פּוּן דער ערהאבענער אוּן
קריסטליכער דאמע, וועלכע איהר זעהט דאָרט מיט דער גרויסער
פּויק אוּן וועלכע טראָגט נאָך איצטער טרויער, נאָך איהר פּאר־
שטאָרבענעם הארציג געליעבטען מאָן, דעם גרעסטען בויכרעדנער
פּוּן אייראָפּא! מאַרמאָזעל לאוראנס וועט איצטער טאַנצען! באַ־
וואונדערט איצטער דעם טאַנץ פּוּן מאַרמאָזעל לאוראנס!" —
נאָך די דאָזיגע ווערטער האָט ער ווידער געקרעהט ווי א האָהן.

דאָס יונגע מיידעל האָט אבער אויסגעזעהן, ווי זי וואָלט זיך
גאָר ניט אומגעקוקט ניט אויף זיינע רייד אוּן ניט אויף די בליקען
פּוּן די צושויער, פּאַרדראָסיג אריינגעטראכט אין זיך אליין האָט
זי געווארט ביז דער קאַרליק האָט אויסגעשפּרייט פּאַר איהרע פּים
א טעפּיך אוּן ער האָט ווידער אָנגעהויבען צו שפּיעלען אויף זיין
טריאָנגעל אוּן די פּויק האָט באליים. דאָס איז געווען א מאַדנע
מוזיק. א צוזאַמענמישונג פּוּן א אויסטערליכען געברום אוּן תאוה־
דיגען קיצלען. אוּן איך האָב פּארנומען א פּאטעטיש נארישע, אומע־
טיג חוצפּה'דיגע זאָנדערבארע מעלאָדיע. איך האָב אבער באלד

פארגעסען די מוזיק, אזוי שנעל ווי דאָס מיידעל האָט אָנגעהויבען צו טאַנצען.

דער טאַנץ און די טענצערין האָבען כמעט ווי מיט געוואלד צוגעצויגען מיין נאנצע אויפמערקזאמקייט. דאָס איז ניט געווען דאָס קלאסישע טאנצען, וועלכעס מיר געפינען נאָך אין אונזערע גרויסע באלעטען, וואו עס הערשען נאָר אויסגעצויגענע איינהייטען אין געקינצעלטקייטען; דאָס זענען ניט געווען יענע געטאנצטע אלעקסאנדרינען, יענע דעקלאמאטאָרישע שפרינג, יענע אנטיטהעטישע אנטרשאָען, יענע עדעלע לייִדענשאפט, וואָס דרעהט זיך אזוי ווידערווילִיג ארום אויף איין פוס. או מען זעהט ניט מעהר ווי הימעל און טריקא, ניט מעהר ווי אידעאלִיטעט און ליגען! מיר איז ווירקליך קיין זאך אזוי ניט דערווידער ווי דאָס באלעט אין דער גרויסער פאריזער אָפער. וואו די טראדיציאָן פון יענעם קלאסישען טאנצען האָט זיך דערהאלטען צום ריינסטען, אין דער צייט וואָס די פראנצויזען האָבען אין די איבעריגע קונסטען, אין דער פאָעזיע, אין דער מוזיק און אין דער מאלעריי אומגעוואָרפען דאָס קלאסישע סיסטעם. עס וועט אבער פאר זיי זיין שווער ארויסצורופען אן עהנליכע רעוואלוציאָן אויף אין דער טאנצקונסט. סאידען זיי זאלען אויף דאָ ווי אין זייער פאָליטישער רעוואלוציאָן זיך נעמען צום טעראָר, און וועלען די פארעלטערטע טענצער און טענצערינס פון דעם אלטען רעזשים גילאָטינירען די פים. מאדמאָאזעל לאוראנס איז ניט געווען קיין גרויסע טענצערין. איהרע שפיץ־פינגער זענען ניט געווען זעהר בויגיג, איהרע פים זענען ניט געווען געאיבט אין אלע מעגליכע פארדרעהענישען, זי האָט נאָר ניט פארשטאַנען פון דער טאנצקונסט, לויט ווי וועסטרים לערנט זי, זי האָט אָבער געטאַנצט ווי די נאטור הייסט דעם מענשען טאנצען: איהר נאנץ וועזען איז געווען אין אנקלאנג מיט איהר פא. ניט בלויז איהרע פים, נאָר איהר נאנצער לייב האָט געטאנצט, איהר געזיכט האָט געטאנצט... צייטענווייז איז זי געוואָרען בלאס, כמעט טויטענבלאס. איהרע אויגען האָבען זיך געעפענט נעשפענסטיש ווייט, ארום איהרע ליפען האָט געצוקט באגעהר און שמערץ, און איהרע שוואַרצע האָר וואָס האָבען ארומגענומען איהרע שלייפען אין גלאַ־

טע אוואָלען, האָבען זיך באוועגט ווי צוויי פֿלאטערדיגע ראָבען־פֿליגעל. דאָס איז, אמת, ניט געווען קיין קלאָסישער טאַנץ, אָבער אויך ניט קיין ראָמאַנטישער טאַנץ, אין דעם זין ווי, עס וואָלט עס געזאָגט א יונגער פראנצויז פון אייזשען רענדועלס שולע. דער דאָזיגער טאַנץ האָט ניט געהאט אין זיך ניט קיין בוקליגעס, און קיין מאָקאָבירישעס. עס איז געווען ניט קיין לבנה־שיין און ניט קיין בלוטשאנד... דאָס איז געווען א טאַנץ, וועלכער האָט ניט געשטרעבט צו אמוזירען דורך אויסערליכע באוועגונגס־פּאַרמען נאָר עס האָט זיך געראכט די אויסערליכע באוועגונגס־פּאַרמען זענען די ווערטער פון א באזונדערער שפּראָך, וואָס ווילען דערצעהלען עפּעס באזונדערעס. וואָס אבער האָט דער דאָזיגער טאַנץ דערצעהלט? איך האָב עס ניט געקענט פּארשטעהן. כאָטש די דאָזיגע שפּראָך האָט זיך געמענגט אויס־רריקעז ווי ליידענשאפֿטליך. איך האָב נאָר ווילענווייז עפּעס געהאט א פּאַרגעפיהל, אז דאָ האַנדעלט זיך וועגען עפּעס גרויענהאפֿט שמערצליכעס. איך, וואָס באגרייף אזוי לייכט די סינגאטור פון אלע ערשיינונגען, איך האָב דאָך ניט געקענט אויפֿלעזען אָט דאָס געמאנצטע רעטענעש, און דאָס וואָס איך האָב זיך אומזיסט באמיהט צו דערגעהן דעם זין פון אָט דעם רעטעניש, דערין איז זיכער שולדיג געווען די מוזיק, וואָס האָט מיך געווויס אבזיכטליך פּארפיהרט אויף פּאלשע וועגען און האָט געפּרואווט אויף א כיטרע אופן מיך צוצומישען און האָט מיך נאָר כסדר געשטערט. מאָסיע טיורליוטיו'ס טריאנגעל האָט ווילענווייז נעכיכעט מיט אזויפיעל באהאלטענעם רשעות! די מאָדאָס־מוטער האָט אבער נעקלאפט אויף דער פויק מיט אזא כעס, אז איהר גזיכט האָט ארויסגענליהט פון איהר שווארצער מיץ ווי א בלוט־רויט צפון־ליכט.

וועז די טרופּע איז שוין געווען אוועקגענאנגען, בין איך נאָך א לאנג צייט נעבליבען שטעהן אויף דעם פּלאץ, און האָב נאכגעטראכט וואָס דער דאָזיגער טאַנץ האָט געקענט באטייטען. איז דאָס געווען א דרום־פראנצויזישער אָדער א שפּאנישער טאַנץ? אָן עפּעס עהנליכעס האָט דערמאָנט די שנעלקייט מיט וועלכער די טענצערין האָט געוואָרפען איהר גופ'ע אהין און אהער און די

ווילדקייט מיט וועלכער זי האָט טיילמאל פארוואַרפען אויף הינטען דאָס קעפל אויף דעם זינדיגען אופן, מיט וועלכען עס טוען דאָס יענע באקאַנטינען, וועלכע מיר באטראכטען מיט שטוינען אויף די רעליעפס פון די אלט קלאסישע וואזען. איהר טאַנץ האָט דאן געהאָט עפּיס שכור'עס ווילענלאזעס: עפּיס פינסטער אונאבוועגדבארעס, עפּיס פאַטאַליסטישעס. זי האָט דאן געטאַנצט דאָס שיקזאל, אדער זענען עס אפשר געווען פראגמענטען פון א פארצייטיגער לאנג שוין פארגעסענער פאַנטאַמימע? אדער זענען דאָס אפשר געווען געטאַנצטע פריוואט געשיכטען? טיילמאל האָט זיך דאָס מיידעל אנגעבויגען צו דער ערד מיט א לויערענדיג אויער, ווי זי וואלט הערען א שטים, וואָס רעדט ארויף צו איהר... זי האָט דערמאלט געציטערט ווי אן עספענ־בלאט. האָט זיך ראש פארבייגט אויף דער אנדערער זייט, האָט פון זיך אפגעשאקעלט אלע ווילדסטע אויסגלאסענסטע שפרינג, האָט דאן ווידער צוגעלענט דאָס אויער צו דער ערד, האָט זיך צוגעהערט נאָך מיט מעהר שרעק ווי פריהער, האָט געשאקעלט מיט'ן קאָפּ, איז געוואַרען רויט און בלאָס, און האָט געשוידערט. איז א ווייל געבליבען שטעהן נלייך ווי א ליכט און ווי פארשטיינערט, און ענדליך האָט זי נעמאכט א באוועגונג ווי איינער, וואָס וואשט זיך די הענר. איז דאָס געווען בלוט, דאָס וואָס זי האָט אזוי זארנפעלטיג לאנג, אזוי גרויענהאפט זארנפעלטיג אפּגעוואשען פון איהרע הענד? זי האָט דערביי געוואַרפען אין דער זייט א בליק, וואָס איז געווען אזוי בעטעניג, אזוי די נשמה ריהרענדיג... און אט דער בליק איז צופעליג געפאלען אויף מיר.

די נאנצע נאכט נאכדעם האָב איך געטראכט וועגען דעם דאזיגען בליק, וועגען דעם טאנץ, און וועגען דעם אויסערגעוועהנליכען אקאמפאניימענט: און וועז איך האָב אויף צו מארגענס, ווי מיין שטייגער איז, ארומנעשלענדערט אין די גאסען פון לאנדאן, האָב איך געפיהלט א בענקענדיגען פארלאנג, נאכאמאל צו באנעהענען די שענע טענצערין, און איך האָב נאר כסדר געהאלטען אין איין אנשטעלען די אויערען, טאמער וועל איך הערהערען די מוזיק פון דער פוים און דער טריאנגעל. איך האָב אין לאנדאן ענדליך

נעפונען עפּעס, וואָס האָט מיך פּאַראינטערעסירט, און איך האָב זיך שוין ניט מעהר אַרומגעדרעהט אָהן א צוועק אין איהרע ענטפֿערונגען.

מיט אמאָל ווען איך בין נאָר וואָס נעקומען פֿון טאָוער, זואָ איך האָב נעהאָט נענוי באטראכט די האַק מיט וועלכער מען האָט אָפּגעהאקט דעם קאָפּ פֿון אַנא באָלעין, און אויך די דימענטען פֿון דער ענגלישער קרוין, און די לייבען, האָב איך אויף דעם טאָוער־פּלאַץ אין מיטען פֿון א גרויסען קרייז מענשען ווידער דערזעהן די מאַראַם מוטער מיט דער גרויער פּויק און האָב דערהערט ווי מאָסיע טיורליוטיו קרעהט ווידער ווי א האָהן. דער גלעַרנטער הונד האָט ווידער צונויפֿגעשאַרט די העלדישקייט פֿון לאָרד וועלינגטאָן, דער קאַרלייק האָט ווידער געוויזען זיינע טערצען און קווארטען, וואָס קיינער וועט ניט קענען נאכמאכען, און מאַדמאָאזעל לאוראנס האָט ווידער אַנגעהויבען איהר וואונדערבאַרען טאַנץ. עס זענען איצטער ווידער געווען דיזעלבּיגע רעטזעלהאפּטע באוועגונגען, די זעלבּיגע שפּראַך, וועלכע האָט נעזאָגט עפּעס, וואָס מיך האָב ניט פּארשטאַנען, דאָס זעלבּיגע שנעלע פּארוואַרפֿען דעם שענעם קאָפּ אויף הינטען, דאָס זעלבּיגע צוהערען זיך צו דער ערד, דער שרעק, וועלכען זי ווייל פֿון זיך אראָפּוואַרפֿען דורך אלץ ווילדערע שפּרינג, און ווידער דאָס צוהערען זיך מיט אויערען צוגעניגט צו דער ערד, דאָס ציטערען, דאָס בלאָס ווערען, דאָס פּארשטיינערט ווערען, דערנאָך אויך דאָס פֿורכטבאר געהיימניספֿולע וואשען די הענד, און ענדליך דער בעטענדיגער זייטיגער בליק, וואָס האָט זיך דאמאָלט נאָך לענגער אָפּגעשטעלט אויף מיר.

יאָ, די ווייבער, די יונגע מיידלעך פֿונקט אזוי גוט ווי די פרויען, באמערקען גלייך, אז זיי האָבען צונעצויגען די אויפמערקזאמקייט פֿון א מאן. און הנם מאַדמאָאזעל לאוראנס, וועלכע זי האָט ניט נעטאָנצט האָט זי אלעמאל רעגונגסלאָז נעקוקט פּארדראָסיג פּאר זיך, און וועלכע זי האָט נעטאָנצט האָט זי נאָר טיילווייזל געוואָרפען איין אייגיצען בליק אויף דעם פּובליקום, איז עס אבער פֿון איצטער אָן שוין ניט געווען קיין בלויזער צופאל, וועלכע האָט דער בליק איז געפאלען אויף מיר. און וואָס אפטער איך האָב זי נע־

זעהן טאנצען, אלס באדייטונגספולער האָט זי געשטראהלט, אבער אויך אלץ אונבאגרייפליכער. איך בין געווען ווי פאר׳כשופ׳ט פון דעם דאזיגען בליק. און דריי לאנגע וואכען האָב איך זיך ארומ־געטריבען אין די לאנדאנער גאסען פון אין דער פריה ביז פאר נאכט, און זיך אומעטום אפגעשטעלט וואו מאדמאזעל לאוראנס האָט געטאנצט. טראץ דעם גרויסען טומעל פון דעם פאלק, האָב איך דאך געקענט פארנעמען די טענער פון דער פויק און פון דער טריאנגעל, ,ועז אפילו איך האָב זיך געפונען גאר ווייט, און מאסיע טיורליוטיו, אזוי שנעל ווי ער האָט מיך נאר דערזעהן אנקומען, האָט ער אנגעהויבען מיט זיין פרייגדליכען קרעהן. און הגם איך האָב ניט אויסגערעדט קיין איין ווארט ניט מיט איהם, ניט מיט דער מאדאם־מוטער, ניט מיט מאדמאזעל לאוראנס און אויך ניט מיט׳ן הונד, האָט דאך ביים סוף אויסגעזעהן ווי איך וואלט באלאנגט צו זייער געזעלשאפט. וועז מאסיע טיורליוטיו האָט צוזא־מענגענומען געלד, איז אזוי שנעל ווי ער האָט מיך דערזעהן, פלעגט ער זיך באנעהמען מיט דעם פיינסטען טאקט, און ער פלעגט אלע־מאל קוקען אויף דער אנדערער זייט, וועז איך פלעג איהם ארויי־ווארפען א קלייניע מטבע אין זיין דריי־עקיגען היטעלע. ער האָט ווירקליך פארמאגט אן אריסטאקראטישען אויסזעהן. ער פלעגט מיך דערמאנען אן די גוטע מאניערען פון דער פארגאנגענהייט. מען האָט עס געקענט באמערקען אן דעם קלייניעם מענשעלע, אז ער איז אויפגעוואקסען מיט מאנארכען, און דערפאר איז עס געווען נאך מאדנער, ווען ער פלעגט צייטענווייז פארגעסען אן זיין ווירד, און קרעהען ווי א האהן.

איך קען אייך ניט באשרייבען, ווי שטארק מיך האָט פאר־דראסען, וועז איך האָב איינמאל גאנצע דריי טעג אומזיסט ארום־געזוכט די קלייניע טרופע אין אלע גאסען פון לאנדאן, און האָב ענדליך פארשטאנען, אז זי האָט פארלאזען די שטאדט. די לאנג־ווייליקייט האָט מיך ווידער געמומען אין איהרע בלייערנע ארעמס און האָט מיר ווידער צוואמענגעפרעסט דאָס הארץ. איך האָב עס ענדליך מעהר ניט געקענט אויסהאלטען, האָב איך געזאגט א זיי־געזונד צו די פיער שטאנדען פון ענגלאנד, דעם „מאב", די

„בלעקנארדם", די „זשענטלמען" און די „פעשיאָנעבלעס". און בין צוריקגעפֿאָהרען אויפֿן ציוויליזירטען לאנד, וואו איך האָב א בעטענדיגער זיך געלאָזט אויף דער קניה פאר דער ערשטער בעסטער וווייסער שירץ פון א קוכער, וועלכען איך האָב דאָרט באָגעגנט צום ערשטען. דאָ האָב איך ווידער געקענט אמאָל אָפּעסען א מיטאָג ווי א פארנינפטיגער מענש און דערקוויקען מיין נשמה מיט דער געמיטלעכקייט פון אונאייגענציגע געזיכטער. אָבער מאדמאָאזעל לאוראנס האָב איך מעהר ניט געקענט פארגעסען. א לאנגע צייט האָט זי געטאָנצט אין מיין זכרון. אין אייזאמע שטונדען האָב איך אָפּטמאָל געמוזט זיך פארטראכטען וועגען די רעטזעלהאפטע פאנטאָמימען פון דעם שענעם קינד. באזונדערס אָבער דאָס צוהערען זיך מיט'ן אויער צוגענייגט צו דער ערד. עס האָט אויך געדויערט א היבשע צייט, איידער עס זענען אויסגענאנגען אין מיין זכרון די מעלאָדיען פון דער פויק און דער טריאנגעל.

— און דאָס איז די נאנצע געשיכטע? — האָט מיט אמאָל אויסגעצויגען מאריע, נאָכדעם ווי זי האָט זיך לייזענשאָפּטליך א הויב געטאָן.

מאקסימיליאן אבער האָט זי ווידער אוועקגעלייגט, האָט פול מיט באדייטונג צוגעלייגט דעם אנווייז־פינגער צום מויל און געזאָגט שטילערהייד: — שטיל! שטיל! נאָר ניט גערעדט! לייגט אייך ווידער אזוי רוהיג און איך וועל אייך דערצעהלען דעם סוף פון דער מעשה. נאָר איך בעט אייך האקט מיך ניט איבער.

און נאָכדעם ווי ער האָט זיך נאָך באקוועמער צוריקגעלעהנט אין שטוהל, האָט מאקסימיליאן וווייטער דערצעהלט די געשיכטע אזוי:

אין פינף יאָהר ארום נאָך דער באָגעגעניש, בין איך צום ערשטען מאל געקומען קיין פאריז. און דאָס, אין א זעהר מערקווירדיגער צייט. די פראנצויזען האָבען נאָר וואָס געהאט געענדיגט דאָס ספּעקטאקל פון דער יולי־רעוואָלוציאן. און די נאנצע וועלט האָט אפּלאָדירט. אָט דאָס שטיק איז ניט געווען אזוי שרעקליך ווי די פריהערדיגע טראגעדיען פון דער רעפובליק און דער קייזערליכער

ממשלה. אויך דעם שלאכטפעלד זענען בלויז פארבליבען עטליכע טויזענד טויטע, אויך זענען די פאליטישע ראמאנטיקער ניט געווען זהר צופריעדען און האבען מודיע געווען וועגען א נייעם ספעקטאקעל, ביי וועלכען עס וועט רינען מהר בלוט, און וואו דער תליון וועט האבען מהר ארבייט.

פאריז האט מיך זהר געמומען דורך דער הייטערקייט, וואס וויזט זיך דארט ארוים אין אלע ערשיינונגען און איבט אוים איהר איינפלוס אפילו אויף גאנץ פינסטערע געמיטער. מאדנע! פאריז איז די ביהנע, וואו עס ווערען אויפגעפיהרט די גרעסטע טראגעדיען פון דער וועלט־געשיכטע; טראגעדיען, ביי וועמענס עראינערונג עס ציטערען אויף די הערצער אפילו אין די וויטסטע לענדער, און די אויגען ווערען נאס; אבער די צושויער פון אט די גרויסע טראגעדיען, דערגעהט עס דא אין פאריז פונקט אזוי ווי עס איז אמאל דערגאנגען מיר, אין דעם פארט סען־מארטענישען טעאטער, וועו איך האב געזעהן אויפיהרען דאס שטיק Tour de Nesh מיר איז גראד אויסגעקומען צו זיצען הינטער א דאמע, וועלכע האט געטראגען א הוט פון ראזא־רויטער גאזע. און דער הוט איז געווען אזא ברייטער, אז זי האט פון מיר אין גאנצען פארשטעלט די ביהנע. און אלץ וואס איז דארטען געשפיעלט געוואָרען, האב איך נאר געזעהן דורך דער רויטער גאזע פון אט דעם הוט, און אזוי איז דער גאנצער גרויל פון דער Tour de Nesh ערשיינען פאר מיר אין דעם הייטערסטען ראזאווען ליכט. יא, אין פאריז איז פאראן אזא ראזאווע ליכט, וועלכעם מאכט פרעהליכער פאר דעם נאהענטען צוקוקער אלע טראגעדיען, כדי זיין לעבענס־געוונם זאל ניט קאליע ווערען. אפילו די שרעקענישען וואס מען האט מיטגעבראכט אין דעם אייגענעם הארץ קיין פאריז פארלירען דארט דעם מורא'דיגען שוידער. די שמערצען ווערען מאדנע באהרוהיגט. אין דער דאזיגער לופט פון פאריז, ווערען די וואונדען שנעלער אויסגעהיילט ווי ערגיץ אנדערש; אין אט דער לופט איז פאראן עפים אזא גרויסמוטיגעם, אזא מילדעם, אזא ליעבענסווירדיגעם, ווי אין פאלק גופא.

וואס מיר איז צום בעסטען געפעלען ביי די פאריזער מענ־

שען, דאָס איז נעווען זיין העפליכקייט און זיין אריסטאָקראטיש־
קייט. זיסער אַנאַנאַס דופט פון דער העפליכקייט! ווי וואויל־טע־
טיג האָסטו דערקווויקט מיין קראנקע נשמה וואָס האָט אין דייטש־
לאנד אין זיך אריינגעוויגען אזוי פיעל טאַבאקרויך, זויערקרויט
און גראבקייט! פונקט אזוי ווי ראָסיני׳ס מעלאָדיען האָבען אין מיי־
נע אויערען געקלונגען די העפליכע ענטשולדיגונגס־רעדען פון א
פראנצויז, וועלכער האָט אין ערשטען טאָג פון מיין אַנקומען קיין
פאריז, מיר א לייכטען שטויס געטאָן אין דער גאַס. איך האָב זיך
כמעט דערשראָקען פאר אזא זיסער העפליכקייט. איך, וואָס איך
בין געווען געוואוינט צו די דייטשע גראָבע ריפענשטויסען אָהן
ענטשולדיגונג. אין דער ערשטער וואָך, וואָס איך האָב זיך אויפ־
געהאלטען אין פאריז, האָב איך עטליכע מאָל אומישנע געוואָלט
געשטויסען ווערען, בלויז נאָר צוליעב דעם, כדי איך זאָל קענען
הערען אָט די זיסע מוזיק פון די ענטשולדיגונגס־רעדען. אבער ניט
נאָר מיט דער דאָזיגער העפליכקייט אליין, נאָר אויך מיט זיין
שפראָך האָט פאר מיר דאָס פראנצויזישע פאָלק געהאט א געוויסען
שטריך פון אריסטאָקראטישקייט. וואָרים איהר וויסט, ביי אונז
אין צפון געהערט די פראנצויזישע שפראָך צו די אטריבוטען פון
דעם הויכען אדעל. מיט דעם פראנצויזיש־רעדען האָב איך נאָר
פון קינדווייז אָן פארבונדען די אידעע פון אריסטאָקראטישקייט.
און וועלכע ניט איז פאריזער דאמע de la Halle רעדט בעסער
פראנצויזיש, ווי א דייטשע מיוחס׳דיגע דאמע פון פיער און
זעכציג אבות.

צוליעב דער דאָזיגער שפראָך, וואָס גיט איהם אן אריסטאָ־
קראטיש אויסזעהן, איז דאָס פראנצויזישע פאָלק געווען אין מיינע
אויגען עפּים אזוינס ליעבעס פאבעלהאפטעס. דאָס איז ווידער
געקומען פון אן אנדערער ערינערונג אויס מיין קינדהייט.
וואָרים דאָס ערשטע בוך אין וועלכען איך האָב געלערנט פראנ־
צויזיש, זענען געווען די פאבלען פון לאַ פאָנטעין; די נאַאיוו־שכל־
דיגע פראזען פון אָט דעם בוך האָבען זיך אזוי אייננעקריצט אין
מיין זכרון, אז איך וועל זיי קיינמאָל ניט קענען פארגעסען, און
וועז איך בין אָנגעקומען איז פאריז און האָב אומעטום געהערט

רערען פראנצויזיש, האָט דאָס מיך כסדר דערמאָנט אָן די לאַ פאָנ־
טעינ'שע פאבעלן. מיר האָט זיך אלץ געדוכט, אז איך הער די
וואויבאקאנטע שטימען פון די חיות: איצטער האָט גערעדט דער
לייב, דערנאָך ווידער האָט גערעדט דער וואָלף, דערנאָך דאָס לע־
מעלע, אָדער דער בושעל, אָדער די טויב. ניט זעלטען האָט זיך
מיר אויך געדאכט, אז איך הער דעם פוקס, און אין מיין זכרון
האָבען זיך טיילמאָל אויפגעכאפט די ווערטער:

Eh! bonjour, monsieur du Corbeau!
Que vous etes joli! que vous me semblez beau.

אזעלכענע פאבעלהאפטע עראינערונגען האָבען אבער אין
מיין נשמה אויפגעוואכט נאָך פיעל אפטער, ווען איך בין אין פא־
ריז אָנגעקומען אין יענער געגענד, וועלכע מען רופט ד י
ו ו ע ל ט. דאָס איז טאקי געווען יענע וועלט, וועלכע האָבען
דעם פארשטאָרבענעם לא פאָנטעין צוגעשטעלט די כאראקטערען
פון חיות. דער ווינטער סעזאָן האָט זיך אָנגעהויבען באלד נאָכ־
דעם ווי איך בין אָנגעקומען קיין פאריז, און איך האָב אָנטייל
גענומען אין יענעם סאלאָן לעבען, אין וועלכער יענע וועלט טרייבט
זיך ארום. אלם דאָס אינטערעסאנטסטע פון יענער וועלט האָט
מיך ניט אויף אזוי פיעל איבעראשט די גלייכהייט פון די זיטען,
וואָס הערשט דאָרטען, ווי די פארשיעדענקייט פון איהרע באָ־
שטאָנדטיילען. טיילמאָל ווען איך האָב מיר אין א גרויסען סאלאָן
באטראכט די מענשען, וועלכע האָבען זיך דאָרטען פרידליך פאר־
זאמלט, האָט זיך מיר געדאכט, אז איך געפין זיך אין א פאלאָץ
פון זעלטענהייטען, וואו עס געפינען זיך די רעליקווייען פון אלע
צייטען איינער לעבען דעם אנדערן: א גריכישער אפאלאָ לעבען א
כינעזישער פאָנאדע, א מעקסיקאנישער וויצליפוצלי לעבען א נאָ־
טישען „עקצע־האָמא", עגיפטישע געצעלט מיט הינטישע קעפ, הייליּ־
גע פעטישען פון האלץ, פון עלפענביין, פון מעטאל א. אז. וו.
איך האָב דאָרטען געזעהן אלטע מוסקעטיערס, וועלכע האָבען
אמאל געטאָנצט מיט מאריע אָנטואָנעטע, רעפובליקאָנער, וואָס זע־
נען פארגעטערט געוואָרען אין דער Assemblee Nationale
מאָנטאָניאָרען אָהן בארמהארציקייט און אָהן פלעקען: אמאליגע די־

רעקטאָריאַל־מענער, וואָס האָבען פּאַרנומען א הויכען פּלאַץ אין דעם לוקסעמבורג, גרויסע חשובים ביים קייזער, פּאַר וועמען גאַנץ אייראָפּא האָט געציטערט, הערשענדע יעזואיטען פון דער רעסטאָראַציאָן, קורץ לויטער אָפּגעפּארבטע, אָפּגעבּאַקירטע גאָטהייטען פון אַלע ציטען און אין וועלכע קיינער גלויבט ניט מעהר. די נעמען האָילען וועט זיי באריהרען זיך, אבער די מענשען זעהט מען פריער־לויך און פרייַנדליך שטעהען אייַנער לעבען אַנדערן. ווי די אַנטי־קיטעטען אין די דערמאָנטע ביידלעך פון דעם Quai Voltaire אין די נערמאַנישע לענדער, וואו די לייַדענשאפטען קענען וועניגער דיסציפּלינירט ווערען, וואָלט א געזעלשאפטליך צוואמענלעבען פון אזעלכענע ניט גלייכע פּערזאָנען געווען אין גאנצען אונמעגליך. אויך איז ביי אונז אין קאָלטען צפון דאָס באדערפענים צו רעדען ניט אזוי שטארק, ווי אין דעם וואַרימערן פראנקרייך, וואו די גרעסטע שונאים, וועט זיי קומען זיך צוזאמען אין א סאָלאָן, קענען זיי ניט פּארטראָגען קיין פינסטער שטילשווייגען. אויך איז אין פראנקרייך דער פערלאנג געפּעלען צו ווערען אזוי גרויס, אז מען ניט זיך די שטארקסטע מיה, ניט נאָר די פריינד צו געפּעלען, נאָר אויך די שונאים. דאָ קומט פּאַר א שטענדיג דראָפּיערען און קאָקטירען. און די וויבער מוזען זיך שטארק באמיהען די מענער אין־בערצוטרעפען אין זייערע קאָקעטעריייען; אבער עם גלינגט זיי פון דעסטוועגען.

איך בין מיט דער דאָזיגער באמערקונג ניט אויסען געווען קיין שלעכטס. און זיכער ניט קיין שלעכטס בנוגע די פראנצויזישע פרויען, און צום וויניגסטען נאָך בנוגע די פּאַריזערינס. בין איך דאָך זייער גרעסטער פּארעהרער. און איך פּארעהר זיי נאָך מעהר פּאַר זייערע חסרונות ווי פּאַר זייערע מעלות. איך קען ניט עפּים פּאַסיגערעם ווי די לעגענדע, אז די פּאַריזערינס קומען אויף דער וועלט מיט אלע חסרונות וואָס זענען נאָר מעגליך, אז אבער א ליע־בע פּעע דערבארעמט זיך איבער זיי, און באשענקט יעדען פון איהר מיט פּעהלער מיט אזא כשוף, דורך וועלכען דער פּעהלער אליין הויבט אן צו ווירקען ווי א נייער ליעבע ריין. די דאָזיגע ליעבע פּעע איז די גראציע. זענען די פּאַריזערינס שען? וער קען דאָס וויסען?

וועד קען דען דורכקוקען אלע אינטרינען פון דעם טואלעט. וועד קען דען אויסגעפינען צי דאס איז דאס אמת'ע, דאס וואס דער טיול דעקט אויף, אדער צי איז פאלש דאס וואס דאס אנגעפופטע זיידענצייג גרויסט זיך דערמיט? און וועז דעם אויג געלינגט שוין אריינצודרינגען דורך דער שאל, און אט האלטען מיר שוין דער־ביי צו דערפארשען דעם קערן, דאן הילט ער זיך נלייך איין אין א נייער שאל. און נאכדעם ווידער איז א נייער, און דורך דעם דאזיגען שטענדיגען איבערבייטען פון די מאדעם, מאכען זיי צו־נישט דעם שארפען בליק פון דעם מאנסביל. זענען זייערע נע־זיכטער שען? אויך דאס איז שווער צו זאגען. וואדים אלע זייערע נעזיכטסצוגען זענען אין א שטענדיגער באווענונג. יערע פאריזע־רין האט טויזענד פנימ'ר. איינס לאכענדיגער, גייסטרייכער און חכ'עודיגער ווי דאס אנדערע. און ברענגט אין א פארלע־גענהייט דעם, וואס ווייל זיך אויסקלייבען דאס שענסטע פנים, אדער וועז ער וויל גאר אויסגעפינען וועלכעם עם איז דאס אמת'ע פנים. זענען זייערע אויגען גרויס? וואס וויים איך! מיר אונטערזוכען ניט לאנג דעם קאליבער פון די קאנאנען, וועז זייערע קוילען האקען אונז דעם קאפ אראפ. און וועז זיי טרעפען ניט, אט די אויגען, דאז וועניגסטענס פארבלענדען זיי מיט זייער פייער, און ער איז צו־פריעדען, וועז ער קען זיך האלטען אויף אזא שטרעקע, אז ער איז זיכער פון דערשאסען צו ווערען. איז דער רוים צווישען דער נאז אין מויל בריים אדער שמאל? טיילמאל איז ער בריים — וועז זיי פארציהען די נאז; טיילמאל איז ער שמאל — וועז די אויבערש־טע ליפ ציהט זיך אן איבערמוטיג. איז דאס מויל גרויס אדער קליין? וועד קען ווייסען וואו עס הערט אויף דאס מויל און וואו עס הויבט זיך אן דאס שמייכעלע? כדי ארויסצוטראגען א ריכ־טיגען אורטייל, מוז דער בעאורטיילער אין דעם ענענשטאנד פון דער בעאורטיילונג זיך נעפינען אין א צושטאנד פון רוה. וועד קען אבער רוהיג זיין ביי א פאריזערין, און וועלכע פאריזערין איז דאס וועז רוהיג? עס זענען פארא מענשען, וואס גלויבען, אז זיי קע־נען דעם שמעטערלינג נאנץ נענוי באטראכטען, וועז זיי האבען איהם מיט דער נאדעל צוגעשטאכען צום פאפיער. דאס איז אבער

פֿונקט אזוי נאָריש ווי גרויזאם. דער צוגעשטאָכענער רוהיגער שמעטערלינג איז שוין מעהר ניט קיין שמעטערלינג. דעם שמעטערלינגס מוז מען באטראכטען ווען ער פֿלאטערט ארום די בלומען... און די פֿאריזערין מוז מען באטראכטען ניט אין איהר באלעבאטישקייט, וואו זי איז באפעסטיגט מיט דער נאָדעל אין דער ברוסט, נאָר אין סאלאָן, אויף אבענדען און בעלער, ווען זי פלאטערט ארום מיט די געשטיקטע נאזע און זיידענע פליגעל, אונטער דער בליצענדיגער קריסטאל־קרוין פון דער פרייר. דאן אנטפלעקט זיך ביי זיי א האָטינגער פארלאנג צום לעבען, א באנעהר צו א זיסער פאר'שכור'ונג, א לעכצען צו שכרות, דורך וועלכען זי ווערט כמעט גרויענהאפט פארשענערט און געווינט אזא חן, וועלכער אי ער ענטציקט אונזער נשמה און אי ער צוטרייסלט אונז.

דער דאָזיגער דורשט צו גענישען דאָם לעבען, גלייך ווי דער טויט וועט זי אין א שעה שפעטער שוין אוועקרופען פון אָט דעם שפרודעלדיגען קוואל פון גענוס, אָדער גלייך ווי די דאָזיגע קוואל וועט אין א שעה שפעטער שוין זיין פארזיגעלט, — דער דאָזיגער האסט, דער דאָזיגער כעס, דער דאָזיגער שגעון פון די פֿאריזערינס, ווי ער ווייזט זיך באזונדערס ארויס אויף בעלער, דערמאָנט מיך אלעמאל אָן דער לעגענדע וועגען די טויטע טענצערינס, וועלכע מען רופט ביי אונז „ווילים". לויט דער לעגענדע זענען אָט די טענצערינס יונגע כלות, וואָס זענען געשטאָרבען פאר דעם טאָג פון זייער חתונה. זיי האָבען אבער אין זייער הארצען אזוי געוואלדיג בעהאלטען דעם אונבאפרידיגטען חשק צום טאנצען, אז יערע נאכט שטעהען זיי אויף פון זייערע קברים, און פארזאמלען זיך מחנות'וויז אויף די וועגען, און ווען עס קומט די האלבע נאכט, לאָזען זיי זיך אוועק אין די ווילדסטע טענץ. אויסגעפוצט אין זייערע חתונה־קלייד־ער מיט בלומענקרענץ אויף די קָעפ, פינקעלדיגע רינגען אויף די בליכע הענד, שוידערליך לאכענדיג און אויסטערלייש שען טאנצען די ווילים אין לבנה־שיין און זיי טאנצען וואָם אמאל אלץ ווילדער און צורייצטער, וואָם מעהר זיי פיהלען אז די טאנץ־שעה וואָם איז זיי געגעבען, דערנעהנטערט זיך צום סוף,

און זיי וועלען ווידער מוזען אריינקריכען אין דער אייזיגער קעלט פון קבר.

עס איז נעווען אויף א אבענד אין Chaussee d'Autin ווען אזא באטראכטונג האט מיר זעהר טיף אויפגעריהרט די נשמה. דאס איז געווען א גלענצענדער אבענד, און קיין זאך האט ניט נעפעהלט פון די נעווענליכע טראדיציאנעלע באדינגונגען וואס קענען שאפען דעם נעזעלשאפטליכען פארגעניגען: נעניג ליכט באליכטען צו ווערען; נעניג שפיגלען כדי זיך צו קענען באטראכטען; נעניג מעגשען כדי צו קענען היים ווערען; נעניג צוקער־וואסער און אייז כדי זיך צו קענען אפקיהלען. אנגעהויבען האט מען מיט מוזיק. פראנץ ליסט האט זיך געלאזט צושטופען צום פארטע־פיאנע, ער האט פארוואַרפען די האר איבער דעם געניאלען שטערען, און ער האט צוגעשטעלט איינע פון זיינע בריליאנטעסטע שלאכטען. די קלאווישען האבען אויסגעזוהכן ווי זיי וואלטען בלוטיגען. אויב איך האב ניט קיין טעות האט ער געשפיעלט א פאסאזש פון די „פאליננעזיען" פון באלאנש, וועמענס אידעען ער האט איבערנעזעצט אין מוזיק, א זאך וואס איז זעהר נוצליך פאר די, וועלכע קענען די ווערק פון אט דעם בעריהמטען שריפטשטעלער ניט לייענען אין אריגינאל.

דערנאך האט ער געשפיעלט דעם מארש נאך דער הינריכטונג La Marche au supplice פון כרילאן, דאס אויסגעצייכענטע שטיק מוזיק, וועלכעם דער יונגער מוזיקער האט פארפאסט, אויב איך האב ניט קיין טעות, אין דעם טאג פון זיין חתונה. אין נאנצען זאל האט מען נאר גענזהן בלאסע פנימ'ר, באוועגענדע בר־זימם און א לייכט אטמעמן אין דער צייט פון די פאוזען, און צום סוף א ווילדער אפלאוז. די ווייבער פלענען אלע מאל זיין ווי פאר־שכור'ט וועו ליסט פלעגט עפים שפיעלען. מיט א ווילדערער פרייד האבען זיך איצטער די ווילים פון דעם סאלאן איבערגענעבען דעם טאנץ, און עס האט מיך נעקאסט מיה צו אנטלויפען פון דעם טומעל אין א זייטיגען צימער. דא האט מען נעשפיעלט אין קאר־טען און עטליכע דאמען זענען נעזעסען אויף נרויסע שטוהלען און זיך צוגעשמט צום שפיעלען, אדער זיי האבען נעמאכט אן אנ־

שטעל ווי דער שפיעל וואָלט זיי פאראינטערעסירען. וועז מיר איז אויסגעקומען פארבייצוגעהן פארביי איינער פון די דאמען אוז איהר מאנטעל האָט באריהרט מיין ארעם, האָב איך דערפיהלט א לייכטען ציטער פון דער האנד ביז ארויף צו דער פלייצע, פונקט אזוי ווי פון א זעהר שוואכען עלעקטרישען שלאג. אט דער שלאג איז אבער מיט דער גרעסטער שטארקייט דורכגעלאָפען איבער מיין גאנצען הארץ, וועז איך האָב באטראכט דאָס פנים פון יענער דאמע. איז דאָס זי, אָדער איז עס ניט? עס איז געווען דאָסזעלביגע געזיכט וואָס איז אין דער פארם אוז אין דער פארב געווען גלייך צו א קלאסישען געזיכט; נאָר וואס עס איז שוין מעהר ניט געווען אזוי ריין ווי מארמאָר אוז אזוי גלאט ווי מארמאָר, ווי אמאל. א שארף אויג האָט געקענט באמערקען אויף דעם שטערען אוז אויף די באקען עטליכע קלייגע קנייטשען, אפשר העפטען, וואָס קומען פון פאקטען, וועלכע האָבען דאָ דערמאנט אָז יענע פיינע פלעקען פון ווערטער, וועלכע מען קען געפינען אויף סטאטוען, וואָס זענען א לאנגע צייט געווען אויסגעשטעלט קעגען רעגען. עס זענען אויך געווען דיזעלביגע שווארצע האָר וואָס האָבען באדעקט די שלייפען מיט גלאטע אָוואלען ווי פליגעל פון ראָבען. וועז איהרע אויגען האָבען זיך אבער באגעגענט מיט די מיניגע, אוז דאָס מיט יענעם וואויבאקאנטען זייטיגען בליק, וועמענס שנעלער בליץ האָט אלע מאל אזוי רעטזעלהאפט געטראָפען מיין נשמה, דאָז האָב איך שוין מעהר ניט געצווייפעלט — דאָס איז געווען מאדמאָאזעל לאוראנס.

אריסטאקראטיש אויסגעשטרעקט אין איהר שטוהל, אין אייז האנד א בוקעט בלומען, אוז מיט דער אנדערער אָנגעשפארט אויף דעם אָנלעהן פון שטוהל, איז געזעסען מאדמאָאזעל לאוראנס ניט ווייט פון א קאָרטען־טישעל אוז עס האָט אויסגעזעהן ווי זי וואָלט אָנגעוועגדט איהר גאנצע אויפמערקזאמקייט צו דעם אויסטיילען פון די קאָרטען. אריסטאקראטיש אוז ציערליך איז געווען איהר אנצוג, אוז דאָך גאנץ אייגנאפּאָ, פון ווייסען אטלאָס. א חוץ אָרעם־בענדער אוז ברוסט־נאָדלען פון פערל האָט זי ניט געטראָגען קיין שום ציערונג. דער יוגענדליכער בוזים איז געווען הויך באדעקט מיט

שפיצען, כמעט פיוריטאניש ביז צום האלן, און אין דער דאזיגער איינפאכקייט און ציכטיקייט פון איהר קליידונג, איז זי געווען א ריהרענד לעבלויכער קאנטראסט אקעגען עטלעכע עלטערע דאמען, וועלכע זענען געזעסען לעבען איהר אויסגעפוצט אין פיעלפארביגע קליידער און בליצענדיג פון דימענטען. און די חורבות פון זייער אמאלגער הערלעכקייט, דער פלאץ, וואו עם איז אמאל געשטאנען טראיא, האבען זיי מעלאנכאליש נאקעט אויסגעשטעלט פאר יעדען איינעם. זי האט נאך אלץ אויסגעזוהן וואונדערשען און ענטציקענד פארדראסיג, און עם האט מיך שטארק געצויגען צו איהר, און ענדליך בין איך געשטאנען הינטער דעם שטוהל, ברענענדיג פון א דעליקאטען ציטער.

איך האב אפנים געמוזט שטעהן א לאנגע צייט שווייגענדיג הינטער איהר, וועז זי האט פלוצלונג ארויסגעצויגען א בלום פון איהר בוקעט און זיך ניט אומקוענדיג אויף מיר זי דערלאנגט צו מיר איבער איהר פלייצע. א מאדנער איז געווען דער ריח פון דער בלום און ער האט אויף מיר געווירקט מיט אן אייגענארטיגער באצויבערונג. איך האב זיך נעפיהלט ווי ארויסגעריסען פון אלע גענזלשאפטליכע פארמאליטעטען, און איך האב זיך דערפיהלט ווי אין א חלום, אין וועלכען מען רעדט און מען טוט פארשיעדענערליי זאכען, איבער וועלכע מען וואונדערט זיך אליין, און אין וועלכען אונזערע וועלטער האבען אזא קינדערש הייטישען און אייגנפאכען כאראקטער. רוהיג, גלייכגילטיג, נאכלעסיג ווי מען טוט דאס ביי אלטע פרוינד, האב איך זיך אריבערגעבוינען איבער דעם אנלעהן פון שטוהל און האב דער יונגער דאמע שטיל געפרעגט אויפ'ן אויער:

— מאדמאזעל לאוראנס, וואו איז אייער מאמע מיט דער פויק?

— זי איז טויט — האט זי געענטפערט אין דעמזעלבינגען טאן, פונקט אזוי רוהיג, גלייכגילטיג, נאכלעסיג.

נאך א קורצער פאוזע האב איך זיך ווידער אריבערגעבוינען איבער דעם אנלעהן פון שטוהל און האב דער יונגער דאמע שטיל

געפרעגט אויפ'ן אויער: מארמאָזעל לאוראנס, וואו איז דער געלערנטער הונד?

— ער איז אוועקגעלאפען אין דער וויטער וועלט אריין — האָט זי ווידער נעענטפערט אין דעמזעלביגען רוהיגען, גלייכגילטיגען און נאכלעסיגען טאָן.

און כאָ א קורצער פּאוזע האָב איך זיך ווידער אריבערגעבויגען איבער דעם אָנגעהן פון שטוהל און האָב דער יונגער דאמע שטיל געפרעגט אויפ'ן אויער: — מארמאָזעל לאוראנס, און וואו איז מאָסיע טיורלויטיו, דער קארליק?

—ער איז ביי די ריעזען אויף דעם טאמפעלשען בולוואר.— האָט זי געענטפערט. קוים אבער האָט זי געהאט אריוסגערעדט די דאָזיגע ווערטער און דאָס, אין דעמזעלבען רוהיגען, גלייכגילטיגען און נאכלעסיגען טאָן, איז צו איהר צוגעקומען אן אלטער מאן פון הויכען מיליטערישען ראנג, און האָט איהר געלאָזט וויסען, אז איהר וואָגען איז פארפאָהרען צום הויז. אויפהויבענדיג זיך לאנגזאם פון איהר אָרט, האָט זי זיך יענעם אָנגעהאנגען אויפ'ן אָרעם, און ניט וואַרפענדיג אויף מיר אפילו איין בליק, האָט זי מיט איהם פארלאָזען די נעזעלשאפט.

וועלכע וואו איך האָב געפרעגט ביי דער דאמע פון הויז, — איז דעם נאנצען אבענד נעשטאנען ביים אריינגאנג פון הויפטזאל און האָט ישרען אריינקומענדיגען און אוועקגעהענדיגען באשאָנקען מיט א שמייכעלע — וואו איך האָב זי געפרעגט אויף דעם נאמען פון דער יונגער דאמע, וועלכע איז נאָר וואָס אוועקגענאנגען מיט דעם אלטען מאן, האָט זי מיר הייטער געלאכט אין פּנים אריין און האָט געזאָגט: „מיין גאָט! וואר קען דען קענען אלע מענשען! איך קען איהם פונקט אזוי וועניג...“ און זי איז געבליבען שטאָקען. וואָרים זי האָט אודאי געוואָלט זאָגען, אז זי קען איהם פונקט אזוי וועניג ווי מיך אליין, וועמען זי האָט אויך ערשט יענעם אבענד נעזעהן צום ערשטען מאָל. — אפשר וואָלט מיר אייער מאן געקענט זאָגען, — האָב איך באמערקט — וואו קען איך איהם געפינען?

— אויף דער יאגד ביי סען זשערמען. — האָט מיר די דאמע

געענטפערט מיט א שטאַרקען געלעכטער. ער איז היינט אין דער פריה אָפּגעפֿאָרן און וועט צוריקומען ערשט מאָרגען פֿאר־נאכט... נאָר וואַרט. איך קען איינעם, וועלכער האָט א סך געררעט מיט דער דאמע, אויף וועלכער איהר פֿרעגט זיך נאָך. איך וויים ניט זיין נאָמען, אבער איהר קענט זיך לייכט אָנפֿרעגען אויף איהם, וען איהר וועט זיך נאָכפֿרעגען אויף דעם יונגען מאן, וועמען דער הער קאָזימיר פֿעריער האָט דערלאַנגט א בריק מיט'ן פוס. איך וויים ניט וואו.

און כאָטש עס איז זעהר שווער צו דערקענען א מענשען אז דעם, וואָס ער האָט געקראָגען א בריק פון א מיניסטער, האָב איך דאָך דעם מאן באלד אויסגעפונען. און איך האָב איהם געבעטען ער זאל מיר דערקלעהרען עפּיס מעהר וועגען דער זאָנדערבארער באַ־שעפֿענים, וואָס האָט מיך אזוי שטארק פֿאראינטערעסירט און וועלכע איך האָב איהם געקענט געוג דייטלעך באשרייבען. „יא" האָט געזאָגט דער יונגערמאן, — איך קען זי גאנץ גוט. איך האָב מיט איהר נערעדט אויף מעהרערע אבענדען" — און ער האָט מיר איבערדערצעהלט א מאסע גאָר ניט זאָגענדיגע זאכען, מיט וועלכע ער האָט זי אונטערהאלטען. וואָס איהם האָט זיך באזונ־דערס געווארפען אין די אויגען איז געווען איהר ערענסטער בליק, יערעם מאל וועו ער האָט איהר געמאכט עפּיס א קאָמפּלימענט. ער האָט זיך אויך ניט ווייניג געוואונדערט, וואָס זי האָט אלע מאל צו־ריקגעוויזען זיין איינלאדונג, וועו ער האָט זי געבעטען צו א טאנץ. און דאָס, האָט זי אלע מאל פֿארזיכערט, אז זי קען ניט טאנצען. איהר נאָמען און איהרע פֿארהעלטענישען האָט ער ניט געקענט. און וויפיעל איך האָב זיך ניט נאָכגעפֿרעגט, האָט מיר קיינער ניט געקענט געבען קיין ענטפער. אומזיסט בין איך ארומגעלאָפֿען אויף אלע אבענדען, מאדמאָאזעל לאוראנס האָב איך אין ערגיץ ניט געקענט געפֿינען.

— און דאָס איז די נאנצע געשיכטע? — האָט אויסגערופֿען מאריא, נאָכדעם ווי זי האָט זיך לאנגזאם איבערגעדרעהט און שלעפֿעריג געגענציט — דאָס איז די נאנצע מערקווירדיגע געשיכ־טע? און איהר האָט שוין קיינמאל מעהר ניט געזעהן ניט מאדמאָא־

זעל לאוראנס, ניט די מוטער מיט דער פויק, ניט דעם קארליק טיורליוטיו, און אויך ניט דעם געלערנטען הונד?

— בלייבט רוהיג ליגען — האָט געענטפערט מאקסימיליאן —איך האָב זיי אלעמען נאך אמאל געזעהן. אפילו דעם געלערנטען הונד, און איך האָב איהם געפונען אין א זעהר שרעקליכער נויט, דעם ארימען טייוועל, ווען איך האָב איהם באגעגענט אין פאריז. דאָס איז געווען אין לאטיינישען קווארטאל. איך בין גראד פארביי־גענאנגען פארביי דער סארבאָן, ווען פון זיינע טויערען איז ארויס־געלאָפען א הונד און הינטער איהם מיט שטעקענס אין די הענד א טוץ סטודענטען, און הינטער זיי אפשר צוויי טוץ אלטע ווייבער און אלע האָבען זיי געשריען אין א כאָר: דער הונד איז משוגע! כמעט מענשליך האָט די אומגליקליכע חיה אויסגעזעהן אין איהר טויט שרעק, דאָס וואסער פון זיינע אויגען האָט נערונען ווי טרעה־רען, און ווען ער איז א קייכענדיגער פארביי גלאָפען פארביי מיר, און זיין פייכטער בליק האָט מיך דערזעהן, האָב איך דער־קענט מיין אלטען פריינד, דעם געלערנטען הונד, וואָס האָט אזוי געלויבט דעם לארד וועלינגטאָן, און וועלכער האָט אמאל אנגע־פילט דאָס פאלק פון ענגלאנד מיט באוואונדערונג. איז ער אפשר אין דער אמת'ן געווען משוגע? האָט ער זיך אפשר צופיעל איבער־געגעסען מיט געלערנטקייט, ווען ער האָט פארטגעזעצט זיינע שטו־דיען אין לאטיינישען קווארטאל? אדער האָט ער אפשר דורך זיין שנארכען און מרוקען גלאָזט וויסען זיין אונצופריע־דענהייט, ווען ער האָט געהערט די שארלאטאנעריין פון וועלכען ניט איז פראָפעסאר, און יענער וואָס האָט געוואלט פטור ווערען פון זיין אונגינסטיגען ציהער, האָט ער איהם ערקלעהרט פאר משוגע? און אך! די יוגענד אונטערזוכט ניט לאנג, צי איז ג־זוען דער פארשוועכטער כבוד פון א געלערנטען צי נאָר די קנאה פון ברויט, וואָס האָט צוערשט אויסגערופען: דער הונד איז משוגע! און זי באפאלט גלייך מיט איהרע גדאנקענלאָזע שטעקענס, און אויך די אלטע וויבער זענען דאן גרייט מיט זייער געשריי, און שרייען איבער די שטים פון אומשולד און פון דער פערנופט. מיין ארימער פריינד האָט געמוזט פאלען. פאר מיינע אויגען איז

ער אונ'רחמנות'דיג דערשלאגען געוואָרען צום טויט, פארשפאָט. און ענלדיך האָט מען איהם אוועקגעוואָרפען אויף א הויפען מיסט. אָרימער מאָרטירער פון דער וואוילקענעוודיקייט!

ניט פיעל בעסער איז געווען דער צושטאנד פון דעם קאָרליק מאָסיע טיורלִיוטיו, וועו איך האָב איהם ווידער געפונען אויף דעם טעמפעלשען בולוואר. מאדמאָאזעל לאוראנס האָט מיר אפילו געזאָגט, אז ער נעפינט זיך דאָרט. עס קען אָבער זייו. אז איך האָב נאָר ניט געטראכט איהם דאָרטען צו זוכען. אָדער אז דער נרויסער נעווימעל פון מענשען האָט מיך פארהינ־ דערט דאָס צו טאָן. נענוג איו, אז ערשט שפעטער האָב איך באָ־ מערקט דאָס ביידעל, וואו מען קען זעהן די ריעזען. וועו איך בין אהין אריינגעקומען האָב איך דאָרט געטראָפען צוויי לאנגע חברה־ לייט, וועלכע זענען געלעגען אויף דער נאָרע, אוו וועלכע זענען אָבער שנעל אויפגעשפרונגען, וועו זיי האָבען מיך געזעהן אריינקו־ מען אוו האָבען זיך אויפגעשטעלט אין א פאָזע פון ריעזען. אין דער אמת'ן זענען זיי ניט געווען אזוי נרוים, ווי זיי האָבען זיך דאָס באריכמט אויף די פלאקארדען אין דרויסען. דאָס זענען געווען צוויי לאנגע חברה לייט, וועלכע זענען געווען אָנגעטאָן אין ראָזאָווען טרי־ קאָ, אוו האָבען געטראָגען זעהר שווארצע, אפשר נאָר פאלשע בא־ קעו־בערד, אוו האָבען געפאָכט איבער די קעפ מיט אויסגעהוילטע הילצערנע העק. וועו איך האָב זיי געפרעגט אויף דעם קארליק, וועו־ נען וועלכען עס ווערט אויך מודיע געווען אויף די פלאקארדען, האָ־ בען זיי מיר געענטפערט, אז שוין זייט פיער וואָכען ווייזט מען איהם ניט, ווייל ער ווערט אלץ אונפאסיגער, אוו אז איך קען איהם פון דעסטוועגען דאָך זעהן, וועו איך וועל באצאָהלען א טאָפעלטען אייגטריט געלד. ווי נערן באצאָהלט מען א טאָפעלטען אייגטריט געלד, וועו מען ווייל ווידער זעהן א פרייגד! אוו אך! דאָס איז נעווען א פרייגד, וואָס איך האָב געפונען אויפ'ן טויטענבעט. אָט דאָס טויטענבעט איז אייגענטליך געווען א קינדערשע וויעג. אוו אין דער וויעג איז געלעגען דער אָרימער קארליק מיט זיין געל אייגעשרומפענעם פנים פון א זקן. א מיידעל פון א יאָהר פיער

איז געזעסען לעבען איהם און האָט מיט איהר פוס געוויעגט די וויעג און געזונגען מיט א לאכענדיגען חוזק טאָן:

— שלאָף טיורליוטיולו, שלאָף!

וועז דער קליינער האָט מיך דערזעהן, האָט ער געעפענט זיין נעלעזרנע בלאסע אויגען אזוי וויים וויי נאָר מעגליך, און אן אור מעטיג שמייכעלע האָט געציטערט ארום זיינע ליפען. אפנים, אז ער האָט מיך גלייך דערקענט, ווארים ער האָט מיר דערלאנגט דאָס פארטריקענטע העמטעל און האָט שטיל געכאָרכעלט: „אלטער פרייַנד!"

און עס איז ווירקליך געווען א שרעקליכער צושטאַנד, אין וועלכען איך האָב געפונען דעם מאן, וואָס שוין אויך זיין אכטען יאָהר האָט ער געהאט א לאנגע אונטערברעכונג מיט לודוויג דעם זעכצעהנטען, און וועמען דער צאָר אלעקסאנדער האָט געקאָרמעט מיט באָנבאָנען, וועמען די פרינצעסין פון קירויץ האָט ארומגעטראָגען אויף דער שוים און וועלכער האָט ארומגעריטען אויף דעם בראוּנשווייגער הערצאָג'ס הינד, פאר וועמען דער קעניג פון בייערען האָט פאָרגעלייענט זיינע געדיכטען, דער וואָס האָט געשריבערט פון איין ליולקע מיט די דייטשע קעניגע, וועמען דער פויפסט האָט פארגעטערט און וועמען נאפאָלעאָן האָט קיינמאל ניט ליעב געהאט. אָט דאָס לעצטע האָט דעם אומגליקליכען געאָרט נאָך אויך זיין טוטענבעט, אדער ווי געזאָגט, אין זיין טויטער וויעג. און ער האָט געווויינט איבער דעם טראגישען שיקזאל פון דעם קייזער, וועלכער האָט איהם קיינמאל ניט ליעב געהאט, און וועלכער האָט אבער אין אזא קלעגליכען צושטאַנד נעענדיגט זיין לעבען אויף סאנקט העלענא. — „פונקט אזוי ווי איך פארענדיג מיינע טעג אָט א דא" האָט ער צונעגעבען. „אייניזאם, פון קיינעם ניט באזוכט און פארלאָזען פון אלע קעניגע און פירשטען. א בילד פון שפאָט אויף זיין אמאָליגער הערליכקייט!"

הנם איך האָב ניט געקענט נענוי באגרייפען, ווי אזוי א קארליק, וועלכע שטארבט צוויישען ריעזען, קען זיך פארגלייכען מיט א ריעז וואָס איז געשטאָרבען צוויישען קארליקעם, האָבען מיך דעם אָריגען טיורליוטיו'ס ווערטער דאָך געריהרט און נאָך מעהר

זיין פארלאזטער צושטאנד אין דער שעה פון טויט. איך האב מיך ניט געקענט איינהאלטען פון אויסדריקען מיין פארוואונדערונג, פארוואס מאדמאזעל לאוראנס, וועלכע איז איצט אזוי דערהויבען געווארען, קימערט זיך גאר ניט וועגען איהם. קוים אבער האב איך נאר דערמאנט איהר נאמען, האט דער קארליק אין דער וויעג באקומען די מוראדיגסטע קרעמפען און מיט זיינע וויסע ליפען האט ער געקלאגט: אונדאנקבאר קינד! וואס איך האב אויפגעצויגען, און איך האב זי געוואלט דערהויבען צו מאכען זי פאר מיין וויב, וואס איך האב זי געלערנט ווי אזוי מען דארף זיך באווגען און באנעהמען צווישען די גרויסע פון דער וועלט, ווי אזוי מען שמייכעלט, ווי אזוי מען פארנייגט זיך אין הויף, ווי אזוי מען שטעלט זיך פאר... דו האסט מיינע לעקציעס גוט אויסגענוצט, און ביזט איצטער א גרויסע דאמע, און האסט איצטער א קארעטע און לאקאיען און א סך געלד און א סך שטאלץ, און נאר קיין הארץ ניט. דו לאזט מיך דא שטארבען, איינזאם און עלענד שטארבען, ווי נאפאלעאן אויף סאנקט העלענא! א, נאפאלעאן, דו האסט מיך קיינמאל ניט ליעב געהאט!..." וואס נאך ער האט געזאגט, האב איך ניט געקענט פארשטעהן. ער האט אונטערגעהויבען זיין קאפ, האט געמאכט עטליכע באווגונגען מיט דער האנד, גלייך ווי ער וואלט געגען עמיצען זיך ווערען, אפשר געגען טויט. אבער די קאסע פון דעם דאזיגען שונא קען קיין מענש ניט ווידערשטעהן. ניט קיין נאפאלעאן און אויך ניט קיין טיורליוטיו. דא העלפט ניט קיין פארדעק. מאט ווי בייגעקומען איז צוריקגעפאלען דעם קארליק'ס קאפ, און ער האט מיך לאנג אנגעקוקט מיט אן אונבאשרייבארען גייסטערהאפטען בליק, האט פלוצלונג אנגעהויבען צו קרעהען ווי א האהן און איז געשטארבען.

דער דאזיגער טויט האט מיך שטארק באטריעבט און נאך מעהר דערפאר, ווייל איך האב פון איהם נאר ניט געקענט ארויסקריגען עפיס ממשות'דיגעס וועגען מאדמאזעל לאוראנס. וואו זאל איך זי איצטער געהן זוכען? איך בין ניט געווען פארליעבט אין איהר, און האב אפילו ניט געפיהלט קיין גרויסע צונייגונג צו איהר און דאך האט מיך גערייצט א געהיימניספולער באנעהר זי

צו זוכען אומעטום; וועו איך פלעג אריינקומען ערגיץ אין א סאלאָן, און פלעג באטראכטען די געזעלשאפט און ניט געפינען דאָס וואויל־באקאנטע געזיכט, פלעג איך באלד פארליערן מיין רוה און עס פלעגט מיך צוריק ארויסטרייבען פון דאָרטען. טראכטענדיג וועגען דעם דאָזיגען געפיהל בין איך איינמאל ארום האלבער נאכט געשטאנען לעבען א זייטיגען אריינגאנג פון דער גרויסער אפּער און האָב געווארט אויף א דראשקע. און זעהר פארדראָסיג געווארט, וויל עס האָט שטארק גערעגנט. אבער קיין דראשקע איז ניט געקומען. אבער בעסער געזאָגט, עס זענען נאָר געקומען דראשקעס וועלכע האָבען געהערט צו אנדערע מענשען, וועלכע האָבען זיך מיט הנאה אריינגעזעצט אין זיי. און אזוי איז ביסלעכווייז געווארען זעהר איינזאם ארום מיר. „אויב אזוי וועט איהר שוין מוזען פאָהרען מיט מיר" — האָט ענדליך א זאָג געטאָן א דאמע, וועלכע איז געווען גוט איינגעהיילט אין איהר שווארצען מאנטעל, און וועלכע איז א לאנגע צייט אויף געשטאנען און געווארט לעבען מיר, און האָט איצטער געהאלטען אין אריינשטייגען אין א קארעטע. דאָס קול האָט דורכגעציטערט דורך מיין הארץ. דער וואויל־באקאנטער זויטיגער בליק, האָט ווידער אויסגעאיבט זיין כשוף, און איך בין ווידער געווען ווי אין א חלום, וועו איך האָב זיך געפונען לעבען מאדמאָאזעל לאוראנס אין א וווייכער, וואַרעמער קארעטע. מיר האָבען ניט געוועדט קיין וואָרט, מיר וואָלטען זיך אויך ניט געווען געהערט. וואָרים די קארעטע האָט זיך געלאָזט איבער די פּאריזער גאסען מיט א געוואלדיגען גערויש, איז געפאָהרען זעהר לאנג, ביז ער איז ענדליך געבליבען שטעהן פאר א גרויסען טויער.

דיענער אין בריליאנטענע ליוורעען האָבען אונז ארויף געלייכט די טרעפ און דורך א נאנצע רייה פון צימערן. א קאמערפרוי, וואָס איז אונז אקעגען געקומען מיט א שלעפעריגען פנים, האָט זיך פיעל מאל ענטשולדיגט וואָס עס איז אינגעהייצט בלויז אין רויטען צימער. און נאָטדעם ווי לאוראנס האָט געגעבען א וואונק צו דער פרוי, אז זי זאל אוועקגעהן, האָט זי געזאָגט מיט א געלעכטער: „דער צופאל פיהרט אייך היינט ווייט. נאָר אין מיין שלאָפצימער איז איינגעהייצט..."

אין דעם דאזיגען שלאפצימער, וואו מיר האבען זיך באלד געפונען אליין, האט געפלאקערט א זעהר גוט קאמין־פייער, וועלכעס איז געווען נאך ניצליכער, ווייל דאס צימער איז געווען אונגעהייער גרויס און הויך. אט דאס גרויסע שלאפצימער, פאר וועלכען עס האט זיך בעסער געפאסט דער נאמען שלאפזאל. האט אויך געהאט אין זיך עפּים מאדנע פּוסטעס. די מעבעל און די דעקאראציאן האבען געטראגען דעם כאראקטער פון א צייט, וועמענס גלאנץ עס זעהט איצטער אוים פאר אונז אזוי באשטויבט און וועמענס ערהאבענקייט עס זעהט פאר אונז איצטער אוים אזוי ניכטערן, אז איהרע רעליקווען דערוועקען ביי אונז א געוויסע אונבאקוועמליכקייט, אויב ניט גאר א געהיימען שמייכעלע. איך רעד דאס וועגען דער צייט פון דער אימפּעריע. וועגען דער צייט פון נאלדענעם אדלער, פון די הויכפליהענדיגע בונטען פערערן. פון די ווידישע פריזורען, פון די גרויסע טאמבאר מאיאר'ס, פון די מיליטערישע מענשען, פון דער אפיציעלער אונשטערבליכקייט, פון דער קאנטינענטאל־קאפע־הייזער. וואו מען האט פאר אונז צוגעגרייט ציקאריע, און פון דעם שלעכטען צוקער, וואס מען האט פאבריצירט פון בוריקעס, און פון די פרינצען און הערצאגען, וועלכע מען האט נעמאכט פון גאר ניט. זי האט אבער אלעמאל געהאט איהר חן, די צייט פון דעם פאטעטישען מאטעריאליזם... טאלמא האט דעקלאמירט, גראס האט געמאלט, די גאטיני האט געטאנצט, גראסיני האט געזונגען, מאורי האט געפרעדיגט, ראווינא האט געהאט אויפזיכט איבער דער פאליציי, דער קייזער האט גלייענט די נעדיכטען פון אסיאן, פאולינע בארגהעזע האט זיך גלאזט מאדעלירען אלס וועגוס, און דאס, אין נאנצען נאקעט, וואהרים דאס צימער איז געווען גוט אייננעהייצט, פונקט ווי דאס שלאפצימער איז וועלכען איך האב זיך געפונען מיט מאדמאזעל לאוראנס.

מיר זענען געזעסען ביים קאמין און געפלוידערט הייטיש. און זיפצענדיג האט זי מיר דערצעהלט, אז זי איז פארהייראט מיט א באנאפארטישען העלד, וועלכער דערקוויקט זי אלע אלע נאכט פאר'ן שלאפען געהן מיט שילדערונגען וועגען איינער פון די מלחמות אין וועלכע ער האט אנטייל גענומען. מיט עטליכע טעג

פּריהער, איידער ער איז אָפּגעפּאָהרען, האָט ער איהר דערצעהלט וועגען דער שלאכט ביי יענא; ער איז זעהר קרענקליך, און וועט שוועריליך איבערלעבען דעם רוסישען פעלדצוג. וועז איך האָב געפּרענט ווי לאנג איהר טאטע איז טויט, האָט זי געלאכט און זיך מוהה געווען, אז זי האָט קיינמאָל ניט געקענט קיין טאטען, און אז איהר אזוי גערופּענע מאמע איז קיינמאָל ניט געווען פּארהייראט.

— ניט פּארהייראט! — חאָב איך אויסגערופּען — איך האָב זי דאָך אין לאָנדאָן אליין נעזעהן אין טרויערקליידער, וואָס זי האָט געטראָגען נאָך איהר מאָן.

— יאָ — האָט זי געענטפערט — נאָנצע צוועלף יאָהר האָט זי געטראָגען טרויערקליידער, כּדי צו דערוועקען רחמנות ביי מענשען אלס אומגליקליכע אלמנה. און אנב אורחא אויך כדי צו קרינען איינעם וואָס וויל חתונה האָבען, און זי האָט נעהאָפּט, אז אונטער א שווארצען פלאג וועט זי גיכער קענען אָנקומען צו דעם האָפּען פון פּארהייראטען לעבען. דער אייניציגער אָבער וואָס האָט זיך איבער איהר דערבארעמט, איז געוואָרן דער טויט, און זי איז געשטאָרבען פון א בלוטשטורץ. איך האָב זי קיינמאָל ניט לייב געהאט, וויל זי האָט מיר געגעבען א סך קלעפּ און וועניג עסען. איך וואָלט געווען אויסגענאנגען פּאר א שטיקעל ברויט; וועז מאָסיע טיורליוטיו וואָלט מיר טיילמאָל בננבה ניט געגעבען זיין שטיקעל ברויט; דער קארליק האָט אבער דערפּאר פּארלאנגט, אז איך זאָל מיט איהם חתונה האָבען, און וועז ער האָט געזעהן, אז אלע זיינע האָפּענונגען ווערען נאָר ניט, האָט ער זיך פּארבונדען מיט מיין מאמע. איך זאָג „מאמע" אוים נעווענהנהייט. און בייד פלעגען זיי מיר צוזאמען צוטיילען די גרעסטע יסורים. אזוי פלעגען זיי כסדר נאָר זאָגען, אז איך בין אן איבעריגער מענש, אז דער הונד איז טויזענד מאָל מעהר ווערט ווי איך מיט מיין שלעכטען טאנצען. און זיי פלעגען דאן לויבען דעם הונד אויף מיין חשבון. האָבען איהם נעריהמט ביז אין הימעל אריין, האָבען איהם נענלעט, נעקאָרמעט מיט קוכען, און מיר האָבען זיי צוגעוואָרפען די קאָרע. דער הונד, האָבען זיי נעוואָגט, איז

זייער בעסטע שטיצע. ער ענטציקט דאָס פובליקום, וואָס האָט אין מיר גאָר קיין אינטערעס ניט. דער הונד מוז מיך דערנעהרען מיט זיין ארבייט, איך פרעס דעם הונד'ס ברויט. דער פארשאָלטענער הונד!

— א, שעלט איהם ניט מעהר — האָב איך זי איבערגעהאקט

— ער איז שוין טויט. איך האָב געזעהן ווי ער איז געשטאָרבען...

— איז די בעסטיע שוין געפֿנר'ט? — האָט אויסגערופען לאוראנס און איז אויפגעשפרונגען. איהר גאנץ פנים איז געוואָרען רויט פון פרייד.

— דער קארליק איז אויך טויט, — האָב איך צוגעגעבען.

— מאָסיע טיורליוטיו! — האָט לאוראנס אויסגערופען אויך מיט פרייד. אָבער די דאָזיגע פרייד איז בישלעכווייז פארשוואונדען פון איהר פנים און מיט א מילדערן, כמעט אומעטיגען טאָן האָט זי ענדליך א זאָג געטאָן: „אָרימער טיורליוטיו!"

און וועז איך האָב ניט באהאלטען פון איהר, אז דער קארליק האָט פאר'ן טויט זיך ביטער באקלאָגט אויף איהר, איז זי אריינגעפאלען אין די ליידענשאפטליכסטע באווענונגען און האָט זיך געשווירען, אז זי האָט געוואלט דעם קארליק גוט באזאָרגען, אז זי האָט איהם אנגעבאָטען א יעהרליכען געהאלט, וועז ער זאָל וועלען לעבען שטיל און באשיידען ערגיץ וואו אין דער פראָווינץ. אבער עהרגייציג ווי ער איז געווען האָט ער דוקא געוואלט בלייבען אין פאריז און וואוינען ניט אנדערש נאָר אין מיין האָטעל. דעמאָלט, האָט ער געמיינט, וועט ער דורך מיין פארמיטעלונג, ווידער קענען אנקניפען זיינע אמאָליגע פארבינדונגען אין דער פארשטאָרט סען זשערמען, און צוריק קריגען זיין פריהערדיגע שטעלונג אין דער געזעלשאפט. וועז איך האָב איהם אין דעם אפגעזאָגט, האָט ער מיר געלאָזט זאָגען, אז איך בין א פארשאָלטענער רוח, א וואמפיר, א „ט ו י ט ע נ ק י נ ד"...

לאוראנס איז פלוצלונג שטיל געוואָרען, האָט שטארק אויפגעשוידערט, און ענדליך האָט זי מיט א טיעפען זיפץ געזאָגט: „אך, הלואי וואָלטען זיי מיך געוועז געלאָזט ביי מיין מאָמע אין קבר."

און וועז איך בין צו איהר צוגעשטאַנען, אז זי זאָל מיר דערקלעה־
רען די דאָזיגע געהיימניספולע ווערטער, האָט זיך פון איהרע אויי־
גען א גאָס געטאָן א שטראָס מיט טרעהרען, און ציטערדיג און
שלוכצענדיג האָט זי זיך פאר מיר מורה געווען, אז די שווארצע
פרוי מיט דער פויק, וועלכע האָט זיך אויסגעבעז פאר איהר מו־
טער, האָט איהר אמאָל אליין ערקלעהרט, אז דער קלאנג, וואָס
האָט זיך ארומגעטראָגען וועגען איהר געבורט איז ניט קיין בבא
מעשה. „אין דער שטאָדט וואו מיר האָבען געוואוינט" — האָט
לאוראנס ווייטער דערצעהלט — „פלעגט מען מיך אלעמאָל רופען
דאָס טויטענקינד! די אלטע שפינערינס פלעגען באהויפטען, אז
איך בין אייגענטליך די טאָכטער פון א דאָרטיגען גראף, וועלכער
פלעגט זיין פרוי שטענדיג שלעכט באהאנדלען, און וועז זי איז
געשטאָרבען, האָט ער זי גלאָזט באגראבען מיט גרויס כבוד, זי
איז דעמאָלט געווען א שוואנגערדיגע אין די הויכע חדשים, און
איז ניט געווען טויט, נאָר אין א היהנער פלעט. און וועז עטליכע
בית־עולם גנבים, וועלכע האָבען געוואָלט בא'גנב'ענען דעם רייך
אויסגעפוצטען בר־מינן, האָבען געעפענט דעם קבר, האָבען זיי גע־
פונען די גרעפין א לעבעדיגע, ווי זי איז געגאנגען צו קינד; און
וועז זי איז גלייך נאָכ'ן קינד האָבען געשטאָרבען, האָבען זי די
גנבים צוריק אריינגעלעגט אין קבר און דאָס קינד מיטגענומען
מיט זיך, און עס איבערגעגעבען צו דער פרוי, וואָס איז געווען די
געליעבטע פון דעם גרויסען בויכרעדנער. אט דאָס ארעמע קינד,
וואָס איז באגראבען געוואָרען נאָך איידער עס איז געבוירען ge־
וואָרען, האָט מען אומעטום גערופען דאָס טויטענקינד... אך! איהר
קענט נאָר ניט באגריפען וויפיעל יסורים איך האָב געהאט אוים־
צושטעהן שוין אלס קליין מיידעלע, וועז מען פלעגט מיך רופען
מיט דעם נאָמען. וועז דער בויכרעדנער האָט נאָך געלעבט און ער
פלעגט אמאָל מיט מיר ניט זיין צופריעדען — א זאָך וואָס פלעגט
געשעהן ניט זעלטען — פלעגט ער אויסרופען: פארשאָלטען טוי־
טענקינד! הלואי וואָלט איך דיך ניט געווען ארויסגענומען פון
קבר. א געשיקטער בויכרעדנער ווי ער איז געווען, האָט ער געקענט
זיין קול אזוי איבערבייטען, אז מען האָט געמוזט גלויבען, דאָס

קול קומט פון דער ערד ארויס, און ער פלעגט מיר דאן זאגען, אז דאס איז די שטים פון מיין געשטאַרבענער מוטער, וועלכע דער־צעהלט מיר איהר מזל. ער האט געקענט גוט קענען אט דאס בי־טערע מזל, וואַרים ער איז אמאל געווען א קאמער דיענער בייס גראף. זיין גרעסטער אכזריות'דיגער פארגעניגען איז געווען, וועז איך ארים קליין מיידעל פלעג זיך שרעקליך שרעקען פאר די וווערטער, וואס איך האב געגלויבט אז זיי קומען פון קבר. די דא־זינע וווערטער, וואס עס האט זיך געדאכט אז זיי קומען פון קבר פלעגען דערצעהלען נאר שרעקליכע מעשיות. מעשיות וואס איך האב קיינמאל ניט געקענט באגרייפען אין זייער צוזאמענהאנג, וועלכע איך האב שפעטער צו בייסלעכווייז פארגעסען, נאר וועז איך פלעג טאנצען, פלעגען זיי אבער ווידער ווי לעבעדיגע קומען אין מיין זכרון. יא, וועז איך פלעג טאנצען, פלעגט מיך אלע מאל אנכאפען א מאדנע עראינערונג. איך פלעג פארגעסען אויך זיך אליין, און פלעג מיר אליין פארקומען, ווי איך וואלט געווען נאר אן אנדערע, און ווי עס וואלטען מיך געקוועלט אלע יסורים און געהיימנישען פון יענער אנדערער... אבער אזוי שנעל ווי איך האב אויפגעהערט צו טאנצען, פלעגט דאס אלץ ווידער אפגעמעקט ווערען פון מיין זכרון.

בעת לאוראנס האט דאס דערצעהלט, לאנגזאם ווי פרעגענ־דיג, איז זי געשטאנען פאר מיר בייס קאמין, וואו דאס פייער האט געפלאקערט וואס אמאל אלץ אנגענעהמער, און איך בין גע־זעסען אין דער לעהנשטוהל, וועלכער איז וואהרשיינליך געווען דער פלאץ, וואו איהר מאן פלעגט זיצען, וועז ער פלעגט איהר אין אבענד פארן שלאפען געהן דערצעהלען פון זיינע שלאכטען. לאו־ראנס האט מיך אנגעקוקט מיט איהרע גרויסע אויגען, ווי זי וואלט ביי מיר געפרעגט אן עצה. זי האט געשאקעלט מיטן קאפ אזוי או־מעטיג פארטראכט: זי האט דערוועקט אין מיר אזא עדעלען, זיסען מיטלייד; זי איז געווען אזוי שלאנק, אזוי יונג, אזוי שען, אט די לילית, וואס איז ארויסגעוואקסען פון קבר. אט די טאכטער פון טויט, אט דער געשפענסט, מיט דעם פנים פון א מלאך און מיט דעם לייב פון א באיאדערע! איך וויים ניט ווי אזוי עס איז גע־

קומען. אפשר איז עס נעווען דער איינפלוס פון דעם שטוהל, אויף וועלכען איך בין געזעסען, אבער מיר איז פלוצלונג פארגעקומען, ווי איך וואלט דאס נעווען דער אלטשר געניראל, וועלכער האט נעכטען אויף דעמזעלביגען ארט געשילדערט די שלאכט ביי יענא, און ווי איך מוז דאס איצטער וווייטער אנגעהן מיט מיין ערצעהלונג. און איך האב נעזאגט: נאך דער שלאכט ביי יענא האבען זיך אין לויף פון עטליכע וואכען אלע פרייסישע פעסטונגען אונטערגענעבען כמעט אהן א שלאכט. צוערשט האט זיך אונטערגענעבען מאגדעבורג. דאס איז נעווען די שטארקסטע פעסטונג און האט געהאט דריי הונדערט קאנאנען. איז דאס ניט א שאנד?

מאדמאזעל לאוראנס האט מיך אבער ניט געלאזט ווייטער רעדען. פון איהר שענעם פנים זענען פלוצלונג פארשוואונדען אלע טריבע שטימונגען, און זי האט געלאכט ווי א קינד און אויסגערופען: יא, דאס איז א שאנד, מעהר ווי א שאנד! וועז איך וואלט נעווען א פעסטונג און נעהאט דריי הונדערט קאנאנען, וואלט איך זיך קיינמאל ניט אונטערגענעבען!"

נאר אזוי ווי מאדמאזעל לאוראנס איז ניט נעווען קיין פעסטונג און האט ניט נעהאט קיין דריי הונדערט קאנאנען...

ביי די דאזיגע וועדטער האט מאקסימיליאן פלוצלונג אפגעהאקט זיין ערצעהלונג. און נאך א קורצער פאוזע האט ער געפרעגט שטילערהייד:

— איהר שלאפט, מאריא?

— איך שלאף — האט געענטפערט מאריא.

— איז נאך בעסער! — האט נעזאגט מאקסימיליאן מיט א פיינעם שמייכעלע. איך דארף אלזא ניט מורא האבען, אז איהר וועט זיך לאנגווייליען, וועז איך וועל אביסעל אויספיהרליכער באשרייבען די מעבעל פון צימער אין וועלכען איך האב זיך געפונען. ווי דאס איז די מאדע ביי די היינטיגע נאוועליסטען.

— פארגעסט נאר ניט דאס בעסט, טייערער פרייגד!

— עס איז ווירקליך נעווען — האט געענטפערט מאקסימיליאן — א זעהר פראכטפול בעסט. די פיס ווי ביי אלע בעטען פון דעם סטיל, זענען באשטאנען פון קאריאטידען און ספינקסען. עס

האָט געשטראהלט פון פארניצדונגען. דאָס הייסט פון גאָלדענע אָדלערס, וואָס האָבען זיך געקושט אין די פיסקלעך ווי טורטעל־טויבען. אפשר א סימבאָל פון דער ליעבע אונטער דער ממשלה פון קייזער. די פאָרהאנגען פון בעט זענען געווען פון רויטער זייד. און אזוי ווי די פלאמען פון קאמין האָבען זעהר שטארק דורכגע־שיינט, האָב איך זיך געפונען מיט לאוראנס'ען אין א פייער־רויטער באלייכטונג. און איך בין מיר אליין פארגעקומען ווי דער גאָט פלו־טא, וועלכער איז ארומגערינגעלט מיט די פלאמען פון גיהנום, און ער האלט אין זיינע אָרעמס די שלאָפענדינע פראָסערפינע. זי איז געשלאָפען, און איך האָב אין דעם צושטאנד באטראכט איהר ge־זיכט און האָב אין איהרע געזיכטסצוגען געזוכט א פארשטענדע־ניש פאר יענער סימפאָטיע, וואָס מיין נשמה פיהלט צו איהר. וואָס באדייט די דאָזיגע פרוי? וואָס פאר א זין לויערט אונטער דער סימבאָליק פון די דאָזיגע שענע פאָרמען? איך האָב אָט דאָס דאָזיגע חנ'עוודיגע רעטענישע איצטער געהאלטען אין מיינע אָרעמס ווי מיין אייגענטום, און דאָך האָב איך ניט געפונען קיין באשייד.

אָבער איז דאָס ניט א נארישקייט צו וועלען דערגעהן דעם זין פון א פרעמדער ערשיינונג, אין דער צייט וואָס מיר זענען ניט בכח צו לעזען דאָס רעטענישע פון אונזער אייגענער נשמה! הויבען מיר דאָך אפילו ניט אָן צו וויסען, צי די פרעמדע ערשיי־נונגען זענען ווירקליך בנמצא! מיר קענען דאָך טיילמאָל אפילו ניט אונטערשיידען צווישען דער רעאליטעט און די געזיכטער פון די חלומות! איז דאָס געווען א בילד פון מיין פאנטאזיע, אדער איז דאָס געווען די שרעקליכע ווירקליכקייט, וואָס איך האָב געזעהן און געהערט אין יענער נאכט? איך וויים עס ניט. איך דערמאָן זיך נאָר, אז אין דער צייט וואָס אין מיין הארצען האָבען זיך גע־צויגען די ווילדסטע געדאנקען, האָט אין מיין אויער אריינגערונ־גען א מאָרנער גערוש. דאָס איז געווען א משוגענע מעלאָדיע, מאָד־נע שטיל. זי איז מיר פארגעקומען זעהר באקאנט, און ענדליך האָב איך דערקענט די טענער פון א טריאנגעל און פון פויק. אָט די מוזיק האָט זיך געדאכט קומט פון א וויטער ווייט, און דאָך וועז איך האָב אויפגעהויבען די אויגען האָב איך געזעהן לעבען מיר

אין מיטען צימער א באקאנט ספּעקטאקל: עס איז געווען מאסיע טיורליוטיו, וועלכער האָט געשפּילט אויף דער טריאנגל, און די מאדאם־מוטער, וואָס האָט געקלאפּט אויף דער גרויסער פויק, אין דער צייט וואָס דער גלערנטער הונד האָט זיך ארומגעשארט אויפֿן דיל ווי ער וואָלט ווידער צוזאמענגעזוכט זיינע הילצערנע בוכשטאבען. דער הונד האָט אויסגעזוכט, ווי ער וואָלט זיך קוים באוועגן, זיין פּעל איז געווען באפלעקט מיט בלוט! די מאדאם־מוטער האָט נאָך אלץ געטראגען איהרע טרויער־קליידער, אבער איהר בויך האָט שוין ניט ארויסגעשטעקט אזוי קאָמיש. נאָר האָט ניכער ווידערווילינג אראָפּגעהאנגען; אויך איז איהר פּנים מעהר ניט געווען רויט, נאָר בלאס. דער קארליק, וועלכער האָט נאָך אלץ געטראָגען די בראָדיערטע קליידער פון אן אלט־פראנצויזישען מאר־קיז און א געפּודערטען טופּע, האָט אויסגעזוכט ווי ער וואָלט אביסל אויסגעוואקסען. אפשר דערפאר, ווייל ער איז געווען אזוי שרעקליך אויסגעדארט. ער האָט ווידער געוויזען זיינע פעכט קוי־צען, און ס'האָט זיך געראכט, אז ער פלאָפּעלט ווידער ארויס זיינע אלטע באריהמערייען; און ער האָט האָט פון דעסטוועגען געדארט אזוי שטיל, אז איך האָב ניט פארשטאנען קיין וואָרט, און נאָר אן זיינע ליפּען האָב איך צייטענווייז געקענט באמערקען, אז ער האָט ווידער געקרעהט ווי א האָהן.

אין דער צייט וואָס אט די גרויענהאפּטע בילדער האָבען זיך ווי א שאטענשפּיעל באווענט פאר מיינע אויגען מיט אן אומהיימליכע שנעלקייט, האָב איך נעפּיהלט ווי מאדמאָזעל לאוראנס האָט גע־אטעמט וואָס אמאל אלץ אומרוהינער און אומרוהיגער. א קאלטער שוידער האָט דורכגעפרעסטעלט איהר נאנצען לייב און איהרע ליעבע גליעדער האָבען געציטערט ווי פון אונערטרעגליכע שמער־צען. ענדליך אבער האָט זי זיך ארויסגעגליטשט פון מיינע ארעמס, בוינג ווי א וואסערשלאנג, איז פלוצלינג געשטאנען אין מיטען צימער און האָט אנגעהויבען צו טאנצען. אין דער צייט וואָס די מוטער מיט דער פויק און דער קארליק מיט דעם טריאנגל האָבען געלאָזט הערען זייער געצוינגענע שטילע מוזיק. זי האָט איצטער געטאנצט פונקט אזוי ווי אמאל אויף דער וואָטערלאָ־בריק, און אויף

די גאסען פון לאנדאן. דאס זענען געווען דיזעלביגע געהיימניספו־
לע פאנטאזימען, דיזעלביגע אויסברוכען פון די לייד־ענשאפטליכס־
טע שפרינג, דאס זעלביגע באקאנטישע פארווארפען מיט'ן קאפ,
טיילמאל אויך דאס זעלביגע פארנייגען זיך צו דער ערד, גלייך ווי
זי וואלט וועלען הערען, וואס מען רעדט דארטען. דערנאך אויך
דאס ציטערן, דאס בלייך ווערען, דאס פארשטיינערט ווערען אוו
ווידער אויפ'ס ניי דאס איינהערען זיך מיט די אויערען צוגעלעגט
צו דער ערד. אויך האט זי זיך ווידער געריבען די הענד, ווי זי
וואלט זיי וואשען. ענדליך האט זיך מיר געדאכט, ווי זי וואלט
געווארפען אויף מיר איהר טיפעפען, שמערצליכען, בעטענדיגען
בליק... אבער נאר אין די צוגען פון דעם דאזיגען טויטבלאסען
פנים האב איך דערקענט יענעם בליק, ניט אין איהרע אויגען. וואס־
רים זיי זענען געווען געשלאסען. די מוזיק איז בים־עכווייז אויסגע־
גאנגען מיט אלץ שטיל־ערע און שטיל־ערע קלאנגען. די מוטער מיט
דער פויק אוו דער קארליק, וואס זענען געווארען אלץ בלייבער
אוו בלייבער אוו זענען געשטאנען ווי אין א נעבעל זענען ענדליך
אין גאנצען פארשוואונדען. אבער מארמאזעל לאוראנס איז נאך
אלץ געשטאנען אוו געטאנצט מיט צוגעמאכטע אויגען. דאס דאזי־
גע טאנצען מיט צוגעמאכטע אויגען אין מיטען נאכט אין א שטיל־ען
צימער, האט דער דאזיגער ליעבער דאמע געגעבען אזא גייסטער־
האפטען אויסזוהן, אז עס איז מיר געווארען זעהר אונהיימליך
אויפ'ן הארצען. אזוי אז איך האב ווייל־ענווייז אויפגעשוידערט. אוו
איך בין געווען אמת'דיג פרעהליך, ווען זי האט ענדליך אויפגע־
הערט צו טאנצען אוו האט זיך ווידער אריינגענליטשט אין מיינע
ארעמס פונקט אזוי בויגיג ווי זי האט זיך ארויסגענליטשט.

ווירקליך יענע סצענע איז פאר מיר נאר ניט געווען קיין אנ־
גענעהמע. אבער דער מענש געווהנט זיך צו אלץ. אוו עס איז
נאר מעגליך, אז דאס אונהיימליכע אין דער דאזיגער פרוי האט
איהר נאך צוגעגעבען א באזונדערן רייץ, אזוי אז אין מיינע גע־
פיהלען האט זיך אריינגעמישט א שוידערליכע צערטליכקייט...
גענוג. נאך א פאר וואכען, האב איך זיך שוין מעהר ניט געווואונ־
דערט אויף דאס מינדסטע, ווען איך האב ביינאכט דערהערט די

קלאנגען פון דער פויק און פון טריאנגעל, און מיין טייערע לאו־ראנס איז פלוצלינג אויפגעשטאַנען און האָט מיט צוגעמאכטע אוי־גען געטאַנצט א סאלאָ. איהר מאן, דער אלטער באַנאַפּאַרטיסט האָט קאָמאַנדירט אין דער געגענד ארום פּאריז, און זיין דיענסט־פליכט האָט איהם נאָר ערלויבט צו פּארברענגען אין פּאריז ביי טאָג. ווי דאָס פּארשטעהט זיך שוין פון זיך אליין, איז ער געוואָר־רען מיין אינטימסטער פרייַנד, און ער האָט געווייַנט מיט העלע טראָפענס וועז ער האָט שפּעטער צו געגומען אַבשייד פון מיר אויף א לאנגע צייט. וואָרים ער איז מיט זיין פרוי אוועקגעפאָהרען קיין סיציליען. און זינט דעמאָלט האָב איך זיי ביידע ניט געזעהן.

וועז מאקסימיליאן האָט פּארענדיגט די דאָזיגע געשיכטע, האָט ער שנעל א נעם געטאַן זיין הוט און האָט זיך ארויסגעשאָרט פון צימער.

באמערקונגען:

דער רב פון באכאראך.

זייט 9 האסטיגן — חיליגע ברויטען ביי קאטאליקען.
" 15 „שלום עליכם!" — די באגריסונג שלום עליכם איז אויסגענטליך דאָ ניט אין פלאץ, ווייל שלום עליכם זאָגט געווהנליך ניט דער וואָס קומט ארויין אין אַ הויז, נאָר דער באלעבאָס פון הויז צו וועמען מען קומט אַריין. איך האָב זיך אָבער געהאַלטען לויט דעם אַריגינאַל.
" 19 „שמע ישראל!" — אין אַריגינאל שטעהט, אַז די שענע שרה האָט אויסגערופען "Schadai Voller Gnade" — אַן אויסדיאָם, וואָס איז היינט גאָר ניט באקאנט ביי אונז אידען. און עס קען זיין, אַז דאָס איז היינעם אַן אויסגענער אויספאַל.
" 24 „יפול מצדק אלף..." — אויך דאָס האָב איך זיך אָפגעוועגדט פון אַריגינאַל. אין אַריגינאַל היים עס „צעהן טויזענד ביי דער רעכטער זייט, צעהן טויזענד ביי דער לינקער זייט, כדי צו שיצען דעם קעניג פון די שרעקען פון דער נאַכט". — דאָס איז אַ צוזאמענמישונג פון צוויי פסוקים, אייגער וועלכער געפינט זיך אין אַנחויב קריאת שמע לייענען, און אייגער ביים סוף. איך האָב אויסגעקליבען דעם ערשטען פסוק.

(איבערז.)

" 24 האטא'ס מויז טורעם — האטא איז אַ לעגענדארישער קעניג.
" 29 וואמס — אַן אויבערקלייד אין מיטעלאלטער.
" 34 קיריע עלייזאן — חאר חאָם רחמנות.

" " קיראס — פאנצער-קלייד פאר'ן רוקען אין דער ברוסט.
" 54 בארעט — מיץ.
" " קאסטיליען — אַ פרעווינץ פון שפאניען, אראגאנעזיש, אנדאלוזיש — שייך צו חי אַנדערע שפאנישע פרעווינצען ארעגאן און אַנדאלוזיען.
" 56 טאגא — מייך אין שפאניען.

אויס די מעמוארען פון דעם הער פאַן שנאַבעלעוואַפסקי.

זייט 6 אדאלבערט (וואַיטשיעך) — א פּוילישער היוליגער.
" 9 באנקווא — איז ערמאָרדעט געוואָרען פון מאַקבעטה, קעניג פון שאָטלאנד, לויט שעקספּיר'ס טראגעדיע.
" " לודוויג פיליפּ — פראנצויזישער קעניג נאָך נאפּאָלעאָן'ס אראָפּזעצונג.
" " לאָפּאייעט — איז דער באריהמטער פראנצויזישער גענעראל וואָס האָט אויסגעהאָלפען די אַמעריקאנישע פעראייניגטע שטאַטען אין זייער קאמף פאר אונאבהענגיקייט.
" 12 פּאָרום — דער מיטעלפונקט פון דער אַלטער שטאָדט רוים.
" 15 האמאניא — נאָמען פאר האמבורג אויף לאטיין.
" 18 האנזאטישע — די האַנזא איז געווען אין מיטעלאלטער א בונד פון דייטשען האַנדעל־שטעדט צוליעב זייער באשיצונג; האמבורג איז געווען איינע פון די שטעדט.
" " וועסטאלען — פּריעסטערינם פון הער געטין וועסטא.
" 18 דיאנא — געטין פון יאגד ביים רוימער; נאיאדען, דריאדען, האמאדריאדען — האלב געטער ביי די אלטע גריכען.
" 21 סאטורן — א גאָט ביי די אַלטע רוימער.
" 34 קלאָפּשטאָק — גרויסער דייטשער דיכטער, פערפאסער פון „מעסיאדע".
" 39 מיינהער — „מיין הערר" אויף האַלענדיש.
" 43 Vol au vent — אזא סאָרט געבעקס.
" " ראגו — שטיקער פלייש, פיש אדער גרינס געקאָכט אין א שטאַרק געווירצטען סאָס.
" 44 סטאָפּאטאָס, צאמפּעטים, פענאטעלס, טאליארינים, בראָקאָלים — נעמען פון מאכלים אויף איטאַליעניש.
" 47 רענולום — א רוימישער גבור.
" " טהעזעאום,—מינאָטור'ס הויל (זעה באַמערקונג צו זייט 51, באַנד 3).
" " פלוטארך — א גריכישער שריפטשטעלער.
" " ליוויום — רוימישער היסטאָריקער.
" 48 מאריום — רוימישער גענעראל.
" 51 סאנקילאטיש — באלאנגענדיג צו דער פּאַרטיי פון די סאַנקיולאָט (אהן־הויזען) צו דער צייט פון דער פראנצ. רעוואָלוציאָן.
" 52 Jane nue pied — בּאַרוויסט זשאָן.
" 56 [illegible] — מיין הערר.
" 58 violon d'amou — פּארציטיגע וויאָלין.
" 60 roue — אויסגעלאָסענער.

זייט 70 אַנטאַניום — רוימישער געגנעראַל, איז צו גרונד געגאַנגען דורך קלעאָפּאַטראַ, דער מצרים'שער קעניגין, אין וועלכער ער האָט זיך פֿאַרליעבט. (קלעאָפּאַטראַ איז די פרוי, וועלכע מען היינט מיינט).

" " ציצעראָן — רוימישיר אָראַטאָר, שריפטשטעלער, אַדוואָקאַט און שטאַטסמאַן.

" " אַבעלאַרד — אַ מאָנאַך אין מיטעלאַלטער, האָט געפיהרט אַ ליעבע מיט אַ געוויסער העלאָאיז.

פלאָרענטינישע נעכט.

זייט 6 דיאָנא — געטין פון יאָגד ביי די רוימער.

" " לאורענטיאנא — ביבליאָטעק געגרינדעט פון דער פאַמיליע מעדיטשי, וואָס האָט רעגירט איבער פלאָרענץ.

" 10 מיקעל אַנדזשעלען בואָנאַראָטי — דער באַריהמטער אימאַליענישער סקולפטאָר, האָט געשאַפען סקולפטורען פאַר די מעדיטשים.

" 16 homme a bonnes fortunes — מזל'דיגער מענש.

" 20 סטראַטפאָרד ביים אייוואָן — שעקספיר'ס־ געבורטס־שטאָדט.

" " דזשעטאָרע — אייגער וואָס וואַרפט אַ בייז אויג.

" " דזשעטאָטור — אַ בייז אויג.

" " a quarte epingles — מיט פיעל שפילקעס, דאָס חיסט, זעהר אויסגעפוצט.

" 21 en escarpins — אין לויכטע שיך, אין טאַנץ־שיך.

" 22 coq a l'ane — רייד אָהן צוזאַמענהאַנג.

" 27 אבאטע — דער עלטסטער פון גלחים.

" " cocu — אָפּגענאַרטער מאַן.

" " פאמולוס — געטרייער באַגלייטער.

" 28 יונגפערנשטעג — אַ גאַס אין האַמבורג.

" 29 יונאָנען, אפראדיטען — נעמען פון גריכישע געטינס.

" " פראסערפינא — פרוי פון גאָט פלוטוס, קעניג פון דער אונטערוועלט.

זייט 34 Pizzicato — דאָס צופען פון דער סטרונע מיט'ן פינגער.

" 47 וועלינגטאָן — בריטישער ענגלישער גענעראל, האָט גע־האָלפען באזיגען נאַפּאָלעאָן.

" " Heros — גיבור.

" 50

" " אנטרשא — אַ מין טאַנץ.

" " מאקאבריש — פון „דאנס מאַקאַבר", טויטען־טאַנץ.

" 52 באקאנטינען — ווילדע, צעלאָזענע טענצערינס.

" 53 טאָור — לאַנדאָנער טורעם, היינט באנוצט אלס מוזעאום.

" " אַננא באָלעין — ווייב פון היינריך דעם אַכטען, דעם אכזר'דיגען ענגלישען קעניג.

" 55 יולי־רעוואָלוציאָן — די רעוואָלוציאָן פון 1830.

" 56 Tour de Nesle — טורעם פון נעל (אין פאריז).

" 57 de la Halle — פון די „אַלל", דעם פאריזער מארק־פלאץ.

" 58 Eh bonjour, monsieur du Corbeau
Que vous etes jolilque vous, me semblez beau

אָה, גוט מאָרגען, מיין הערר פאָן ראָב.
ווי היבש איהר זייט, ווי שעהן איהר זעהט אוים!
(אַנהויב פון לאפאָנטעינ'ס פאבעל „דער פוקס און דער ראָב").

" " רעליקווייען — איבערבלייבענישׂ פון חיוליגע.

" " וויצליפּוצלי — נאָמען פון אַ פארציטיגער מעקסיקאנישער געטשקע.

" " „עקצע האמא" — „אָט איז אַ טענש", לויט דער אויפ־שרייפט אויף די סטאָטוען פון יעזום, דאָ באַנוצט פאר יעזום־סטאָטוע.

" " מוסקעטיער — פראנצויזישע סאָלדאטען.

" " מאריע אנטאָאנעטע — ווייב פון לואי דעם זעכצעהנטן, פון פראנקרייך האָט פארלוירען איהר לעבען דורך דער פראנצ. רעוואָלוציאָן.

" " Assebmlee Nationale — נאַציאָנאַלע פערזאמלונג פון די שטאָנדען אין פראנקרייך צו דער צייט פון דער רעוואָ־לוציאָן.

" " מאנטאניאַרען — באַרג־פיהרער.

" 59 „לוקסעמבורג" — רעגיערונגס־פלאץ אין פאריז.

" " Quai Voltaire — „קוי" היסט אַ גאַס וואָס געהט אין דער לענג פון אַ טייך.

" 62 Chanssee d'Antin — נאָמען פון א גאַס.
" " Marthe au supplice — דער גאַנג צו דער הינריכטונג, טויט־שטראָף.
" " פאַלינגענעזיען — „וויידערגעבורט".
" 67 סאַרבאן — פאריזער אוניווערזיטעט.
" 70 סאנקט העלענא — אינזעל וואו די ענגלענדער האָבען פארשפארט נאפאָלעאָן.
" 76 באיאדערע — אינדישע טענצערין.
" 77 קאריאטיצען, ספינסקעז — מיטהאָלאָגישע פיגורען.

אינהאלט:

דער רב פון באכאראך.
אויס די מעמוארען פון דעם נראף פאָן שנאבעלעוואָפסקי.
פלאָדענטינישע נעכט.
אידיש: ר. אייזלאנד.
באמערקונגען.
די פאָעמע: „הער פאנוועד", וואָס געפינט זיך אין „שנאבעלעוואָפסקי" איז איבערזעצט פון טאני לייב).

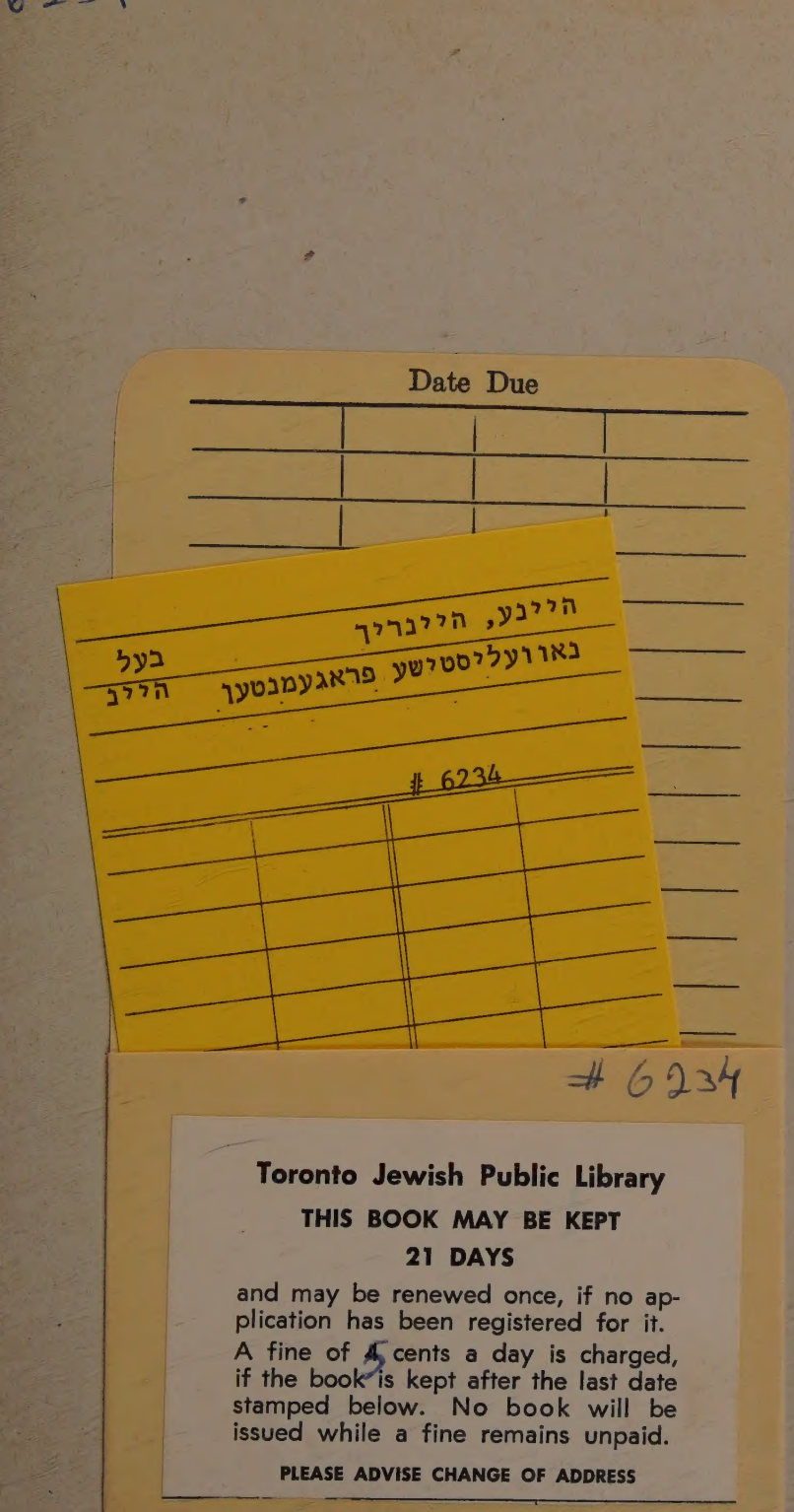
Date Due
הילנע, הילנרילך
נאוועלילסטילשע פראגעמנטען
בעל
הילנ
6234
6234
Toronto Jewish Public Library
THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS
and may be renewed once, if no application has been registered for it.
A fine of 5 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.
PLEASE ADVISE CHANGE OF ADDRESS